

Autoarea bestsellerului *Rătăcitorii*,
roman laureat al Man Booker Prize 2018

POLIROM

Olga Tokarczuk
Ultimele povestiri

BIBLIOTECA POLIROM

PREMIUL
NOBEL
PENTRU
LITERATURĂ
2018

Olga Tokarczuk

Ultimele povestiri

Traducere din limba polonă și note de Cristina Godun
POLIROM
2018

Partea I
O țară curată

1.

Pe drumeagurile lăturalnice nu vezi iarna linii albe. Numai mormane de zăpadă împinse pe margine schițează drumul în contur gros, murdar. Farurile mașinii se împotmolesc pe marginea drumului, dezvăluind emisferele scenei mobile, care înaintează mereu, în speranța că va reuși în cele din urmă să smulgă de undeva din beznă actorul. Faza lungă e inutilă – scoate din negură numai aburi lăptoși invernali, care atârnă deasupra lumii.

„Un suflu de cadavru înghețat”, gândește femeia aflată la volan; „suflu de cadavru” e oximoron, adică un termen îl neagă pe celălalt și, cu toate acestea, prin cine știe ce minune, au sens folosite la un loc. Imediat o să ajungă la o intersecție mai mare, acolo o să vireze la dreapta, spre sud, și odată ce iese la șosea o să găsească neîndoielnic un motel sau o pensiune. E plin aici de pensiuni, la orice pas vezi îțindu-se din beznă cuvintele: „*Freie Zimmer*”, „Camere”, „Agroturism”, pe scândurile bătute pe garduri sau pe copacii de la marginea drumului. Radioul murmură, e o discuție monotonă care trăgănează, dar femeia nu ascultă.

Și atunci, din negura de pe partea dreaptă, iese la iveală o formă întunecată, dar vizibilă pe zăpadă. Încetinește prudent și întoarce capul în direcția respectivă – pe marginea carosabilului vede un câine. Stă lungit pe o parte, într-un culcuș confortabil de zăpadă, cu picioarele din față întinse înainte, capul ușor ridicat, de parcă și-l odihnește pe o pernă. Laba din față este ușor îndoită, coada pufoasă e înfioată ca un panaș. Arată ca o corcitură, un lup, dar mai mic, negru-roșcat, rasa „pocitanie de Sudeți”, așa i se spune aici. Pare că doarme, cuprins pe neașteptate în timpul plimbării de o nevoie irezistibilă de a se culca pe marginea drumului – aici, acum, neîntârziat – o pornire căreia nu i s-a putut împotrivi. Trebuie să se fi oprit din mers și să-și fi încropit în pripă un culcuș în zăpada de pe marginea drumului, la un metru de roțile vehiculelor nepăsătoare.

Farurile îl scot pentru o clipă din beznă, divulgă taina somnului inopinat și îl cufundă înapoi în tenebre.

Femeia accelerează, dar inutil, căci acum drumul intră în pantă; mașina alunecă pe carosabil de parcă în orice clipă ar sta să-și ia avânt de pe o mare trambulină, într-un zbor noptatic neguros. E o senzație plăcută să cazi în felul acesta – inima tresare, devine imponderabilă, nimic nu mai contează. Femeia mijește ochii, gustând plăcerea.

Pe partea dreaptă se ivește pe neașteptate din întuneric un indicator pe care scrie Bardo – Bożków, desfăcându-și hotărât brațele, asemenea

unui autostopist nocturn care le cere insistent călătorilor să aleagă prompt. Hotărăște imediat, la stânga sau la dreapta, ori așa, ori așa.

Hai, ce mai aștepți?

„Nici gând, stimabile”, zice femeia. Drumul care duce drept e cel mai bun dintre toate și, după înțelepciunea populară, și cel mai neprimejdios. Drumul cel mai lesnicios e o garanție că ajungi la destinație.

Imediat o să înceapă o șosea ca lumea, neagră și tare, însăilată pe mijloc cu saia albă și presărată cu sare.

După-amiază, când a plecat din stațiune și a coborât cu mașina pe serpentinele amețitoare spre văi, a trebuit să se oprească chiar înaintea unei curbe în ac de păr, alunecoase și periculoase. Acolo asfaltul fusese presărat din plin cu sare pentru ca gheața să se topească.

O cireadă de vite, nepăsătoare la claxoane, bloca drumul – vacile lingeau sarea de pe asfalt. Erau blajine și fericite; își coborâseră pleoapele moi, catifelate, ferindu-și privirea în spatele minunatelor cortine de gene. Lingeau sarea tacticos, solemn și impasibil. În amurgul metalic invernal, pe mijlocul șoselei, încetaseră să mai fie niște animale. Păreau niște ființe care prin ani de meditație au atins detașarea absolută. Un bărbat, neîndoielnic stăpânul lor, încerca panicat să le izgonească de pe drum și se vântura printre ele, lovindu-le cu bățul pe crupele osoase, dar nu se temeau de strigătele lui, poate că nici nu-l auzeau.

Mașinile se încolonasera deja pe șosea, cineva de la capătul șirului claxona nerăbdător, altcineva a ieșit din mașină și, văzând ce se întâmplă, și-a aprins o țigară. „Vacile ling asfaltul”, a transmis mai departe. Înțelegători, oamenii primeau pur și simplu vestea, da, de ce nu. Se priveau unii pe alții cu un zâmbet ușor ironic – vacile ling sarea. Apoi își ștergeau parbrizele, trânteau portbagajele, dădeau telefoane. A durat o vreme până ce vitele și-au mai venit în fire și, parcă ușor fâstâcite de această slăbiciune subită și de învălmășeala de pe șosea, au pornit agale în josul drumului, fără să-l mai aștepte pe văcar.

Călătoria e la fel de agreabilă ca asfaltul presărat cu sare. Mașina gonește acum cu viteză, tocmai a ieșit din depresiunea cea mai mare. Femeia vede stâlpii care se țin din troienele de zăpadă, vopsiți în culori reflectorizante și abia după o clipă înțelege că ei semnalizează curba. Nimic nu a anticipat-o. Nu observase niciun indicator sau poate fusese înghițit de zăpadă. Răsuște brusc de volan spre stânga, dar mașina nu o mai ascultă, gonește înainte și, pentru o clipă, i se pare că se desprinde cu roțile de pe șosea. Îi simte atunci forța inertă și se miră, pentru că întotdeauna a crezut că ea e cea care controlează mașina; în realitate însă, drumurile lor, intențiile lor erau ca niște serii matematice convergente, coincidența intereselor le făcea să meargă în aceeași direcție și să se oprească la aceleași stații de benzină. Acum

Însă drumurile lor se despart – mașina, o Honda mică argintie, își ia zborul de pe taluzul înalt, cu botul în sus, răzvrătită. La radio e buletinul de știri. Femeia nu vede că zboară, mai degrabă simte. Farurile sunt îndreptate spre cer, așadar nu dezvăluie nimic. Zborul durează destul de mult, până când începe să o neliniștească faptul că planează așa, pentru că nu înțelege încotro se îndreaptă. Mai știe și că o să se izbească cu fruntea de volan, aude un trosnet neplăcut înăuntrul capului, asemănător pârâitului unei măsele smulse. Dar nu durează mult.

Reușește fără greutate să deschidă centura de siguranță și să-și dea drumul să alunece direct pe zăpadă – dar nu se poate ridica în picioare, cade în genunchi, își trece podul palmei peste gură; buzele sunt pline de un lichid cald, vâscos – trebuie să-și fi mușcat limba la impact, așa crede. Vehiculul, proptit pe roțile din spate, pare că a încercat să ajungă la crengile copacului și acum a încremenit într-un atac irațional al mașinii asupra ființei omenești. Ochii ei luminează nemilos coroana molidului. Capota e deschisă – un strigăt de ciudă mut, iar roțile se învârt neputincios în aer, tot mai încet. La radio aude prognoza meteo.

Întinde mâna în spate spre interiorul mașinii și, în pofida ameteții, scoate cheia din contact. Ochii strălucitori se sting. Brusc, se face întuneric, liniște și frig. Are impresia că undeva în bezna aceea se întinde valea nesfârșită, golașă, vântul rece se năpustește asupra ei și nu există în calea lui nicio tufă, niciun copac, nimic care să reușească să-l oprească. Simte cum rafalele lui o izbesc violent peste față. Se ridică șovăielnic și o pornește în sus, spre drum.

Ceața dispare, bezna se arată acum curată, înghețată, împeștrată pe alocuri de luminile îndepărtate ale stelelor. Femeia se oprește pe marginea șoselei abia vizibile, ridică ochii spre cer și găsește constelațiile, așa cum a învățat-o tatăl ei – mai întâi Carul Mare, apoi, la o distanță de cinci ori mai mare față de cea dintre stelele oiștii, este Steaua Polară și totodată începutul oiștii Carului Mic. Iar în breșa oiștii, o întreabă tatăl ei, vede lângă steaua mare una mai mică, asemenea fiicei cu tatăl, o vede, o întreabă? „Da, o văd.” „Atunci ai stofă de războinic – spune tatăl – așa verificau arabii dacă războinicii aveau privirea ageră.”

Găsește și constelațiile Orion și Casiopeea – ordinea geometrică a punctelor strălucitoare, liniile multiple, mari și mici, aranjate în ritmuri simple, repetitive, și triunghiurile, poligoanele, trapezele și romburile șovăielnice formate brusc datorită lor... Nu e de ajuns? Mai trebuie să tălmăcească aceste figuri desăvârșite în povestiri încâlcite, neclare?

Mergând pe marginea drumului în direcția luminilor gălbui, vâscoase, găsește constelația preferată – Părul Berenicei, o coroniță de stele, nici pe departe o împletitură stufoasă, mai degrabă o meșă, o șuviță. Pare

mai departe de Pământ decât altele, un zmeu de jucărie care a zburat din greșeală prea sus.

Dincolo de curbă, pădurea de molid care crește pe ambele laturi ale drumului se termină și femeia vede luminile periferice ale unei localități; mai întâi niște pete izolate, care apoi se îndesesc, formând o fâșie de lumină cafenie străpunsă din loc în loc de hornuri, niște construcții înalte, aurite.

Când pătrunde printre primele clădiri – niște depozite lungi și joase care se întind pe ambele laturi ale drumului, magazine cu firme ilizibile, pline de rampe de încărcare și uși late –, își dă seama că e foarte liniște, de parcă ar fi miezul nopții, și că nu a trecut nicio mașină pe lângă ea.

Printre depozite vede o stradă lăaturalnică ce duce înspre pădure. E străjuită de felinare înalte care, spre deosebire de celelalte, aruncă o lumină violet. Strada este dezăpezită și curată. Mai departe e o casă cu ferestre luminate. O pornește într-acolo fără ezitare, gândurile ei sunt încă la Părul Berenicei. Și-a dat seama că nu are idee cine a fost Berenice și de ce a ajuns părul ei pe firmament. Pe urmă, când felinarele răsfrâng asupra ei scânteierile lor vineții, aude dinspre casa luminată lătratul unui câine. Și tocmai într-acolo se îndreaptă.

Casa nu seamănă cu o casă de la țară, ci mai degrabă cu o mică vilă părăsită, răătăcită la periferie, are un singur etaj, e îngustă, înconjurată de verande și construcții anexe. Poate că, în proiectul de construcție, aici ar fi trebuit să fie o serie de astfel de căsuțe, un cartier de lux, dar ceva a întrerupt execuția proiectului – a rămas una singură, solitară, retrasă la poalele colinei și la liziera pădurii, ținută discret sub observație în alteritatea sa de clădirile greu identificabile din depărtare, niște forme pipernicite, jalnice, rudimentare, probabil garaje, barăci, ateliere sau cine știe ce altceva. Printre ele trec șine de cale ferată – le traversează de două ori până când pătrunde în curtea largă – dar sunt probabil dezafectate; zăpada le-a zădărnicit scopul și direcția. Numai schimbătorul de macaz și rarele semafoare care se ițesc ca niște sculpturi cu un singur braț, postate cu scopul de a întâmpina oaspeții, trădează prezența liniilor de fier paralele de sub zăpadă.

La ferestre se vede o lumină slabă, exact genul de lumină care nu-i place și care întotdeauna îi trezește o tristețe subită, inexplicabilă. Becurile au maximum 40 de wați și atârnă sus, sub tavan. O lumină pentru sinucigași.

De undeva, își face apariția un câine mare, alb, cu câteva pete negre pe spate – cu siguranță lătratul lui l-a auzit mai devreme, dar acum tace, o adulmecă atent și dibaci și, oftând, o conduce până la intrare. Femeia intră în vestibulul întunecat. Câinele zgârie la ușa interioară în timp ce ea pipăie cu mâna după întrerupător.

— Deja te-ai întors? Abia ai ieșit – spune cu reproș o voce feminină. Lumina cade pe podea într-o fâșie îngustă, atinge picioarele musafirului.

— Oh, șoptește vocea speriată. Cine e?

Femeia încearcă să intre în fâșia de lumină.

— Îmi cer scuze, m-am rătăcit, m-am pierdut. Am avut un accident, mergeam pe drumul spre Kłodzko și am intrat brusc în șanț, m-am izbit de un copac. M-am gândit că ar fi bine să găsesc pe cineva...

— Intrați, vă rog, e frig.

E o bucătărie spațioasă cu masa în mijloc și un bufet mare, alb la perete. De la masă se ridică fără tragere de inimă un bărbat mai în vârstă într-o vestă dungată trasă peste pijama. În fața lui stă o femeie scundă și slabă într-un capot decolorat, strălucitor. Musafirul se scuza haotic încă o dată, explicând de la capăt: a abandonat mașina, a ieșit de pe carosabil pe când mergea spre Kłodzko, e o noapte superbă, încheie vorbindu-le despre Părul Berenicei.

Se uită la ea ciudat – nu e în stare să le decodifice privirea: tristă? liniștită? plictisită?

Femeia mărunță stă în fața ei ca o vânzătoare de bilete, gata în orice clipă să-i întindă biletul de intrare; fața ei mică se înroșește de la suflul de aer înghețat care intră prin ușa întredeschisă, sau dimpotrivă, de la căldura care bate dinspre tabla încinsă până la incandescență a plitei. Apoi scoate din buzunar un șervețel de hârtie.

— Luați loc, spune, aveți sânge pe buze.

Îi șterge sângele cu mișcări delicate, sumare, precise.

— N-ați pățit nimic? Doriți un ceai? Întreabă.

— Da, bineînțeles, cu mare plăcere. Ceai sau orice. Bărbatul o ajută să-și scoată haina, îi împătorește cu grijă fularul.

— Ați pățit ceva? Vă doare ceva?

Întrebările acestea simple i se par complicate și ridicole. Trage adânc aer în piept, dar în loc să se preschimbe în cuvinte, răsuflarea alunecă în plâns.

— M-am izbit, mașina mea s-a înțepenit în zăpadă. Am ieșit cu greu din ea și am venit aici. Cred că nu am pățit nimic, nu se vede că sunt rănită, nu-i așa? Totul funcționează, o, priviți – zâmbește și mișcă brațele și picioarele ca un păianjen.

Femeia mărunță îi pune dinainte un pahar în suport metalic filigranat. Ia loc la masă în fața ei.

— Pe o asemenea vreme e ușor să pierzi simțul orientării, spune bărbatul și se uită pe fereastra în geamul căreia se reflectă becul de 40 de wați în cloș alb, sferic, asemenea unui astru spectral.

— Nu se mai termină iarna asta.

— Măine vine nepotul nostru, o să vă examineze. Avem camere libere sus, rămâneți aici peste noapte, azi e deja prea târziu pentru a

mai face ceva. Trebuie doar să dăm drumul la radiator ca să se încălzească, adaugă femeia mărunță, aruncându-i o privire soțului ei.

Bărbatul își aruncă pe umeri un pulover gros, descheiat și iese fără un cuvânt. O clipă mai târziu pașii lui se aud de sus. Lampa de sticlă din tavan se clatină ușor.

Femeia plătândă își pune amândouă palmele pe masă și zice neașteptat de vesel:

— Vă spun de pe acum: eu am probleme cu memoria. Prin urmare, orice e important vă rog să discutați cu el, arată cu bărbia spre tavan. Eu îmi aduc foarte bine aminte ce s-a întâmplat cu mult timp în urmă, de pildă în vremea războiului, sau când am venit aici, ba chiar îmi aduc aminte și cât costa pâinea imediat după eliberare. Știi cât, copilă? Ei, vezi, eu știu, douăzeci de groși. În schimb, abia de-mi aduc aminte ce a fost ieri. Nu e boala aia cu „a”, știi care, toată lumea o știe. Pur și simplu sunt bătrână.

— În regulă, am reținut.

Femeia scoate din bufet o sticlă de votcă începută și toarnă puțin în paharul cu ceai.

— O să vă mai încălzească, beți.

Apoi adaugă:

— Eu sunt Olga, iar el – arată cu privirea în sus – e Stefan.

Ia o înghițitură de ceai fierbinte și vrea să spună ceva; deschide gura, dar își dă seama că în capul ei plutește o negură deasă și rece. Se arată pe sine cu degetul, îl îndreaptă spre coșul pieptului, îi simte atingerea. Știe că ar trebui să se concentreze și atunci neîndoielnic o să-și amintească. Gândurile se învâlburează, dând să iasă la suprafață asemenea unor mormoloci neastâmpărați. Cu siguranță e din cauza șocului, de aceea se simte atât de tulburată, de parcă ar fi dormit și ar fi mers prin somn, neîndoielnic a făcut o comoție cerebrală și din cauza asta gândurile i se fărâmițează și cad în cioburi asemenea unei figurine de gheață. Știe că o să-și amintească imediat, trebuie doar să se concentreze. Femeia o privește cu atenție, așteaptă. Dar e obosită, își adună gândurile și, slavă Domnului, ceva îi distrage Olgăi atenția de la întrebarea aceea încă nerostită, pentru că se ridică și se duce în colțul bucătăriei, unde e o cutie plată de lemn acoperită cu o pătură cenușie, pe care zace o formă lăptoasă, neagră. Un câine. Blana lui lungă seamănă cu niște franjuri, cu niște funii de lână, cu niște smocuri groase împletite, mai ales în zona capului și a cozii. Respiră greu, icnind. Se apleacă împreună cu Olga deasupra lațelor negre. Un miros acru, neplăcut o izbește în față. De parcă le-ar fi simțit prezența, câinele deschide un ochi și le aruncă o privire scurtă. E o privire de nepătruns, neagră, abisală ca un puț pe fundul căruia poți zări oglinda pânzei freatică.

Urcă scările împleticindu-se. O susțin amândoi. O conduc la o cameră înghețată și golașă, în care se află un dulap masiv scund, iar pe el bustul de porțelan al unei fete cu păr bălai, legat cu o panglică albastră; mai vede un pat de fier și un fotoliu de răchită șubred, cândva alb, acum pestriț. Vopseaua se cojise de parcă mobila s-ar fi scuturat de mătreață. La fereastră, pe foi de ziar se odihnesc mere, foarte puțin zbârcite, deși este deja sfârșitul lui februarie. Aerul e catifelat și jilav asemenea cojii merelor. Caloriferul electric îl ia în stăpânire încetul cu încetul.

Cei doi mai spun ceva, deschizând dulapul (plin de plăpumi vechi, alunecoase, neînfățate), trăgând draperiile, mișcând carafa, aranjând fața de masă. Nu-i mai ascultă. Se așază încet, prudent pe pat, de parcă ar fi o figurină de porțelan prețioasă care trebuie ținută numai în câlți, în poziție orizontală. O clipă mai târziu femeia mărunță se întoarce cu un prosop și o cămașă de noapte din flanelă, decolorat din pricina spălărilor repetate.

— Baia e jos, șoptește și dispare în beznă, pentru ca o clipă mai târziu să șoptească iar, să foșnească și să scârțâie, schimbând cu bărbatul ei frânturi de fraze, mișcând scaune demult uitate, pocnind întrerupătoarele de lumină, răsucind cheia în ușă.

Zace întinsă pe spate, închide ochii. Acum ar trebui să ia somnifere. Ar trebui să-și astupe urechile cu dopuri de ceară, să se întindă pe o parte și să aștepte să-și facă pastilele efectul. Din ele, în liniștea jilavă, ar încolți somnul. Dar nu are somnifere, nici dopuri de urechi, își pune palma pe piept, verifică, așa cum face de obicei, dacă inima bate. Corpul este tare, opune rezistență la presiunea palmei. „Tare ca lemnul”, aude și se vede pe sine, să fi avut treisprezece ani, coboară costișa în rochie de creton cu maci, pe care apoi, când s-a uzat, mama a sfâșiat-o în cârpe mici de șters praful, și se întâlnește cu alte fete – nu-și mai amintește numele lor, Božena? Jadzia? — printre ruinele de pe malul râului.

Cineva le-a învățat să facă asta, dar nu mai știe cine, probabil că totul s-a întâmplat cu mult timp în urmă.

Apoi fetele mai mari le instruiău pe cele mai mici, întotdeauna cu succes. Îngenunchezi pe pământ în cerc și trebuie să taci atât de mult, până când tăcerea devine ceva firesc și lipsit de importanță; până când nici nu-ți mai vine să vorbești. Pe urmă, fiecare dintre ele arată pe degete un număr. Numără. Fata la care se oprește numărătoarea se întinde în mijlocul cercului și închide ochii. Acum încep să o atingă cu buricele degetelor, mai întâi insesizabil, apoi tot mai tare și repetă: „Teapănă ca o buturugă, rece ca gheața, ușoară ca pana!”. Și iar de la capăt, până când ating corpul cu toată palma. Și frământă corpul întins pe pământ, murmurând și murmurând același lucru fără încetare: „ca

lemnul, ca gheața, ca pana”, apoi, brusc – se întâmplă de la sine –, știu cu toatele că trebuie să spună într-un glas:

Ușoară ca pana,
Țeapănă ca o buturugă,
În mormânt te-așezăm,
Frumoasă adormită.

Țeapănă ca o buturugă,
Rece ca gheața,
În pământ te-ngropăm,
Frumoasă adormită.

Țeapănă ca o buturugă,
Ușoară ca pana,
De-acum casa ta
E o groapă-n pământ.

Pe vârfurile arătătoarelor lor tinere ridică fără greutate corpul rigid, încremenit în nemișcare, stupefiat, de parcă ar fi fost o tulpină goală pe dinăuntru, o figurină cioplită în piatră ponce, o formă decupată din polistiren.

Nu, nu, mai bine să nu ajungi niciodată în mijlocul cercului; mai bine să te miști decât să fii mișcată, mai bine să vrăjești decât să te lași stăpânită de vrajă, mai bine să fii vie decât moartă, chiar dacă doar simulau moartea. Și ce ar fi fost dacă într-o bună zi una dintre ele nu s-ar mai fi trezit din transa aceea și ar fi rămas pe veci țeapănă și absentă, cu ochii închiși, nici vie, nici moartă. Dacă nu s-ar mai fi întors din acea călătorie și ar fi devenit pentru restul un simplu obiect, asemenea unei ramuri frânte, asemenea unei pietre de râu. Dar fiecare dintre ele se trezește. Se ridică în fund și clipește absentă.

Era un ritual amuzant, așa că fetele izbucneau în râs și așa se termina totul. Apoi fata din mijlocul cercului se întorcea în sat ultima, cu senzația incertă că a fost folosită, asemenea unui spectator ocazional pe care hipnotizatorul îl trage pe scenă împotriva voinței sale și îi cere să execute tot felul de lucruri indecente. Se întindea, încă ursuză, dar până când coborau toate în sat, lucrurile reveneau la normal, iar cele întâmplătoare erau date uitării.

Dar la ea nu s-a oprit niciodată numărătoarea, așa că nu știa cum e să stai întinsă în mijlocul cercului până devii imponderabilă. Își imagina că e ca și cum ai dormi. Și că somnul rareori este un neant întunecat, că de obicei se petrec în timpul lui tot felul de lucruri, altele decât cele din timpul treziei. Lucrurile improbabile devin evidente, iar timpul curge în salturi și tumbe. Și poate că în timpul somnului accesezi o

cunoaștere incongruentă și inutilă. Poate că, văzut din mijlocul cercului, trupul care se lasă ridicat pe câteva degete feciorelnice se comportă absolut firesc și nu contrazice nicio lege. Este asemenea răsuflării unui cadavru: imposibil, deși nu lipsit de sens. Îi simte din nou greutatea pe degete, o greutate care se sfidează pe sine, pentru că este deopotrivă greutate și imponderabilitate.

Dimineată se trezește într-o clipă, brusc – deschide ochii și vede lumina cenușie care spală încrețiturile și crăpăturile din tavan, lăsând în urmă o suprafață perlată uniformă. Trebuie să fie foarte devreme. Aude o ușă trântindu-se și duduitul unui motor diesel care pornește cu greu. Motorul hârâie câteva clipe, apoi moare. Și tot așa de câteva ori, până când, spre norocul ei, motorul demarează și zgomotul lui se îndepărtează treptat.

Întotdeauna după ce se trezește își ascultă bătăile inimii, verifică dacă totul este în regulă, dacă mai bate și cum bate. Își atinge corpul, cercetând dacă în timpul nopții nu s-a dezintegrat prin cine știe ce minune, dar acum stă atât de bine pe spate, nemișcată, încât nici măcar nu ridică mâna ca să o pună pe piept. Contemplarea suprafeței uniforme a tavanului îi aduce alinare; mâinile încă dorm, odihnindu-se pe cearșaful scorțos, apretat. Își aduce aminte.

Se numește Ida Marzec. Vârsta: cincizeci și patru de ani. Domiciliul: Varșovia, strada Adam Pług 89, apartamentul 21. CNP: 50012926704. Slavă Domnului.

Ușa scârțâie ușor și aude pași mărunți, răsunând ca bătăile unui ceas. Nu deschide ochii și simte peste față o răsuflare caldă. Știe că este câinele alb. Cu siguranță se uită la ea, suflându-i peste obraz. Nu reacționează, așa că dulăul pleacă liniștit. Mai stă o clipă nemișcată și, încetul cu încetul, își amintește unde se află. Observă că a adormit în dresuri și bluză, iar fusta și-a aruncat-o pe podea. Vederea acelei fuste din lână cenușie și groasă, o fustă scumpă, creion, modernă, care te subțiază, îi trezește o amintire neplăcută, un gând își face loc în mintea ei, dar se ferește de el, se ascunde și bate în retragere.

Părinții ei stau în fața casei. Tatăl face lâna ghem, nu ridică ochii la ea. Mama e tânără, seamănă cu Maia, parcă e Maia la maturitate, distantă, mereu absentă. „Nu vii niciodată pe la noi, aproape am uitat de tine”, îi reproșează mama. Apoi se ridică ofensată și intră în casă. Merge după ea, se uită la spatele ei, dar are impresia că mama încearcă să-i scape. Începe să se învârtă prin camere, care devin brusc o anfiladă multiplă și infinită. Și atunci o cuprinde frica, pentru că își aduce aminte dintr-odată că a lăsat-o în fața casei pe Maia, fetița ei. Vrea să se întoarcă, să iasă din labirintul acela, dar nu știe cum. Totul se face albastru.

2.

Aude ușa scârțâind și șoapte, apoi o voce muștrului înăbușit câinele: „nu intra aici, du-te la bucătărie!”

Bărbatul stă în prag, cu o expresie de tristă îngrijorare pe chip. Olga, care tocmai s-a așezat pe pat, zâmbește – gingașă, oacheșă și zbârcită, fața ei are o asimetrie neliniștitoare.

— Ai dormit toată ziua, copilă, imediat se lasă iar seara și Adrian trebuie deja să plece, dar vrea să te examineze. Să verifice dacă nu ți-ai rupt ceva. Caz în care va trebui să chemăm doctorul, pentru că Adrian e veterinar. Dar oricum e același lucru... Poate să intre?

Fără să aștepte un răspuns, strigă:

— Intră, Ad.

Apare un tânăr blond, scund, ușor asudat, de parcă s-ar fi grăbit sau ar fi urcat scările în fugă. Aproape de aceeași vârstă ca Maia, vreo treizeci de ani. Poartă un pulover gros din lână albă și albastră. Părul blond, destul de rar, i s-a lipit de frunte. Zâmbește stânjenit, nu seamănă cu niciunul dintre ei. Străin. Tânăr. O privește liniștit, zâmbitor, scrutător. O clipă mai târziu îi examinează priceput ochii și pleoapele, o mișcă cu mâinile, îi palpează abdomenul. Îi cere să se ridice în fund și să își miște picioarele. Să îi urmărească degetul cu privirea. Ida e intimidată de consult, ca întotdeauna, pentru că toți doctorii sunt bărbați tineri, creaturile cele mai nefamiliare dintre câte există.

— Nu cred că aveți nimic, spune în cele din urmă veterinarul.

Vocea lui e stridentă.

— V-ați speriat, nu-i așa? Nu vă ridicați, rămâneți în pat.

— Nu știu cum mă simt. Destul de tulburată.

— Firește, nici nu e de mirare. E din cauza încordării. O să treacă de la sine.

— Aș vrea să sun la poliție, mașina e împrumutată.

— Da, trebuie să rezolvăm asta. Dar poate mâine?

— Dar azi? Trebuie tractată.

— Azi este deja prea târziu. De altfel, ninge neconținut. Doar nu e urgent, nu-i așa? Și mâine o să fiu aici. Și poimâine.

— O, dar eu sunt doar în trecere pe-aici.

— Firește.

Bărbatul o privește zâmbind, de parcă ar fi fost un copil cu care se juca de-a medicul. De parcă nu o crede, înclină din cap amuzat, în semn de rămas bun, și iese grăbit. Coboară scările agil – tropăitul lui asociat cu scârțâitul zăpezii se aude încă afară, apoi mormăitul motorului diesel. Mașina pornește la a treia încercare. Olga îi întinde un capot vechi în carouri și coboară împreună în bucătărie.

— E veterinar, zice Olga și îi pune înainte o cană cu lapte fierbinte, în care toarnă cu vizibilă satisfacție miere de albine. Are o clinică în oraș. Tu ai copii, familie?

Mierea se prelinge în fir subțire și dispare în vârtejul alb.

— O fiică, răspunde, privind amestecul din cană. Nicicând până atunci n-ar fi băut așa ceva, dar acum are chef să încerce, să vadă ce gust are. Amestecă în cană cu lingurița și ia o înghițitură.

— Am o fiică, iar ea are deja un fiu.

— O, și tu ești bunică, se bucură Olga.

Vine și Stefan. Își freacă mâinile, e clar că a fost afară. Scoate din frigider brânză de vaci și cașcaval, le pune pe un fund și lângă ele roșii. Taie pâine cu un cuțit mare.

— Ar trebui să-mi fie foarte foame, nu am mâncat nimic toată ziua, spune Ida și bagă de seamă că femeia poartă o proteză care e prea largă; e o priveliște destul de dezagreabilă când vorbește.

Amândoi taie sandviciul cu brânză în pătrățele, pe care le bagă încet, cu smerenie în gură. Mestecând, se uită la ea. „O căutătură umano-animalică”, îi trece Idei prin minte și își ferește discret privirea. Se uită la mâncare, dar nu simte că i-ar fi foame. Se duce la chiuvetă și bea apă direct din căușul palmei.

Crede că o s-o descoasă despre accident, dar amândoi tac, mâncând brânză moale cu pâine și roșii, aruncându-i doar priviri mulțumite.

Rupe o bucățică de brânză și o bagă în gură. Nu-i simte gustul.

— Niciodată în viața mea nu am avut vreun accident, nici măcar nu m-am ciocnit ușor, spune. Întotdeauna conduc foarte prudent. Cred că zăpada a acoperit indicatorul rutier, nu am știut că urmează o curbă. Am împrumutat mașina de la o prietenă ca să vizitez în sfârșit locul unde am crescut, lângă Lewin.

— Lewin? Firește, spune Stefan cu gura plină. Știi unde e? o întreabă

pe soție, iar ea se încruntă, de parcă încerca să-și amintească ceva. Am fost acolo să luăm calul, îți amintești? E după Polanica.

Olga încuviințează dând din cap.

— Ai locuit aproape de aici, spune cu mândrie.

— Am locuit acolo într-un sat mic, în munți, dar am plecat destul de repede.

Ida zâmbeste, mâna ei ezită dacă să ia o altă bucățică de brânză.

— Și părinții? Întreabă Olga.

Ida răspunde fără tragere de inimă. Părinții nu mai trăiesc. După moartea mamei, care s-a stins la câteva luni după tatăl ei, a vândut casa și a uitat de ea. Era neconfortabilă, în munți, veche și mică. Mai spune și că niciodată nu i-a fost dor de ea, însă acum câteva zile, când a ajuns în zonă, a cuprins-o subit dorința de a se duce acolo.

— Îmi propusesem să plec din Jelenia Góra dimineața și să mă întorc seara, dar nu am reușit. Am crezut că o să mă opresc pe drum la o pensiune agroturistică, iar dimineața o să mă duc în sat. Ei, și acum necazul ăsta, și mașina e neîndoielnic distrusă.

— Se întâmplă. Mănâncă ceva și nu-ți mai face griji, spune Olga.

Dar Ida nu are poftă de mâncare. Cașcavalul gras are gust de frunze umede. Mâncând, Olga se uită la ea cu o privire goală, animalică. Are față de pisică sau vulpe – vigilentă. Un foșnet neașteptat o face să se întoarcă spre cutia în care stă câinele. Soțul ei face același lucru, ca la comandă. Amândoi se uită încremeniți la cutie.

— Vrei să ieși, da? Vrei să ieși și nu poți singură? Da? o întreabă bătrânul.

Deși e mărunț și pipernicit, ridică animalul mare și îl ține în brațe; nu știe cum să-l ajute. Capul câinelui negru, lăptos atârână inert.

— Deschideți-mi ușa, spune.

Ida se ridică brusc, ține ușa deschisă și iese după ei. Câinele stă în picioare pe zăpadă, clătinându-se – este o priveliște jalnică. Ida întoarce capul involuntar, pentru că slăbiciunea câinelui i se pare ceva mult prea intim și stânjenitor. Bărbatul îl îndeamnă cu blândețe să facă fie și numai câțiva pași, împingându-l cu delicatețe înainte:

— Hai, mișcă-te.

Ida își îndreaptă poalele capotului în carouri și își dă seama că e în picioarele goale. Dar nu simte frigul. De la o secundă la alta, curtea devine mai întunecată, de parcă amurgului i-a intrat în cap să coboare sub ochii lor. Ninge și zăpada a acoperit deja aproape toate urmele mașinii. Câinele o pornește înainte pe picioarele șubrede, apoi fără măcar să încerce să se lase pe membrele din spate, dă drumul șuvoiului de urină. O pată întunecată pe zăpadă. Stă deasupra ei nemișcat, neputincios, e cât se poate de limpede că cei câțiva pași l-au stors de puteri. Își lasă capul să atârne inert.

Bătrânul îl ia în brațe și îl duce înapoi în casă cu vădită greutate.

— Ce are?
— E pe moarte, spune bărbatul. Are cancer. E cățea. Ina o cheamă.
— Nu se mai poate face nimic? Nu poate fi extirpată sau radiată tumoarea?
— Am încercat deja tot ce se putea. E prea târziu.
— Și ce-o să se întâmple? Întreabă cu neliniște, ba chiar cu o panică neașteptată.
— O să moară, spune bărbatul, gâfâind sub greutatea animalului și dispărând în pata întunecată a ușii.

Ida nu intră după el în bucătărie, ci rămâne în vestibulul întunecat. Se prinde de clanța ușii, pentru că simte că acum cântărește tone întregi, că este grea cât lumea întreagă. Încearcă să-și miște picioarele, dar reușește să înainteze doar infimitezimal. Corpul nu o mai ascultă. Vrea să o strige pe Olga, dar i-a pierit până și glasul. Își îmboldește limba și gâtul, dar aerul trece prin corpul ei fără să o atingă.

De spaimă simte că o cuprinde fierbințeala. Crede că face infarct sau comoție cerebrală, sau că ceva a căzut brusc peste ea asemenea unei plase care îi stânjenește mișcările. Încetul cu încetul, cuvânt după cuvânt, gând după gând, trebuie să conștientizeze că sunt picioarele ei și că ea le dirijează. Se concentrează asupra lor și, după o clipă, reușește să facă un pas mic. Începe să urce scările de parcă ar fi grav bolnavă. Se descurcă tot mai bine, o, da, greul a trecut. Pipăie prin întuneric după întrerupător, îl găsește și îl răsucesc – este un întrerupător antic de ebonită, maro, degetele trebuie să învețe să-l răsucescă, nu să-l apese. Simte că i se face rău.

— Îmi cer scuze, spune spre bucătărie. Mă întind o clipă.

O vede pe Olga stând în capătul scărilor și uitându-se la ea îngrijorată. Face alți câțiva pași și reușește să se târască în lumina înspăimântător de chioară a becului până la ușa odăii. Și abia acum înțelege că e vorba doar de angoasă, nu de boală.

Olga apare în camera ei, se așază pe marginea patului și o ia de mână.

— Sunt aici cu tine. Totul e în ordine.

Ida strânge la rândul ei cu recunoștință mâna uscată, osoasă.

3.

Imaginea apare anevoie și parcă în silă – mai întâi dreptunghiul ferestrei se întunecă pe fundalul obscurității uniforme care stăpânește camera, apoi strălucește argintiu și rece, ca un ecran trezit din letargie, pe care din clipă în clipă urmează să înceapă proiecția. Ida nu știe când

anume s-a trezit. Dar are o idee vagă despre ce va urma, are impresia că este reluarea altei dimineți, ba chiar a mai multor dimineți.

Veghea se deosebește de vis prin intensitatea gândurilor, care sunt atomii nemuritori, dilatabili ai lumii, strune zornăitoare, tremurătoare, fără început și fără sfârșit, niște alice care zboară prin cosmos cu viteza luminii ca semințe ale Străinilor. Colonizează capetele și se unesc în lanțuri nesfârșite de asociații, analogii și detalii individuale. În realitate, nimeni nu știe cum fuzionează, ce le ține laolaltă, care e ordinea pe care o respectă, nici ele nu știu, nu au nevoie de o ordine anume, mai degrabă se însăilează succesiv, formând pentru o clipă frumoase configurații logice, fulgi de zăpadă feerici, se aliniază ghiduş în şiraguri oriunde există o cauză, un motiv și o consecință, pentru ca, pe neașteptate, să distrugă și să spargă acest tipar, să îl spargă și să îl răstoarne cu susul în jos, să îl împingă înainte, dar răsucit: în rotocoale, spirale, zigzaguri, sau dimpotrivă: să dispară, să se estompeze, să alunece în somn, pentru ca apoi să explodeze subit, revărsându-se şuvoi. Poți să înhați la întâmplare una dintre configurații, să o ții la fel cum ții în mână sfoara zmeului, să te lași purtat sau ancorat pentru o clipă, să o privești mai îndeaproape, apoi să îi dai drumul, pentru a face loc alteia, și mai încâlcite, și mai agasante. În stare de veghe, mimează ordinea, amăgesc; visul le mântuiește de aparențe. În timpul nopții duc o viață desfrânată.

Odată cu lumina care pătrunde prin fereastră devin tot mai agresive și mai palpabile, se aranjează în şiraguri iluzorii și se grăbesc să cucerească ziua, întinzând-o între ele, fasonând-o în fâșii înguste, macerând-o.

Mașina gândirii pornește.

Unul dintre gânduri, cel mai puternic, își croiește drum printre celelalte și într-o fracțiune de secundă triumfă asupra tuturor. Nu este un gând, ci o imagine: e mai, primăvară. Ida recunoaște mirosul pământului care a dat deja primii muguri, iar acum se odihnește pentru câteva momente. Soarele pătrunde prin sticlele tăiate mic și zgâriate ale ferestrei, înobilează casa, o preschimbă într-o construcție nouă, mai mare și mai luminoasă.

Razele aproape orizontale de lumină dezvăluie pe pereți structura tencuielii, tainele petelor și infiltrațiilor, divulgă privirii straturile mai vechi de vopsea. Soarele este mai degrabă un iscusit neguțator de artă al lumii decât creatorul ei. Ida are opt ani, învață să descânte, după-amiezele și le petrece pregătind mixturi care îi conferă puteri magice. Este în camera ei de la etaj. Se apropie de fereastră și vede că soarele a scos la iveală de cine știe unde un fluture. Se odihnește pe pervaz, murdar, prăfuit, neîndoielnic e acolo de anul trecut. Aripile cu desen frumos, simetric sunt larg desfăcute. Nu este un coada-rândunicii de rând, ci un exemplar rar. Pe aripile gri-cafenii sunt conturați doi ochi.

Iluzia este perfectă - ochii migdalați au în mijloc un iris gri-verzui și pupila neagră. Fluturile stă nemișcat asemenea unui artefact frumos și misterios, asemenea unei bijuterii delicate și himerice.

I se pare că marginile aripilor tremură ușor. Micuța Ida strecoară cu băgare de seamă mâna sub fluture și îl ține în căușul palmei, în punctul unde liniile papilare se încrucișează - linia verticală a destinului întretaie linia inimii și puțin mai departe - linia vieții. Ida știe toate astea, pentru că uneori se amuză cu mama ei ghicindu-și în palmă. Închide ochii și își imaginează că din căușul palmei izvorăște o brumă dătătoare de viață. Fluturile delicat este scăldat în ea, roua spală de pe el iarna și praful, redându-i viața. Exaltarea ei crește, până când, în cele din urmă, simte o mișcare, un tremur nervos, subtil și, când deschide ochii, vede că aripile se mișcă într-adevăr, vrând să se desfacă și mai tare și să cuprindă întreg spațiul. Fluturile începe să meargă anevoie în palma ei, pășește înainte și înapoi, rulând ca pe o pistă de decolare. Ida se mișcă precaut, ținându-și respirația. Deschide fereastra și scoate afară mâna cu fluturile. În cameră pătrund valuri de aer răcoros, niște adieri line. Fluturile se animă, simte spațiul însorit și căldura zilei, începe să freamăte din aripi.

Inima Idei începe să bată mai tare, își ține respirația. Ochii îi alunecă spre degetul mijlociu și cercetează pentru o clipă undele de aer, asemenea unui pilot care așteaptă momentul potrivit să decoleze. „Zboară, hai, zboară”, îi spune, dar fluturile refuză. Aripile vibrează, însă piciorușele subțiri se țin încă de pielea degetului. E neascultător. În cele din urmă, fără tragere de inimă, în ralanti, se desprinde de bază și pornește înainte, mai întâi intră în picaj ușor, pe urmă însă urcă iar - Ida îl vede la înălțimea acoperișului, unde face câteva rotocoale în aer și apoi zboară spre horn. Cu coada ochiului fetița vede în stânga o umbră mică. Totul se petrece fulgerător. O pasăre cafenie de mărimea unei vrăbii, cu spinarea portocalie, se apropie de fluturile zăpăcit de zbor și îl prinde delicat în cioc, de parcă ar fi fost doar o bucățică de hârtie purtată de vânt. Dispare cu el în spatele casei.

Stă uluită, cu mâna întinsă afară, pe fereastră.

Se așază pe pat. Își adună lucrurile și începe să se îmbrace. E frig. Mezeala merelor se lipește de piele, acum Ida simte în mirosul lor piaza putregaiului. A fost o idee stupidă, nesăbuită să pornească pe o asemenea vreme să revadă vechea casă. Un sentimentalism nebunesc, căci casa foarte probabil nici nu mai exista - când o vânduse, abia se mai ținea. Și chiar dacă mai exista, neîndoielnic acum locuiau acolo niște străini care veneau din oraș în vacanță și astfel de vizite inopinate sunt stânjenitoare pentru ambele părți. O să vadă vestibulul găurit de un mănunchi de schiuri și bețe, în bucătărie rucsacuri, deasupra plitei

ciorapi străini întinși la uscat. Poate chiar au demolat soba de teracotă și în locul ei au instalat o sobiță de fontă norvegiană. Poate au renovat casa și n-avea să mai recunoască nimic.

Și chiar dacă ar fi rămas întocmai cum o știa ea, la ce-i folosește? Unde o să agațe aceste imagini, cu ce o să le asocieze, cum o să-și gospodărească memoria inutilă. Își râde în barbă, trăgându-și fusta – mama ei mergea des în zonele de răsărit să viziteze locurile pe care fusese silită să le părăsească. Tatăl ei nu dorea să o însoțească. Își amintește de nemții care bântuiau regiunea în fiecare vară, vizitau și fotografiau, cercetau terenul, convingându-se că lumea de altădată era acum numai în mintea lor; exista o ancoră în exterior care nu le permitea să cadă pradă unei ușoare paranoia, hrănindu-se cu amintiri și visuri, sub privirea ironică a copiilor lor. „Trebuie să fie o credință magică; le permite oamenilor să dea timpul înapoi și să atingă trecutul”, gândește Ida. Esența tuturor religiilor nu este învierea, nici mântuirea, ci puțința de a da timpul înapoi, abilitatea de a-l face să-și muște propria coadă și să repete la nesfârșit ceea ce a mai spus o dată, chiar dacă mormăit și nedeslușit. Mama ei se întorcea din acele incursiuni însuflețită și parcă întinerită. Reușea ea oare să dea timpul înapoi? Să fi existat un sabbat răsăritean unde invocau trecutul și el să fi fost motivul pentru care pe chipul mamei revenea zâmbetul?

Ida încearcă să reproducă pe propriul chip expresia aceea a mamei. Își antrenează mușchii delicați ai feței. Se uită prin cameră după o oglindă, dar nu e niciuna acolo, așa că se duce la fereastră. Însă nu vede în geam propria reflectare sau poate că o vede, dar nu o bagă în seamă.

Prin pâcla de-afară se dezvăluie privirii curtea largă, pustie, presărată cu zăpadă proaspătă, ascunsă sub plapuma albă de nea. Mai sus, deasupra construcțiilor, vede muntele înalt, cu toate că vârful lui se pierde în ceață. Are versanți abrupti, netezi, acoperiți pe alocuri de arbuști pitici care, din locul unde este ea, par niște virgule, niște liniuțe trase nervos pe o schiță în alb-negru. Se ițesc deasupra acoperișurilor garajelor, deasupra clădirilor și macaralelor dezafectate ale minelor. Hipnotizată de priveliște, Ida așteaptă, înghețând, până când ceața se ridică și mai sus și dezvăluie în sfârșit privirii piscul muntelui. Dar clipele trec și se pare că spectacolul se apropie de sfârșit – cenușiul spălăcit coboară în vale în cascade lenevoase, blajine și acoperă tot ce a dezvăluit involuntar privirii.

Coboară scările prudent – sunt abrupte și slab iluminate, pe trepte sunt resturi de pavaj roșu. Simte mirosul lemnului ars și când, o clipă mai târziu, deschide ușa cunoscută care dă în bucătărie, o izbește un val de aer cald, mirosind a rășină. Se simte aroma cartofilor fierți care încă scot aburi în oala de pe plita încinsă și mirosul casei care încă mai

bolborosește, deși e aproape gata – Ida ridică acum capacul și se uită. Ar mânca numai aroma, căci cașa din oală nu arată apetisant – un terci cenușiu.

Gazdele nu sunt. Și culcușul cățelei Ina este gol. Ida vrea să se uite pe fereastră, dar afară deja domnește ceața sură la a cărei invazie asistase în camera de la etaj. Își aduce aminte de un spital din copilărie, ale cărui geamuri erau toate vopsite în alb. Părinții o duseseră la spital și o lăsaseră acolo. A plâns toată noaptea și ziua următoare, profund dezamăgită că fuseseră în stare de așa ceva. Abia a doua zi, slăbită de plâns și febră, a început să-și imagineze că a murit și că vede cortegiul funerar cu sicriul în care zace și, bineînțeles, îi vede și pe părinți: pe frumoasa ei mamă, mereu neliniștită, care acum se zvârcolește de durere și regretă amarnic, o, amarnic regretă, și pe tatăl ei cu fața ascunsă în palmele umede de lacrimile vărsate, și-i vede și pe copiii de la școala ei, și pe dascăli, și pe medici, și pe infirmiere. Gândul propriei morți este plăcut, are gustul dulce-acrișor al agrișei sau al merelor timpurii.

Nu vezi nimic prin asemenea ferestre. Așa că ia loc la masa acoperită cu mușama uzată și se uită prin bucătărie, așteptând să fiarbă apa. Nu e nimic de prisos aici, nimic luxos – poate doar calendarul de perete în culori stridente și cu fotografii ale unor feluri de mâncare rafinate. La martie e poza unui pește așezat pe un platou oval, corpul neînsuflețit, alungit e înviorat de felii galbene de lămâie și de fire verzi de pătrunjel. Verdele și galbenul din calendar reprezintă singurele pete de culoare din bucătăria searbădă, o bucătărie chioară, cu albeață la ferestre. În cârlige, deasupra plitei, atârnă câni de faianță: ia una și o umple cu apă de la chiuvetă. Bea lacom, o cană, două, și încă jumătate din a treia. Aruncă un ochi la ceainic și se duce să caute toaleta, așa că intră în vestibulul rece și întunecat. Nu nimerește, deschide ușa unei cămări pline de cutii de carton. Și doar a fost ieri la baie, trebuie să fie pe aici, pe undeva. Chiar în acel moment ușa de la intrare se deschide, mai întâi năpustește înăuntru dulăul mare alb, o clipă mai târziu apare în prag și Olga cu cățeaua bolnavă în brațe – aburii glaciali se revarsă în vestibul, lipindu-se iute de trupul ei mărunț, formând o aură lăptoasă, vaporeasă. Ida îi deschide repede ușa bucătăriei, îngânând salutul de dimineață. Olga mulțumește și adaugă:

— Ultima ușă pe stânga.

Apoi dispare în bucătărie cu cățeaua.

Baia este rece și austeră. Pe podea e un radiator electric – ventilatorul pornește parcă în silă, greoi și hârâind. În oglinda mică de deasupra bateriei, Ida își privește fața. Nu e rănită, dar arată altfel, poate din cauza luminii chioare de pretutindeni de aici. Fața nu-i pare

străină, ci pur și simplu diferită, de parcă nu ar merita o atenție deosebită; e ștearsă – un corp pe care îl vede zilnic și pe care ochii oboșiți încetează, treptat și sistematic, să-l mai observe. Atinge suprafața oglinzii, fața se ascunde în spatele degetelor, apoi reapare, dar e la fel de comună și parcă nefocalizată. Ida începe să-și palpeze sistematic brațele, abdomenul, cercetează fermitatea cutiei toracice, moliciunea gâtului – verifică dacă nu e ceva fracturat, dacă nu o doare nimic, nu se alarmează. Picioarele, labela picioarelor, șoldurile, regiunea inghinală, fesele, coapsele. Liniște. Se vede pe sine. Părul îi atinge umerii, e drept, firele cărunte sunt ascunse sub vopseaua „culoare naturală”, Wella sau Schwarzkopf, numărul 5.0, pare-se, șaten deschis – tenul ei s-a obișnuit de-a lungul anilor cu această culoare. Gâtul – ridat în întregime, de parcă ar fi fost înfășurat în câteva rânduri de fire de ață subțire. Nu a reușit să oprească procesul de ridare a pielii, nu au ajutat-o nici cremele, nici masajele. Umerii au devenit mai înguști, mai fragili, țesutul care îi acoperă s-a veștejit, iar acum, prin forța gravitației, a început să coboare spre locuri mai ferite. Sâniile – rareori îi mai bagă în seamă – au căpătat formă de lacrimă, o picătură din catifea moale, delicată. Și acum vede că întregul corp trage spre pământ de parcă toate părțile lui se simt deja istovite și au renunțat împăcate la încăierările zilnice cu gravitația. Da, spune corpul, mă predau, îți fac pe plac, nu mă mai opun, mă fleșcăiesc, mă încovoiez, mă aplec, cad în genunchi și, în cele din urmă, o să mă lipesc cu fața, burta și șoldurile de pământ, desfăcând larg brațele: aspiră-mă, absoarbe-mă, dizolvă-mă, îngăduie-mi să mă preschimb în particule de praf, să mă scurg în pământ și acolo să rămân.

Ida își atinge sâniile în locul de sub coaste unde este inima. Este o inimă bolnavă, așa crede, și Ida o să moară din cauza ei. E bine să știi din timpul vieții de la ce-o să ți se tragă moartea. Din când în când, nu se știe din ce cauză, are parte de lecții demonstrative. Încep cu palpitații în cutia toracică. Inima se zbate acolo de parcă ar fi o albină închisă într-un borcan, care se izbește oarbă de pereți, zumzăie și bâzăie până cade epuizată. Durează doar câteva secunde, niciodată mai mult, apoi inima încetează să mai bată preț de câteva minute. Și atunci Ida stă în întineric, pentru că de cele mai multe ori asta se întâmplă noaptea. O repetiție generală a morții – o liniște albă subită. Teamă apare numai atunci când inima pare să zvâcnească și este o consecință a mișcării, trepidării, schimbării ritmului. Emoția este întotdeauna rezultatul unei stări a corpului, niciodată invers, descoperă Ida. Când inima încetează să mai bată – frica dispare. Trebuie atunci să aprindă veioza – pentru că este curioasă dacă e posibil ca inima să se fi oprit de-adevăratelea de data asta. Vrea să se asigure că nu e doar în mintea ei, că nu este o manifestare a isteriei sau ipohondriei. Și dacă

asta înseamnă că a murit. Cu buricul degetului regăsește locul bine-cunoscut în mica adâncitură de-a lungul venei. Nimic nu pulsează acolo, nimic nu mișcă pielea netedă, călduță. Inima chiar se oprește.

— Știți prea bine că nu e posibil ca inima să se oprească să bată. Trebuie să vi se fi părut – spune tânăra asistentă când îi înregistrează datele pe fișă. Privirea ei trădează totuși un respect involuntar, nutrit față de tot ceea ce nu înțelegeți până la capăt.

Acum Ida stă în sala de așteptare și cu degetele mâinii stângi își cuprinde încheietura celeilalte mâini. E o concordanță perfectă: încheietura mâinii se potrivește perfect în inelul format de degetul mare și arătător. Atinge osul semisferic ieșit în relief, un osișor, de fapt, care se profilează sub piele ca o biluță.

„Cum se numește osul ăsta și ce are în comun cu mine”, se întreabă. E iritată pentru că doctorul întârzie, în ce fel osișorul acela al cărui nume Ida nu-l cunoaște, al cărui sens nu-l înțelege este parte din ea? Ar mai fi ea însăși fără el? Fără care dintre organe nu ar mai fi ea însăși?

Fără inimă? Fără creier? Trebuie să-l întrebe pe doctor.

Își imaginează interiorul propriului corp de parcă ar fi eroul unui film educațional proiectat copiilor la lecțiile de biologie: „Pielea ta” sau „Cum funcționează creierul omenesc” – întotdeauna le vede la scară mărită, formate din celule monstruoase, particule pulsânde, fragmente ale unui întreg mai mare, a ceva ce nici măcar nu poate fi intuit. Corpul ei e alcătuit din cavități și protuberanțe misterioase, din straturi suprapuse, din tuburi de mușchi, suprafețe lucioase, orificii ca niște anemone. Este la fel de necunoscut ca fundul mării, ca un recif de corali populat de vietăți hidoase și șocante.

Iată uterul – un tunel întunecat, la capătul căruia, în falduri însângerate de carne, se vede o picătură mică galbenă, care – asemenea unei perle – alunecă în afară și se prelinge în josul acestui tunel, iar o clipă mai târziu, de durere, pereții lui musculați încep să se descuameze, se exfoliază în scuame însângerate și se preschimbă în mii de picături de sânge lipicioase. Inima e o masă respingătoare de panglici musculare, elastice și mlădioase. Ritmul în care pulsează este ritmul copulațiilor. Fiecare tact dă naștere unei clipe care moare imediat. O mică bulă incoloră, care pocnește înainte să apuce să se uite la ea.

Îl vine pur și simplu să iasă din sălile sterile și să strige pe stradă: „Nu vă încredeți în doctori!” Să nu vă imaginați că vreunul dintre ei o să spună vreodată ceva cu adevărat important. Aveți grijă, știința lor este doar o iluzie și, în realitate, seamănă cu un joc simplist. Este suficient ca în momentul potrivit să-și ridice ochii de pe foile din fața lor sau să îndepărteze stetoscopul lipit de corpul străin și, într-o fracțiune de secundă, să preia controlul: eu știu despre corpul tău ceea ce tu nu știi;

chiar dacă nu sunt în pielea ta, știu ceva de care tu nu ai habar. Diferența dintre noi constă în cunoașterea pe care eu o dețin. Eu știu, pentru că nu sunt în pielea ta. Tu nu ai cum să știi nimic despre tine însuși, pentru că putem cunoaște cu adevărat numai ceva ce nu suntem noi înșine. Așa stau lucrurile.

Pozezi un corp, dar nu știi nimic despre el. Iar eu știu totul despre el, căci este la fel ca alte corpuri pe care le-am cunoscut demult, pipăindu-le de sus până jos, privind înăuntrul lor, decupându-le în imaginație în bucăți mici pentru ca nimic să nu scape atenției mele. Nimic nu mă mai surprinde. În realitate, corpurile sunt simple aparate hidraulice. Pui un diagnostic și iei măsuri – câteva rețete și trimiteri la investigații mai amănunțite. Corpul e pasat mai departe altora, care se prefac la rândul lor că se pricep mai bine decât tine.

Întinsă comod pe pat așteaptă ca electrozii conectați pe piept și tălpi să citească ritmul și tensiunile interioare, care se preschimbă în câteva linii simbolice și pe care aparatul le scuipe în cerneală, liniuțele se aranjează pe hârtie într-o emoționantă panoramă a inimii. Dar ce poate Ida să le spună în această privință? Domnule doctor, inima mea se oprește din a bate timp de câteva minute lungi, așadar mor prin cine știe ce minune și tot prin cine știe ce minune revin la viață. Când inima mea nu mai bate, se lasă o liniște teribilă. Niciodată nu ați mai auzit așa ceva. E puternică, probabil că se trage din miezul pământului, își ițește capul la suprafață asemenea unui monstru antediluvian, se uită împrejur, apoi se întoarce de unde a venit. Inima pornește cu un zvâcnet, cu un spasm, un tremur de câteva secunde și – ca să mă exprim tehnic – motorul pornește. O moarte mică.

Doctorul se pronunță:

— Aveți tahicardie. Nu e un motiv de îngrijorare, cu siguranță ați suferit de angină pectorală în copilărie.

— Rușii diminutivează substantivul „moarte”, spune Olga când Ida revine în bucătărie. Smiert’ka. Animalele mici mor de moarte mică.

Zâmbește și îngenunchează lângă cutia Inei. Soțul ei a pus lemne pe foc fără să scoată un cuvânt, apoi a ieșit discret. Ida abia acum își dă seama că Olga vorbește polona cu accent răsăritean, de Liov sau Vilnius – nu știe să le deosebească. La fel ca părinții ei, dar ușor diferit.

— În polonă nu sună bine „morțișoară” – Ida vede cum bătrâna cu degete noduroase mângâie blana neagră a Inei, căutând un loc unde să-i înfigă acul.

— Nu vă mai uitați așa, spune Olga. Trebuie să-i fac injecția, pentru că suferă. Adrian spune să nu ne zgârcim cu analgezicele.

— Se vede că suferă. De unde știți că o doare?

— După cum respiră, spune Olga. Uitați ce sacadat și neregulat răsuflă. Când se duce efectul medicamentului, cățeaua geme. La fel ca

un om, de ce un câine ar suferi altfel? Faceți-vă cafea, apa a fiert de mult.

Ida toarnă apă fierbinte în cană. Pe suprafața ei se formează o pojghiță cafenie.

— Nu v-ați gândit să o eutanasiați? întreabă.

Olga nu-i răspunde. Degetele ei noduroase, artritice apasă pistonul seringii ca să scoată aerul din cilindru. Apoi acul dispare în blana neagră. Câinele alb stă deasupra coșului și se uită la seringă, de parcă ar fi un specialist în halat alb și ar supraveghea calitatea execuției procedurii. Femeia se ridică anevoie din genunchi, pune seringă pe pervazul ferestrei și se uită la Ida.

— Cum vă simțiți? Mai bine?

— Oh, da, incomparabil. Deja mă simt bine. Acum trebuie să sun la poliție și la prietenii să-i anunț că nu am pățit nimic, apoi o să plec. Mulțumesc pentru tot. Pot să sun de aici?

Ida se uită la telefonul agățat pe perete lângă bufet și își dă brusc seama că poate nici nu a observat nimeni că lipsește. Cel mult Ingrid i-ar fi putut lăsa un mesaj pe mobil – o, cu siguranță mobilul a rămas în mașină.

— Bineînțeles, sunați, spune Olga și se apucă să amestece în cașă dintr-una din oale.

Ida pune în pahar o linguriță cu vârf de zahăr și încremenește cu mâna deasupra paharului – nu mai îndulcește băuturile de ani de zile. Își râde în barbă și se duce cu paharul de cafea la telefon. Aparatul arată anacronic: din plastic roșu cu disc. Se gândește ce are de spus. Același lucru. Curba, a intrat cu mașina în șanț undeva după indicatorul spre Bożków și Bardo, asta își aduce bine aminte. Mașina a ieșit de pe carosabil imediat după acea curbă. De altfel, e foarte posibil ca mașina să fi fost deja descoperită. Atinge cu mâna receptorul telefonului și o retrace.

Olga frământă cașă, în care adaugă un ou și un praf, apoi niște ulei.

— Pentru cine e mâncarea? întreabă Ida.

— Avem și alte animale aici. Adrian le adună.

Și adaugă:

— Nu o sunați pe fiica dumneavoastră?

Ida își frige buzele cu cafeaua.

— Călătorește, să fiu sinceră, nici nu știu pe unde e acum.

— Și copilul?

— Copilul e cu ea. Așa e serviciul, călătorește mult – scrie ghiduri turistice.

Ida își amintește de cartea poștală primită de la fiica ei. E pe bufetul din bucătăria mică, cu scrisul în sus. Reciful de coral feeric contemplă blatul neted al mobilei. Cu scrisul ei neuniform, copilăresc, Maia îi transmite că o sărută amândoi, că totul e cât se poate de bine, că sunt

sănătoși și teferi, că în martie încep musonii, așa că se gândesc că ar trebui să se întoarcă. Fiecare propoziție începe cu o liniuță. În josul vederii, sub semnătură, e ceva ce seamănă cu o pată de cerneală. Dacă te uiți suficient de mult timp la ea, poți să recunoști forma unei inimi desenate stângaci sau în pripă. A desenat o inimă. Și încă ceva: o broască țestoasă bine executată – cu siguranță băiatul a desenat-o. Păcat că nu a luat cartea poștală cu ea, i-ar fi arătat-o Olgăi.

Olga nu-i pune mai multe întrebări. Dar când Ida se gândește la cartea poștală de pe bufetul din bucătărie, își aduce aminte brusc că a doua zi ar fi trebuit să fie la spital, la consult.

Îi spune despre asta Olgăi, care întreabă:

— Inima?

— De unde știți?

— Am zis la nimereală și am ghicit. Toți avem probleme cu inima.

Olga pare mulțumită.

— Doctorul zice că nu am nimic.

Idei i se pare că Olga vrea să spună ceva, dar se mulțumește doar să amestece viguros în oală, apoi o trage la o parte de pe foc. Tac amândouă o clipă, apoi Ida întreabă, uitându-se pe fereastră:

— Ce munte e cel care se vede în spatele casei?

Olga spune că e o haldă de steril și că aici cândva au fost mine.

— Sub noi sunt kilometri de pasaje subterane, un oraș întreg.

Mângâie câinele alb după urechi. Vara pot fi vizitate.

— Arată foarte impunător, ca un zigurat.

Olga o privește întrebător, e clar că nu a înțeles cuvântul, dar în acel moment Stefan bagă capul pe ușă.

— Vino, Ad e aici, îi spune soției, iar ea se ridică cu mare greutate.

— Mâncați ceva. Un sandvici. Untul e în frigider.

4.

Ceața de afară s-a mișcat și acum se vede din ce e alcătuită – din fâșii moi, ondulate, care curg în straturi și meandre asemenea fumului, din vârtejuri mărunte, lejere, din valuri netede de amplitudini variate, care se încolăcesc în jurul obstacolelor, formând lațuri, orbite și spirale. Ida urmărește mișcarea din spatele ferestrei și i se pare că dincolo de valul de ceață întrezărește niște forme mai întunecate, mai îndepărtate. Pune în furcă receptorul, pe care până atunci îl ținuse inconștient în mână, și scoate din oală un cartof în coajă, aburind. E fierbinte, coaja se desprinde de pe el fâșii.

Asemenea cartofi făcea și mama ei, pentru găini; îi pasa și pune în

ei faină de seară. A fost o vreme când au avut multe găini, până când a început să le fure vulpea. Era o vulpe iscusită, în fiecare noapte fura câte o găină – timp de o lună întreagă. În cele din urmă au rămas cu o singură găină, temerară, bravă. Își petrecea zilele pe treptele din fața casei, era atrasă de oameni, poate din cauza singurătății, poate din cauza vulpii. Mama o fugărea de acolo, nu-i plăceau găinile, nu-i plăceau păsările, în general, o scârbeau penele, ouăle și carnea. Odată tăiate și opărite, găinile le jumulea tata. În tot acest timp, mama se ducea în grădină să plivească sau pur și simplu ieșea numai ca să nu stea în casă. Purta ciorapi – înăuntru groși, susținuți de jartiere, când ieșea își puneă ciorapi subțiri, mătăsoși, și atunci piciorul ei semăna cu membrul unei păpuși de plastic. La ciorapii subțiri avea portjartier, iar jartierele elastice prindeau strâns nailonul foșnitor în scaiul lor și îl țineau drept, într-o stare de continuă disponibilitate. Apoi, într-o noapte, a dispărut și găina cea bravă.

Ida mușcă din cartof; e gustos, moale și căldura lui plăcută îi umple gura. Când mama ei ieșea din casă, ea și tata îi urmăreau silueta într-una din rochiile ei înflorate, aproape fugind în josul uliței spre sat, iar tatăl îi arunca fiicei o privire rapidă, care trăda rugămintea mută de a arăta înțelegere față de purtarea mamei, ca și cum ar fi zis: „Nu e vina ei că e așa”, apoi se întorcea la treburile lui tăcute.

Investigațiile nu au scos la iveală nimic serios. Avea o aritmie ușoară, probabil congenitală sau ca urmare a unei angine pectorale din copilărie.

— Nu e periculoasă. Sunteți sănătoasă, i-a spus doctorul, aruncând o privire la cele două cifre notate în susul fișei ei: 54. Aveți o condiție bună pentru vârsta dumneavoastră.

Apoi a scris în liniște rețeta – calmante ușoare, pentru somn și pentru fortifierea organismului.

La începutul lui decembrie, într-o sâmbătă, s-a dus la o policlinică privată, sterilă, curată. A primit un număr de ordine, o cafea și un fel de meniu: pe o foaie elegantă, ornamentată cu antetul spitalului erau înșirate toate investigațiile posibile. Alături erau indicate discret prețurile. Stătea cu creionul în mână și bifa – toxoplasmoză, hepatită B, HIV, colesterol HDL și LDL, TG/ TGC, BUN, OB/ESR, WBC... Majoritatea abrevierilor nici nu le înțelegea. Le bifa numai pentru că i se păreau amenințătoare, asemenea numelor unor animale de pradă preistorice – trombocite, hematocrite, monocite, urobilinogene, bilirubina. Apoi, tână elegantă de la recepție a primit fișa cum primești o comandă, i-a făcut o programare și i-a cerut să vină nemâncată. I-a înmănat discret un recipient caraghios pentru urină și i-a urât o zi bună. Așa e acum la modă – să urezi „o zi bună”. Plecând de acolo, Ida a cumpărat de la mica farmacie a spitalului un termometru în cutiuță de plastic și a

hotărât să-și ia temperatura zilnic, sistematic, imediat după ce se trezește. A reușit să facă asta câteva zile la rând. Nota rezultatele pe o foaie de hârtie fixată cu un magnet pe ușa frigiderului. 36,7; 36,4; 36,6; 36,6 – graficul ar fi fost absolut anost, dar abia acum, grație delicatei monotonii, a reușit să-și dea seama că nu mai ovulează, că marea din ea, acel ocean interior întunecat, s-a liniștit și asupra lui se lasă o noapte tenebroasă, întinderea nețărnută și nemișcată a apei. Valuri care deja nu vor mai mișca nicio scoică.

Și-a mai luat temperatura în felul acesta cândva, cu treizeci de ani în urmă, în timpul studiilor. Toate colegile ei aveau un termometru în cameră, calendare pline de cifre și un semn de exclamație în locul unde în fiecare lună... temperatura corpului se ridica subit și destul de regulat cu câteva liniuțe. Mâini somnolente se întindeau după sticla termometrului, corpul încă adormit era împuns de vârful cu mercur. Fusesse o experiență stânjenitoare – să te autoexaminezi cu un instrument rece, cu un tub de sticlă care indica pe o scală adecvată procesul în desfășurare în interiorul întunecat, ermetic al corpului. Să ai nevoie de un instrument cu care să-ți investighezi propriul corp, întrucât, din motive revoltătoare, din cauza unei erori scandaloase în natură, ființa omenească nu știe nimic despre propriul corp. Chipurile, e una cu acel corp și cu el se identifică, atinge cu degetul pieptul și spune despre el „sunt eu”, cu toate acestea nu are habar ce se întâmplă cu el. Pare că simte ceva în interior, niște furnicături, ameteți și disconfort, mai degrabă durere, dar nu știe nimic despre el, o cunoaștere cu care ar fi fost logic să se nască. Trebuie să devii obiectul propriilor investigații, să îți sondezi interiorul cu un tub de sticlă ca să afli ce se petrece înăuntrul propriului corp. Niște cotloane tăcute, vâscoase, un ceas diform, muscat – în loc de ticăit emite particule de materie care măsoară cu precizie timpul. Țesuturile se dilată, apoi vine senzația de ușurare. Un „o” rotund se rostogolește printr-un sistem de labirinturi înguste spre viitor. Corpul nu știe nimic despre sine, trebuie să se autoanalizeze ca să afle cum funcționează propriul său mecanism.

Ida crede că ea și corpul ei nu au rădăcini comune, își au originea în meleaguri diferite. De aceea trebuie să se înțeleagă cu ajutorul termometrelor, tomografelor și aparatelor Röntgen. I-au cerut să se dezbrace pentru consult. A intrat într-o cămăruță fără ferestre, cu chiuveță și cuier. S-a schimbat în haine albe – ceva ce putea trece drept pijama sau costum de pânză și șlapi de plastic de unică folosință. I-au luat de două ori sânge – din venă și din deget. Apoi a fost condusă de o asistentă tânără la radiografie – nu au schimbat nicio vorbă, de parcă era de la sine înțeles că acum erau ocupate cu lucruri mai importante și erau absolvite de cutumele sociale. Sâni s-au aplatizat, turtiți de peretele metalic, când asistenta a lăsat-o în pripă singură cu aparatul peste care, pentru o fracțiune de secundă, a coborât sfântul duh,

revelându-i ceea ce era ascuns privirii, cufundat de obicei în beznă. O altă asistentă a luat recipientul cu urină, dovada rușinoasă a proceselor chimice care se produc singure, inițiate în urmă cu cincizeci de ani de cauze necunoscute.

Recipientul a primit numele și prenumele ei, ocupând propriul loc alături de altele, etichetate în același fel. Și datate. 9 decembrie 2003. A trecut pe aici și a lăsat o urmă din care se poate citi cine este. Apoi a fost condusă la o cafenea mică de la subsolul clinicii private. A primit o cafea și croasanți franțuzești. La măsuta de alături mânca o altă femeie, cu spatele la ea. Îi vedea din profil gura îngustă, strânsă, care se deschidea asemenea botului unei șopârle înaintea fiecărei mușcăături. Și asta își amintește. S-au privit cu zâmbet discret, continuând să mănânce în tăcere.

Câteva zile mai târziu s-a întors acolo. O doctoriță tânără, încă o copilă, a frunzărit în fața ei un teanc de fișe cu rezultate și i-a spus același lucru ca doctorul de mai înainte – că Ida e sănătoasă.

— Hemoglobina e, poate, singura valoare de care ne putem lega – a spus – dar, în afară de asta, corpul dumneavoastră este sănătos, aveți niște rezultate de invidiat.

S-a așteptat neîndoielnic ca pacienta să se bucure, să respire ușurată și să plece de acolo liniștită, pentru a-și face cumpărăturile de sărbători în orașul jilav. Crezuse că o să-i facă plăcere un asemenea verdict, dar în mod clar se înșelase. Ida doar i-a mulțumit și a ieșit. Tânăra doctoriță a rămas în cabinetul său, așteptând precum Pitia următoarea persoană căreia – probabil – avea să-i spună același lucru. Sau dimpotrivă – acum se pregătea poate pentru un alt verdict și femeii cu bot de șopârlă avea să-i spună: suferiți de o boală incurabilă și veți muri. Nu mai putem face nimic pentru dumneavoastră. Ar fi fost cât se poate de adevărat dacă i-ar fi spus pur și simplu fiecărui pacient care lua loc pe scaunul din fața ei: veți muri, și dumneavoastră veți muri, și tu, copile, vei muri, și eu o să mor. Cu toții o să murim și ar trebui să ne pregătim pentru moarte, ar trebui să convocăm o fundație care sprijină moartea și ar finanța școli unde copiii ar învăța de mici să moară, ca măcar pentru această ultimă oară în viață să nu mai comitem această greșeală. Moartea ar trebui să fie un exercițiu practicat la orele de educație fizică, copiii ar trebui instruiți cum să alunece fără împotrivire în întuneric, cum să-și piardă cunoștința și cum să arate îngrijit în sicriu. Ar trebui să existe lecții demonstrative, cu siguranță s-ar găsi cineva dispus să-și doneze moartea camerelor de luat vederi pentru a se face filme educative. Și în asemenea școli ar trebui să existe și un curs de etnografie care discută totul despre moarte: ce s-a crezut despre ea, cum a fost înțeleasă de-a lungul secolelor, de ce o dată moartea este femeie, iar altă dată bărbat, unde se duce omul după moarte și dacă, în

general, se duce undeva. La fel cum există biologia pe care o dai la bacalaureat, ar trebui să existe și tanatologia, și teste pe care le dai pentru a încheia trimestrul și note pe diplomă. „O să iau doi la tanato”, și-ar zice elevii între ei, fumând la toaletă țigări interzise și letale, apoi până dimineața ar învăța mecanic toate definițiile, graficele și statisticile posibile. Și toți ar fi recunoscători mai târziu pentru această cunoaștere și instruire.

Inima Idei nu bagă în seamă rezultatele investigațiilor. Și din când în când își face de cap noaptea. Se oprește pentru o clipă, ca într-un gest de revoltă – se satură să tot bată.

Ida aude în curte zgomote, ușa mare a hambarului scârțâie. „Cu siguranță acolo sunt gospodarii”, gândește Ida. Bănuiește că acolo, în hambar, au o crescătorie mică, poate vulpi pentru blană, poate nurci sau, pur și simplu, găini. Pentru animale gătesc cașa. Olga are neîndoielnic cam tot atâția ani cât ar fi avut și mama Idei. Ba nu, e mai tânără, poate că e puțin mai tânără. Casa este pustie.

Ida stă lângă plita încinsă și-și încălzește mâinile – o asemenea plită e o adevărată comoară.

Își aduce aminte să pună lemne pe foc și să toarne apă în ceainic. Câinele, căteaua din cutie, ridică ușor capul, urmărindu-i mișcările.

Ida se apropie de fereastră și simte asupra sa privirea câinelui.

— Vrei ceva? îl întreabă.

Câinele se uită la ceainic, apoi la bolul din fața sa. E gol. Îi este sete.

— Parcă ai fi mut, îi spune și zâmbește ascuns: a spus o ineptie. Toarnă apă în bol și îl împinge mai aproape de câine. Dar acesta nu reacționează – se uită la bol de parcă ar fi vrut să îl miște cu privirea, așa că Ida îl ridică ușor capul. Simte sub degete cum gâtul câinelui tremură ușor și observă cât de greu îi e capul. Câinele stă nemișcat cu nasul în apropierea apei, de parcă și-ar fi adunat toate puterile, apoi lipăie de câteva ori stângaci, împrășcă apă cu limba și din nou încremenește în aceeași poziție, cu nasul în apropierea bolului. Cu o mână Ida ridică bolul, cu cealaltă așază capul flocos înapoi pe pătură. Căteaua oftează. Și atunci Ida o mângâie, s-ar putea spune, pe obraz.

Se întorc gazdele. Bat din picioare pentru a scutura zăpada de pe încălțări, pentru că iar a început să ningă. Ceața s-a fărâmițat în particule mici și s-a preschimbat în fulgi de zăpadă. Olga caută în frigider, de unde scoate cașcavalul, un borcan cu hrean, maioneza. Ida încearcă să o ajute să pregătească micul dejun, face ordine pe masă.

— Am vrut să sun și am uitat. Nici eu nu știu la ce mă gândesc, spune. Nu am putut dormi azi. M-am trezit când s-a crăpat de ziuă și nu am reușit să adorm la loc.

— În zori e o lumină ciudată, de aceea te-ai simțit inconfortabil, spune domol Stefan.

Ida se uită cu atenție la el, căutând o explicație pe fața lui: un zâmbet i-ar fi dat de înțeles că a glumit, o mină serioasă – că este pur și simplu un excentric, poate chiar are probleme cu memoria din cauza vârstei, cu toate că nu pare un bătrân ramolit. Întâlnește privirea Olgăi. Ridică ușor din sprâncene, gest pe care îl interpretează ca: „ia tot ce spune la modul figurat”. Bărbatul adaugă în oala cu cașă conținutul unei conserve de carne pentru câini și amestecă în ea cu o lingură de lemn.

— După părerea mea arătați foarte bine. Aerul e bun aici, la fel și apa. Oamenii întineresc.

Stefan prinde oala cu ambele mâini și se îndreaptă spre ușă, târându-și picioarele.

Ida îi deschide ușa.

— Vino imediat să mănânci și pune-ți căciula pe cap, strigă după el soția lui.

Taie amândouă feliile de cașcaval și le aranjează pe farfurie. Apoi castraveți murați. Olga o întreabă:

— De unde ai venit aici? Cred că mi-ai spus, dar nu-mi amintesc. De la Wrocław?

Ida răspunde:

— De la Varșovia.

— Aha, dar cum?

Ida îi povestește încă o dată cu răbdare.

— Iar părinții? Părinții tăi mai trăiesc? întreabă Olga.

— Nu, nu mai trăiesc. Am vândut casa părintească, răspunde Ida și simte brusc nevoia nejustificată de a o rupe la fugă. Verifică în cap dacă are totul la ea: cheile, actele, unde i-au agățat paltonul. Aruncă o privire telefonului – trebuie să sune chiar acum. Pornește spre el, dar își vine în fire. S-a săturat de oamenii ăștia – o zăpăcesc complet. Se apropie hotărât de calendarul cu pește, astăzi e sâmbătă. Sâmbătă sau vineri? Luni are programare la medic la Varșovia. Miercuri trebuie să fie deja la serviciu.

Olga toarnă ceai în pahare, dintr-un singur pliculeț face două.

— Iar mie mi se pare că locuim aici împreună dintotdeauna – rupe ea tăcerea. Atâția oameni s-au perindat prin casa asta. I-am spus, arată cu bărbia spre ușă, să facă o firmă: „pensiune agroturistică” și s-o agațe la drum, pentru că de la șosea nu se vede casa. Dar nimeresc aici chiar și fără firmă. Cu ce te ocupi la Varșovia? Ai familie? Pari o femeie înțeleaptă.

Ida mustăcește, mulțumită de complimentul acela neașteptat și anacronic și-și propune să nu uite să le lase la plecare niște bani pentru cazare și mâncare, cu siguranță se întrețin din banii primiți de la asemenea călători răătăciți ca ea. Ignoră a doua parte a întrebării Olgăi. Se hotărăște să mai bea un ceai înainte să plece. Olga o privește

curioasă și înghite o felie de pâine după alta; maxilarele ei se mișcă de parcă nu ar fi prinse de restul capului.

— Sunt ghid turistic.

— Există o asemenea meserie? se miră Olga.

În clipa aceea intră Stefan, de fapt bagă doar capul pe ușă și îi spune soției sale: „Vino!”. Sună grabnic și serios, de parcă s-ar fi întâmplat ceva important. Ida încremenește cu gura deschisă – are impresia că ceva asemănător s-a mai întâmplat în ziua aceea sau cu o zi înainte, i se pare că participă la un déjà-vu straniu, întrerupt și persistent. Dă din cap, senzația aceea e ca apa în urechi – deformează sunetele, aduce un susur omniprezent, pe care trebuie neapărat să-l scuturi.

Olga se ridică ascultătoare de la masă, își pune vesta de blană, căciula de lână și iese. Îndeletnicirile lor nu pot suferi amânare.

Nu are niciun rost să mai aștepte. Ida formează numărul poliției – 997, îl știe de la televizor, de la emisiunile în care sunt reconstituite fără niciun fel de competență crimele. Telefonul sună lung, ca un strigăt tulburător în pustiu. Nu răspunde nimeni.

Mai încearcă o dată. Sunetul din receptor e prelung, dezolant, asemenea șuieratului unei locomotive îndepărtate. Locul acesta trebuie să fie departe de orice, chiar și pentru un telefon. Brusc i se pare că la celălalt capăt al firului răspunde Nikolin și spune cu vocea lui firavă, obosită: „Alo?”.

Când se gândește la soțul ei, îi spune întotdeauna pe nume: Nikolin – cândva era un nume cunoscut, cândva, adică în tinerețe, când erau tineri și purtau aceiași blugi, aveau aceeași frizură. Acum „Nikolin” sună exact așa cum ar trebui, conform realității – ca numele unei cunoștințe. Când e nevoie, se întâlnesc în cafeneaua unde el petrece după-amiezi întregi. Se intră în ea din strada principală, din mulțime, din zumzetul traficului, pătrunzând pe o poartă întunecată într-o lume tăcută, liniștită, care miroase ușor a umezeală, și mirosul acela anunță prezența unui scuar sau a unor grădini care, în realitate, nu înseamnă decât câteva ghivece cu plante agățătoare scoase afară vara și care separă măsuțele unele de altele. Nikolin stă mereu în colț, înăuntru, acolo unde este cel mai sufocant și mai întunecat și doar un mic corp de iluminat care îi atârna deasupra capului îi permite să citească.

Ida îi observă de departe fața palidă, ușor căzută și părul cărunț, rărit. Întotdeauna pare să știe că ea, fosta soție, tocmai atunci intră și o urmărește din bezna cotlonului în care stă. E convins că ea încă nu-l vede, sau că cel puțin e atât de departe, încât nu-i observă expresia feței. Prin urmare, comite întotdeauna aceeași greșală, pentru că, în realitate, Ida îi observă de fiecare dată mina scârbită înainte ca el să se controleze și să-și modeleze gura într-un zâmbet nici prea cordial, nici

prea exagerat, un zâmbet amical, obișnuit. Îi vede fața când încă nu se dezvăluie privirii și știe bine ce exprimă: dezgust, o umbră de răutate, scârbă – nu neapărat față de ea, ci față de orice în afară de el însuși.

Nikolin poartă numai lucruri care nu se asortează, par alese în silă, în virtutea inerției: o cămașă, o vestă de lână, o eșarfă care se vrea a fi fular și pe deasupra un sacou cu coatele peticite, pantaloni reiați, iar la butoniera sacoului o batistă. Totul e prea mult, eleganța extravagantă a cuiva care se îmbracă mecanic. Nikolin pune cartea deoparte și o privește zâmbind, acum prietenește, întinzând mâna după berea din care bea de o oră.

De regulă, el este primul care sună. De obicei, e vorba de o favoare mărunță: să-i recomande un doctor, să-i împrumute bani; un eveniment – spectacol, cină, prelegere – la care nu vrea cu niciun chip să meargă singur. Își face apariția fără tragere de inimă, obosită, între două plecări, adeseori cu plasele de cumpărături, în esență, întotdeauna e vorba despre același lucru: sunt neputincios – spune sacoul lui în carouri, capul ușor pleșuv, batista de la butonieră, faldurile pielii obosite din jurul gurii, pleoapele cenușii, mâinile mici, delicate, cu amprenta pixului pe degete – sunt pierdut și neajutorat, nu știu ce să fac în situația asta, vecinul mi-a inundat baia, am pierdut contractul de asigurare a casei, am nivelul de glucoză din sânge crescut, nu dorm noaptea, îmi trec prin cap gânduri sinucigașe, sunt bătrân, mi-am ratat viața; ia-mă la tine, ai grijă de mine, sunt bolnav, slab.

Însă gura lui dă glas numai unor fapte concrete: mi s-a stricat robinetul de apă caldă, nu știi vreun instalator, l-ai putea suna să vină pe la mine, o să fiu acasă toată ziua. „Îți dau ție numărul”, spune Ida. „Firește, o să-l sun eu”, se stăpânește și adaugă: „Pot să trec pe la tine să bem o cafea?” Ida ridică din umeri: „Plec iar”, spune. „Și când te întorci?”, o descoase.

Vine cu ziarul, se așază pe locul lui obișnuit la masa din bucătărie, în timp ce ea taie ceva, gătește. Stă în bucătăria ei aplecat deasupra săptămânalului *Tygodnik*, desfăcut pe masă, paginile mari ale ziarului atârnă în afara tăbliei. Bucătăria e mică, Nikolin își vede de-ale lui, absorbit de ziarul care ocupă tot spațiul, îi respiră tot aerul, îi ia lumina. Discută apatic, în surdină. Au învățat să facă asta forțat – vederea celui alt îi obosește. Ida îi dă ceva de mâncare, îi bagă sub nas un bol cu supă, i-l pune pe ziar. Nikolin zâmbește cu recunoștință și mănâncă în tăcere. Este asemenea unui cățel care a crescut până la dimensiuni nemaipomenite, dar și-a pierdut curajul de a părăsi cuibul. Și cu cât e mai multă recunoștință în zâmbetul acela, și cu cât mai mult îi place supă, cu atât mai tare o cuprinde pe Ida furia. E furia aceea pe care o simți când ești paralizat și nu te mai poți mișca. O furie năvalnică. Ida se străduiește să se stăpânească: așteaptă ca Nikolin să termine și îi ia din față bolul gol.

Îl pune în chiuvetă și îi spune să plece. Fără să scoată un cuvânt, fără să ofteze, își ia haina din cuier și pleacă. Bâiguie ceva de genul „la revedere” sau „pe curând”. Dar mormăit, neclar.

Când a plecat Maia la studii, au împărțit apartamentul în două mai mici. În primul an venea în partea ei după cărți, care stăteau la ea în cutii, lua câte trei, patru, ca să aibă mereu pretext să vină.

Spunea că el nu are rafturi. Se uita în frigider, mâncau ceva împreună, apoi pleca. Trăgea de timp la plecare, făcea nazuri. De secole, Nikolin se ocupa de kitsch. Cu douăzeci de ani în urmă intenționa să scrie o teză de doctorat pe această temă. Acum predă istoria, dar asta nu-l deranjează – descoperă kitsch-ul în orice îi iese în cale. Îl analizează, radiografiază, detestă și adoră deopotrivă. Nu s-a săturat încă de jocul ăsta – de cercetarea tuturor fenomenelor ca potențiale vehicule ale kitsch-ului. O face cu blândețe, cu perseverență, notându-și sistematic observațiile în agende cu mâinile lui mărunte, efeminate și le servește asemenea unor aforisme elevilor săi. Kitsch-ul este o imitație goală, nehibzuită a ceva ce a fost deja experimentat, a ceva ce a fost deja descoperit și este irepetabil. Kitsch-ul este ceva lipsit de originalitate, o supă reîncălzită, mimetism care încearcă să valorifice o formă ce a fost deja creată. Kitsch-ul este imitarea emoțiilor, scormonirea unor reacții emoționale primare, fundamentale și îmbrăcarea lor într-o formă care se dovedește prea strâmtă pentru a le încăpea. Orice lucru care pretinde că este altceva pentru a trezi emoții este kitsch.

Orice imitație este un rău moral – de aceea kitsch-ul este periculos. Nimic nu este mai primejdios pentru om decât kitsch-ul, nici măcar moartea.

Ida bănuiește că tema asta mai are o dimensiune, simbolică, iar Nikolin, persistând în abisul ei, practică un gen de ezoterism, se apropie de o taină mai profundă și mai tenebroasă, în care kitsch-ul e doar un pretext, o cheie de interpretare.

Oamenii se întâlnesc numai pentru a vedea cât sunt de diferiți unii de alții. Rămân mai multă vreme alături de cei de care sunt cei mai diferiți. Ca și cum viața vrea să le arate cum anume nu sunt ei. Fiecare zi alături de Nikolin demonstrează că aceste diferențe sunt de neînlăturat. Trăiesc împreună vreme de optsprezece ani.

Se uita la el cum își făcea notițe pe fișe, însemnări scurte constând din cel mult două cuvinte; arătau ca un cod. Cele mai primejdioase sunt emoțiile, pentru că ele caută obsesiv orice formă de expresie, sunt nerăbdătoare, nu pot aștepta să ia naștere ceva nou, propriu – de aceea, în impetuositatea lor, cad în cercul vicios al formelor bătătorite. Cu cât este mai puternică emoția, cu atât mai mare este tentația de a folosi formele bătătorite –, cu cât mai tare dor picioarele, cu atât mai ușor le este să găsească vechii papuci de casă uzați. „Kitsch-ul

înseamnă forțarea emoției”, notează Nikolin cu scrisul lui mărunț și lăbărțat care arată ca o secvență de cromozomi.

Într-o zi stau față în față la masa din bucătărie. Stau așa de ceva vreme. Se măsoară cu privirea – nu le-a mai rămas decât genul acesta de înfruntare. Observă o grimasă care dispare imediat sub sprâncenele ridicate a mirare. Dar își amintește și de expresia trecătoare, ca o străfulgerare, care apare și este imediat disimulată scrupulos. E o față goală, străină. Orice iubire este kitsch, dragostea nu se mai manifestă în forme noi, pentru că toate au fost cu desăvârșire epuizate. De vreme ce nu există o formă pentru iubire, nici iubirea nu mai există. Ida simte o durere undeva în zona inimii, pentru că Nikolin este rece și neanimat.

„Unii se ocupă cu ce nu ar trebui”, își zice. Dacă ar ataca celălalt subiect, un subiect de a cărui existență nici măcar nu-și dau seama, dar care îi vizează întru totul, ar putea să-și spună ceva cu adevărat important. În realitate, nu sunt capabili să identifice acest subiect și se dedică pe deplin altei teme. În felul acesta mor cu zile.

Tonul lung, monoton din receptor o dezamăgește. Nu răspunde nimeni. Să fie posibil?

Căteaua oftează brusc, apoi se așază pe o parte, clătinându-se ușor. Privește drept înainte, apatic. Respiră sacadat.

— Vrei să ieși? Ce vrei?

Câinele nu reacționează. Ida îi pune din nou bolul cu apă dinainte. Căteaua mai întâi adulmecă apa fără interes, apoi, dintr-odată, de parcă și-ar fi amintit în sfârșit ce vrea, începe să bea cu aviditate, împrôscând apă în culcușul ei și pe fusta Idei. Se oprește la fel de brusc cum a început și își reia cu stângăcie poziția de mai înainte. Stă pe o parte, respirând precipitat și superficial. Ochii îi sunt întredeschiși – Ida nu e sigură dacă animalul vede ceva sau dacă e orb și doar urmărește cu privirea imaginii interioare din viața sa de câine. I se pare că nu stă bine așa, mereu pe o singură parte, așa că îi schimbă poziția cu grijă, îl aude gemând, aproape ca un om.

— Vreau doar să te întorc pe cealaltă parte, chiar așa de tare te doare? șoptește.

Așază delicat căteaua pe picioare și apoi o întoarce încet pe cealaltă parte; corpul se supune tratamentului fără împotrivire, fără nicio reacție, animalul nu are nicio tentativă de a-și redresa poziția sau de a se așeza mai comod. Ida o mângâie pe cap și urechi, ochiul îi tremură, pleoapa se ridică ușor și Ida știe că animalul o vede.

Se întoarce la masă și deschide cartea de telefon care e aici de ieri, de parcă ar fi pregătit-o special pentru ea. O să mai sune o dată, mai întâi la poliție, apoi la asistența rutieră. Și la serviciu. O s-o sune și pe Maia, o să-i lase un mesaj pe robot. Pe urmă o s-o sune și pe Ingrid. O

să le spună tuturor: știți ce mi s-a întâmplat? Am avut un accident. Am intrat într-un copac, am făcut praf mașina. Zbang. Ha, ha, ha. Nu am pățit nimic, mă rog, mă simt oarecum buimacă și am găsit adăpost în casa unor bătrâni, o să rămân aici până rezolv totul, cel mult până mâine. Sunt foarte drăguți, au o crescătorie de găini sau ceva de genul ăsta. În rest, totul este în regulă. Tra la la. Ida simte un val subit și plăcut de euforie, de parcă s-ar fi trezit în sfârșit dintr-o letargie chinuitoare.

Tocmai atunci aude o mașină apropiindu-se, dieselul cunoscut, furgoneta albastră a nepotului. Trânțește ușa. Ida aude vocile celor trei. Se uită pe fereastră și-l vede pe Adrian – deschide ușa din spate a furgonetei și scoate din ea o ladă mare, cu găuri în capac, de genul celor în care se transportă găinile. Cară cu grijă ladă după ladă la hambar. Apoi dispar înăuntru.

Ceața a dispărut, strălucește un soare blând, mărinimos și altruist. Pe burlane s-au format deja țurțuri mici care strălucesc în soare ca niște cuțite. Va fi cald, poate primăvara începe cu adevărat. Ida se duce la cealaltă fereastră. Muntele se ivește din vegetația cenușie, acoperită de zăpadă, se înalță simetric, maiestuos spre cer; este aproape golaș, punctat fiind de liniuțele albe ale mestecenilor. Forma lui taie în diagonală cele două linii drepte ale drumului care urcă în spirală până în vârf. Da, acum vede că este o haldă, pe latura dreaptă se ivesc piesele metalice ale vechii linii pe care urcau vagonetele și răsturnau în vârful lui ceea ce extrăgeau din pământ, dar se dovedea nefolositor. Muntele acela trebuia așadar să aibă omologul său sub pământ, antinomia lui, un munte negativ, un spațiu vid. Ida și-l imagina ca având aceeași formă conică, înconjurată de spirala drumului – numai că acolo, sub pământ, vârful muntelui e îndreptat în jos și drumul coboară, nu urcă spre cer. Antimuntele acela subteran este plăsmuit din vid și tinde cu vârful spre centrul Pământului, atârână suspendat de stratul interior al scoarței, asemenea unui strop de neant, asemenea unei stalactite goale. Cine se cațără pe versanții haldei coboară în același timp în adâncul ei în două ipostaze. Ipostaza corporală urcă pe versantul haldei pozitive spre vârf, spre cer; ipostaza spectrală, plăsmuită din vid, alunecă în jos, spre nucleul pământului.

5.

Formează absent numărul de Varșovia – prefixul douăzeci și doi și apoi cele șapte cifre pe care le știe pe de rost. Sună lung. Nu răspunde nimeni. Vede pixuri, un teanc de dosare, ghidul turistic al Vienei în

limba germană - l-a frunzărit înainte de plecare și brusc înțelege liniștea de la capătul firului - a sunat la propriul birou. Pune receptorul în furcă, dar sunetul agasant, stăruitor tot nu încetează - e ceainicul. Îl dă la o parte de pe placa încăinsă a plitei. Se face brusc liniște. Nu se mai aud sunete din curte, de parcă ceața albă a pătruns în interior și a amortizat toate zgomotele, ștergând contururile obiectelor - o vată albă, moale. Ida se apleacă deasupra căței, pentru că se gândește subit că a murit și de aceea e atât de liniște. Dar nu, animalul respiră slab, dar audibil, așa că lovește cu lingurița în marginea chiuvetei metalice, producând un zgomot banal. Un ecou scârțâit, obișnuit, dar în liniștea aceea i se pare teatral, de parcă ar fi fost emis special. Aerul e plin de amănunte, chiar și liniștea e un sunet în sine: cu cât îi acorzi mai multă atenție, cu atât îți apare mai complexă, formată din vibrații care se ating și se propagă reciproc. Încă o dată, bum, bum, sunetul este adânc ca dangățul unui clopot al cărui ecou se desface în milioane de scrâșnete mici.

Când era mică și mergea cu tatăl ei cu trenul la oraș după sculuri pentru covoarele pe care le țesea, se așeza întotdeauna la fereastră și se prefăcea că privirea ei e materială - ca o pensulă, de pildă, ca un braț de macara care poate atinge orice lucru observat, ba chiar poate lăsa pe el o urmă - un fel de semn sau ștampilă care marchează o dată pentru totdeauna ce a văzut.

Să privești lucrurile în felul acesta e istovitor, căci trebuie să fii conștient de orice detaliu, cât de mic, trebuie să ai atenția concentrată și încordată ca o strună, ba chiar trebuia să confirmi totul printr-un cuvânt, cel mai scurt, dar și cel mai elocvent posibil: trebuie să spui „da” la tot ce vezi. Da - stâlp de telegraf, da - bariera albă de la trecerea de cale ferată și două mașini, da, da, căsuța cantonierului, căciula roșie cu moț, un câine, un șanț, un copac solitar pe câmp, o anvelopă veche, la toate spui da. Nu poți trișa. Dacă întrerupi brusc acest proces, lumea din exterior, peisajul văzut din tren, se poate deteriora și descompune. E o muncă de răspundere. Bineînțeles, ceilalți oameni nu-și închipuie că fetița de la geam menține ordinea lumii. Ei cred că ordinea deja există și gata, că e de la Dumnezeu și nimic nu o amenință. Și nu le-ar trece nicicând prin cap că datorează echilibrul lumii acelui copil.

Munca din greu în timpul fiecărei călătorii, când trenul aluneca mai întâi prin văile muntoase, apoi prin șesul pustiu, plat și monoton - ștampila fiecare copac, fiecare casă, pod, stufăriș, ruine părăsite și turnul din depărtare, defileurile, absolut orice. Le ștampila și le găsea un loc în memorie, șoptind în același timp „da, da, da”, de parcă ar fi fost un ceasornic care măsoara cu exactitate timpul lumii. Tatăl se uita mirat la ea o vreme, pentru că băga de seamă mișcarea buzelor, dar

niciodată nu a întrebat-o ce face.

Capitula în gara din Wrocław. Locul acela era o nebunie a detaliilor, acolo „da”-ul ei nu avea șanse de izbândă. „Da”, lumea e prea mare.

Apoi, când a încercat să-și aducă aminte ce a văzut acolo, și-a amintit numai porumbeii și țopăitul lor mărunț pe acoperișul de sticlă al gării.

Munca ei de adult, meseria ei constă în observarea lucrurilor și prezentarea lor altor oameni. Și, bineînțeles, în discutarea lor, pentru că vorbele pecetluiesc tot ce vede ochiul.

Cuvintele – și le aranjează în cap în fiecare dimineață, le rotunjește, le șlefuieste.

Le învață involuntar pe de rost. Sunt ca un virus de computer, pătrund în creier și se înmulțesc, atașându-se de alte cuvinte, atacându-le ca niște cântece sau versuri agasante. Dar frazele trebuie să fie ireproșabile. Munca ei constă în a vorbi altor oameni, cărora le explică ceea ce văd. Dacă nu ar fi ea, nu ar înțelege la ce se uită, ar trece pe lângă toate fără să le bage de seamă, ar fi absorbiți de ceva din ei, pentru că totul începe și se termină acolo, înăuntrul lor. Bineînțeles, nu vorbește în nume propriu, nu spune de la sine, ar fi prea dificil; mai degrabă reproduce cunoștințele adunate în cărți pentru cei care nu citesc singuri, în lucrări peste care nu ar da niciodată de la sine. Ida este un intermediar. Vorbește în numele a ceva mai mare, mai amplu, colectiv, în numele a ceva ce nu are limite. Se străduiește să formuleze propoziții enunțiative simple chiar și atunci când ar trebui să spună ceva ce s-ar cuveni să rămână neclar și nedeslușit. Uneori, când este obosită și vede că grupul ei începe să se împrăstie ca găinile, să își piardă concentrarea și să fie cu gândul mai mult la mâncare și siestă – atunci bagă de la ea. Și reușește să le mai rețină atenția încă o vreme. Frazele care îi curg prin cap sunt ca bilele de aluat moale. Frazele care i se rostogolesc prin cap nu îi aparțin, le produce la comandă. Este ghid turistic. Lucrează pentru o agenție turistică mare, numită „Inima Europei”. „The Heart of Europe”, pentru cine preferă așa. Numele e pretențios și exagerat, ca multe lucruri din orașul acela. Agenția are birourile într-un office center care poartă mândru un nume într-o limbă amestecată – „Saski Gardens”¹. Nimeni nu știe exact unde ar trebui să fie inima Europei, încă nu s-a stabilit lucrul acesta, agenția este însă specializată pe cinci orașe: Varșovia, Cracovia, Praga, Berlin, Viena – un pentagon uriaș și șubred, un sigiliu cabalistic pe hartă. „Inima Europei” organizează excursii itinerante și atunci cele cinci orașe devin un duminicatul indigest, clienții confundă catedralele, muzeele și centrele vechi, uită numele râurilor. Slavă Domnului că au fost inventate suvenirurile – grație câinii cu chipul lui Kafka și tricoului cu Checkpoint Charlie, turiștii nu mai confundă Praga cu Berlinul și etichetează corect

¹ Saski în limba polonă înseamnă saxon.

cutiuța muzicală cu valsuri vieneze cumpărată de la Viena sau cu melodiile muzicanților stradali din Cracovia.

Asemenea excursii itinerante în cinci orașe durează opt zile și li se face reclamă în pliante color. Ida are pe biroul de acasă un teanc de asemenea pliante. Sloganul agenției turistice e scris pe ele cu litere de un roșu aprins: „Ascultați cum bate inima Europei!”.

Pleacă din Varșovia în dimineața primei zile și pe la prânz sunt deja în Cracovia. A doua zi seara pleacă spre Viena, în a patra zi părăsesc Viena și se îndreaptă spre Praga, două zile mai târziu sunt la Berlin și, după ce vizitează tot ce e în program, se întorc la Varșovia în drum întins. Proprietarul agenției a reușit să încheie o colaborare cu agenții turistice din orașele vizitate și acum excursia poate să înceapă din orice oraș, dar întotdeauna în direcția acelor de ceasornic și, în felul acesta, afacerea curge și la propriu, și la figurat.

Lucrurile decurg întotdeauna la fel – turiștii merg în urma ei. Femeile sunt mai energice și mai sprintene, gata încă de dimineață să cucerească lumea. Pe drum spre muzeu se uită în vitrinele magazinelor încă închise. Bărbații, buimăciți, ar prefera neîndoielnic să rămână la hotel, verificând numărul canalelor oferite de hotel. Nu reușesc să traverseze deodată, în grup compact, trecerea de pietoni. Trebuie să-i aștepte pe întârziți. Ridică în aer umbrela verde și se adună în jurul ei ca niște pui de găină. Condu-i, umbrelă verde!

Cele două clădiri mari ale muzeelor stau una în fața celeilalte ca doi surzi care trebuie să se uite mereu unul în gura celuilalt. Unul e muzeul de științele naturii, celălalt muzeul culturii. Într-unul, scheletul unui dinozaur și colecții de mii și milioane de scoici culese de pe plajele din lumea întreagă. Minerale găsite în adâncul pământului, aranjate în vitrine și descrise cu litere microscopice. Unele dintre ele sunt considerate prețioase și poartă nume concrete, compacte: nefrit, malahit, selenit. Altele, dimpotrivă, sunt o curiozitate, nu fac prea mulți bani, doar servesc la ilustrarea unui fapt banal: iată o frunză de ferigă imprimată pe piatră, un fir de iarbă înghițit de chihlimbar. Sala cu animale împăiate. Ochii de sticlă care reflectă dreptunghiul ferestrei, de parcă hoiturile acelea goale pe dinăuntru încă mai visau să scape de acolo. Blana lor era ternă, pe alocuri se întrezăreau porțiuni fără păr sau cusăturile care uneau măduarele corpurilor eviscerate. Aripile fluturilor, cărora micul abdomen li se pare doar un accesoriu stânjenitor, doar un loc unde trebuie înfipt acul, erau desfăcute cu grijă. Colți de mamut. O labă de gorilă. O tenie în formalină. O piele de piton. Cărbune și mică.

Pe celălalt muzeu trona un banner uriaș, albastru – o expoziție nouă. Pe majoritatea turiștilor îi plictisește natura și preferă cultura. Nu

doresc fragmente de natură preparate, fosilizate, împăiate. Pentru asta există televiziunea – acolo pot vedea totul mai bine, în direct. Mostre de nefrit, malahit – în vitrinele unui bijutier. Animalele – la grădina zoologică. Scoici pot cumpăra în punguțe la prețuri convenabile, se găsesc acum în oferta oricărei florării sau la magazine cu dotări pentru baie.

Urcă pe scările late și o așteaptă o clipă – trebuie să cumpere biletele pentru grup organizat. Probabil sunt printre primii vizitatori, clădirea muzeului este încă goală, pașii lor răsună cu ecou la etajele pline cu tablouri. De la restaurantul muzeului răzbate aroma cafelei proaspăt preparate.

Ce vrea să le arate nu se vede de la început. Trebuie să treci prin săli pline de hieroglife, sarcofage și pietre funerare. Apoi vine rândul picturilor pe lemn, colorate și netede – privirea alunecă pe suprafața lor, e imposibil s-o fixezi asupra lor. Maica Domnului e mereu aceeași în orice ipostază – blajină și lucioasă, urâtă sau frumoasă, dar mereu fără picioare. Busturile sfinte cresc din faldurile materiei. Pruncii nu seamănă deloc cu copiii moderni.

Nu-i chip să vezi totul, deja i-a avertizat.

Poți alege trei-patru tablouri. Sunt în număr prea mare, mult prea mare. Totul este în număr mult prea mare și totul se desfășoară mult prea repede. Pășesc concentrați și Ida simte cum crește în fiecare dintre ei nevoia imediată de a emite măcar o frântură de enunț, pentru că să privești fără să apreciezi este doar un exercițiu al ochilor, ca la oftalmolog, când ești pus să citești literele. Fețele lor o imploră să le servească discret măcar și un crâmpei de judecată. Fără asta sunt nesiguri și neputincioși.

Ida pornește înregistrarea interioară abia în sala cu tablourile lui Bruegel. Adună grupul în jurul ei cu o mișcare a umbrelei – aceasta reușește să le focalizeze privirea rătăcită. Le spune cum trebuie să privească. Trasează în aer liniile compoziției, le arată cu degetul simetriile ascunse. Se concentrează, de parcă s-ar apropia de finalul unei probleme dificile de matematică, când deja intuiești rezultatul, deși încă nu-l vezi pe hârtie. Deja sunt cât se poate de aproape, unii își apropie fețele de pânză, crezând că în factura invizibilă a vopselelor se poate ascunde ultimul indiciu de care au nevoie pentru a găsi soluția problemei. Se retrag câțiva metri mai în spate și revin.

— Vedeți ceva straniu? îi întreabă Ida și se oprește brusc.

Scanează tabloul cu atenție. Văd ceva, ceva ce nu cunosc: căciula, polonicul de lemn, șosetele strâmte, toată compoziția e stranie, lumea e simplificată, însă plină de detalii, aproape ca la televizor, dar nu sunt siguri dacă la asta s-a referit. Dau încet din cap, se uită la ea

expectativ.

— Aici e un picior în plus, spune Ida liniștit și arată cu degetul.

Laba piciorului. Da, într-adevăr. Chicotesc, de parcă l-ar fi surprins pe profesor ușurându-se în chiuvetă. Da, numără personajele, fiecare ar trebui să aibă două picioare, dar iată o talpă în plus care iese de sub masă, o talpă în ciorap negru, inocentă, rătăcită, absurdă. Zâmbesc ușurați: așadar la asta s-a referit. E simplu. Am rezolvat problema dificilă – e vorba de o glumă sau o eroare. Maestrul a greșit numărătoarea picioarelor, s-a zăpăcit, e omeneste.

Iar acum îi conduce pe un coridor lateral – o urmează, încă puțin dezamăgiți că nu se opresc înaintea tuturor pânzelor pe lângă care trec, dar au încredere în ea. „Dacă aș putea lua din muzeul ăsta un singur tablou, l-aș lua pe acesta”, spune Ida și arată cu umbrela spre un Vermeer. Se așază în cerc în jurul ei și urmăresc scrutător vârful umbrelei. Ultima dată, către alt grup de excursioniști, a spus același lucru despre un Velazquez și mai înainte despre o mică natură moartă cu ochi de pește care te străpung de printre crabi și homari.

Nu numai natura moartă e moartă, totul e mort aici, oprit din evoluție într-un anumit moment, străpuns de acul cu gămălie, preparat. Stăpânii fețelor portretizate s-au descompus demult în pământ, dizolvându-se, nu mai există copacii de pe marginea drumului, nici cățelandrul care se ițea curios din colțul tabloului. Materialele mătăsoase regale s-au descompus, mâinile mărunte au dispărut, au alunecat de pe degetele lor inelele, florile reci, înmiresmate de bujor nu mai există, nu a mai rămas nimic din ele, s-au preschimbato în particule de praf, apa s-a evaporat, culoarea s-a desfăcut în compuși de fier și în oxizi, mirosul a plutit în văzduh sub forma unor particule lung-pedunculate, care s-au agățat apoi de picăturile de apă formând împreună un pârâu, iar apa s-a preschimbato în câteva generații de insecte mâncate de pești, care la rândul lor au ajuns în iazurile artificiale ale crescătoriilor și de acolo în serele olandeze ca îngrășământ, unde au intrat în căpșune sau piersici și au sfârșit în înghețata pe care a mâncat-o cândva cu fiica ei, apoi s-a dus la culcare, neștiind că poartă în ea particule din mireasma bujorilor imortalizați în tablou.

Iar acum este limpede că acel tablou e doar un exemplu de artă frivolă, un exemplu de măiestrie a mâinii omenești, capabilă să creeze un miraj, să multiplice iluzia dulce, ispititoare și să convingă ochiul unui privitor neisprăvit care călătorește prin lume cu autocarele că se uită la ce ar trebui și că experimentează ceea ce este cel mai puțin important – forma, conturul, aparența. Și nu învață nimic, nu descoperă adevărul evident de la care ar trebui să înceapă prima lecție de chimie, biologie, fizică: aceea că ne compunem fizic din ceea ce a murit, din lumile demult apuse, că suntem minunata consecință a dezintegrării materiei.

— Priviți, spune Ida, priviți ce linie delicată, vapoasă, asemenea luminii care estompează muchiile. Ai impresia că, datorită ei, tabloul este multidimensional...

Acum simte că și ei observă lucrurile pe care le reliefează. Privirea lor foșnește, îi aude privind, identificând cele mai mici detalii, sorbindu-i brusc cuvintele. Ca hipnotizați. Ida îi hipnotizează. Dacă ar putea pleca acasă cu un singur tablou din muzeu, da, pe acela l-ar lua cu ei. Apoi cumpără de la magazinul muzeului toate cărțile poștale cu Vermeer.

Stau acum la masa din bucătărie și iau cina devreme: Olga, Stefan, Adrian și Ida. Ida face rulouri din feliile de cașcaval și le taie în fâșii înguste, le duce la gură, apoi pune furculița deoparte.

— Ați văzut ceva din lumea asta. Și eu aș vrea s-o văd, spune Adrian cu admirație.

Puțin mai devreme îi administrase cu îndemânare cățelei injecția, nu a durat mai mult de o secundă.

— Serviciul e de așa natură, spune Ida, nu mă aleg cu nimic din excursiile astea. Pentru mine nu mai reprezintă nicio noutate.

— Și munca mea presupune repetarea acelorași activități. Zilele sunt identice. Bine măcar că mai există anotimpurile, spune Adrian.

— Și dumneata cum ai ajuns la noi? o întreabă Olga brusc.

Ida este surprinsă, dar Adrian se apleacă spre ea și-i spune:

— Nu mai ții minte, bunico, doamna e din Varșovia, a avut un accident.

— Ah, da, își amintește Olga. Îmi cer scuze.

Mănâncă borș de sfeclă cu urechiușe, fierte separat în apă cu sare. Ida vrea să afle ce animale cresc. Dar Adrian izbucnește în râs când aude întrebarea și se uită plin de înțeleș la Stefan.

— Nu creștem nimic, dimpotrivă.

Spune că adeseori oamenii vor să-și eutanaseze animalele chiar și când nu este cazul, pentru că boala e în desfășurare și au șanse să mai trăiască o vreme. Dar oamenii sunt nerăbdători. Chiar dacă acceptă gândul morții, nu vor să asiste la actul în sine. Iar pe el nu-l lasă inima să eutanaseze toate pisicile și câinii bolnavi, nici caii, mai ales dacă moartea lor poate fi una blândă și ușoară. Nu-l lasă inima. Așa că adună de la oameni animalele muribunde, dar cum la el la clinică nu are atâta spațiu, i-a rugat pe bunici, care sunt la pensie și au mult timp, să-l ajute. Și-l ajută. Așa că le aduce aici asemenea expozate. Spune „exponate” și îi zâmbeste Olga.

— Sunteți împotriva eutanasiei, spune Ida direct și la obiect.

— A, nu, nu sunt. Că doar le eutanasez. Numai că uneori n-am inimă s-o fac, mai ales că tot am posibilitatea să le aduc aici. De altfel, oamenii chiar preferă asta, singuri mă roagă să le iau – vii sau moarte. Ce poți face cu un cal bolnav și apoi cu hoitul lui? E o problemă. Pe

când aici au parte de un serviciu complex.

— Iar voi cum rezolvați problema aceasta?

— Le îngropăm în spatele grădinii, în apropierea haldei, rupe tăcerea Stefan cu gura plină.

— Vreți să vedeți? Întreabă Adrian.

Nu, Ida nu vrea. Spune că deja și-a revenit și trebuie să plece. Și că le mulțumește.

Dacă nu au nimic împotriva, o să mai rămână numai până a doua zi și dimineață o să-și comande un taxi care s-o ducă în oraș.

— La numărul poliției nu răspunde nimeni. E posibil? Ce credeți? Poate nu l-am format bine?

După cină, Ida îl ajută pe Adrian să scoată cățeaua bolnavă în zăpadă, în fața casei. Se întâmplă același lucru ca dimineață – cățeaua se clatină pe picioare și stă multă vreme nemișcată până se hotărăște să dea drumul la firicelul întunecat de urină. Apoi își îndoaie picioarele din spate și se lasă cu fundul pe zăpadă, de parcă ar vrea să se întindă. Adrian o ia în brațe.

— Am întrebat-o deja și pe bunica dumneavoastră: de ce nu o eutanasiați? De ce să se chinuiască, de vreme ce soarta ei e pecetluită?

Adrian o așază pe umăr ca pe un copil:

— E nevoie de timp ca să mori.

— E câinele vostru?

— Nu, mi l-a lăsat stăpânul ei când s-a dovedit că nu se mai poate face nimic. Dar i-am spus că o să dureze o zi-două, și uite că o ține așa de aproape o lună. Vedeți?

— Dar suferă inutil. Ce sens are suferința, de vreme ce oricum mori?

— Primește calmante.

Adrian intră în casă.

Ida simte că o cuprinde iritarea. Fiecare insistă cu ale lui; nu reușesc să se înțeleagă. Vorbesc ca niște megafoane. Cuvintele rostite nu împing discuția mai departe.

— Și nu vi se pare o dovadă de cruzime? Că se chinuiește de atâta vreme?

— Bunica spune că animalele nu bagă moartea în seamă, știți? Nu știu că mor, nici că s-au născut.

Adrian așază cu grijă cățeaua în culcușul ei.

— Dar eu cred că nu e adevărat.

Înainte să plece, lasă pe masă fiolele și medicamentele, sunt multe. Apoi își ia la revedere și pleacă. O clipă mai târziu, aude în curte mormăitul motorului. Ida o ajută pe Olga să strângă de pe masă. Bătrâna îi povestește o istorie dezlănată despre o femeie care a fost însărcinată vreme de câțiva ani. Purta sarcina cu plăcere și nu dorea să nască. Și pruncul din pântecul ei era mulțumit, ajunsese la dimensiuni

normale și nu mai creștea.

Ida surprinde privirea blândă a lui Stefan, care pare să spună: „bătrânețea nu e motiv de bucurie”.

Se duce în camera de la etaj și se așază pe marginea patului aranjat. Se simte prost că bătrâna Olga a trebuit să-i facă patul, că a atins așternutul în care doarme. Își amintește o scenă agasantă dintr-o excursie, dar nu vrea să se gândească la asta. Grădini cu fântâni arteziene. Când se culcă, știe că cei doi bătrâni seamănă oarecum cu părinții ei. Măine, își promite, mâine o să plece de acolo, o să sune la poliție și o să rezolve cu mașina. Nu se mai duce la casa părintească. Au trecut deja două sau trei zile de la accident, trebuie să se întoarcă la Varșovia. A doua zi – sau poate chiar cu o zi înainte – avea programarea la medic. Și la serviciu cu siguranță încep să se neliniștească din cauza ei. Se înfășoară în plapumă ca într-un cocon, pentru că în cameră e frig. Mișcarea sumară o face să se gândească la orașul ei – înghețat și străin. Imaginea care i se conturează în minte o frapează; nu vrea să se întoarcă acolo.

Orașul este neprietenos și auster, străzile lui te amăgesc – nu te duc spre niciun centru, ci numai spre periferii vântoase, geroase, nesfârșite. E tăiat în două de un râu melancolic de care se ferește rușinat. Construcțiile sale pipernicite se ascund în spatele suprafețelor plane ale reclamelor cocoțate pe platforme de metal. Sunt exacerbate de prismele rectangulare uriașe, glaciale ale blocurilor turn, răzlețite în spațiul orașului. Parcurile, înghesuite între case vechi, seamănă mai mult cu niște scuaruri pustii. Pe străzile largi bate întotdeauna un vânt glacial, chiar și vara se simte un aer rece care suflă în zona depresionară, semn că orașul deschide șesurile nesfârșite, uriașe, care încep la Răsărit. Oamenii nu se uită unii la alții, se prefac că nu se văd. Se înghiontesc în tramvaie și apoi își feresc privirea, veșnic supărați, reci, grăbiți să ajungă la casele lor de la periferie. Agresiunea înăbușită le încetinește mișcările, astfel încât la prima vedere par detașați și liniștiți – o iluzie nespuse de înșelătoare. Pentru că, în realitate, se furișează, întotdeauna gata de luptă.

Este un oraș al furiei – o simți pretutindeni, este ca fumul care pătrunde prin orice fisură și înțepă ochii. O furie ușor prăfuită, poleită și pudrată; o furie care se umflă ca un val undeva la periferia orașului și se rostogolește în fiecare dimineață până la porțile urbei deodată cu sutele de mii de oameni care vin la serviciu. Automobilele lor pătrund năvalnic pe noi artere de comunicație și nu încetinesc când intră pe străduțe lăturalnice. Trecătorii țâșnesc în fața lor, de parcă ar fi niște picături uriașe, niște recipiente moi cu sânge. Se îmbrâncesc în drum spre lift, își ocupă locul în acele capele mobile și ridică privirea spre cer într-o rugăciune egoistă.

— Dă Doamne să rezist și azi, dă-mi puterea să mă pot apăra.

Ar fi trebuit să plece de mult de acolo, chiar dacă asta ar fi însemnat să rățăcească la nesfârșit prin lume cu „Inima Europei”, în sensul acelor de ceasornic.

În urmă cu doar câțiva ani, la ultimele sărbători petrecute cu mama ei, i-a cumpărat un inel. E o idee bună să-i cumperi mamei tale, o bătrână, un inel? E de aur, subțire, cu peruzea. Mamei sale îi plăceau peruzelele – e piatra copiilor. La drept vorbind, nu încetase nicidecum să fie fetiță. Ida își amintește cum și-a dat seama, pe când avea vreo cincisprezece ani, că e mai matură decât mama ei, că a depășit-o și, din acel moment, conform unei convenții nescrise, ea a preluat rolul de părinte pentru mama sa. Inelul însă îi alunecă de pe deget. Mama îl privește mulțumită, stând pe pat, inelul i se potrivește numai pe degetul arătător. Arată nesperios cu el. Cam caraghios. Îl învâрте pe deget. Orice gest al mamei e o nerozie înțepătoare, penibilă. Inelul își pierde întru totul valoarea, încetează să mai fie simbolul comuniunii sacre, al logodnei cu ea, cu propria mamă. Întotdeauna a locuit departe, putea să vină s-o vadă numai cu trenul de noapte, un soi de călătorie stranie, falsă, care nu te lasă deloc să înfrunți cu adevărat spațiul. Se urca în trenul de noapte la Gara Centrală, bea bere ca să poată adormi în cușetă și cădea într-un somn cleios, neliniștit, legănat. La capătul călătoriei întotdeauna se crăpa deja de ziuă și trenul pătrundea lin într-o altă lume, pustie și montană, lipsită de orizontul urban creat de mâna umană pe măsura omului. Lumea asta nouă era inumană: uriașă, deschisă, imprecisă. Ca să ajungă în sat de la gara din localitate trebuia să ia un taxi care costa o avere, apoi să urce încă multă vreme în pantă pe un drumeag îngust. De aceea toate cadourile trebuia să fie ușoare și mici.

Se sărutau de bun venit ca niște vecine – atingându-și obraji cu buzele. Mama se bucura când primea ciocolată și produse cosmetice neînsemnate. Apoi bea cafea și o pune la curent cu bârfele de prin sat. Întotdeauna era ironică și malițioasă. Vorbea o limbă eterogenă, amestecând cuvinte poloneze și ucrainene. Cândva, Ida detesta felul în care vorbea, acum putea spune că s-a obișnuit – era „parte intrinsecă” din mama ei, la fel ca trupul mărunț, ca mișcărilor surescitate sau râsul înfundat.

După ce s-a sfârșit totul, după lunile acelea lungi de iarnă, după înmormântarea tatălui, a anunțat-o că pleacă de acolo, că se mută.

— Unde te muți, mamă? a întrebat-o.

— La tine.

Dar nu s-a mișcat de acolo.

I-a spus să-i dea pace. S-a întins pe partea sa de pat cu mâna sub cap; cealaltă jumătate a patului era acoperită impecabil de o cuvertură rece, alunecoasă, cu franjuri. I-a mai spus: „M-a ținut aici captivă, pe

muntele ăsta, atâția ani, bătrânul” sau ceva de genul acesta. Pe Ida a cuprins-o tristețea; nu așa se vorbește despre morți, despre ei se vorbește întotdeauna numai de bine. Nu, nu o doare nimic, vrea doar să stea puțin întinsă în pat. Nu a oprit-o pe Ida să plece. Nu a întrebat-o nimic de Maia, nici de fiul ei mic, nu s-a uitat la banii pe care fiica ei i-a lăsat pe masă în plic, din asigurarea tatălui și o mică parte de la ea, ca de la fiică la mamă. Ida nu știa ce să facă. Umbla prin casa părinților ei și vedea că moartea își făcuse acolo sălaș pentru totdeauna. Era ca gerul, ca o chiciură lipicioasă, călduță, care acoperă în strat microscopic fiecare obiect, pătrunsese în rosturile dintre plăcile de faianță, slăbise balamalele ușii, care deja se văitau la cea mai mică mișcare. Ida a luat niște ulei vechi, deja ranced, aproape toate rezervele de mâncare începeau să se altereze, și cu ajutorul tulumbei de ulei pe care o foloseau pentru mașina de cusut a uns balamalele cu picături lenevoase.

Nu a ajutat. Clanța ușii de la intrare s-a rupt, cablul veiozei de la capul patului s-a ars, pelargoniile s-au uscat. În recipientele de faianță în care țineau hrișca și faina, moliile de bucătărie își depuseseră ouăle, în șifonier își făcuseră cuibul șoarecii. În partea de nord, acolo unde peretele dădea spre versantul muntelui, apăruse o ciupercă uriașă, cafenie – semăna cu fața lui Cristos care urmează să se înfățișeze omenirii la sfârșitul lumii. La început a crezut că se poate ocupa de toate – puțină apă cu săpun, o perie (nu aveau nici măcar aspirator), o șurubelniță și un praf de curățat bun. Era primăvară, se făcea tot mai cald. Pe urmă însă a constatat că problema e mai serioasă decât își închipuise – casa murea, își pierduse rezistența și ceda oricărui virus mic sau mare, asemenea unui om care suferă de o boală mortală și înțelege subit că nu mai are pentru ce să lupte.

Ida nu a îndrăznit să plece așa, pur și simplu, astfel că mai întâi a dereticat prin casă toată ziua, apoi a stat o vreme pe lavița de-afară. Seara, când se făcea răcoare, se muta în bucătărie și fuma. Iar mama se întindea în pat și stătea fără să scoată un cuvânt. Așa că Ida a plecat.

6.

Nici măcar nu se dezbracă, n-o să poată dormi. Stă în mijlocul camerei întunecate și reci în care aerul are un miros reavăn de mere. O chinuiește senzația că i-a scăpat ceva din vedere, că s-a întâmplat ceva teribil și important care nu-i vine acum în minte. Toate celelalte gânduri nu întârzie să apară, cad ca prunele coapte din copac, poc, poc. Numai unul nu se lasă prins în plasă. E colțuros, grunjos, ba chiar țepos. E fierbinte, nu-l poate suporta. O arde. Ceva s-a întâmplat, dar Ida nu știe exact ce și când.

Deapănă în fața ochilor faptele. Se desfășoară asemenea unei șosele înzăpezite, pe care caută puncte de orientare. Trebuie mai întâi să le ordoneze, apoi o să se liniștească.

Aude de jos vocile celor doi bătrâni – asta deja s-a întâmplat: târșăitul picioarelor, pași pe treptele de lemn, scârțăitul ușii, apa trasă la toaletă, geamătul pompei când pornește pe neașteptate.

Niciodată lucrurile nu au fost așa cum a crezut că o să fie – în asta constă misterul vieții, își zice acum. Întotdeauna a apărut ceva neașteptat, imprevizibil. În esență, poate spune că există două vieți. Una în care omul își imaginează ce urmează să se întâmple, ce o să fie, și nu e vorba de lucruri fantastice, plătuite, ci de consecința educației îndelungate și temeinice: a manualelor studiate la școală, poveștilor auzite de la oameni, filmelor văzute, ziarelor citite. Așa ar fi trebuit să stea lucrurile, așa se întâmplă în cazul altor oameni, și cum nu e cu nimic mai presus față de alți oameni, cursul acesta al lucrurilor ar trebui să fie valabil și pentru ea. Este o viziune dinainte trăită și interpretată, înțeleasă și arhivată la rubrica lucrurilor care nu au ajuns niciodată să se întâmple. E un depozit uriaș, care se întinde de-a lungul unor hale nesfârșite, și fiecare are o plăcuță de identificare pe care scrie: „Așa ar fi trebuit să stea lucrurile”. Aici viața se aranjează într-o înșiruire logică de evenimente, ar putea exista și un manual de instrucțiuni, pentru începători. Și s-ar putea purta discuții pe acest subiect – toată lumea s-ar înțelege, cuvintele ar însemna același lucru, ar exista fapte bune și rele, circumstanțe favorabile și nefavorabile. Toate întâmplările, chiar și cele mărunte, ar avea aici compartimentul lor, ar fi importante, s-ar asocia în înlanțuiri logice de cauză și efect, ar trezi încredere și entuziasm – bile de sticlă, alunecoase, cu model interior. Aici s-ar încadra nunta ei din studenție cu Nikolin – modestă, dar desăvârșită; tot aici ar intra și momentul când i-au adus-o pe Maia pentru prima oară, să o țină la piept; sau momentul când părinții ei au venit să o vadă în studenție, așteaptă în holul căminului, provinciali, șovăielnici, cărunți; Maia mănâncă un biscuit de cacao, are fața murdară; pixul lui Nikolin lasă pe hârtie un model mărunț, aproape indescifrabil, care se aranjează în propoziții despre adevăruri înspăimântătoare.

Amintirile acestea coexistă lângă alte depozite de amintiri – amintiri despre lucruri care s-au întâmplat cu adevărat, despre lucruri care au străpuns membrana subțire a potenței și ar fi putut fi immortalizate de camera de luat vederi, oferind dovezi. Dovezi a ce? Ida nu știe. Sunt evenimente aparent similare celorlalte, aproape identice, cu toate că uneori – e adevărat – unele dintre ele diferă. Toate au însă o trăsătură comună – sunt atinse de banalitate, de parcă ar fi ieșit de sub o matriță defectă.

Nunta e haotică, se strică microfonul și de aceea niciunul dintre ei nu aude ce le spune ofițerul stării civile; rochia de mireasă este prea lungă, a călcat-o cu tocurele și acum volanul s-a rupt; cineva întârzie și își face loc cu greu printre rânduri; ciorba a fost adusă rece la masă, autobuzele intră în bălți și împoașcă cu noroi hainele de gală ale nuntașilor. Pruncul înfășat strâns într-o păturică albastră are fața inertă și încrețită, nu se vede pe ea nicio emoție. Ida desfașă repede copilul să verifice dacă e totul în regulă, apoi – chiar dacă totul e într-adevăr în regulă – plânge până dimineța.

Cu cât e mai mare discrepanța dintre două amintiri, cu atât sunt ele mai dureroase. Nimic nu i-a ieșit cum trebuie, lucrurile au decurs altfel în realitate și nu știe de ce amintirile îi sunt știrbite și banale.

Mama moare într-un spital ticsit din Varșovia din cauza unei comoții cerebrale, cu inelul cu peruzea pe degetul arătător. Dar inelul dispare. La înmormântare, chiar dacă Ida se ferește cât poate, o năpădește o amintire dureroasă de demult: are doisprezece ani și o vede pe mama ei întinsă sub corpul robust al unui bărbat străin, știe imediat că ea e, o recunoaște fără greș după jartierele ciorapilor, înainte ca mama să întoarcă și ea capul și s-o paralizazeze cu ochii închiși. Ida are impresia că a paralizat-o pe vecie.

În decursul unui an își pierde ambii părinți – tot în mod banal. Întotdeauna a crezut că moartea are clasă, că tot ce are legătură cu ea trebuie să fie sublim. În realitate, moartea s-a dovedit la fel de banală ca viața.

O înmormântează pe mama ei în cimitirul jalnic și pustiu, totul parcă pe fugă, fiindcă orașul e pustiit de arșița lui august. Cimitirul acela este pentru mama ei cel mai străin loc posibil. Numele său exotic răsăritean va atrage pentru o clipă privirea trecătorilor. Și va stârni un zâmbet ironic. Ida a reușit, în sfârșit, deși fără intenție, să-i despartă, mama și tatăl ei nu s-au potrivit niciodată. După moartea mamei simte ușurare și un sentiment de vinovăție. Cele două trăiri sunt atât de strâns împletite și sudate, că nu le poate despărți la fel de ușor cum i-a despărțit pe părinții ei după moarte. Dar sunt senzații cunoscute. La fel s-a simțit și când a plecat de-acasă la Wrocław.

Din Wrocław, Ida își mai amintește doar iernile. De ce? Poate memoria ei e ca un film alb-negru, poate nu-i plac culorile. Wrocławul există pentru ea numai iarna – caldarâmul înghețat al pieței, rămășițele de zăpadă bătătorită între plăcile trotuarelor. Aburii respirației care dau în vileag orice chip. Școala la care merge Ida când are șaptesprezece ani – o clădire germană cu tencuială ciupită ca de vărsat de vânt, urme ale gloanțelor din timpul războiului. Stă în piața pustie, vastă, de parcă ar fi fost construită în neant. În realitate, prin locul acela a trecut cândva o stradă aglomerată și cu case înghesuite. Acum, aici se află doar liceul de arte plastice și internatul. Ida e într-un palton care fusese

cândva al mamei sale, dar pe care l-a transformat pentru ea, un palton de care îi este rușine, pentru că la modă sunt hainele de blană scurte și botinele din scai. Duminica rămâne singură la internat, pentru că nu vrea să se întoarcă acasă. Uneori vine la ea tatăl ei și întotdeauna cu o zi mai înainte primește o telegramă de la el: „Sosesc duminică dimineată”. Din geanta neagră, închisă cu fermoar, scoate și pune pe masă un borcan cu miere de albine, cârnați de casă, gem de zmeură, brânză de vaci și spune că mama i-a făcut o prăjitură. Ida le pune deoparte, fără să se uite la ele. Ies la plimbare în ger – pe strada Świdnicka² spre piața orașului, apoi cotesc spre universitate și Odra. Tatăl ei se sprijină de balustrada podului și se uită la rațele care merg stângaci pe gheața de la mal. Mănâncă de prânz la bufetul din gară, la un ceai cu lămâie Ida îi povestește despre lucrările ei. Uneori vorbesc despre culorile sulurilor de ață răsucită, iar alteori Ida e gata-gata să spună altceva, dar știe că tatăl ei are propria teorie despre viață și nu are rost să discute pe acest subiect. Crede că totul e o lecție, numai așa poți trata viața, crede că fiecare experiență și fiecare sentiment, tristețe, supărare, regret, fiecare insucces, chiar și lumina gării, lumina chioară a lămpii agățate de tavan, totul este o lecție menită să ne învețe ceva. Și dacă înțelegi asta, viața devine ușoară ca o grădiniță, ba chiar agreabilă. E o filosofie de viață foarte simplă: suntem elevi, ne pregătim pentru examen. La patru, tatăl ei are tren de întoarcere. Îi face cu mâna de la geam – zvelt, ridat, căciula de blană pe cap în stilul celor pe care le poartă toți bărbații de vârsta lui.

Nu, nu numai iarna. Brusc îi apar în fața ochilor imagini estompate, încețoșate din grădinile din Sępolno – merge cu tatăl ei, uitându-se uimită la grădinile de flori din fața vilelor uriașe. Crini portocalii și iriși violeti au dat în floare, așa că trebuie să fie luna mai – la Wrocław totul înverzește mai devreme decât în altă parte. Caută numărul dorit și nimeresc în cele din urmă la o clădire anexă, unde tatăl studiază concentrat torsul. Are firul aspru, răsucit; este un tors pentru covoare, într-o gamă cromatică modestă. O paletă comprimată supărător între galben murdar și arămiu. Tatăl, dezamăgit, atinge cu buricele degetelor mosoarele uriașe. Ida știe ce și-ar dori – portocaliul crinilor din grădină, violetul irișilor, magenta, galbenuri, albastru de Paris. Dar cumpără șovăind ceea ce i se oferă. Stă în cumpănă, scoțând banii din portofelul uzat (pe urmă Ida i-a cumpărat de Crăciun un portofel nou). Îndeasă mosoarele grele în geanta goală cu fermoar, aceeași în care îi aduce și ei de mâncare.

Cât trăiește, vreme de alte câteva decenii, îi trimite felicitări de sărbători și scrisori scurte. Scrisul lui devine tot mai stângaci de la an la

² Strada Świdnicka, una dintre străzile principale din Centrul Vechi al Wrocławului, despre care primele mențiuni datează din perioada medievală.

an.

Începe propozițiile cu liniuță, de parcă ar face o enumerare a lucrurilor care s-au întâmplat în absența fiicei. Idei îi place stilul acesta de ordonare a faptelor, îi este apropiat inimii. Tatăl ei scrie, de pildă, astfel:

„Dragă Ida,

— La noi nu e nimic nou.

— Mama ta și-a rupt piciorul de la gleznă și l-a avut în ghips, dar deja i l-au scos.

— A murit profesoara ta de polonă, am fost la înmormântare.

— Am urcat războiul în pod. N-o să mai ții.

— Mama are dreptate, nu e cerere pentru covoarele mele.

— A murit Baca, nu mai vrem alt câine”.

Și tot așa. Din ultima lui carte poștală nu reiese că este foarte bolnav.

Se apropie de fereastră și acum vede muntele: abrupt și puternic, un morman din granit scânteietor, turnat din lavă vulcanică. Cerul este strălucitor, de parcă suprafața lui neagră a fost lustruită. Reflectă lumina lunii.

Zăpada capătă lumina neonului, violet-cenușiu. Trebuie să plece de acolo, deși peste tot e frig și neplăcut. Trebuie să rezolve toate treburile acelea mărunte: cheile, telefoanele, medicii, banii. Măine.

Acum îmbracă paltonul care se dovedește neplăcut de rece și umed. Ridică gulerul și coboară în liniște pe scări. Câinele alb se uită la ea scrutător din umbră și se vede că ezită dacă să o urmeze sau nu. Întoarce capul, de parcă s-ar fi așteptat să-l strige cineva din casă, dar probabil ia lipsa unei reacții drept permisiune și, indiferent, de parcă ar fi îndeplinit o sarcină plictisitoare, pornește în urma ei prin curte, în direcția muntelui.

Ida trece de șinele de cale ferată și de șirul de clădiri goale. Pojghița subțire de gheață de deasupra băltoacelor crapă sub cizmele ei, gerul încă nu și-a săvârșit opera de noapte. Din curtea pustie, care cândva îndeplinise funcția de platformă de încărcare – stau aici containere goale, ruginite, brațe de macara rablagite –, muntele arată amenințător și abrupt. Pe versanții lui cresc puieți de mesteceni șovăielnici, golași și subțirei, o armată de copii vegetali care s-a încumetat să atace versantul, o cruciadă a copiilor. Pe versantul acela nici măcar zăpada nu se poate ține, dezvăluind suprafața aspră, cenușie, brăzdată de șuvoaie de ploaie, tăiată de o panglică oblică care îl înfășoară până în vârf. Probabil că e drumul pe care urcau cândva vagonetele. Înconjoară muntele într-o spirală discretă și duce până în vârful ascuns între coroanele arbuștilor golași.

— Să mergem, îi spune Ida câinelui.

Drumeagul este îngust, dar pietruit. Nu e foarte în pantă, așa că se înaintează ușor de-a lungul lui. Merge cu pas egal, uitându-se pe unde calcă, obișnuită să aibă mereu versantul pe partea stângă, iar pe dreapta spațiul liber, deschis.

În jos vede doar un arhipelag de luminițe. Ida urcă, afundându-se în bezna cenușie. Își pune încrederea în drumul care o duce neîntrerupt în sus, spre vârful ziguratului. Dar ce sens are o asemenea excursie în care nu vezi nimic, când pare că înaintezi înăuntrul unei sfere negre, în spirală, trasând neconținut aceleași cercuri? Strigă câinele, dar până și vocea ei, scandată parcă de departe, se pierde în lumina aceea aspră, glacială – ricoșează și se întoarce ca un bumerang.

Își imaginează că dacă cineva ar coborî de pe munte ar trebui să treacă pe lângă ea pe drumeagul acela îngust. E surprinsă să o vadă pe mama ei, așa cum și-o amintea când a dus-o la spital – o bătrânică zveltă, gârbovită, cu un rictus ironic pe față, de parcă ani de zile și-ar fi înăbușit râsul. Poartă un palton pepit cu guler de blană, o haină de sărbătoare păstrată de-a lungul anului cu săculeți de lavandă. La vederea ei, pe Ida o cuprinde un val de căldură, de parcă, bâjbâind pe întuneric, mâinile dau brusc peste o formă cunoscută, sigură. Spune „mamă”. Nu e nevoie să se salute, e suficient să se privească. Se pune în mișcare un mecanism cosmic primordial – se suprapun două continente, două plăci tectonice uriașe, se sincronizează între ele văile imense și lanțurile muntoase, mările și depresiunile. Se sincronizează între ele albiile râurilor. Își amintește din trecutul îndepărtat, din abisul copilăriei, de conștiința binecuvântată că formau unul și același organism, familiar, cald, bun. Atât de puțin mai lipsește, mișcarea spre unitate este sigură și clară, într-o clipă, din amândouă va rezulta o singură ființă și atunci totul se va opri. Dar se pare că nu e așa, se pare că nu e o compatibilitate perfectă. Nu se potrivesc în mărunțișuri și diferențele acestea mărunte sunt tot mai multe, până când trebuie să recunoști – totul te strânge. Apoi te apasă, apoi te doare. Pleci.

Câinele alb alungă vedenia ca pe un vis, aleargă în susul drumului de parcă ar fi vrut să vadă dacă nu s-au rătăcit.

Ida a păstrat ani de-a rândul paltonul pepit pe umerăș, în camera sa. Băga în buzunare săculeți cu lavandă, la fel cum făcuse și mama ei în timpul vieții. Apoi, într-o bună zi, l-a împăturit și l-a înfășurat în hârtie. L-a aruncat în containerul cu haine second-hand.

Drumul devine tot mai sinuos și ăsta e semn bun – probabil că se apropie de vârf. Se crapă de ziuă. Și atunci vede că din vârfului muntelui coboară spre ea Maia, cu pasul ei legănat, în blugi care se țin pe oasele bazinului ieșite în relief și dezgolesc pielea uscată și întinsă din jurul buricului. Se uită pe unde calcă, nu o vede. Oh, Maia – Idei i se înfoaie în pântec un mugure cărnos, întotdeauna are aceeași senzație când o vede pe fiica ei după mult timp. E un tremur delicat, o mișcare

lejeră, ca o aducere aminte a faptului că trupul ei a găzduit cândva înlăuntrul său un alt corp, chiar dacă doar temporar, să zicem că a suta parte din viața omenească. Maia ridică ochii și o privește cu atenție, provocator, dar Ida știe, vede cât este de fragilă și de pierdută în spațiu. Pe chip i se citește oboseala, ochii sunt încercănați, cu siguranță iar nu mănâncă. „De unde ai apărut aici?”, ar întreba-o Maia. „Oh, e o poveste lungă, ți-o spun imediat”, ar răspunde ea. „Nu ne-am mai văzut de mult.” „De mult.” „Când te întorci?” „Dar tu când te întorci?” – răspunde Maia la întrebare cu o altă întrebare.

„Ai promis c-o să-mi trimiți o carte poștală pe săptămână, dar ai trimis doar una, de sărbători.” Maia se apropie și își lasă capul pe umărul ei. „Așteaptă-mă aici, doar urc până în vârf, spune Ida. Mă întorc imediat și mâncăm ceva împreună și-o să-ți povestesc tot.”

Maia scoate un pachet subțire de Marlboro și dă din cap că așteaptă. I se face brusc prea cald și Ida își descheie paltonul. Drumul e mult mai vizibil datorită bolții înstelate. Se uită la cerul scund – Părul Berenicei este la loc central, chiar deasupra capului ei. Nici măcar nu știe când a ajuns pe vârful plat, nu mai mare decât un scuar obișnuit. În centru sunt mormane de pământ și un vagonet ruginit. Mai departe de atât nu poate să meargă, este chiar în vârf. Bate un vânt ușor și se vede în vale spațiul întunecat, nețărnut, străpuns din loc în loc de luminițe ca instalația unui pom de Crăciun, ca și cum materia lumii s-a coagulat în particule împrăștiate în spațiu, rătăcite. Orașele, drumurile, curbele periculoase i se par de la distanța aceea arbitrară, ar putea fi doar o iluzie, o fata morgana invernală. Dar cu cât se îndepărtează de vârf, cu atât mai cenușiu e spațiul și, undeva departe, la orizontul lăptos, deslușește lanțul munților înzăpeziți, înalți, dar plați, cu piscurile rețezate, puerili. Cu siguranță urmează să răsară soarele. Ida se sprijină de vagonet și privește într-acolo – nu a mai văzut până atunci ceva atât de frumos. În fața munților spațiul este întins, cenușiu și argintiu. Încetul cu încetul, din această întindere cenușie se dezvăluie contururile copacilor și caselor, vede și o biserică, turla ei e asemenea unui băț de cort care susține cerul decolorat. Ida vede de departe puritatea spațiului și precizia fiecărei muchii a acestuia. Simetria este perfectă, ca într-o schiță în peniță a cărei compoziție a fost bine gândită. Linia șoselei însăilează orașelul ca un colier prețios.

Ar vrea să ajungă acolo, ar vrea să locuiască în ținutul acela pur, luminos, blajin.

Are chef să fumeze; chiar dacă s-a lăsat de multă vreme, cu siguranță pachetul de țigări din mâna Maiei i-a stârnit vechiul nărav. Ar fuma una. Aproape că nu-și mai amintește cum e să fumezi. Să-ți placă ceva atât de mult încât să trebuiască imediat să tragi adânc în piept fumul, pentru că plăcerea e copleșitoare.

Câinele alb lasă pe zăpada din jur urme de labe înlănțuite. Ida se întoarce repede, nu se miră că nu o mai găsește pe Maia. Niciodată nu așteaptă. A luat-o înainte, a plecat mai departe pe propriul ei drum.

Maia a apărut în viața ei în urmă cu treizeci și trei de ani. Își anunță sosirea cu dureri. În timpul nopții, durerea se preschimbă în contracții ritmice, ca ecourile unei furtuni iminente. E vară, orașul doarme, aude ultimele tramvaie, undeva în depărtare se vaită o salvare. Pereții încinși degajă căldură și e greu să rezisti în micul și strâmtul apartament în care stau cu chirie. Ida coboară scările și iese, în piațeta de lângă bloc, se întinde pe o bancă. Vede stele căzătoare. Își spune că una dintre ele trebuie să fie sufletul copilului, dar Nikolin, comandând un taxi, o lămurește că acelea sunt Leonidele, o ploaie anuală de meteori.

În salonul de spital mai sunt patru femei care dorm, păcat, Ida nu îndrăznește să le trezească. Se întinde pe spate și se concentrează asupra durerii care vine în valuri. Le vede, de parcă ar forma un grafic cu linie curbă pe axa coordonatelor, funcția durerii este neliniștită și frântă, dar regularitatea ei îi trezește încredere. E curioasă dacă se poate extrage din acel grafic un tipar. Adorme. Dimineața o duc la analize – mai întâi așteaptă la coadă pe culoar împreună cu alte femei șleampete în cămăși de noapte. Când îi vine rândul, constată că în sala de consultație e un grup de câteva zeci de studenți la obstetrică, numai bărbați, mai degrabă niște adolescenți, îi cer să se întindă pe fotoliu și Ida se transformă în două picioare răscrăcate și o burtă uriașă. Se uită înăuntrul ei și îi măsoară dilatația. Notează datele. Apoi trebuie să se întoarcă în salon să-și strângă lucrurile de pe măsuta de noapte. Le aruncă în două pungi de plastic: cărți, un tranzistor, câteva produse cosmetice, lenjeria de corp, și se așază în scaunul cu rotile care a venit să o ia, chiar dacă e capabilă să meargă pe propriile picioare. Liftul o duce la un etaj mai jos, închis pentru cei din afară, separat de restul spitalului, surd. Durerea revine în valuri, iar unele dintre ele sunt prea puternice să le poată ignora. În ea e ceva ce crapă, un pâraie lăuntric, un trosnet. Este o insectă care își leapădă pielea, se fărâmițează în ea carapacele chitinoase. Gândurile i se dispersează în toate direcțiile, o cuprinde teama. E transferată pe un alt scaun, pe urmă o moașă mai în vârstă, care îi vorbește întruna, îi acoperă regiunea inghinală cu clăbuc și îi rade părul. Apoi i se face o clismă – o experiență traumatizantă – și acum devine cât se poate de limpede: corpul nu-i mai aparține, sunt două entități separate. Corpul este supus propriilor examene, niște materii foarte importante la care trebuie să ia notă de trecere, în timp ce ea îl însoțește.

Durerea se apropie de ea hipnotic, trasează cercuri uniforme care se strâng tot mai mult în jurul ei. Graficul funcției se schimbă dramatic, în

tiparul lui apar fracții. Ida ține multă vreme în ea țipătul – de altfel, nici nu are la cine să țipe, infirmierele intră și ies, vorbind despre un oarecare Michal, pentru o clipă apare un medic tânăr în uniformă verde și îi aruncă în treacăt o privire. Încearcă să-l rețină cu privirea, dar ochii lui se eschivează. Se uită la ea de jos în sus, prin prisma corpului, acolo se întâmplă lucruri mai interesante. Imediat ce doctorul a ieșit, infirmierele chicotesc amuzate, îi pun perfuzii și deja nu mai poate fi vorba să se ridice și să o rupă la fugă – are mâna imobilizată de pat cu bandă de pânză groasă; e legată de pat. Totuși gândul de a fugi de acolo nu o părăsește. Nu i s-a întâmplat de atâtea ori să fugă de la dentist? De câte ori nu s-a întâmplat să fie deja în fotoliu, în autoclave erau sterilizate instrumentele, iar ea se ridica precipitat și pleca. Nu a făcut cale întoarsă din fața ușii examinatorului în ultimul moment? Până acum a putut să spună: nu acum, mai târziu. Să poți spune că încă nu este momentul și că trebuie să te pregătești mai bine. Că poți să ai dreptul la încă o încercare, când îți îngăduie nervii. „Aș putea să nasc și mâine sau peste câteva zile, când îmi mai revin”, își zice și o prinde de poalele halatului alb pe moașa care trece pe lângă ea, repetând asta nervos. Femeia îi zâmbeste amabil, dar ochii ei sunt cruzi și goi, niște sticle colorate – nu-i spune nimic, doar o bate ușor peste față ca pe un copil năbădăios. „Perfuzia asta o să te ajute, e oxitocină, accelerează nașterea”, îi spun buzele reticent. Nimic altceva, dar pe Ida asta o emoționează atât de tare, încât îi vine să plângă. „Nu plecați, vă rog, rămâneți cu mine”, șoptește. Dar moașa e ocupată, pentru că tocmai atunci sosește în sală altă gravidă care stă să nască. Se uită una la alta o clipă, cu speranța că se va produce o schimbare, de vreme ce acum sunt două; se privesc cu subînțeles, de parcă s-ar îndemna mutește una pe alta la un complot înainte să fie despărțite de un paravan. Din acel moment doar se vor auzi una pe cealaltă. Moașa dispare, mâna Idei mai simte pentru o clipă atingerea aspră a halatului ei de bumbac. Atingerea binefăcătoare, sigură a cuiva din altă lume.

Femeia din spatele paravanului strigă și înjură, alternează „futu-i” cu „cristoase”, e cam lipsită de tact, e neplăcut să o asculte, dar strigătele ei îi dau Idei curaj și, când se apropie următoarea contracție, tensiunea urcă violent. Ida țipă, și țipătul acela, teribil, dezleagă toate chingile, toate șireturile lumii: deja nu se mai poate face nimic, nu mai există cale de întoarcere, este condamnată și imobilizată, corpul a tras-o deja după sine, cad amândoi. Până atunci totul fusese doar un joc al aparențelor, un preambul ciudat, păcănit de tocuri, bla-bla-uri. Acum însă întreg adevărul a ieșit la iveală – așa arată moartea, pentru că moartea este acel ceva ce te lipsește de putința de a alege, ceva de care nu ai scăpare și căruia nu-i poți spune „nu”. Se vede întregul schelet al lumii – e alcătuit din morțile mari și mici, din ele se constituie cele mai mărunte momente: forme inerte de timp care zboară la

nimereală și distrug tot ce întâlnesc în cale. O avalanșă mortală care zi după zi preschimbă toate ființele în infirmi. Ida vede toate astea într-un moment foarte scurt: moartea este omniprezentă și omnipotentă, are viața la cheremul ei, asemenea unui mecena impotent ahtiat după senzații tari, trage cu ochiul și înghite cu lăcomie orice clipă la care asistă. Ida moare în chinuri și nu știe dacă infirmierele acelea și tânărul doctor care forfotesc dintr-odată în jur sunt călăii sau salvatorii ei. Acum, când se apropie o contracție mare cât un tsunami, toți trei se aruncă brusc asupra burții ei – e clar că vor să o linșeze; așa că se zbate și reușește să-i tragă un picior doctorului cu atâta putere, încât îl proiectează lângă perete și se apucă de draperie, dar moașele se dovedesc mai puternice, se agață de burta ei ca de o minge, de parcă ar juca rugby, și se apasă pe ea cu toată greutatea lor. Reușesc să își atingă scopul. Durerea devine insuportabilă, este durerea provocată de ceea ce crapă și se frânge în ea, o durere care o mistuie încetul cu încetul. Degetul divin o strivește ca pe o ploșniță. Durerea explodează ca un cartuș de semnalizare și se stinge treptat. Lumina lămpii stridente inundă zona inghinală – acolo apare copilul.

O trag pe Maia afară și o ridică să i-o arate mamei, îi vede fața roșie și încrețită, mânuțele lipite strâns de trupul mic, goliciunea, ba chiar mai mult decât goliciune, e ca și cum nu are piele, o fărâmă de om. I-o bagă sub ochi și îi cer să o atingă. Nu îndrăznește, ezită. Apoi, nesigur, îi mângâie laba piciorului, călcâiul delicat. Pe urmă i-o așază pe burtă, la sâni, simte pe piept greutatea mărunță, alunecoasă, se teme să n-o scape din mâini, să nu cadă și atinge cu palma corpul acela mic. E fericită că a trecut durerea. Îi iau copilul și o lasă în pace. Zace ca o marionetă goală, este doar un înveliș golit de conținut, o ușă pe balamale pe care a ieșit cineva, acel cineva fiind în ipostaza falsă, caraghioasă și emoționantă a unui nou-născut. Dar, în realitate, e vorba de un om străin. O cuprinde un val de compasiune. Are impresia că a născut o soră, nu o fiică. Nu există mame și fiice, tați și fii, părinți și copii, există numai frați și surori. Încearcă să spună asta celeilalte femei, care la puțin timp după ea a născut un frate și alături de care stă acum în salonul aproape pustiu. Dar femeia nu înțelege. Se ridică și se întinde după butonul soneriei. Imediat asistenta o să-i facă Idei o injecție, pentru ca această revelație să rămână un secret în spitalul steril.

7.

Câinele deschide ușa de la intrare cu laba. În vestibul e frig și o lumină difuză. Gazdele încă nu s-au trezit, așa că Ida încearcă să aprindă focul sub plită. Ar prefera să nu se mai vadă cu ei. Nu acum. Discuțiile pe care le poartă cu bătrânii sunt ca hârtia, se rup și se umezesc. Despre ce vorbește cu ei? Pun întrebări la care nu așteaptă un răspuns. Spun ceva, apoi uită ce au spus. Se poartă mecanic, ca moșul și baba din basmele ucrainene pe care i le spunea mama ei. Surcelele se aprind imediat, dar lemnul nu prea arde, este jilav, focul tușește înăbușit și se preschimbă în fum. Încearcă din nou, și de data aceasta limba firavă a focului linge butucul. Este atât de liniște, încât aude câinii respirând – cel alb s-a întins lângă ușa și a adormit obosit. Ida toarnă apă în ceainic și îl pune pe plita caldă. Undeva sub ea pornește pompa – trebuie să fie pompa. Mai întâi i se pare că sunetul vine de la radioul care merge încet, crede că e muzică. Dar e casa cea care toarce, fredonează – sunetul răzbate de undeva din spatele pereților, de jos, de la pompă. Sau poate nu au închis radioul, poate au uitat s-o facă, pentru că seara trecută au ascultat prognoza meteo, pregătindu-se pentru plecarea de azi. Doreau să afle dacă va mai ninge. Pesemne au considerat că nu au de ce să-și facă griji, dacă ar fi venit alte ninsori nu s-ar fi încumetat să pornească la drum cu mașina lor veche.

Se întinde pe canapeaua uzată, acoperită cu o pătură în carouri. Își face un ceai, dar uită de el și ceaiul se răcește imediat.

Ida se apropie de telefon ca în ziua precedentă, dar rezistă tentației de a ridica receptorul – e prea devreme, în plus, revine sentimentul neplăcut că a uitat ceva important și că până nu-și amintește despre ce este vorba, fiecare telefon va rămâne fără rezultat, nu va obține nimic. Crede că ar trebui să procedeze ca tatăl ei – să ordoneze călătoria care a adus-o aici, să o reconstituie pas cu pas, să-i enumere etapele cu liniuțe. Încearcă:

— Plecarea din Viena cu autocarul. Oamenii sunt obosiți și moțâie. Cu siguranță s-au săturat de muzee, vor la ei acasă. Autostrada cehească are efect soporific. Apoi intră în munți, merită să te uiți pe unde treci – ai impresia că ai lăsat toată întinderea șesului blajin în spate. Acum orizontul se ridică și se lasă înserarea. Ida stă lângă șofer și îi toarnă cafea din termos. E taciturn, dar pe Ida nu o deranjează tăcerea lui și-i povestește ce s-a întâmplat în urmă cu doar câteva ore, când au constatat că muzeul de artă modernă e închis.

Stau neputincioși pe trepte. E o glumă nesărată. Nu sunt toate muzeele închise numai luna? Acesta însă este închis miercuria. De

ce? Cine a îndrăznit să schimbe ordinea asta veche de când lumea? Începe să cadă lapovița care se așterne ca o dantelă mărunță pe blănurile vienezelor, acoperă pălăriile negre de fetru ale vienezilor. Căței albi sar de pe un picior pe altul.

Intră cu toții într-o cafenea și ocupă câteva mese. Cafeneaua seamănă cu o seră mare de sticlă. Li se servește cafea și, bineînțeles, tort Sacher. Și atunci, de masa lor se apropie un bătrân, cărunt și pipernicit, gârbovit, cu pălărie albă, reticulară. Este surescitat. Îi întreabă dacă nu au văzut-o pe soția lui. Spune că a fost acolo mai devreme și nu știe unde a dispărut. „Ajutați-mă să o caut, îi roagă, e o blondă frumoasă, impozantă.” Are lacrimi în ochi, îi tremură bărbia ca unui copil. Ida se ridică și se uită împrejur la puținii clienți din cafenea. Îl întreabă cum arată soția lui, dar bătrânul repetă același lucru: blondă, frumoasă, în palton bleumarin. Îi întreabă și pe cei doi bărbați de la masa vecină. Mergând, caută cu privirea o pată bleumarin. Poate s-a dus la toaletă? Nu, nu, am verificat deja, pur și simplu a dispărut. „Nimeni nu mă poate ajuta”, se lamentează. Câțiva excursioniști din grupul lor se neliniștesc și pornesc în căutarea bătrânei doamne. Ida se uită neliniștită la artera circulată, la suprafața întinsă a parcului și a lacului. Bătrâna s-ar fi putut rătăci, își zice. Poate i s-a făcut rău. „Unde ați văzut-o ultima oară?” Bărbatul îi arată cu mâna masa de alături. „Și când ați văzut-o?” „Ah, acum o jumătate de oră, nu mai mult”, spune și din ochi se preling două lacrimi mari, se pierd printre ridurile feței uscate.

Ida iese în strada agitată și se îndreaptă spre parcul de pe partea opusă, iar împreună cu ea sunt alte două femei, poloneze. Întreabă un cuplu de tineri cu un copil în cărucior dacă nu au văzut o bătrână în palton bleumarin. Absolut surprinși, dau din cap că nu. Mai întreabă și un băiat pe bicicletă. Nici el nu e în stare să-i spună ceva. Traversează strada în fugă, fără haină și căciulă, simte pe față atingerea rece, umedă a fulgilor de nea. Se uită la aleile pustii ale parcului, aude scârțâitul propriilor pași pe pietriș. Merge șovăitor câteva zeci de metri, cuprinsă de o panică tot mai mare, apoi descurajată se întoarce, cu gândul că trebuie să sune la poliție.

La masa din cafenea, bătrânul plânge și tremură. Lângă el stă chelnerița, tânără, înaltă, oacheșă. Strânge paharele și spune că bătrânul vine acolo zilnic și își caută soția cu palton bleumarin. Dar soția lui a murit în urmă cu douăzeci de ani.

— A murit, îi spune bătrânului cu voce tare, explicit și malițios.

Ida tace, uimită. Apoi atinge mâna pistriuită și contorsionată a bătrânului și repetă după chelneriță: „A murit”. Bătrânul își ferește privirea, se uită undeva în jos, la ghetе și, rușinat, se ridică mormăind: „Mă scuzați”. Iese grăbit.

Șoferul oftează și spune doar: „Bietul om”.

Ina se ridică brusc și anevoie, dar rămâne în culcuș. Face câțiva pași și se oprește iar. Ida înțelege ce-i spune. „Vreau să ies, dar n-am putere. Ajută-mă.” O ia în brațe, așa cum a luat-o mai înainte și Olga, și o scoate în zăpada din fața casei. Căteaua stă pe loc mirată, face câțiva pași, se învâрте. E ca și cum nu poate suporta rafalele vântului înghețat. „Hai, hai, du-te, fă pipi”, o îndeamnă. Dar Ina pare să fi prins rădăcini în zăpadă, de parcă ar fi fost dintr-o altă lume decât zăpada și cele două lumi erau imposibil de reconciliat. Așa că o ia din nou în brațe și o duce în vestibul, unde e ceva mai cald, iar în cele din urmă, înapoi în bucătărie, o așază în culcușul care are un miros pătrunzător, dulce și putrid. Vede pe pătură urme prelungi cafenii și strălucitoare, la fel și pe mânecile puloverului ei și pe fustă. Căteaua sângerează, se prelinge din ea un amestec fetid de excremente și sânge vechi, corpul n-o să mai pretindă multă vreme că e un mecanism miraculos, desăvârșit, ermetic, un ceasornic care măsoară precis timpul. Este o pungă găurită, un bulgăre de materie înfășurat în labirintul intestinelor, în ghemuri de fire roșii, în rețele de tuburi care susțin țesuturile umflate. Oh, Ina. Idei i se pare că Ina a încercat să fugă de ea însăși atunci când a simțit miasma, de parcă i-ar fi fost rușine, și cu o privire vinovată se uită la fusta ei cenușie, care e acum pătată. Ida mângâie căteaua pe cap și Ina ridică privirea spre ea, o privește pentru o clipă, se uită fix în ochii ei, i se pare că spune: „Uite, vezi, asta este viața mea”.

Dar Idei nu-i place constatarea asta. Se uită prin bucătărie, că doar a văzut cum i-a făcut Olga injecție, trebuie să fie pe undeva pe acolo niște calmante, analgezice, coagulante, vitamine, ser fiziologic, antibiotice. Caută cu privirea seringă și fiolele, dar se gândește cu disperare că oricum nu ar ști să-i facă injecția, să-i străpungă pielea cu acul ascuțit și să împingă cu forța lichidul străin în corpul acela mic. Oare ar ști?

Deschide dulapul de bucătărie, scotocește prin sertarele bufetului, se uită prin borcane și prin cutiile de tablă. Câte n-au adunat bătrânii aceia! Găsește punguțe decolorate cu semințe de bob, fire de ață înfășurate pe bețe, tot felul de nasturi, mosoare cu panglică, mine de pix goale, bilete cartonate vechi de ani de zile, perforate la mijloc. O grămadă de gunoaie. Pe urmă se oprește brusc din căutat, încremenește și o ia de la capăt, de data asta meticolos, fără grabă, deschide sistematic dulăpioarele, sertarele și bufetul și vede că totul este vechi și, neîndoielnic, totul e o impostură: în afara gunoaielor, nu e nimic util acolo, nimic important și, în realitate, dulapurile și sertarele sunt goale. Deschide cutiile și pe fundul uneia găsește frunze de ceai rătăcite, boabe de cafea, vechi și cenușii, firimituri de pâine acoperite de mucegai verde, uscat. Un cuțit pe care s-a depus un strat de rugină

roșie, o cană ciobită, neagră de funingine.

Ida începe să tremure, i se face frig. Are impresia că pe pielea ei s-a așternut un strat de chiciură rece. Focul de sub plită s-a stins. Fără să se ridice din genunchi, se târăște pe podea până la culcușul cătelei. Îi strecoară mâna sub cap, îi simte greutatea. Căteaua respiră ciudat, sincopat, de parcă o singură respirație i-ar ajunge pentru mai multă vreme. Așa e bine. De ce trebuie întotdeauna să faci ceva, de ce nu pot fi lucrurile așa cum sunt?

Și după aceea? Își amintește:

— Autocarul trage în fața pensiunii. Înainte de război, casa a fost a familiei lui Ingrid, care s-a născut acolo. Acum o închiriază de la primărie. Ingrid este înaltă și bine făcută, are fața albă și ochii albaștri pastelați. Doi dintre câini au culoarea tenului ei – deschis, cremos, ca niște pișcoturi necoapte. Stau în hol pe canapea. Ida îi știe bine – nu i-a auzit niciodată lătrând. Iar Ingrid strigă la ei „raus!” de îndată ce încearcă să intre în casă plini de noroi. Ingrid umblă tot timpul în cizme de cauciuc sau cizme de călărie și pașii ei sunt sonori pe pardoseala de piatră a întregului parter. Îi întâmpină energic, iar fața i se îmbujorează ca a unei fete. Pe masa din sufragerie deja îi așteaptă cina, focul arde în cămin. Excursionistii agenției „Inima Europei” întotdeauna înnoptează la Ingrid. După cină pune pe masă termosuri cu ceai și fursecuri de casă. Când rămân singure, Ingrid scoate o sticlă de vin și două pahare. Stau în holul plin de plante, pe două canapele așezate una în fața celeilalte. Focul din cămin arde mocnit, câinii de culoarea fursecurilor stau întinși la picioarele stăpânei.

— Mă bucurră să te văd iarr, de la an la an, Ingrid vorbește tot mai bine polona.

Ida îi povestește că are ceva la inimă, că i se oprește noaptea, că o ia din loc iar, dar va veni un moment când asta nu se va mai întâmpla, poate chiar în noaptea aceea. Iar Ingrid o întreabă dacă a fost la doctor. Ida răspunde că da, dar nu au descoperit nimic.

— De nevrroză nu se moarr, spune Ingrid și își aprinde o altă țigară.

Fumul îi acoperă pentru o clipă fața. Ida ar vrea să-i povestească lui Ingrid altceva, n-are idee cum a ajuns să-i vorbească despre problemele cu inima. Vrea să-i spună acelei nemțoaice pe care o vede cu ocazia popasurilor, de vreo trei-patru ori pe an, acelei femei pe care nu o cunoaște bine și care nici nu știe dacă o înțelege bine, vrea așadar să-i spună că dacă o să se întâmple ceva cu inima ei sau cu altceva, e complet singură. Dar îi este rușine, se teme că o să-i pară ridicolă chiar și acestei femei care nu îi este foarte apropiată. A tras deja aer în piept, gata să înceapă, dar îi vine subit o altă idee și schimbă subiectul – vrea să meargă să vadă casa părintească, care nu e departe de acolo, la vreo sută de kilometri. Șoferul o să se întoarcă singur cu excursionistii

la Varșovia. Și atunci Ingrid se oferă să-i împrumute mașina ei.

Apoi, turnând mai mult vin, tot mai bine dispuse, Ingrid îi povestește amuzată despre o stranie superstiție în care crede familia ei. Au un unchi în Hessa, frate al unuia dintre bunici sau cam așa ceva, care e deja foarte bătrân și nu ține legătura cu ei, dar le trimite câte o felicitare de sărbători. Îl cheamă Axel. Și acest Axel mai sună așa din când în când, din senin, fără motiv, la nimereală. O dată la câțiva ani. Dar așa se întâmplă de fiecare dată că cel pe care îl sună unchiul Axel moare la scurt timp după aceea. Da, o coincidență bizară, o coincidență. Și familia ei se teme strașnic de telefoanele astea, dar nici nu-i poate scrie nimeni să nu-i mai sune. De aceea Ingrid se bucură că e aici, în Polonia, și că Axel nu are numărul ei de telefon, adică e ca și cum ar fenta moartea.

Râde atât de tare, încât câinii ridică surprinși capul și se uită la ea scrutător.

Blana seamănă cu un smoc de lână scărmanat, cu niște câlți. Acolo unde firele lungi dezvăluie pielea, se vede că e întinsă și netedă ca un ciorap negru de mătase care acoperă forma oaselor. Ida mângâie delicat blana câinelui. Îi spune pe nume, dar animalul nu reacționează.

— Ce s-a întâmplat? Ina, ce este? repetă, îi suflă ușor în nas. Hei, ce-i cu tine, câine?

Respiră neregulat, în răstimpuri, dar tot mai slab, tot mai superficial. Apoi iar nu mai respiră.

Ina este ocupată. Trebuie să fie o îndeletnicire dificilă care necesită concentrare, ochii ei închiși tremură delicat, poate că acolo, în spatele pleoapelor, sunt spații întinse unde se desfășoară un joc important care nu-i lasă nicio clipă de răgaz, o absoarbe cu totul. Ida o mângâie pe cățea pe bot. Cu grijă, nu vrea să o deranjeze. Acolo este Ina, iar aici corpul ei neglijat, la a cărui vedere i se pune o gheară în gât de tristețe. Ida are în gât o bilă țepoasă care o sufocă, îi tremură în esofag, dar nici nu-i vine s-o scuipe sau s-o înghită. Vede pernuțele negre de pe labela câinelui, sunt crăpate și aspre ca talpa unei ghete, vede dinții ușor dezgoliți, vede coada mânjită de secreții. Corpul are propria memorie. Fiecare parte a corpului își amintește că a alergat, s-a plimbat și a vânat, își amintește că s-a bucurat, că s-a jucat și a sărit. Își amintește zilele cu ploaie și furtună, zilele când a fugit și a fost fugărită, zilele când a ieșit în întâmpinarea cuiva sau când și-a luat rămas-bun de la cineva. O asemenea memorie e ca hrana condensată – ți se pare că poți să-i mai adaugi ceva, de pildă apă, iar viața va înflori iar, va reveni și va fi un festin de culori. Ți se pare că viața o ia de la capăt. Corpul e cel care își amintește, nu mintea. Iar corpul moare odată cu memoria.

I se pare că animalul îi spune: „Dă-mi pace”. Ida își retrace mâinile și fuge pe scări în sus, strigându-l pe nume. Se năpustește pe micul

coridor de lângă camera ei și bate pe rând la toate ușile, dar nimeni nu-i răspunde, așa că le deschide prudent, una după alta, și vede numai camere goale, paturile acoperite cu învelitori decolorate și noptiere vechi cu macrameuri ajurate și buchete de flori de plastic în glastre. Așteaptă oaspeți. Într-una din camere, Ida găsește radioul care mormăie ceva despre vreme și înțelege că trebuie să fi plecat dis-de-dimineață, înainte să se crape de ziuă, când ea urca pe haldă. Și acum i-au încredințat câinele acela muribund și nici măcar nu i-au lăsat injectiile.

Se întoarce la parter. Deasupra căței stă aplecat câinele alb – un martor mut al agoniei. Ina zace pe o parte cu botul întins înainte, nemișcată. Un spasm delicat, un fior îi străbate corpul, o mișcă ritmic, dar aproape imperceptibil, de parcă ar fi legănat-o cu puțin timp în urmă, o mișcare cadențată care acum s-a oprit. Ida pune mâna în locul acela – blana e aspră și caldută.

— Ina, șoptește.

Dă la o parte smocul de păr încâlcit din ochii căței – sunt pe jumătate închiși, sub pleoape strălucește suprafața lor sticloasă.

— Ina?

Ochiul se deschide. Sticla neagră, un negru lichid, abisal, pare să nu aibă margini. Nu se știe unde se uită, dar cu siguranță vede ceva. Și atunci, Ida are impresia că ochiul privește din spatele unei măști, că trupul acela animalic, rigid și copleșit de durere este doar un înveliș, o formă bizară, lăptoasă și încâlcită. Sub masca aceea se ascunde altcineva, cineva apropiat și cunoscut. Idei, un spirit înrudit, neliniștitor de asemănător.

Ochiul este poarta de acces într-o altă lume, alcătuită doar din mișcări mecanice, impasibile, repetitive și eterne. Sunt acolo galaxii strălucitoare și spații largi alcătuite din roiuri de întuneric, din pâlcuri de negru uscat.

Apoi ochiul se închide încet și Ida înțelege această mișcare – acolo se retrage căteaua. Tremuratură încetează brusc. Ida se uită la ea, nevenindu-i să creadă că e atât de simplu și evident. Că e gata. Atinge ce a rămas în urmă – corpul căței seamănă acum cu o jucărie de blană distrusă, o blăniță moartă, argăsită.

Se ridică din genunchi și nimerește cu privirea în dreptunghiul ferestrei – e ceață iar. O cuprinde amețeala de la mișcarea aceea bruscă.

Iese în fața casei, se uită înainte, în direcția furnalelor și macaralelor de mină care se profilează delicat în aerul cenușiu. De pe acoperiș alunecă cu zgomot o bucată mare de zăpadă și cade la picioarele ei, se aud picături prelingându-se rapid și aritmie, sfredelind găuri în zăpadă.

Ida se freacă la ochi, furia se disipează.

Se duce direct la hambar, împinge la o parte ușa grea, aprinde lumina. Găsește boxe și cuști, rafturi îngrădite cu plasă joasă. În mijlocul hambarului e o masă, iar pe ea vede seringile și cutia cu fiole. E un mănunchi întreg de seringi de unică folosință, pansament, aerosoli, sticlute. În ciuda luminii electrice, în hambar e totuși întuneric, abia când merge de-a lungul boxelor într-una din ele dă peste un cal. Stă întins pe jos. Ridică spre ea capul, când Ida se oprește în fața lui. E costeliv și probabil orb – ochii lui mari sunt aproape albi. În boxa alăturată, Ida observă o capră neagră – stă pe o parte, fără să se miște. Următoarele boxe sunt goale, așternute cu paie noi, pereții văruiți sunt curați. Apoi zărește și cutiile cu găuri pe care le-au cărat toți trei de la mașină. Sunt deschise, acoperite cu un strat de lignină. Sunt câteva zeci de asemenea cutii, iar în fiecare e câte un șobolan. Ida dă înapoi instinctiv, dar curiozitatea o face să se apropie iar. Îl vede bine numai pe unul dintre ei – ghemuit, băgat în lignină, cu blana rasă pe spate și urme vineții de la înțepături. Ida închide ușa în urma ei.

8.

Înainte să iasă din curbă, mergea pe un drum înzăpezit, la puțin timp după ce a ieșit din Nowa Ruda. Se întreabă dacă a văzut ceva important, un semn de avertizare sau vreun alt indiciu. Și acum își amintește că s-a oprit să mănânce ceva. A văzut un băruleț pe marginea drumului cu Rățoiul Donald pictat pe tencuiala albă. A oprit în fața barului în ultimul moment.

O chelneriță în pantaloni strâmți, supraelastici, prindea concentrată în piuneze fâșii de hârtie cu numele felurilor de mâncare. Ținea în gură piunezele cu capete roșii. Arăta de parcă ar fi avut picături de sânge pe buze. Ida a comandat piroști și borș de sfeclă; acum aștepta mâncarea și se uita prin local. Era o încăpere nu prea mare, cu pereții acoperiți cu lambriuri de plastic alb. Podeaua era din plăci de teracotă de culoare cenușie, rece. Tot din plastic alb erau bufetul și mobilierul, care consta din scaune de grădină și măsuțe cu gaură la mijloc pentru umbrela de soare, un cuier agățat la intrare, rafturi sub ghivece cu flori artificiale. În afară de acestea, totul era roșu – solnițele și zaharnițele, suporturile pentru șervețele, perdelele de nailon de la ferestre, mărginite cu o bandă de dantelă albă. Pretutindeni acel contrast insuportabil între alb și roșu, pe care îl asocia întotdeauna cu atmosfera unui spital, cu o hemoragie sau menstruație neașteptată, cu neplăcerea de a descoperi pe cearșaf o pată roșie de sânge.

La o măsuță de lângă televizorul suspendat pe un braț de metal, pe

ecranul căruia se perindau aproape fără sunet imaginile postului MTV, stăteau o femeie și un bărbat, amândoi la distanță unul de celălalt, sprijinindu-se pe mânerile de plastic ale scaunelor, obosiți, de parcă ar fi venit de departe, și încă mai aveau de parcurs cale lungă până la destinație. Femeia a spus:

— Ei, hai, nu fi așa...

Iar el i-a răspuns:

— Cum? Doar vorbesc.

— Lasă-mă-n pace.

— Ba tu lasă-mă-n pace.

— Dacă vrei să fie bine, o să fie bine. Dacă nu vrei să fie bine, n-o să fie bine.

— Vreau doar să știu.

— Ți-am spus.

— Fii serioasă, ce mi-ai spus?

— Ți-am spus totul.

— Cred că glumești.

— Ba tu glumești.

— Eu nu glumesc.

— Nu mi-ai spus nimic.

— Știi ceva? Nu ți-am spus nimic? Doamne, cum ești...

— Mă doare-n cot.

— Înțelege odată că ți-am spus tot.

În acel moment chelnerița i-a adus mâncarea: șase piroști scăldate în grăsimea jumărilor. Alături a pus tacâmurile de plastic pe un șervețel alb. Pe partea opusă, într-un pahar de plastic înmuiat de căldură, borșul de sfeclă. Borșul era probabil din plic, iar piroștile erau gata făcute și probabil reîncălzite pe farfurie la cuptorul cu microunde. A dus o bucată la gură - nu avea niciun gust, era caldă și atât. Cei doi erau acum afară, fumau și vorbeau. Femeia sfredelea cu vârful ghetei o gaură în pietrișul care acoperea aleea și și-a tras peste cap gluga gecii de puf.

Apoi s-a lăsat întunericul, brusc și fără avertisment, cum se întâmplă adeseori la sfârșitul iernii. A început să ningă. Ida a plătit și a urcat în mașina împrumutată pentru a-și continua drumul spre casa părintească. Așadar aceea a fost ultima discuție pe care a auzit-o înainte de accident și înainte de a ajunge în locul acela. Ultima discuție care s-a înregistrat pe banda magnetofonului format din celule compacte, străpunse de firisoare roșii. Apoi își amintește cuvintele Olgăi: „Deja te întorci? Abia ai ieșit”.

Afară nu mai arde nicio lumină, lămpile violet s-au stins, se crapă de ziuă. Ida netezește husa decolorată și își strânge de pe masă lucrurile - cheia mașinii împrumutate, mânușile, paltonul și asta e tot ce a avut la ea. Vrea să lase camera de parcă nu ar fi fost niciodată în ea, să nu lase

nici cea mai mică urmă a prezenței ei. Apoi coboară treptele în liniște. Din nou cerne zăpada, la fel ca atunci când a venit aici; urmele pe care le va lăsa în zăpadă vor dispărea neîndoielnic. Traversează șinele și iese în șoseaua pustie. Cerul este alb, la fel ca pământul, dar Ida știe că nu i-ar păsa nici dacă ar face schimb de locuri între ele. Șoseaua se întinde în fața ei și dispare treptat sub zăpadă. E greu să mergi, zăpada se lipește de cizme, este umedă și grea. Lumina cenușie a zorilor se coagulează, devine mai gelatinoasă. Fulgii cad tot mai încet, apoi se opresc de tot și doar tremură ușor în aer. În cele din urmă încremenesc. Lumea se oprește în loc.

Ida e obosită. Îi vine să se întindă pe marginea drumului, să-și facă un culcuș în zăpada umedă, să se întindă pe o parte, să-și pună brațul sub cap, ca acel câine pe lângă care a trecut cu mașina. Ar lăsa zăpada să o acopere cu plapuma ei albă, proaspătă. Dar trebuie să ajungă acolo unde și-a propus.

Găsește ușor mașina – e urcată în copac, acoperită de zăpadă; capota deschisă e ca o gură metalică larg căscată și care pare că o strigă. Reușește să intre în mașină, pe scaunul din față. Își aduce aminte să-și pună centura și să aprindă farurile: străpung cerul, dar nu dezvăluie nimic. Își sprijină capul pe volan, își lipește fața de el și închide ochii ușurată.

Partea a II-a
Parka

P

Mi-a luat două zile să scot patul pe verandă. Mai întâi l-am târât prin toată camera și cel mai greu mi-a fost să răsucesc mobila grea de metal ca pe un cărucior de copil. Treaba asta mi-a luat o seară întreagă. A doua zi am reușit să-l trec dincolo de prag, mai întâi picioarele din față, apoi pe cele din spate. Trebuie să fi arătat ridicol, da, am zâmbit pe sub mustăți, pentru că mi s-a părut că împing pe ușă un animal uriaș, de fier, imobil, care, în plus, e și împovărat de bagaje. În cele din urmă am reușit – am tras patul fix în mijlocul verandei și a rămas în locul acela până în ziua de azi.

Petro a construit veranda pe latura de nord a casei cu mult timp în urmă și atunci m-am certat cu el din cauza asta. I-am spus: „La ce-mi folosește să am o verandă unde soarele nu ajunge să bată niciodată, ba chiar una care e înghesuită în coasta muntelui. O s-o împresoare melcii, o să fie un pavilion pentru melcii de livadă și pentru melcii de câmp. Construiești o seră pentru mucagai și un terariu pentru păianjeni”. Dar el s-a încăpățânat. Poate că știa încă de pe atunci că o să-i prindă bine. Iar Petro era o fire practică – niciodată nu-și bătea capul cu ce nu-i putea aduce beneficii concrete. De pildă, aveam două grădini: a lui de legume, a mea cu flori. Nu recunoștea valoarea florilor, poate doar dacă erau de măceș, soiul din care se face gem sau dulceată – astea îi plăceau. Restul însemna doar irosirea pământului bun, pe care îl sapi și îl hrănești cu îngrășămintă. La el în grădină erau numai straturi simple, ordonate – smocurile verzi de morcovi, panașurile izolate ale mărarului, stolonii orizontali de castraveți și dovleci, vrejurile firave de roșii. Stătea o vară întreagă printre roșii, scormonea după coropișnițele de la rădăcina lor, le lega tulpinile. În fiecare an îmi aducea prima roșie, încă nu foarte coaptă, abia pârguită. O pune pe masă și pleca. Trebuia s-o mănânc în tăcere. Nici nu băga în seamă florile mele.

Iar florile mele erau frumoase. Mai ales gladiolele și bujorii creșteau nemaipomenit de frumos pe versantul nostru. Făceam schimb de bulbi cu femeile din vale. Primeam de la ele tot felul de soiuri; polenul se amesteca, în grădina mea se produceau tot felul de vrăji, pură alchimie. Se combinau genele, culorile împrumutau nuanțe unele de la altele, roșul lua puțin de la galben, rezultând toate tonurile posibile de oranj și anul următor le duceam din nou în sat la schimb. Aveam flori portocaliu-aprins și violet-închis. Aveam plante pitice, galbene, cu corole grele și plante înalte, roz, alburii. Toamna dezgropam din pământ rizomii tari, încolăciți, cu rădăcini adventive. Îi uscam în podul casei până la primele geruri, apoi iernau în pivniță. Hibernau în beznă.

Unii numesc gladiolele „săbioare”. E un nume caraghios pentru o floare. Dar e adevărat, frunzele plate și ascuțite seamănă cu tăișul unei săbii, dar florile le dezarmează.

Acum, când e zăpadă peste tot, când totul e alb și nedeslușit, e greu să-ți imaginezi că lângă casă a existat cândva o grădină. Nici mie nu-mi vine să cred. Caut cu vătraiul sub zăpadă straturile de altădată. După noaptea când cade prima zăpadă, ne trezim deja într-un alt ținut – cel de iarnă este estompat, neclar, întins, dominat numai de alb și cenușiu. Chiar și casele din vale își pierd formele, devin niște pete murdare, strălucesc noaptea ca niște licurici invernali rahitici. Vara munții sunt cu nasul pe sus, devin severi și hotărâți. Ceața care coboară după ploaie se freacă de muchiile lor, de vârfurile ascuțite ale molizilor. Aerul jilav propagă zgomotele din vale – tot mai rar mugetul vacilor, tot mai des ecourile distracțiilor de sâmbătă seara sau mârâitul furios, subit al motoarelor. Aud totul de sus. Sunt stăpâna înălțimilor.

Aproape an de an suntem înzăpeziți, cu toate că în ultimii ani mai rar – uneori iarna ne îngăduie să ne mai tragem sufletul. Dar nu și anul acesta. Când zăpada a căzut fără nicio măsură omenească, până când a unit acoperișul verandei cu povârnișul muntelui și a rupt crengile tinere ale pomilor fructiferi. De aceea, întotdeauna ne facem provizii încă din octombrie – fiul patroanei magazinului ne aduce totul sus cu Fiatul lui mic. Nu ne mai rămâne decât să despachetăm alimentele și să le aranjăm în cămară, pe rafturi. Făină, orez, hrișcă, paste făinoase, pesmeți, chifle pe care le lăsăm să se usuce la soare, borcane cu miere, ceai, cafea deja nu mai cumpărăm, pentru că nu mai bem de câțiva ani. Biscuiți, conserve de carne, cașcaval, zahăr. Ceapă, cartofi. Celelalte legume le avem din grădina lui Petro.

De doi ani vine aici numai el, fiul patroanei, și poștașul. Cel din urmă nici măcar nu urcă până aici, ci Petro îi iese înainte – până după părul de la începutul satului și acolo ia de la el pensia și scrisorile, chiar dacă cele din urmă sunt tot mai rare. Pe lângă cei doi, o dată la două luni vine receptorul de la electricitate. Își lasă mașina în vale și apoi începe să urce, înjurând și gâfâind. Și întotdeauna ne salută, mormăind astfel: „Ar trebui să li se interzică oamenilor să sălășluiască atât de sus. Ar trebui să vi se dea un transmițător de unde scurte”. Iarna, când zăpada e mare ca acum, nu vine nimeni. Primăvara regularizăm toate facturile.

Acum veranda e frumoasă ca o capelă, ca un tabernacol sacru de zăpadă. Pe dinafară e acoperită aproape în întregime de zăpadă, numai în apropierea tavanului se vede o fâșie mică, inegală, care a scăpat zăpezii, dar e împodobită greu cu o dantelă de chiciură. Aceste flori de gheață fantastice creează o ghirlandă delicată. Cu mult, mult timp în urmă am încercat să transpun pe hârtie acele modele, am crezut că le voi putea broda pe urmă pe șervete. Și abia atunci am constatat că

sunt unice și irepetabile. Nu găsești două modele identice. După amiezile, prin banda aceea albă înflorată se prefiră razele roșiatice, firave ale soarelui. Ca în biserică, pe cuvânt. Cred că asta m-a inspirat, pentru că m-am apucat să-i cânt lui Petro în verandă. Nu părea că m-ar asculta. Nasul lui țintea indiferent spre tavan. Aș fi stat cu el mai multă vreme, numai că eu îngheț repede acolo, așa că trebuie să mă întorc în bucătărie, să pun lemne pe foc, să beau ceva cald. Îngheț acum mai repede decât altădată. E din cauză că sunt prea slabă.

Petro a murit duminică seara. Bine că a murit seara, pentru că dacă ar fi murit dimineața, aș fi petrecut o duminică întreagă singură. Dar așa, seara, a fost mai bine pentru mine, și pentru el, de altfel.

A murit, iar eu m-am dus la culcare, pentru că știam că nu mai e nimic de făcut, nici să-l reanimez, nici să-mi dau sufletul și eu. Iar somnul are puterea de a trasa granițe delicate între evenimente. Nimic nu poate începe și nici nu se poate sfârși cu adevărat până când somnul nu pune punct zilei. Așadar, înainte să mă duc la culcare duminică, era ca și cum Petro nu ar fi murit, cu toate că știam că nu mai respiră. Știam că a murit, și nu din cauză că nu mai respira, nu din cauză că pielea îi înțepenise, nu din cauza expresiei de pasăre răpitoare care i s-a așternut imediat pe chip. Arăta de parcă ar fi fost supărat, de parcă l-ar fi mâniat propria moarte. Când vorbeam, îmi răspundea ecoul. Dar atunci moartea lui încă nu cântărea, încă nu se sălăsluise de-a binelea în casa noastră. Încă o puteam ignora. M-am dezbrăcat ca de obicei și m-am întins lângă el. Stăteam unul lângă altul în pat, întinși pe spate. „Nu pot să adorm”, am spus. Nu a răspuns. Nu era nimic ciudat, pentru că era în stare să tacă zile întregi.

Iarna aceea a fost altfel de la bun început. Timpul se vlăguia. Mai întâi un vânt uscat a bătut atâta vreme, până când a smuls toate frunzele pomilor din livadă. Au rămas în copaci numai merele solitare. Apoi a venit zăpada, dintr-odată. Din noiembrie, vremea nu s-a mai înmuiat nici măcar o zi.

Vinerea și sâmbăta trecută a nins iar, încontinuu. Petro se foia prin bucătărie și icnea, se plângea că nu are aer. Am încercat de două ori să cobor în vale, dar după câțiva pași mă prăbușeam în zăpadă. „O să scot sania din hambar și o să cobor cu ea în slalom larg, printre copaci, printre mormanele de pietre” – i-am spus lui Petro. Ar fi avut parte de un adevărat spectacol sătenii din vale: bătrâna Parascheva, cu nasul roșu, înfofolită în fular, baba cloanța; păcat că e pe sanie, nu pe mătură. Deja îi văd, seminția aceea meschină din vale, mă arată cu degetul și se distrează pe seama mea, nătărăii. Dar zăpada era prea afânată, prea fleșcăită.

Am dezgropat sania de sub alte boarfe și m-am întors în casă, l-am găsit deja zăcând în pat cu privirea ațintită în tavan, fără să se uite la

mine. „Lasă-mă-n pace”, mi-a spus. Cred că era supărat pe mine. „Cum să mă duc după ajutor, de vreme ce zăpada afară e de un metru? Ce să fac, Petro?” „N-am nevoie de ajutor.”

Am mai ieșit de câteva ori și m-am fcut prin zăpada din jurul casei, dar eram încarcerată de puful alb. Mi-a mai trecut prin cap să aprind un rug cu ajutorul căruia să le atrag sătenilor atenția, să-i forțez cu focul să ridice privirea spre noi, dar se știe doar că seminția aceea din vale nu-și ridica niciodată capul din pământ, îi dorea în fund de munți, care pentru ei nu însemnau decât necazuri. Se uitau numai sub picioare, ca nu cumva să alunece, călcând pe rahat de câine. Stăteam cu spatele la peretele de zăpadă și fluturam din mâini, ca o literă solitară pe o foaie de hârtie albă.

Întotdeauna am știut că o să moară primul, de la bun început. Era mai mare decât mine cu cincisprezece ani, așa că trebuia să fi luat în calcul asta când s-a însurat cu mine. Întotdeauna a fost bătrân. Era bătrân în alt fel, poate că se născuse bătrân, avea întotdeauna o expresie îngrijorată, cenușie pe chip, chiar și atunci când avea încă părul negru și îl pieptăna peste cap, iar dimineața îl umezea cu apă și îl netezea cu atâta insistență, până când l-a învățat cum trebuie să crească. Îl tundeam o dată pe lună, în fața casei; îi atingeam pielea, strângeam capetele retezate și le aruncam în grădină. Era un om bătrân pe dinăuntru și pe dinafară. Am văzut cum se usca sub ochii mei, cum capul îi devenea tot mai mic, până când în cele din urmă s-a făcut mic ca al unui copil. Ba chiar aş putea spune că s-a uscat ca un știulete de porumb, ca o păpușă din pănuși de porumb, care moare cu un rânjet gălbui pe buze. Și acum ar trebui să-l tund. Am auzit că părul continuă să crească și după moarte, la fel ca barba și unghiile. Trebuie să am grijă să nu-i crească. Oare părul lui acum, că nu mai trăiește, va mai ști cum să crească?

E marți și aprind a treia oară lumânarea de nuntă în verandă. Atmosfera devine festivă. E aceeași lumânare care a fost pentru prima dată aprinsă la nunta noastră, apoi când s-au născut fetele, apoi la toate sărbătorile noastre, ale mele și ale lui. La Crăciunul lui și la Crăciunul meu³, două săptămâni mai târziu. Și la Paște. Anul trecut, am sărbătorit Paștele deodată, dar încă era multă zăpadă, iar Petro deja mergea anevoie, așa că nu am coborât la biserica din sat. Am scos din congelator o găină și am făcut supă. „Hristos a-nviat!” am spus. „Adevărat a-nviat!”, mi-a răspuns nepăsător.

Nu știu să povestesc cronologic; Petro ar fi știut. În capul meu nu e

³ Este vorba despre Crăciunul ortodox, pe stil vechi, sărbătorit de ortodocșii din Polonia pe data de 7 ianuarie.

ordine, ci haos, grămezi de amintiri. Nici măcar nu am idee ce înseamnă „cronologic” – adică după dată? Eu nu am memoria datelor. De altfel, ce ordine e asta în funcție de date? Viața se aranjează în capul omului mai degrabă în funcție de culori și detalii agasante. Petro ar fi știut să facă ordine în amintiri, întotdeauna își amintea totul cu precizie. De exemplu, spunea că în șaptezeci și patru s-a întâmplat una, iar în optzeci alta. Își amintea ce s-a întâmplat în funcție de luni, ba chiar de zile. Nu știu cum se întâmplă că timpul se așterne în cap uniform, în straturi, cum anii se înlănțuie misterios, uniți de una și aceeași verigă reprezentată de o singură noapte din an, noaptea de Revelion. Avea grijă de calendar. Cumpăra din vale blocuri de calendar din care rupea foile la sfârșitul zilei, le agăța pe tocul ușii, iar fiecare filă ruptă zilnic o păstra în sertar. Încă sunt acolo. Unele s-au îngălbenit de tot. Rețetele nu mai sunt actuale. Nota pe ladă data când semăna țelina sau răsadurile de roșii. Acum lada e neagră din cauza semnelor, literelor și cifrelor. Țin în ea ornamentele bradului de Crăciun, globurile, un set de lumânări, suporturile acestora, vârful bradului și îngerașii din turtă dulce. Deschid cutia de două ori pe an – înaintea Ajunului și apoi în februarie, când bradul deja începe să se scuture. Cu o săptămână înainte să moară am desfăcut bradul și l-am pus pe foc în soba din bucătărie.

Sau poate azi e miercuri? Nu cumva am rupt o filă în plus din calendar? Sau poate am uitat să o rup pe cea dinainte? De unde o să mai știu ce zi este? Știu să recunosc numai ziua de duminică – atunci bat clopotele în vale și, când este suficient de umed, sunetul lor urcă până aici, multiplicat de ecou.

O să știu – doar am televizor, chiar dacă pârlăie și imaginea e albă, pâlpâie, trebuie să ghicești ce arată. Uneori te poți înșela. E tot din cauza zăpezii – nu se știe cum a pătruns înăuntrul televizorului și acum ninge mereu în el, iar ninsoarea șterge imaginea.

Caut pe pipăite în sertar și scot teancul de file de calendar. Anul șizeci și doi, 21 februarie, prin urmare cam atâtea foi sunt. Dedesubt: „miercuri, Eleonora, Felix. Ziua Internațională a Luptei împotriva Rasismului Colonial. Proverbe africane. Ignoranța este mai neagră ca noaptea. Cu răbdare sapi un puț chiar și cu acul. Nu există apă fără fund”.

Cred că sunt niște proverbe înțelepte. Răsfir filele de calendar pe mușamaua mesei. Hârtia e îngălbenită, ba chiar cafenie, dar încă se ține bine. Nu-mi aduc aminte nicio zi din șizeci și doi. 24 aprilie, marți: „Grigore. Știați că limba hawaiiană are numai șase consoane și vocale? E foarte simplă și tocmai de aceea nemaipomenit de dificilă”.

Cândva era mai multă lumină, ajungea pe pământ mai mult soare.

Cerul era mai albastru, iar spre seară se aprindea cu o licărire trandafirie, rece. Stelele străluceau mai pătrunzător. Și luna era mai mare; noaptea trebuia să trag perdelele, pentru că razele lunii îmi sfredeleau pleoapele.

Acum e mereu întuneric – când mă trezesc dimineața, lumina abia mijește; trebuie să aprind lampa și, până apuc să mă trezesc de-a binelea, să mă încălzesc, să mănânc, să stau cu Petro în verandă, deja începe să descrească. La bătrânețe se întâmplă ceva cu ochii, poate nu mai sunt deja capabili să capteze toată lumina, bieți ochi găunoși. Mi-am pus ochelarii lui Petro, dar nu m-au ajutat cu nimic. Estompau și mai tare contururile obiectelor. Sunt niște ochelari obișnuiți pentru citit, nu sunt în stare să străpungă întunericul. Iar ochelarii mei au dispărut cine știe unde. Cred că n-am nevoie de ochelari. Văd bine stelele. Le observ mișcarea; se rotesc, dar foarte încet, trebuie să ai răbdare să le surprinzi asupra faptei. Am metodele mele – cei patru molizi de acolo trasează iarna un M mare și lăbărțat, iar deasupra lor este cerul înțesat de stele, un cerc cu codiță, un zmeu format din stele, un balon legat cu sfoară. Cerul se rotește deasupra casei noastre ca fusta în timpul dansului. Ne uităm la dansator de pe pământ, vedem găurile din material prin care sclipește lumina de departe. Corpul dansatorului trebuie să fie numai din lumină pură. Și văd bine satul din vale. Trebuie doar să ies în fața casei. Dacă aș avea o lunetă, le-aș putea urmări drumurile și treburile. Cei de jos arată ca niște punctulețe, forfotesc pe drumul asfaltat de la magazin la stația de autobuz. Un autobuz mititel le adună copiii și îi duce la școala din Lewin. Din când în când, o dată la două-trei zile, trece încet plugul și împinge mormane de zăpadă murdară pe marginea drumului. Se petrec acolo tot felul de lucruri, dar toate mărunte, insignifiante. Stau lângă Petro, atât cât sunt în stare să suport frigul din verandă, îi povestesc diverse sau cânt. O să-i citesc din filele vechi din calendar, „miercuri, 11, aprilie, Leon, Filip. Știi că există copaci ai căror frunze aproape că nu aruncă umbră?” Știi, Petro? Ascultă mai departe. „Se numesc eucalipti și pot atinge o înălțime de 150 de metri. Frunzele sunt dispuse în așa fel, încât razele soarelui nu cad pe suprafața lor.” I-am tăiat deja unghiile, pentru că înainte să moară nu-l mai interesau asemenea lucruri. Deși ar fi trebuit. Lelea Marynka ne cerea întotdeauna să ne spălăm pe picioare seara, pentru că, în caz că s-ar fi întâmplat ceva și ar fi trebuit să vină salvarea în timpul nopții, trebuia să fii curat, altfel te făceai de rușine. Aranjez pătura din păr de cămilă care îl acoperă. Petro șoptește ceva fără să-și miște buzele. Am impresia că îi aud vocea. Ciulesc urechile, dar nu prind niciun cuvânt. Pârâie ca televizorul. Și în el a intrat zăpadă, vocea lui e înghețată.

Ieri, înainte să mă culc, m-am gândit cum să atrag atenția oamenilor

din vale. Pun două fuste pe mine, puloverul lui Petro, șosetele lui, cizmele lui de pâslă călduroase, haina și mă înfășor și cu șalul, pe cap am căciula cu urechi din blană de iepure și ies pe povârniș. Deja s-au aprins luminile din vale. Verific zăpada cu tălpile – cea de dedesubt este deja compactă, bătătorită, dar stratul de deasupra încă seamănă cu unul de puf. Păstrează urmele tălpile mele. Așa că e bine. Mă mișc pe ea cu pași mărunți – țup, țup. Mă simt de parcă aș intra în ritmul unui dans de mult uitat, plin de pași mici și salturi, dar pentru că sunt bătrână, îi înlocuiesc cu mișcări glisante, lente și blajine. Îmi croiesc drum prin zăpadă – am înnebunit la bătrânețe – și văd că în spatel meu rămâne o urmă vizibilă, simplă.

E

Mă preocupă foarte tare un singur lucru: când începe omul să moară? Trebuie să fie un asemenea moment în viață, probabil de scurtă durată și imperceptibil, dar fără îndoială există. Mersul, evoluția, drumul ascendent atinge punctul culminant și începe coborârea. Ar fi momentul după-amiezii vieții – soarele atinge zenitul și se pregătește de asfințit. Ar fi momentul de vârf al unei furtuni – vântul cel mai năprasnic, tunetul cel mai asurzitor, după care se lasă liniștea. Flacăra cea mai vie care este începutul stingerii. Sau beția cea mai cruntă după care urmează trezirea.

Trebuie să existe un asemenea moment, dar nu știm noi când e. Nu știm să-l identificăm. Dacă am ști să-l recunoaștem, am fi cu toții niște oameni înțelepți. Dar suntem niște nătărăi.

Orice poate fi un indiciu. Al milionulea fir de păr din perie, o migrenă bruscă și momentul când dă înapoi pe neașteptate. Un vis. Unul straniu, neliniștitor sau, dimpotrivă, visul în care murim. Un ochi de ciorap care se destramă în fir drept ca lama unui cuțit. Ceva împotriva firii: ghiociei care apar nu în martie, ci încă din februarie.

Nu-mi place să mă gândesc, nu-mi place deloc să fac asta. Aș prefera să-mi țin mintea ocupată cu ceva, să deretic sau să aranjez hainele din dulap. Numai că aici nu mai e nimic de făcut. Obiectele au format asociații și m-au exclus din cercul lor. Acum fac ce vor, ce au vrut dintotdeauna să facă – se lasă cuprinse de haos.

Am stat lângă Petro, i-am pieptănat părul. I-am netezit cutele hainelor. Am desprins un fir alb de ață de pe cămașa lui. Îl înfășor în jurul degetului, un joc de copii, și îngân a, be, ce, de... în felul ăsta o să aflu inițiala numelui amantei lui. Cum îi spunea domnișoarei Stanicka? Secretarei de la școală. Nu cumva Basia? Dar firul de ață e prea lung pentru „be”. Iese „k”. Deci trebuie să fie Krysia sau Kazia.

Petro nu ascultă. Arată impozant. Pare din nou mare și înalt, arată așa cum ar trebui – ca un director de școală ieșit la pensie, membru de partid, violonist în orchestra comunei, trezorier al Pompierilor Voluntari. Nu aş enumera toate funcțiile dacă nu ar fi necesar. Cândva, Petro era mare, acum este mic, uite, e doar o formă pe pat.

Avem mult timp. Viitorul dispare pe neobservate, se ofilește, se topește. Nu mai e nevoie nici de listele de cumpărături, nici de programele de televiziune de săptămâna viitoare, nici de planuri despre cum trebuie semănate plantele mele și legumele lui. Calendarul pot să-l arunc în foc mâine dimineață. Răsare soarele și confirmă adevărul: a scrâșnit și s-a oprit. Nu mă neliniștește lucrul ăsta chiar deloc. După atâția ani de cântat în biserică nu mai am nevoie de cer. Mi-a ajuns. Mi-ar fi greu să mai pornesc acum la drum oriunde ar fi. Din nou ar trebui să mă mut, să mă strămut într-un loc nou, să tânjesc după cel de dinainte. La vârsta mea! Dar dacă nu există cer nu va exista nici Petro. Mă întorc cu fața spre fereastră și mă uit la spațiul alb. Neantul alb stinge încetul cu încetul ziua. Petro ar fi singurul motiv care să justifice existența cerului. Și Păpușa.

Acum stau amândoi pe lavițe de lemn lungi, printre sfinți, așa cum povestesc icoanele.

Apoi, când mă duc afară să băătoresc trei linii orizontale în zăpadă, gândesc în propoziții întregi că Petro a murit. A murit. A murit. Și descopăr că asta nu schimbă cu mult lucrurile. Tot ce s-a schimbat e că zace tot timpul pe verandă, nu se mai foiește prin casă, nu mai icnește când ridică găleata cu apă, nu mai suduie în barbă când nu nimereste cu șurubelnița în capul șurubului. Din pricini nedesluite, și-a prelungit siesta de după masă. Ba chiar m-aș putea supăra pe el că a lăsat totul pe capul meu bătrân și cărunt.

Am reușit să trasez liniile în zăpadă, dar mă simt vlăguită. Mă opresc brusc la jumătatea unei linii, care taie de-a curmezișul versantului.

Primul meu copil a murit în tren, iarna, în timpul unei călătorii de două săptămâni. O alintam Păpușa. Ne-au trimis la un medic specialist, dar nu ne-a putut ajuta. Acum i s-ar fi prescris un antibiotic și gata. Dar la vremea aceea doctorul nu a știut să facă mare lucru. Salicilați și comprese reci pentru febră. Eu am vrut să-mi continui călătoria cu Păpușa, dar nu mi-au îngăduit. Am fost nevoiți s-o îngropăm într-un fund de lume blestemat, pe nume Kluczbork. Asemenea semne am lăsat în urma noastră. În loc de bun venit în țara asta, mi-am pierdut copilul. Aș fi avut de la ea nepoți adevărați. Orice om pe lângă care trec pe stradă ar fi putut fi nepotul meu. Am avut în mine sute de ovule, boboci de om. Le-am purtat în burtă ca pe niște icre – o mică aglomerare compactă de ființe care-și așteaptă rândul să se nască. Așa sunt cerurile în icoane: în ultimele rânduri, mult deasupra sfinților, deasupra îngerilor, se îngrămădesc sufletele. Sunt în număr atât de

mare, încât imaginea își pierde rezoluția. La marginea tabloului e deja imposibil să-ți mai dai seama dacă vezi chipuri mici sau e doar factura vopselei. Tu ai omorât-o, Petro, pentru că dacă am fi rămas, acum aș fi avut nepoți cu care să vorbesc. Iar acum ai murit și tu.

Dar mai ai o fiică, pâraie glasul lui Petro ca televizorul. Bine, fie. Mă ridic să mă îmbrac și să ies, dar mă oprește. Da, mai am o fată. I-am transmis o parte din colecția mea de celule. S-au înmulțit în ea, a dus mai departe în lume ovulele mele – pe care acum le poartă mai departe fiica ei. Poate peste o vreme va aduce pe lume un băiat care va semăna cu Petro, dar el nu va ști cu cine seamănă. Nimeni n-o să-l recunoască pe Petro în el.

Am plecat într-o bună zi. Toți am plecat de acolo, în casele noastre s-au mutat niște străini. Am urcat în trenuri neîncălzite, lente. În vagoane de marfă, pentru că eram o marfă. Pe drum mulți au pierdut copii, fotografiile și documente, astfel încât e imposibil să mai refaci acum arborii genealogici. Sunt mai degrabă niște răsaduri, niște tufe pipernicite. Țăsta a dispărut, celălalt nu s-a mai întors, ăsta a plecat în State, celălalt a fost împușcat când se întorcea de la război tot pe la Kluczbork sau Kalisz; pe ăștia i-au linșat vecinii și le-au ars documentele, de aceea nu se mai știe acum cine au fost. Pe ceilalți i-au deportat, strămutat, izgonit. Iar cei care au supraviețuit stau acum și tac chitic, sunt vigilenți. Pe cine interesează soarta copilului meu?

Cauzele sunt întotdeauna obiective, externe, politice, survin în încrengături. Se adună bărbații, au burți mari și scule mici, văd lumea în ansamblu, pe hărți; lumea se aranjează pentru ei în meridiane și pete, își lasă degetele să alunece de-a lungul acestor linii imaginare și spun: „Ăștia trec în dreapta, ăștilalți în stânga, ăștia rămân pe loc, iar pe cei de aici îi împingem mai înainte”. Ăștia aici, ceilalți dincolo. Pe ăștia îi divizez, pe ăștilalți îi strămut, iar pe cei de acolo îi las unde sunt.

Sau poate că e mai complicat de atât – poate că pe oameni îi cuprinde neliniștea călătoriei, cu toate că nu sunt conștienți de asta. Nu mai pot dormi, iar când reușesc să închidă ochii, visează țări străine, stepe îndepărtate, stranii, orașe necunoscute; visează un drum care taie orizontul în două. Încolțește în ei dorința. Niște șobolani de pământ mănâși brusc de dorința de a naviga pe mări, visează munți înalți și râuri pe care le traversează. Și doar nu există niciun motiv rațional să plece de acasă, scornesc cauze externe, falsifică datele, citesc în ziare printre rânduri și stârnesc războaie. Politica e instrumentul acestei râvne care există în genele a generații întregi. Este foarte posibil. Cândva dădeai vina pe soartă, acum dai vina pe gene.

Acolo relieful era neted și luminos. Soarele se reflecta în lanurile de

grâne și te orbea. Oamenii mergeau cu ochii mijiți. Și râul era limpede, ieșea din matcă, era atât de mare, încât suprafața lui părea un cer uriaș – nicăieri nu am mai văzut un cer atât de mare. Pământul era gras, negru și lipicios. Se ținea de încălțări după ploaie, iar când de căldură se preschimba în praf, murdărea gulerele cămășilor în cenușiu. Drumurile erau simple și drepte, niciodată nu urcau și nu coborau, așa ca aici. Satele erau întinse, iar casele din chirpici, joase, cu hol răcoros și acoperiș din paie. În iazuri erau plătimi și în livezi mere din soiul Antonovka. Aveam vaci mici și câini mici. Chiar și gălețile de lapte erau mai mici, ieslea animalelor așijderea. Paturile erau mai scurte, atingeai cu tălpile marginea de lemn. Lumea era acolo mai acceptabilă, încăpea în palma mâinii ca plăselele bine șlefuite ale unui cuțit. Fiecare lucru complimenta corpul – hainele te ocroteau, erau familiare și mereu aceleași. Toți oamenii care au trăit înaintea noastră trebuie să fi fost niște picături care au sfredelit în stâncă un leagăn confortabil pentru noi. Vocile lumii ajungeau până la noi ca printr-o cortină de ceață, se împiedicau pe drum. Se desfăceau în mai multe limbi.

Cum s-a întâmplat că a trebuit să plecăm de acolo? E cât se poate de limpede. A trebuit să pornim la drum, pentru că, pe nebăgate de seamă, picăturile au sfredelit o gaură în stâncă.

Ce prostii îndrugi, mormăie iar Petro. Îl mângâi împăciuitor pe mână. „Într-o noapte – spune el – granița s-a mișcat din loc și s-a stabilit în cu totul altă parte. Și s-a dovedit că suntem de partea nepotrivită. Și, cum omul nu poate trăi fără hotare, a trebuit să plecăm în căutarea lor. Granițele sunt la fel de necesare ca aerul. Fără granițe de orice fel nu am mai ști cum să trăim; nici cine suntem, nici ce avem de făcut. Granițele există pentru a ne arăta că sunt lucruri pe lume pe care nu ai voie să le încalci.” O, Petro, tot cu ale tale.

Pun ceainicul pe foc, aprind lumina în toată casa, pentru că s-a lăsat deja întunericul, nici eu nu știu când. Așa e mereu iarna. Clipești și deja e întuneric. Am aprins lumina și în verandă. Cred că după ce-o să mă mai încălzesc puțin o să-i citesc iar din calendar. „20 mai, duminică, Bernardyna. Prima condiție a fericirii este rațiunea. Sofocle.”

E numai bună de notat pe ladă.

Am strâns perdelele de dantelă și așternutul. Macaturile și icoanele. Covorul, oalele, cizmele, semințele florilor, cutia cu ațe și ace pentru câpșit, cutia de la ciocolată cu fotografii, cutia cu nasturi, oglinda, măsuța de toaletă, lumânarea de nuntă, globurile bradului de Crăciun, fundul de lemn pentru tăiat pâine și cuțitele, polonicul pentru borș și barometrul – cadou de nuntă, și raftul de sub asparagus, și asparagusul învelit în hârtie, și oala de noapte, și trusa de prim ajutor din lemn, pentru că Petro era obsedat de ea – găseai înăuntru absolut orice, de la crema de gențiană, la pansament, cărbune medicinal și antinevralgice.

M-a ajutat să strâng lelea Marynka, dar de fapt mai mult a plâns.

Stătea așezată la masă, cu capul sprijinit în palmă și plângea, iar nepoata ei, Olga, stătea cu fiii ei și se uita. Orest și-a luat rămas bun de la Petro, dar Miron nu. A scuipat în urma noastră când au pornit căruțele.

Mă neliniștește că putem vedea aceleași evenimente din altă perspectivă. Că fiecare are pe ochi propriul filtru și filtrul acesta te face să vezi cu totul altceva când te uiți la același lucru. Și atunci, cum ne putem pune de acord în privința trecutului? Chiar dacă am da pace trecutului și am admite că e încâlcit și nu îl putem ordona sub forma unei singure istorii comune, atunci ce putem face cu prezentul? Și el e trecut prin aceleași filtre. Ne uităm la același lucru, dar vedem cu totul altceva. Abia ziarele de a doua zi ne vor informa cu privire la ce am văzut cu adevărat. Se vor scrie cărți despre ce a însemnat împachetarea lucrurilor și despărțirea de locurile natale. Noi nu am știut. Dar ziarele și televiziunea vor hotărî pentru noi ce înseamnă fiecare mișcare și fiecare decizie. Dețin patentul pentru ordonarea evenimentelor.

Aveam de la mama mea o furcă de tors; puține lucruri de-ale ei s-au păstrat. Era veche, lemnul se uscaseră și crăpaseră, căscându-se în fisuri ale căror muchii s-au cizelat de bătrânețe și arătau ca un ornament dăltuit cu migală. O luam cu amândouă mâinile și mă uitam prin orificiul ei. Și orice vedeam prin el mi se părea extraordinar – mai frumos, mai deosebit decât un tablou înrămat; detaliile pescuite de ochiul furcii din masa de amănunte ar fi putut exista de sine stătător: o frunză păroasă de mușcată, un cui bătut în perete și locul mai alb rămas în urma tabloului, o păsărică brodată în cruciulițe pe un prosop. Furca portretiza obiectele, le făcea să devină importante. Nu mai trebuiau explicate, nu trebuia să mă mai gândesc care e scopul lor, la ce servesc. Erau așa cum erau. De cele mai multe ori, frumoase. Puteam să-mi petrec restul vieții uitându-mă prin gaura furcii. Dar și furca a dispărut.

Dimineața mă duc la țarc după Tekla. O duc prin hol până la bucătărie. Acum, că Petro doarme pe verandă de zile întregi, n-o să-l mai deranjeze.

Întră șovăielnic, stânjenită, sfioasă. Se oprește lângă soba caldă și mă privește ca de obicei, ironic, cu pupilele ei diabolice, lunguiete. Este o prințesă dintr-un ținut îndepărtat, fiecare mișcare pe care o face trădează demnitate. Aruncă o privire pe ușa deschisă a verandei, dar se face că nu vede nimic.

— Diavolițo, îi spun. Să nu-mi murdărești podelele, că nu am putere să rânesc după tine. Crezi că Petro nu-mi dă destule bătaii de cap?

Se uită la mine de parcă în viața ei nu s-ar fi răhățit. Când o strâng în

brațe într-o efuziune sentimentală, îmi ronțăie delicat vârful urechii, poate vrea să-mi șoptească ceva. Vrea să mă întrebe: „Unde e Petro, femelo? Ce ai făcut cu masculul tău?”.

Îi arunc pe jos puțin fân și pâine uscată, fărâmițată. Mănâncă plină de recunoștință, dar nu cu lăcomie. E o capră bine crescută. Apoi se întinde lângă sobă și stă ca un câine, scărpinându-se lenevos cu cornul pe spinare. Privirea ei este întotdeauna ironic de impasibilă – și ar rămâne la fel de impasibilă și dacă ar fi martoră la apocalipsă. Asemenea ochi ar trebui pictați în triumghiurile Providenței. Ar fi și mai frumoși, și mai veridici.

Pe Tekla o am de câțiva ani, de când sănătatea lui Petro s-a șubrezit până-ntr-atât, încât nu a mai avut putere să protesteze. Mai înainte de Tekla, cumpăram laptele. Spunea că e rușine să ai capră, că e semn de sărăcie lucie, dar eu cred că gândea așa pentru că nu iubea deloc animalele. Câinele, când încă îl mai aveam, doar îl hrănea, fără să-l atingă vreodată. Eu eram cea care îi oferea câinelui afecțiunea de care avea nevoie, eu eram cea care vorbea cu el. Și asta era un alt aspect în care eu și Petro ne deosebeam: el era vegetal, eu eram animală. Cealaltă diferență venea din faptul că el era bătrân, iar eu tânără.

T

Mă îmbrac gros și ies în fața casei. Strălucește un soare firav de iarnă. Urc pe coastă, îmi croiesc cu greu drum prin zăpadă ca să mă pot uita la sat de sus. Văd autobuzul, dar o să dispară imediat din vedere. Apoi peisajul devine pustiu, cu siguranță din pricina faptului că astăzi e ger. Oamenii stau în casă. Fumul care iese din coșuri proclamă acest adevăr al iernii, și anume că cel mai bine e să te faci comod la tine acasă, să pui lemne pe foc, să te uiți la televizor, iar seara să deschizi o sticlă de votcă și să nu reușești să te mai înțelegi cu vecinul. Izbutesc să bătătoresc o linie dreaptă, apoi îmi îngheață mâinile și nu-mi mai simt buzele de frig. Petro a reușit până la urmă să împlânzească acest univers invernal. Zace acolo pe verandă și se uită în abisul propriilor ochi. Ignoră frigul și gerul. Trag în plămâni o gură de aer înghețat și vreau să strig așa cum se cântă – tare și din toate puterile. Dar nu reușesc să scot decât un piuit slab. Plămânii tremură în mine din pricina efortului ca două stegulețe blegite. Mă întorc să mă încălzesc și din ecranul înzăpezit al televizorului înțeleg doar că se vorbește din nou numai despre prostii.

De sărbători procedam întotdeauna la fel. Mai întâi petreceam unele,

apoi celelalte. Făceam *kutia*⁴ de două ori. De două ori coceam cozonac cu mac și tartă cu brânză. O dată puneam fân sub fața de masă⁵, o dată sub masă. Mergeam cu Petro la slujba lui de Crăciun și cântam laolaltă cu el. La început nu știam cuvintele colindelor poloneze, dar melodia era adeseori aceeași. Contribuiam cu propria mea voce lăuntrică. Acesta este lucrul cel mai plăcut când cânți – să o faci împreună cu alții, nu singur, să auzi cum vocile se împletesc, se freacă una de alta, se ating când armonios, când disonant, se apropie și se depărtează. În biserica lui Petro nu se cânta astfel, nu mă distram. Fiecare cânta pentru el, chiar și cei din corul bisericii cântau pentru sine, numai că la unison. Biserica lui era mai organizată, mai ordonată și delicată – ca o bordură rafinată pe o față de masă albă, ca o broderie discretă – trebuie să te uiți bine ca să observi modelul. Mirosea a parfum de femeie și a naftalina în care au stat hainele de blană și cojoacele o vară întreagă. Oamenii, așa mi se pare, se uitau mai des unii la alții decât la altar. Se uitau în grumazul altora, la fețele altora, iar când încercai să rezști unei asemenea priviri insistente, îi schimbau punctul de greutate și te priveau în creștetul capului, se uitau la picturile sau sculpturile din navă. După liturghie mai stăteau o vreme afară, și Petro saluta și răspundea altora la salut. Femeilor le săruta mâna. Restul satului dormea.

Dar în duminicile de zi cu zi lucrurile stăteau altfel. Luam micul dejun (omletă și pâine cu unt), apoi o îmbrăcam pe Leokadia, scoteam din dulap hainele de duminică, mă machiam puțin, foarte puțin, pentru că lui Petro nu-i plăcea, mă stropeam cu apa de flori pe care mi-o cumpăra Petro – un amestec de arome de violete și iasomie – și ieșeam în fața casei. Apoi luam copilul și mergeam în dreapta, la biserica mea, iar Petro, singur, înalt și drept, șontăcând, spre stânga, spre biserica lui. Așa am convenit între noi, și alții procedau la fel. Ne revedeam la prânz.

La mine în biserică întotdeauna cântam cu toată ființa. Îi cunoșteam pe toți cei prezenți, nu era niciun străin printre ei. Dar mai presus de orice, le cunoșteam vocile – vocea înaltă și răsunătoare a mătușii Marynka vibra sub boltă asemenea unui tril de pasăre. Și vocile baritonale, ursuze ale lui Miron și fraților lui. Timbrul frumos, pur și înalt al diaconului care trebuie să fi răzbătut până la cer, atât era de limpede și de cristalin. Pe o parte era agățată icoana sfintei Parascheva, care mă mișca întotdeauna până la lacrimi: mă emoționa faptul că există cineva cu acest nume, că nu e un simplu om, ci sfințenie învăluită în veșminte carmin, și mi se părea, uitându-mă la ea, că și eu pot fi bună și blajină, că și în mine poate sălășlui taina bucuriei; mi se părea că mă arată de sus, din ceruri, cu degetul: uitați, ea e Parka, Parascheva,

⁴ Mâncare din grâu fiert cu fructe uscate, mac, nuci și miere de albine, consumată de ortodocșii polonezi, ucraineni, ruși, în Ajunul Crăciunului.

⁵ Conform tradiției poloneze.

vasul în care torn grația divină, vasul pe fundul căruia zace o frumoasă perlă, o perlă imaculată și neprihănită, pentru că Parka este frumoasă și neîntinată. Am în cerurile albastre o soră mai mare care e minunată, eternă, cu veșminte carmin. Suntem legate una de alta pentru totdeauna, stăm în același leagăn de pe care privim lumea. Ne legănăm în el, două fete – una sfântă, cealaltă profană. Mama noastră este o pasăre. Mat' Ptica⁶.

Roșul adânc al veșmintelor ei din icoana de pe pereții auriți ai bisericii se preschimba pe nesimțite într-o voce suavă care se alătura corului nostru. Eu eram vocea Cuvioasei Parascheva. Eu cântam cu buzele subțiri, palide. Și toți mi se alăturau, și vocile sumbre, vibrante ale bărbatilor, și zurgălăii copiilor. Aproape le vedeam – țâșneau spre cer și se uneau asemenea trunchiurilor copacilor, stejarilor și mestecenilor care creșteau prea aproape unul de altul. Construcțiile pe care le ridicam semănau cu bisericile ortodoxe și catolice, semănau cu templele executate din lemn traforat. Iar noi stăteam în interiorul acelor cupole blajine, în umbra acoperișurilor de paie ascuțite.

Sunt Preacuvioasa Parascheva, mucenica. M-a răpit Koșcei Nemuritorul⁷, m-a luat din casa mătușii și m-a purtat prin lumea întreagă. Mi-a sacrificat copila, a hrănit cu ea trenurile hapsâne. M-a întemnițat în orașe și sate, în cele din urmă m-a ascuns în *tij sklanij hori*.

*Win pobuduwaw zahorožu z ticzok kwasoli ta ahoniw pomidoriw. Postawiw pastku na smilczakiw, a kofiw wtratiw sif, lih na werandi i zasnuw. Joho pokrîw inij. Teper mene streže snih.*⁸

R

Mătur și strâng gunoaiele în trei grămezi. Apoi mă las pe vine și verific ce e în fiecare grămăjoară. Ace de brad, praf și scame strânse în ghemotoace, boabe de orez, un rest de chibrit ars, un capac de sticlă, o codiță de măr, o bucățică de staniol, un elastic subțire și alte lucruri greu de numit. Adun totul pe făraș și arunc în sobă acele tegumente ale

⁶ Maica Pasăre (rus.).

⁷ În folclorul rus, Koșcei este simbol al morții și magiei, un puternic vrăjitor bătrân, urât, costeliv și nemuritor, care sălășluia în munți și răpea femeii (mame, soții, fecioare), în castelul său strângea bogății neînchipuite, dintre care cele mai de preț erau apa vieții și apa morții.

⁸ ...[în] muntele acesta de sticlă. Și-a construit un umbrar din lujeri de fasole și roșii. A întins capcane pentru cei îndrăzneți, iar când l-au lăsat puterile, s-a lungit pe verandă și a adormit. Și s-a acoperit de promoroacă. Acum mă veghează zăpada (ucr.).

lumii care se exfoliază.

Întotdeauna mi-a făcut mare plăcere să găsesc diferențe între noi. Între mine și Petro. Trebuia mereu să mă asigur și să țin minte că ne-am născut din alt fel de țărână și că ne vom preschimba în altă țărână.

Aveam ochii calibrați diferit, ca armele. El vedea numai lucrurile mari, solide, semnificative, complicate, fascinante. Eu – pe cele mici și aproape inobservabile, simple, evidente, care scapă atenției, insignifiante și mărunte.

El privea lucrurile în ansamblu, eu observam detaliile. El vedea banii, eu – monedele mici rătăcite în buzunare. El – anotimpurile. Eu – zilele. El se uita pe fereastră, eu zgâriam cu unghia punctele negre de pe geam – excremente de muscă. El spunea: sacou, iar eu spuneam: nasturi, ațe încâlcite, etichete despre cum se curăță, cusute sub guler. El vedea curățenia, iar eu vedeam mizeria, gunoaiile pline de smocuri de scame și praf, așchiile podelei, stârvurile șoarecilor și nisipul. El vedea pădurea, eu molizii, și mestecenii care cresc repede, și tufele de fructe de pădure. El vedea anii, eu serile. El tratatele, războaiele și pacea, iar eu – fețele oamenilor pe lângă care treceam pe stradă, privirile ferite. Înseamnă ceva toate aceste diferențe?

Întotdeauna a apreciat numai lucrurile utile. Eu cred că felul ăsta de a fi s-a dovedit istovitor. Acum a fost binecuvântat cu puțința de a fi absolut inutil. Petro, ai murit și deja nu mai folosești la nimic.

Când eu sunt cea care face focul în bucătărie, și nu Petro, focul se stinge straniu de repede, cenușa se prefiră printre barele grătarului și cade în cenușar. Se face imediat frig. Mă trezesc dimineata; apa din găleata care stă în hol e acoperită de o pojghiță subțire de gheață. Fac o gaură în ea cu degetul. Mă duc în șopron după lemne și văd soarele suind pe culmile munților. Zăpada devine roșie, apoi se stinge sub ochii mei. Satul din vale e scaldat în ceață, ca fermecat. Îmi spun că, de vreme ce am ieșit, de vreme ce m-am înfofolit deja în bundiță și cojoc, o să merg mai departe de șopron – poate reușesc să mai trasez o linie. Hei, hei, vălenilor, priviți aici! Ridicați-vă capul! Îi văd, nerozii, cum mișună, cum se foiesc în ceață, cum se rătăcesc și nu nimeresc la casele lor, ci se dau la nevestele și la bărbații altora, cum răstoarnă paharele de pe masă și varsă oalele de noapte. Mă bufnește râsul. Mă înfășor și mai tare în cojocul lui Petro și trasez pe zăpadă o linie dreaptă de-a curmezișul versantului. Țup, țup, țup, încolo și-ncoace. Merge repede azi, în urma mea rămâne o linie dreaptă.

Când o să se ridice ceața, când o să se trezească, dacă o să le treacă prin cap să ridice ochii în zare, o să vadă linia. Dar încă n-o să-și dea seama despre ce e vorba. Sunt cu toții, fără excepție, niște nătărăi. Nu-i înghit și nici ei pe mine. O adunătură pestriță din toată lumea, niște venetici. Munteni blestemați și loaze nomenclaturiste, niște sclifosiți cu

nasul pe sus.

M-a urmărit luni de zile, apoi m-a pețit de la lelea Marynka. M-a oprit pe stradă. Mătușa a spus: „mărită-te cu el și se rezolvă totul”. Pentru că ea știa. Spunea: „Sui-te-n copac și sari. Bea infuzie de rută. Dacă nu, te trimit la o babă. Dumnezeu ți l-a scos în cale, e o partidă bună”.

Mi se părea ridicol să mă mărit cu el – în ochii mei era un bărbat bătrân. Nu-l doream. Locuia în două cămăruțe deasupra școlii unde preda. Cobora în fiecare dimineață în curte și aduna copiii ca o cloșcă și-i băga înăuntru. Domnul învățător. Mie îmi plăceau alți bărbați – pe motoare sau călare. Iar el era dascăl. Copiii se temeau de el. Intrau ascultători pe ușă. Acum mă gândesc că se temeau de sprâncenele lui stufoase, de faptul că era slab ca un băț și vorbea în cuvinte dintre cele mai simple; sunau nefiresc.

În cealaltă parte a școlii locuia Stadnicka, o domnișoară bătrână, tot învățătoare. Era de vârstă incertă, dar s-ar fi potrivit, erau amândoi ramoliți. Se potriveau unul cu celălalt ca sacul cu peticul.

Purta fuste strâmte și cămăși bărbătești cu cravată. Tocurile ei țcăneau prin curtea pavată a școlii. Se ruja în așa fel, încât gura părea mai mică. Întotdeauna se pieptăna cu grijă – părul împletit era făcut rotocoale deasupra urechilor. Preda polona și muzica – în zilele călduroase se auzea vocea ei pițigăiată și firavă prin ferestrele deschise ale școlii.

Soarele libertății mângâie cerul de azur
Corabia noastră plutește în depărtări.

Se auzea melancolic în sat. Niciodată nu am văzut marea – și trăiesc. Nu știu ce înseamnă azur. Cunosc marea numai din cântece și de la televizor.

Stau în fața oglinzii și mă ciupesc de obraji ca să circule sângele mai bine prin ei. Vreau să-mi aduc aminte cum arătam atunci când Petro m-a invitat pentru prima oară la întâlnire în oraș, atunci când lelea Marynka i-a zis „da” în numele meu. Aveam părul negru prins într-un coc la baza gâtului, sprâncenele negre și tenul oacheș. O țigăncușă. Sâni i-am avut întotdeauna prea mici, mai târziu, în timpurile lui Karabinowicz, îmi băgăm vată în sutien. Eram subțire în talie, abdomenul plat și șolduri destul de late, puternice, netede. Ce s-a întâmplat acum cu ele? Ridic fusta și văd pielea flască. Oasele gleznei sunt subțiri – mi-aduc aminte că întotdeauna le-am avut așa, de aceea Petro nu mă lăsa niciodată să-mi cumpăr pantofi cu baretă. Sustinea că îmi îngroașă gleznele. Și între picioare arătam altfel – aveam labiile pline, umflate, succulente. Acum când mă spăl simt sub degete pielea

neplăcut de subțire și imediat sub ea niște oase misterioase. Nici nu am bănuir vreodată că am oase acolo. Așa arată bătrânețea: țesutul viu și suplu se învârtosează, omul începe să se osifice pe dinăuntru. Acum e o gaură ca oricare alta, bună doar de urinat și nimic altceva. Și tălpile sunt tălpile altei persoane, ba chiar mi-e greu să spun dacă sunt de femeie sau de bărbat. Toată bătaia asta de cap cu diferența dintre sexe se estompează odată cu trecerea timpului. Femeile bătrâne și bărbații bătrâni ajung să semene între ei la bătrânețe.

Când mă uitam la Petro în iarna aceea aveam uneori impresia că mă văd pe mine. Exista în sfârșit ceva ce ne apropia - bătrânețea. În fiecare dimineață amândoi ne mai împuținam. În ultima vreme abia de mai ajungeam cu picioarele până la podea. Mi-era rușine că flutur cu picioarele în aer, ca un copil, ca o fetiță. N-am spus însă nimic. El a fost întotdeauna înalt și se mândrea cu asta. Dacă ar fi continuat așa și ar mai fi ținut-o ani de zile, dacă moartea ar mai fi putut întârzia ca poștașul cu pensia, am fi fost supuși unui proces invers proporțional cu creșterea. Un proces de descreștere. În cele din urmă, după ani de zile, am fi ajuns să fim de înălțimea unor păpuși. Am fi ajuns să ne temem de șoareci, de care e plin aici. A, ba chiar, dacă moartea nu ar mai fi venit deloc, ne-am fi pierdut ca niște firimituri de pâine printre fisurile podelei. Sătenii din vale ar fi găsit într-o bună zi casa goală. Ce-ar mai fi șoptit pe ascuns, ce și-ar mai fi dat cu presupusul. Bătrânii au dispărut, au dispărut ca piatra în apă. Cui o să-i revină casa? Oare fiica lor mai trăiește, o să vină de la Varșovia? Ar scotoci prin sertare. Ar deschide capacul lăzii și ar citi însemnările lui Petro. Ar afla totul: pe 2 aprilie 1987 am semănat țelina, pe 14 - pătrunjelul.

Ei doi ar fi trebuit să formeze un cuplu: Petro și Stadnicka. El învățător, ea învățătoare. Și-ar fi împărțit clasele. Ar fi trecut împreună notele în carnete. Ar fi convenit de comun acord orarul. Și-ar fi unit odăile de la etajul școlii și, chiar dacă ea era deja prea în vârstă pentru a avea copii, ar fi avut parte de copiii întregului târg. Pe Stadnicka au luat-o însă rușii și, ca atâția alții, a dispărut.

Se prezenta: Piotr. Își rostea numele moale, într-o polonă cam pretențioasă care îi imprima o rezonanță muiată, „Pjotr”. Așa mi s-a prezentat în ziua când ne-am dus cu trenul în oraș. Am mers pe jos de la gară, în aer zburau pufi de plop, soarele strălucea pe acoperișuri și caldarâm, care de la strălucirea aceea părea umed, de parcă ar fi plouat în timpul nopții. Mi-a plăcut totul. Purtam o rochie de creton înflorată, cu clini (în noaptea dinainte, lelea Marynka încă mai lucra la finisaje), care se mula pe șolduri. Aveam o poșetă mică, în ea un pieptene, o oglinjoară și o batistuță de nas. Aveam sandale de piele maro cu toc înalt de plută. El purta un sacou de vară și pantaloni negri

de flanel, iar sacoul și-l ținea aruncat pe un umăr. Bărbații întorceau capul după el. Am mâncat înghețată. O masă cremoasă între două foi de napolitană suprapuse ca un sandvici. Scoasă direct din termos cu lingura. Înghețata se topește și se prelinge pe mână. A trebuit să mă aplec ca să nu-mi murdăresc rochia. Mănânc o înghețată după alta, până mi se face frig și mâinile-mi sunt lipicioase. Îmi întinde batista lui.

Nu am altă soluție, infuzia de rută nu a avut niciun efect.

Cununia a avut loc în biserica romano-catolică, dar a asistat la ea și un preot ortodox. Mai înainte de asta, în fiecare seară, în fața casei mele l-am văzut pe Miron; stătea sprijinit cu coatele de gard și molfăia un fir de iarbă. Stătea așa ore în șir, până când întunericul îl ștergea ca pe o pată. Fugeam de privirea lui. Aveam dinaintea ochilor numai imaginea cu cei doi dinți din față între care avea strungăreață și asta e singurul lucru pe care mi-l mai amintesc despre el.

Când am stat întinși unul lângă altul în pat în prima noapte, Petro nu a zis nimic, dar tot întunericul acela umed de vară răsună de întrebarea lui mută, așa că i-am spus: „Miron”. Apoi s-a născut Leokadia, Păpușica.

În septembrie, la școală a mai rămas numai Stadnicka. Pe la jumătatea lui august, Petro s-a dus la centrul de recrutare cu valiza în mână. L-am îndemnat: „du-te odată, hai”, dar continua să șadă adus de spate pe lavița din fața casei și nu era în stare să plece de lângă copil, o ținea pe Leokadia pe genunchi, o strângea la piept și o adulmeca; am bănuț că plânge și lacrimile lui se preling pe spatele copilului, sub bluziță. Valiza stătea la picioare ca un câine care așteaptă doar un semn să pornească la vânătoare, pentru că deja simte în aer miros de sânge.

S-a întors totuși după câteva luni, aproape în aceeași zi când spre vest mergeau neconținut camioane prăfuite. Avea febră, tușea, nu știu dacă de boală sau amărăciune, sau poate doar de la praful omniprezent. Pe picioare avea un bandaj vechi și negru de jeg, iar sub el o rană urâtă, cusută parcă la nimereală în spitalul de pe câmp. Repede, fără un cuvânt, l-am ajutat să-și scoată uniforma. Duhnea, era limpede că nu se mai spălase de o lună. Slăbise. Am rulat uniforma în sul strâns și am ascuns-o în hambar, printre baloturi de fân. Am scos de deasupra patului portretul lui Piłsudski⁹; a rămas în urma lui o pată mai albă pe perete, dar am agățat în același loc o iconă.

— Petro, de ce nu scrii pe hârtie? Îl întreabă lelea Marynka.

⁹ Józef Piłsudski (1867-1935), om politic și mareșal polonez, șef de stat între anii 1918-1922 și factor de decizie în conducerea statului polonez între 1926-1935. De-a lungul întregii sale cariere politice și militare a avut un cuvânt greu în politica țării. Susținător al unei Polonii multiculturală, multietnică și multireligioasă, s-a opus tendințelor discriminatorii și antisemite din politica poloneză a vremurilor.

— Dar tu ai văzut cum arde hârtia? îi răspunde.

Așa că scrie pe partea interioară a capacului. Mai întâi datele de naștere și numele părinților, ale bunicilor. Apoi notează în același loc dacă a fost furtună sau dacă a dat grindina. Iar mai târziu a făcut cu creion chimic o listă a lucrurilor pe care le-am lăsat în urmă – de pe documente a notat numerele parcelelor de pământ cumpărate înainte de război. La rubrica „acareturi”, în stânga, imediat sub marginea capacului, a scris: pat dublu, servanță, bufet, masă cu șase scaune, presă de călcat haine, birou din lemn de stejar. Și scrisul i se schimbase, pe capacul cufărului este uniform și ascuțit – un scris frumos de învățător; abia mai târziu a devenit dezordonat și șovăielnic, mai ales când scria cu pixul. Iunie cincizeci și nouă – invazia melcilor. August șaiszeci și șapte – fluturi de noapte și viespi. În februarie optzeci și patru – ghiocel. Mai devreme, pentru că în optzeci și șase au înflorit abia la sfârșitul lui martie. A scris pe capac până la jumătatea anilor cincizeci, doar atât a avut spațiu. Pe urmă literele zvelte depășesc marginile. Sunt puține datele de la răscrucea anilor cincizeci și șaiszeci – atunci a fost foarte ocupat, avea pe cap școala și pe mine. Ți-am irosit viața, Petro.

Anul șaiszeci și cinci începe deja pe peretele lateral, iar datele se referă la iubita lui fiică: „30 VII 64 – pleacă la internat”, „5 V 68 – bacalaureatul”. Copia propoziții întregi. De unde le scotea? — nu știu, poate din înțelepciunea calendarelor, sau poate el singur le plăsmuia. Unele dintre propozițiile lui strâmbe sunt de-a dreptul bizare: „Omenirea merge tot înainte, dar omul rămâne același. J.W. Goethe”; „Nu se mai poate face nimic, prin urmare fie ce-o fi”; „Copiii observă numai detalii hiperbolizate și nu înțeleg ceea ce văd”. Scrisul se lăbărțează ca mușegaiul, acoperă deja fundul cufărului și un alt perete. În cele din urmă, Petro iese dinlăuntrul cufărului și scrie pe suprafața capacului următorul enunț concis: „Lumea e prea mare”.

De ce pentru tine lumea era prea mare, Petro? Că doar pentru alții e prea mică – totul e prea mic.

O

Cununia ar trebui repetată la fiecare șapte ani, pentru că – așa spunea lelea Marynka – la fiecare șapte ani omul devine altcineva. Prin urmare s-ar cuveni actualizate toate contractele, obligațiile, ipotecile, datele din registre, buletinele de identitate. Toate documentele.

Eu sunt la a unsprezecea întrupare. Petro – la a treisprezecea. În visele mele, Petro se dublează, se triplează, o dată este mai tânăr, o dată mai bătrân. O dată țipă la mine, o dată se lipește dragăstos de

mine. Azi, în visul meu bea ceai fierbinte din cana lui urâtă de faianță. Ceaiul aburește și vaporii se aștern în picături pe sprâncenele lui. Apoi îngheață și se preschimbă în țurțuri de gheață. Nu mai poate deschide ochii. Vine spre mine ca un orb și mă roagă să i le scot din sprâncene. Mă uit neputincioasă prin bucătărie, căutând o unealtă specială, căreia Petro îi spune „clește de gheață” sau ceva de genul ăsta și arată cu mâna spre sertar. Asta înseamnă că există o unealtă de scos țurțurii din ochi și Petro o are. E pregătit pentru orice situație.

Mai există o diferență între Petro și mine și mi-o notez cu satisfacție în minte. La începutul relației cauți mai degrabă asemănări. Petreci zile întregi punând tot felul de întrebări și descoperind că „și eu la fel”, că „și la mine tot așa e”. Dar sfârșitul e diferit. Asemănările au fost o mistificare inofensivă.

Petro nu știa să se distreze; poate de aceea părea atât de bătrân, cu toate că la vremea când l-am cunoscut nu avea încă treizeci și cinci de ani. Chiar și când a dansat la propria nuntă nu a făcut altceva decât să se achite de o obligație. Da, dansul îi plăcea pentru că trebuia să-i placă. Numai că era o plăcere mecanică. Dacă făcea ceva, făcea doar acel ceva, și nu altceva. Când vopsea gardul, vopsea gardul și atât. Când corecta extemporalele, corecta extemporalele și atât. Când șchiopăta, era șontăcit și asta era limpede ca lumina zilei. Când tăcea, era ca un mut. E comic – să fii mereu în același loc, și în același loc în același timp. Să te atașezi de propria persoană ca un câine fără stăpân. Să nu te îndepărtezi nici măcar cu un milimetru de locul unde stai, să nu arunci nicio privire în afara aceluia loc.

Eu – dimpotrivă – nu stau niciodată în același loc, nimeni nu mă poate prinde.

Prima oară rușii au venit în timpul nopții, camuflați de mormăitul monoton al camioanelor. Petro a tot oftat și mormăit cu urechea lipită de radio.

Primele zile au stat sub semnul șoaptelor. Oamenii nu vorbeau altfel decât în șoaptă. Șoaptele se ridicau deasupra satului și pluteau ca fumul din coșurile caselor, ca o pătură joasă deasupra lanurilor de grâu. Apoi s-a lăsat liniștea. Primele lucruri pe care le-au confiscat au fost radiourile. Nu puteai face altceva decât să stai în casă și să aștepti. Au întocmit niște liste, au notat, au organizat. Pe timpul zilei circulau cu mașina militară și ridicau nori de praf galben, toamnătic.

Petro și-a pierdut serviciul. Noaptea îi auzai de la școală, unde își făcuseră cartierul general – trăgeau cu armele în pereți, în portretele lui Newton și Copernic.

Era deja limpede că doreau să-i deporteze pe polonezi. Am aflat asta de la Miron. Deși mesajul a fost ăsta, în realitate a spus altceva. Cuvintele lui exacte au fost: „Să-ți fie învățătură de minte! Te-ai măritat

cu un moș, iar acum o să te duci cu el în Siberia". Sau poate mesajul mi l-a adus lelea Marynka. Și atunci, probabil că a spus: „Fă ceva. Dacă vă lăsați strămutați de aici, sunteți pierduți". Pentru orice eventualitate, când Petro nu era acasă, am scos icoana de pe perete și am agățat în locul ei portretul lui Stalin, decupat din ziar.

Apoi ne-au băgat în gazdă o pereche de ruși civili. Erau doctori. Din ziua aceea am împărțit bucătăria, lucru care pentru Petro era insuportabil. Stătea zile întregi pe patul așternut în cameră și ieșea abia când rușii plecau din bucătărie. Ca să nu fie nevoit să-i vadă. Și doar erau oameni de treabă. Nu ne prea înțelegeam unii pe alții, dar de câte cuvinte ai nevoie ca să te înțelegi cu cineva? Ea era frumoasă, cu fața plină și buze cărnoase, subțire ca o nevăstuică. Odată, când vorbeam despre rochii și ne pipăiam materialele fustelor pe care le purtam, când ne-am atins umerii buretoși ai bluzelor, am constatat că Luba nu poartă lenjerie de corp. Pe timp de război se fabrică tunuri și aruncătoare de grenade, nu lenjerie de corp. La un moment dat, când probam niște haine pe care le-am schimbat între noi, am observat jenată fesele ei goale și părul pubian creț, neașteptat de vizibil.

Chiloții. Până atunci nu mi s-au părut ceva esențial, nu-i puteam lua în serios. Și totuși am constatat că viața era posibilă datorită lenjeriei intime. La mașina mea de cusut, primită cadou de nuntă de la familia lui Petro, le coseam soțiilor ofițerilor chiloți. Mi-am făcut niște tipare de hârtie și coseam zilnic zeci de chiloți din percal înflorat, atlas neted și alunecos, din bumbac alb pentru cearșafuri. Soțul Lubei, Fiodor Ivanovici, îi lua înveliți în hârtie cenușie și-mi aducea în schimbul lor bani, alcool, ceai. Pentru prima oară în viață am câștigat din munca mea spre beneficiul meu și al familiei mele. Am reușit să merg cu Petro la Truskaveț și acum eu l-am invitat pe el la înghețată, iar ni s-a scurs pe degete. Magazinele încă nu aveau rafturile goale, așa că mi-am cumpărat o pereche de pantofi de primăvară frumoși și un flacon de parfum. Flaconul, deja gol, dar încă păstrând amintirea mirosului, îl mai aveam la Lewin, ceea ce înseamnă că a călătorit cu mine prin jumătate de lume și se odihnea liniștit pe măsuța de toaletă, în timp ce alte obiecte, mult mai importante, s-au rătăcit. Sticluța burtoasă cu dop din ebonită neagră a scăpat neatinsă, în timp ce fetița mea a pierit.

Chiloții aceia ne-au adormit vigilența. Am crezut că o să putem rezolva tot ce dorim cu ajutorul lor, am crezut că succesul afacerii o să fie veșnic și o să ne ferească de tot ce e mai rău. Circulau zvonuri că dispăreau familii întregi, că în zori de zi veneau camioane care încărcau oamenii și îi duceau în Est. În satul nostru încă nu se întâmplase nimic, poate pentru că la școală, imediat în spatele gardului, era cartierul general al rușilor; poate e adevărat ce se spune, că cel mai întuneric este chiar sub felinar. Mai întâi m-am uitat la casa diavolului prin gard, prefăcându-mă că fac ceva în grădină, că pun rufele la uscat pe sfoara

întinsă între doi pruni. Mă uitam cum urcă scările în pripă și dispar în clădire pentru ca, după o vreme, să iasă din ea precipitați, să urce rapid în mașina de teren și să plece. Le-am memorat fețele, le-am reținut tresele de pe umeri. Erau siguri pe ei. Acum îmi trece prin cap cuvântul „vis”. Prin urmare erau siguri pe ei de parcă ar fi visat. De parcă totul se petrecea numai în capul lor, iar ei, bărbații aceia în uniforme decolorate, închise strâns până la ultimul nasture, știau în vis totul de la început până la sfârșit. Îmi dictau ce urmează să se întâmple. Erau protagoniștii unui joc pe care ei îl inventaseră.

Iar unul dintre ei, cel mai de seamă, cu steluțe pe umăr, era un adevărat coșmar. Mai întâi am crezut că e vorba despre două persoane, doi ofițeri cu același mers și o mână protetică acoperită întotdeauna cu o mânășă neagră. Era o persoană când urca treptele școlii și cu totul alta când pleca din școală. Abia mai târziu, când l-am văzut din față și privirile noastre s-au întâlnit pentru o clipă, am înțeles adevărul: partea stângă a feței era pocită, necrozată, schimonosită de cicatrice într-un rictus permanent de durere. Iar mâna lui stângă era de lemn. Piciorul stâng nu ținea pasul cu dreptul, rămânea în urmă, îl târâia. Prin urmare, când urca, îi vedeam partea dreaptă – fața tânără cu ochi albastru, nasul drept, puternic și mâna care ducea țigara la buze. Iar când cobora scările, era un ghem de durere, o ființă care prin cine știe ce minune a supraviețuit apocalipsei și – cu toate acestea – a hotărât să trăiască în continuare.

Mi-am pus cea mai bună rochie înflorată, m-am dat cu un ruj roșu ca sângele și m-am dus la școală. Nu știam ce-o să fac, nici ce-o să zic. Să-l vrăjesc pe omul cu două fețe ca să ne lase în pace.

Așa am ajuns în fața lui luri Liberman. El era așezat, eu stăteam în picioare. Pe masă ținea pistolul cu țeava îndreptată spre soba de teracotă. I-am spus imediat încă de când am intrat că soțul meu are, poate, nume polonez, dar nu este polonez, că amândoi suntem greco-catolici, și pentru că o ducem bine aici, întrucât eu sunt o gospodină pricepută, iar soțul meu un bărbat descurcăreț, poate sunt oameni care ne invidiază și spun vrute și nevrute despre noi. Mi-am dat seama că vorbesc ca un copil. Ghemul acela de minciuni era jalnic. Că doar aveau acte, iar în ele rubrici care emiteau sentințe. „Nu e de mirare că oamenii nu te plac. Ești așa de arogantă”, a spus în rusă și a zâmbit cu partea sănătoasă a feței. Cealaltă parte a rămas împietrită.

Am încercat să citesc sentința de pe fața aceea dublă. Cineva a bătut la ușă și a intrat. A sunat telefonul. Liberman nu m-a mai băgat brusc în seamă și a început să se ocupe cu altceva. Mi-am pierdut siguranța de sine și m-am retras spre ușă. Am văzut fața locotenentului Liberman o dată dintr-o parte, o dată din cealaltă, pentru că se plimba prin birou cu receptorul la ureche. Privirea lui aluneca distrată peste pantofii, picioarele și rochia mea.

— Vino diseară, acum n-am timp, mi-a spus și a pus receptorul în furcă.

I-am spus lui Petro că mă duc la lelea Marynka. Înainte să plec, am băut pe furiș o gură de votcă, iar el se juca cu Leokadia pe jos în bucătărie.

M-am furișat de-a lungul gardurilor, sărind dintr-o pată de umbră a lunii în alta. Am simțit că m-am înfierbântat și că rochia era udă de transpirație la subsuori. Soldatul de pază nu a vrut să mă lase să trec; a îndreptat spre mine carabina și a spus: „*Uchadi, jenșcina*”¹⁰, așa că m-am retras la umbra unui copac și mă uitam la ferestrele școlii, mutându-mi greutatea de pe un picior pe altul. Rochia s-a uscat la subraț și am început să tremur. „Lua-te-ar dracu, Liberman, bolșevicule”, repetam în bărbie, în ciudată, și era cât pe ce să plec când am zărit la fereastră partea necrozată a feței lui. Nu m-a văzut, se uita la luna de pe cer, poate că se uita în ea ca într-o oglindă – că doar amândoi aveau două fețe.

Tremurând, am ieșit din umbră. Fața de la fereastră s-a întors pentru o clipă spre mine și a dispărut. O clipă mai târziu a apărut pe scări, așteptând. Soldatul de gardă s-a prefăcut că mă vede pentru prima dată. Liberman m-a condus pe culoarul școlii, pe scări, la etaj, în camera unde am locuit cu Petro imediat după nuntă. M-a dus direct la el, o versiune ireală a unui mire. Cunoșteam fiecare bucățiță de podea, fiecare fisură din perete. În fostul nostru dormitor încă mai era patul de lemn vechi, prea zgâriat ca să-l mutăm în noua casă. Acolo mi-a cerut să mă așez. „Cum te numești?” m-a întrebat, dezbrăcându-se fără grabă, meticulos, agățându-și uniforma de bara înaltă a patului. I-am răspuns și i-am dat și datele lui Petro, inclusiv data lui de naștere. Vedeam acum că toată partea stângă a lui Liberman era inertă – mâna stângă terminată în proteză atârna țeapăn de-a lungul trunchiului, piciorul stâng era imobilizat de o șină care strălucea în lumina lunii. Nu se rușina de mine, de parcă nu aș fi fost o ființă umană.

Când s-a întins peste mine, am crezut că am de-a face numai cu jumătatea vie a corpului. Trupul lui era agil și sigur de sine. La sfârșit mi-a spus că sunt frumoasă, dar parcă în treacăt, fără să mă privească, ca și cum a făcut-o numai pentru că se cuvenea să umple cu ceva spațiul dintre pereții tapetați ai dormitorului școlii.

Când m-am întors, Petro și copilul deja dormeau. Am turnat apă în lighean și m-am spălat în bucătăria întunecată. M-a străbătut un fior de scârbă care m-a izbăvit de păcat. Dar imediat după aceea m-a împuns o rușine insuportabilă. Nu te gândi la asta, Cuvioasă cu buze subțiri și rochie carmin. În sobă focul se stingea.

M-am mai dus la Liberman de câteva ori, ca o ofrandă pe care i-o aduceam. Un zeu răsăritean imperfect, imprevizibil în dorințele lui, gata

¹⁰ Pleacă, femeie (rus.).

de orice. Închideam ochii când se întâmpla. Răsuceam capul spre peretele zgâriat, dar întotdeauna îmi întorcea înapoi fața spre el. Dorea să-l privesc. Apoi am început să tânjesc după el, după mirosul de tutun cu care uniforma lui străină, ostilă era îmbibată, după surprizele pe care le aducea fiecare răsucire a feței lui. Era mort și viu deopotrivă. Se culca cu mine, apoi condamna oamenii la moarte. Puterea lui respingătoare, asemănătoare unei răcături care se solidifica, și dorința mea de a mă supune acestei puteri, de a mă topi în ea, de a încremeni din orice mișcare, de a mă elibera de necesitatea de a face chiar și cel mai mărunț gest. L-am văzut în ziua aceea când a venit cu mașina militară să supravegheze deportarea Stadnickăi și a părinților ei, a familiei Ruciński și a altor câtorva vecini. Semăna cu o pasăre, pentru că avea ochii la fel de goi ca ai unui cocoș. Se spune că rușii sunt emoționali și sentimentali. El era altfel. Poate că nici nu era om. „Cine ești?”, îl întrebam sau „Ce ai pățit?” Îmi treceam degetul de-a lungul cicatricei lungi care îi tăia în diagonală pieptul. Zâmbea, se întindea după o țigară, dar nu mi-a spus niciodată nimic.

Ne uitam pe fereastra bucătăriei la oamenii care formau cu valizele și desagile lor o coloană lungă, sfâșietoare. Abia se crăpa de ziuă. Am luat-o în brațe pe Leokadia, care încă dormea. Petro fuma. Avea casa noastră deasupra ușii semnul îngerilor pictat în sânge? Luri Liberman stătea în mașină întors spre noi cu partea aceea a feței pe care nu puteai citi niciodată nicio emoție. „Ce s-a întâmplat? Noi de ce nu suntem printre ei? Cu siguranță mâine.” „Mai devreme sau mai târziu o să afle” îmi ziceam. Și apoi întreba același lucru zile întregi, tot mai disperat: „De ce nu și eu?”

În scurtă vreme am descoperit că sunt însărcinată. M-am dus la lelea Marynka și i-am povestit totul. M-a lovit peste față. M-a dus în satul vecin, unde o femeie bătrână pe nume Matriona a făcut în așa fel, încât am lepădat. Am rămas peste noapte în casa mătușii, iar ea s-a dus la Petro să-i spună că mi se făcuse rău. Am zăcut o lună întreagă. Marynka a stat la capul patului meu, pentru că îmi doream să mor, doream să mă ajungă urgia cerului. Ea credea că îmi pare rău după copil, însă eu doream să mor din cauza dorului.

Într-o bună zi a venit un soldat rus, a vorbit cu lelea Marynka în pragul ușii și a plecat. Nu mi-a spus ce a vrut. Mi-a spus numai despre Petro: „Trebuie să înveți să-l iubești de parcă ar fi mai slab decât tine, nu mai puternic”.

Comandamentul a fost mutat în altă parte. Nu se știa unde. Lelea Marynka mi-a dat pe urmă o legăturică din partea lui Liberman, adusă de soldat în ziua aceea, în ea era o adresă scrisă pe o bucată de hârtie cenușie, în rusă, un lăntșor de aur cu cruciuliță, câteva inele, precum și o bucată de material care arăta de parcă ar fi fost rupt dintr-

o cămașă militară. Am învelit totul în hârtie și am îngropat legătura în livadă, la rădăcina unui prun. Ca funeraliile tardive ale copilului.

Mai văd un lucru ciudat – degetul mare de la piciorul lui Liberman. Unghia ușor deformată. Degetul, în care se pierdea toată puterea acelui om cu două fețe, devine banal și caraghios. Mi-e rușine de degetul acela. Nu mi-e rușine nici de faptul că am făcut dragoste pasional pe masa plină de hârtii, nici de valurile de plăcere, cu toate că ar trebui să simt măcar puțină repulsie. Ceea ce ar fi trebuit să rămână ascuns a fost dezvăluit.

În cursul următoarelor luni, în casele părăsite s-au mutat ucrainenii. Unii dintre ei erau rude cu mine, cum ar fi Horodyski și Kozowiez, dar ne priveau suspicios, altfel decât de obicei. Horodyski avea și el nevastă poloneză și asta era, evident, mai bine decât să ai soț polonez. Femeile nu sar așa de tare în ochi ca bărbații, cu toate că ar trebui, pentru că în pântecele femeilor iau naștere națiunile.

— Spune-mi dacă-i adevărat! mi-a cerut mai târziu Petro, privindu-mă scrutător în ochi.

— Nu-i adevărat, am spus.

Copiii observă numai detalii hiperbolizate. Nu înțeleg ceea ce văd. Acum știu la ce te-ai referit, pentru că tu ai fost întotdeauna bătrân și te-ai născut matur. Cum ai fi putut așadar să observi detaliile? Nu băgai în seamă rochia mea roșie, când mergeam la petrecerea din ajunul Sfântului Andrei, nu ți-ai dat seama că pe gogoșile din Joia Mare e dulceăț de trandafiri, nu ai observat că m-am tuns, că am pantofi noi, că în anul acela nu au mai crescut gladiole acolo unde creșteau întotdeauna, ci dalii, nu ai observat că ai nasturi noi la paltonul de iarnă.

Și nici mai târziu Petro nu va observa că mă întorc seara târziu și mă culc fără un cuvânt, vlăguită; nu-l trezește plânsul meu în timpul nopții, pentru că bătrânii dorm greu și respiră uniform. Nu-l neliniștește că stau la fereastră, că mă machiez, nu-l pun pe gânduri rujurile noi din trusa mea, nici nu-mi observă smacurile. Observă, în schimb, întregul – este întotdeauna ușor estompat, format din cuvinte tipărite pe hârtie fără echivalente în lumea reală, din idei uzate, din direcții, vectori, planuri, tabele. Universul lui Petro este universul conspectelor, sintezelor și intervalelor orare.

Cine nu observă detaliile nu știe nimic. Iar cine nu știe nimic devine involuntar inuman.

Mă învărt în zăpadă într-un cerc în care îl închid pe Petro, îi construiesc o casă de zăpadă, îi delimitez granițele țării.

Seara îi curăț costumul cu peria. L-am cumpărat cu puțin timp în urmă, acum câțiva ani, pentru că știam că o să moară primul. Stătea în dulap și aștepta – un costum negru din lână veritabilă, de calitate,

clasic. Păcat că nu am reușit să i-l pun. Era limpede că lui Petro nu-i plăcea, pentru că trupul lui s-a opus în mod decisiv. Iar acum este deja prea târziu. Petro e în cămașă în carouri și pulover împletit, pantaloni reiați vechi, răriți în genunchi, și papuci de casă îmblăniți. Îmi lipesc fața de smocurile de lână aspre ale puloverului.

E

Eu am șaptezeci și șase de ani, Petro nouăzeci și unu. E februarie 1993. Numai că nu știu ce zi. Dacă reușesc azi să prind un jurnal de știri la televizor, o să aflu. Petro a murit duminică, îmi repet. A icnit toată vinerea și sâmbăta și s-a ținut cu mâna de inimă. Am încercat de câteva ori să cobor în sat, dar ningeă încontinuu. Atâta zăpadă nu a mai fost de mult. Desenez pe zăpadă litere.

Stau lângă el pe verandă, înfodolită în cojocul lui. Îl mângâi pe mâna care în noaptea aceea i-a alunecat de pe piept și se odihnește acum de-a lungul corpului. N-o mai pot pune la loc. E încăpățânată, chiar dacă degetele par ascultătoare. Îi mângâi unghiile. Sunt albe ca zăpada. Încerc să verific cu buricele degetelor dacă i-au mai crescut. E ca atunci când îți examinezi pântecul cu mâna să vezi dacă se mișcă în tine copilul. Acum verific dacă mișcarea s-a oprit.

Petro e răbdător. Îi este bine pe verandă. Acum știu că de asta a construit-o - să aibă unde se odihni după moarte. „Petro, spun, vine primăvara, sigur vine. Într-o zi o să vină și Paștele.” Nu răspunde. „Ar fi trebuit să dai macul prin mașină” - nu zâmbește uneori pe sub mustață? „Ar fi trebuit să macini migdalele, să spargi nucile, să aduci din pivniță un borcan cu hrean.” Mă uit la sprâncenele lui albe ca laptele și la obrajii căzuți pe care sclipește argintat promoroaca sau firele din barbă proaspăt crescute. Încă este un bărbat frumos. Prin firisoarele subțirele, invizibile pentru ochi, insesizabile pentru buricele degetelor, curg prin el resturile sevei vieții. Știu asta. Nu se moare dintr-odată, țac-pac și gata. Trebuie să-i permiți morții să se statornicească în corp și vieții să se scurgă din el fără opreliști, strop după strop, ca picurii unui țurture care se topește sub lumina caldă a soarelui.

Iată alți nori de praf; prin Sokołówka se apropie nemții. Lumea se împarte în diurnă și nocturnă. În timpul zilei oamenii forfotesc prin curțile lor, vorbesc peste garduri, merg la oraș, muncesc, se uită unii la alții. Petro vede cum se construiește o școală nouă fără el. Devenim tot mai strămtorați cu banii. Pe timpul zilei.

Pe timpul nopții nu mai are importanță. Atunci se petrec

metamorfoze misterioase. Cerul se face portocaliu la orizont, alte case devin ostile, de parcă auzi dinspre ele cum își ascut securile; pe întuneric oamenii își pierd trăsăturile. Petro se îmbracă bine, ia în buzunar niște pâine și mere și se duce în pădure. Se întoarce acasă dimineața ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Din momentul acela nu s-a mai culcat cu mine în pat. Pe partea lui, patul rămânea neatins toată noaptea, cuvertura nu avea nicio cută. Pernele străluceau cu albeața lor, părăsite. Nu scotea niciun cuvânt, nu mi vorbea. Nici măcar nu se uita la mine. Dimineața ieșea cu Leokadia în curte și vorbea tare și ostentativ în polonă. Nu avea pentru cine s-o facă. Nu mai era nici Stadnicka cu vocea ei pițigăiată, nici soții Ruciński, nici ceilalți.

Mai întâi a muncit în distileria pe care a preluat-o noul regim, pe urmă și-a pierdut locul de muncă. Într-o bună zi, cineva ne-a anunțat că fratele lui Petro a fost linșat deopotrivă cu toată familia – nevasta, care era însărcinată, și socrul. Petro s-a dus acolo și a lipsit câteva zile. A povestit pe urmă că a ajuns prea târziu – deja fuseseră îngropați, așa că Petro i-a trecut pe capacul lăzii. Sunt acolo, sub o dată ilizibilă din patruzeci și trei. „Bartolomei și Mihalina cu socrul, Emil Okrzeński.” Atât a mai rămas în urma lor. Din acel moment nu s-a mai ascuns în pădure, nu mai ieșea din casă, stătea zile întregi la fereastră, asculta vocile satului, mormăia ceva în barbă, fuma până când degetele i s-au îngălbenit. Iar eu mișunam în soare, dădeam de mâncare găinilor, trebuie să mă fi auzit repetând: „*Petra nemaje vdoma, pişou, ne znaju, de vin*”¹¹. O luam pe cea mică în pat cu mine și dormeam ghemuite una în alta. Numai o dată m-a trezit în creierii nopții, m-a smuncit de braț, iar când m-am răsucit, m-a tras cu brutalitate din pat direct în picioare. Ținea în mână un pistol, trebuie să-l fi scos din ascunzătoare, mi l-a pus în mână și mi-a spus să-l ținesc spre el. Mi-a zis: „Împuşcă-mă”. Arma mi-a tremurat în mână, apoi am scăpat-o jos.

A doua zi a venit lelea Marynka. „*Na duşu twojih bat'kiw, na ti rokî, kolî ja tebe wîchowuwala, diwchîno – mi-a spus – nakazî jomu, şchob win schowawsia, nakazî jomu, şchob win widiřow u tin, şchob znâknuw, azh pokî wse powernet'sia na swoji mistsia, a ludî ne opamjatajut'sia.*”¹² Iar el a îngenuncheat și și-a pus capul pe genunchii ei, cu toate că nu era cu mult mai tânăr decât ea, nu se rușina să plângă în poalele ei. „Să-și strângă lucrurile, strânge-i-le tu, dă-i de îmbrăcat și de mâncare, să se ducă la ai lui, în pădure. Sau nu, dacă vrei să-l ții lângă tine, sapă-

¹¹ Petro nu e acasă, a plecat, nu știu unde e (ucr.).

¹² Pe sufletul părinților tăi, în numele anilor când te-am crescut, copilă, spune-i să se ascundă, spune-i să stea deoparte, să dispară până când totul o să revină la normal, iar oamenii n-o să-și mai amintească (ucr.).

i o groapă în șură, acoperiți-o cu scânduri și să stea acolo. Noi suntem ucraineni, iar el e polonez.”

Acum totul sună altfel decât la vremea aceea. Pe atunci, cuvintele astea erau tinere, proaspete ca niște lăstari mlădioși, plini de sevă, nimeni nu știa ce poate crește din ei. Mai înainte de asta nu mă gândisem niciodată la asemenea lucruri. Erau două biserici, două Crăciunuri și două limbi care de la an la an deveneau tot mai apropiate, contopindu-se una cu alta, noțiunile se prindeau într-un dans nemaipomenit de grațios.

Și atunci Petro a stat în ascunzătoarea de sub podeaua șurei timp de cinci luni.

Pe Tekla deja n-o mai duc în țarcul ei în timpul nopții. Rămâne în bucătărie, cuminte ca o fetiță, ca o elevă ascultătoare. Căcărezele pe care le face le iau cu mătura pe fărâș și le arunc afară. Arată ca un îngrășământ de flori granulat, cumpărat de la magazin. Dimineața mă trezește păcănitul copitelor ei. Dudaia Tekla, care nici noaptea nu vrea să se despartă de condurii ei cu toc înalt. Îi înmoi în apă chiflele lui Petro, iar ea le mănâncă cu poftă, privindu-mă cu pupilele ei dreptunghiulare, rece și ironic. Cine e Tekla? Dacă n-ar fi pupilele alea, aș lua-o drept om deghizat într-un costum caraghios cu coarne. Acum trebuie să fie vremea deghizărilor și a zbenguielilor, săptămâna dracului, trebuie să fie chiar acum, e sfârșitul carnavalului. Fiecare se preface că e altcineva.

Ninge și zăpada îmi acoperă frumoasele litere. Norii atârnă atât de jos, încât nimeni din sat nu mă poate vedea, de parcă aș locui la capătul lumii, în regatul eroilor, pe drumul morții. Nu mă vede nimeni din vale, pentru ei am dispărut. Sunt curioasă ce cred despre noi, oare se întreabă cum ne este? Poștașul se neliniștește oare? Când ar fi trebuit să vină? Și facturile de curent și abonamentul de televiziune la care oricum nu se mai vede nimic. Le lasă la magazin, cum face de regulă iarna?

Azi am văzut un dans pe gheață cu purici. Siluete omenești grațioase pe ecranul nins al televizorului. Balerine în fustițe scurte desenau pe oglinda gheții instrucțiuni speciale, pe care nimeni nu le descifra.

M

Ne-am strâns bagajele cam în două săptămâni. Lucrurile importante pe care doream să le luăm cu noi nu erau multe. Mobilele noastre erau neînsemnate; valoare ceva mai mare avea doar patul conjugal dublu, dar Petro l-a vândut vecinilor aproape pe degeaba. Tot ce era de preț a

intrat în cufăr. Pe lângă asta am luat mașina de cusut și o valiză de cărți, documente și fotografii. Valiza s-a pierdut pe drum. Alții aveau căruțe întregi de lucruri – mobile, oale, haine, cutii cu perdele și așternuturi. Când ne-am dus la gara din târg, unde era punctul de recrutare, am văzut zeci de asemenea căruțe care ni se alăturau din toate direcțiile. Erau pline de vechituri, de unele erau priponite vaci, la care lătrau câinii. O priveliște îngrozitoare – probabil că așa va arăta sfârșitul lumii; cortegiul e format însă nu din morții sculați din morminte, ci de oameni pe drumul nesfârșit spre gări ale destinului necunoscute. Nu larma trompetelor cetelor de îngeri, ci şuierăturile deznădăjduite ale trenurilor.

Cu câteva zile în urmă a venit la noi lelea Marynka și ne-a spus liniștită că vine și ea cu noi. Dar Petro a mormăit că e frig, că e o călătorie lungă și obținerea actelor durează mult, așa că mai bine să ni se alăture la primăvară. Dar știam bine că fiecare primăvară care vine va fi o vreme nouă, o epocă nouă la care nu se mai aplică vechile reguli. Știam că nu mai putem spune nimic despre trecut, nici adevăr, nici minciună. Și că timpul a fost abolit printr-un decret, iar viitorul era deja o dimensiune cu totul nouă – o viziune neclară, difuză, o schiță fără detalii.

În timpul nopții a nins și zăpada mi-a stricat toată munca. La micul dejun beau ceai cu un păhărel de votcă din rezervele lui Petro și pornesc spre versant. Strălucește un soare frumos și văd că nu e rău. Literele au devenit mai blajine, somnolente. Trebuie să le retrasez. Bat din picioare ca niște copii care se joacă de-a trenul. Ciu-ciu-ciu, uitați-vă la mine, vălenilor! Hei, sunt aici! Votca mi-a pus sângele în mișcare, iar acum fața îmi arde de la soarele care se reflectă în zăpadă.

Văd autobuzul mic, prin urmare vacanța probabil s-a încheiat, fiindcă circulă numai atunci când elevii se duc la școală. Pe partea cealaltă, deasupra satului, se ridică un versant acoperit de liniuțele copacilor golași. Primăvara vine de acolo. Copacii capătă contur, curge peste ei de sus verdele gras și acoperă valea și coasta muntelui.

În spatele casei noastre cresc ghiociei. Petro le dă târcoale tăcut, de parcă ar fi cultura lui secretă. Nu mă lasă să îi transplantez pe straturile mele de flori, spune că sunt sălbatici și trebuie ocrotiți. Privirea omului le face rău.

Primăvara trecută, când s-au întors vrăbiuțele roșii și au început să-și încropească cuibul în același loc, ca întotdeauna lui Petro i-au dat lacrimile. Bătrân prost, de pe-atunci ar fi trebuit să-mi dau seama că moartea e pe aproape. Dar s-a urcat pe scară și a revitalizat copacii, tăind cu foarfeca crenguțele moarte ale merilor. Pământul se dezgheța încetul cu încetul. Când începeam să săpăm pământul la început de aprilie, straturile de dedesubt erau încă înghețate bine.

Dacă ar putea întineri și omul asemenea unui copac. Să-și poată tăia cu foarfeca amintirile urâte, să-și poată extirpa durerea și dezamăgirile asemenea unui țesut mort; să-și reteze greșelile, deciziile proaste, rateurile, să-și radiografieze gândurile. Și să poată face operațiunea asta după fiecare iarnă, ca să intre curat și inocent în noul an. Că doar știm bine – una dintre iernile următoare ne va ucide.

Îl rog să rămânem în acel târg prăpădit pe nume Kluczbork, să ne stabilim lângă mormântul Leokadiei și să ne așteptăm propria moarte. Dar nu. E limpede că și mormintele tot niște detalii lipsite de importanță sunt. Petro avea repartiție de muncă în altă parte, mult mai spre vest, cu toate că ni se părea că acolo nu mai există deja nimic. Așa că până să despachetez lucrurile într-o casă devalizată și plină de ploșnițe, Petro mi-a cerut să strâng iar totul de drum. Și cuvintele s-au dovedit tot niște detalii lipsite de importanță – n-avea rost să le folosească, nu le băga în seamă. A venit următorul tren și ne-a dus lenevos mai întâi prin șesuri jilave, inundate, apoi prin văi, până când am ajuns într-o țară nouă, într-un orașel de la capătul lumii. După ultimele case se căsca marginea lumii și munții semănau cu un decor pictat de teatru.

Nu am vorbit cu el un an întreg. Când mă uitam la el, nu-mi venea în gură nicio limbă. „*Howorî pol'skoju*”¹³, îmi spune Petro în ucraineană. *Ni, dumaju, ne skazhu ni slowa pol'skoju. Zavezî mene u tsej zasranî Kluczbork i tam zalîŝî, widdaj meni wsi rokî, jaki tî w mene wkraw, widdaj meni dochku.*¹⁴

— Liniștește-te, fată, repetă lelea Marynka, nu ai la ce să te mai întorci. Aici unde suntem nu poți să faci altceva decât să mergi înainte, spre viitor, acum te așteaptă numai timpul viitor. Pune perdelele la ferestre și găsește-ți o pisică, pentru că e plină casa de șoareci.

O

De mult ar fi trebuit să-l bărbieresc. Torn apă în cană, săpunesc pământul. Ascut briciul pe o curea de piele. Capra dă înapoi la vederea lamei și se așază cuminte lângă sobă.

Iau un șervet curat și mă duc pe verandă. „Vine toaleta!” îi spun vesel, dar nu-mi răspunde. „*Ŗchos' ne harazd?*”¹⁵ întreb. „*Ja Ŗchos' ne tak zrobîla? Zabahato howoriu? Tî na mene obrazhajessia? Tî nikolî*

¹³ Vorbește în polonă (ucr.).

¹⁴ Ba nu, îmi zic, n-o să scot o vorbă în polonă. Du-mă în acel Kluczbork căcăcios și lasă-mă acolo, dă-mi înapoi toți anii pe care mi i-ai furat, dă-mi fiica înapoi (ucr.).

¹⁵ E ceva în neregulă? (ucr.)

*meni cioho ne zabudeš?*¹⁶. Îl irit, îi vorbesc așa cum mi-ar fi vorbit el. Îmi amintesc foarte bine tonul acela plin de pretenții pe care nu-l puteam suferi deloc, îmi amintesc cum lentoarea lui Petro mă înfuria, accesele lui de mânie, care – ca tot ce ținea de el – păreau greoaie, inerte.

Îmi trag scaunul mai aproape și mă apuc de treabă.

Cunosc fiecare detaliu al pielii lui, îmi amintesc rețeaua de vinișoare albastre ca harta unui pământ străbătut încolo și-ncoace – râuri, pâraie, podețe, drumuri și poteci. Acum, când stă întins pe spate, văd arabescul albastru distinctiv pe care îl are la tâmplă – seamănă cu un cerc cu două piciorușe. E semnul lui particular, un tatuaj subcutanat, a supraviețuit în ciuda frigului din verandă. Cândva am râs de el că poate are sânge albastru în vene albastre. Ce se întâmplă cu sângele care s-a oprit în vene? Globulele sângelui, toate acele leucocite și globule roșii au fost eliminate de cristale de gheață sau de gerul parșiv care curge din cosmos, înfigându-și ascuțișul lamei în pereții delicați ai materiei?

Pielea tare, rigidă nu cedează în fața briciului. Rămân urme prelungi de barbă căruntă. Trebuie să mai trec o dată delicat peste ele ascuțișul lamei. Brusc, mâna se retrage instinctiv. Ar fi trebuit să fie un șuierat, o privire furioasă și o linie de sânge. Dar nu se întâmplă nimic.

Doar m-am speriat, nu e mare lucru.

Deodată, stă în fața mea, proaspăt bărbierit, mirosind frumos, cu părul negru. Îi frec apă de colonie pe obraji, îmi apropii gura de fața lui, durează la nesfârșit, imaginea se oprește pe film și, ca o bandă de celuloid, se topește, în mijloc apare o gaură neagră care se mărește ca o limbă de foc.

— Petro e acum directorul școlii, îi spun Teklei, ne merge foarte bine. Eu îmi dau bacalaureatul la seral. Mă fulgeră cu privirea când îmi mai scapă câte un cuvânt în ucraineană.

Acasă mă duc de două ori. Prima dată în cincizeci și trei, a doua oară în șaizeci și patru. Nu îmi dau drumul foarte ușor, nu-mi eliberează pașaportul. Petro notează și informațiile astea pe cuțar, pe peretele lateral. Sunt acum cu trei ani mai tânără – ăsta e avantajul lipsei documentelor, le dau o altă dată de naștere.

La prima vizită totul e așa cum a fost. La lelea Olga pe pereți sunt agățate aceleași chilimuri și icoane. E prea bătrână să-și mai bată capul cu ce e interzis. Pe paturi zac mormane de ii brodate – curate și parfumate. Copiii mătușii s-au împrăștiat prin lume: Miron e la Donețk, ceilalți au plecat la Kiev. „*Zaljšis' z nami*”¹⁷ spune mătușa și plânge după Marynka.

¹⁶ Am făcut eu ceva? Vorbesc prea mult? Te superi pe mine? Niciodată n-o să-mi treci asta cu vederea? (ucr.)

¹⁷ Rămâi cu noi (ucr.).

Pe urmă, la a doua vizită, văd că vechea lume devine tot mai mică, asemenea unei căsuțe de păpuși. Căsuța Păpușii mele. Și lelea Olga se împuținează, se usucă și spune cuvinte mititele, și aceeași rugămintă: „*zališis z nami*”. În curând o să moară și n-o să mai vin pe aici. O să mă întorc aici după ce mor și o să trăim împreună veșnic, o să formăm un mic stat post-mortem de omuleți plămădiți din castane. Acum încă nu pot, ar trebui să mă chircesc ca să pot să rămân aici, lele.

Mergeam pe drum prin câmp, mă uitam la clădirea școlii, transformată acum în magazin alimentar. Am scormonit cu vârful pantofului în pământul de la marginea drumului. Am încercat să găsesc locul unde am ascuns legătura de la Liberman, dar au crescut alți copaci sau, dimpotrivă, au dispărut. Nu mai sunt la locul lor, așa cum îi știam. De acum e nevoie de arheologi. Vizitele mele pripite, întâlnirile mele de sâmbăta cu lelea Olga nu mi-au adus niciun folos. Cea mai agreabilă a fost călătoria lungă – și asta pentru că am fost singură. A doua oară mi-au confiscat la graniță icoana cu Preacuvioasa Parascheva, pe care mi-o dăduse mătușa mea. Și poate că m-ar fi băgat și la închisoare pentru contrabandă de opere de artă dacă nu aș fi reușit să strecur în ultimul moment în palma grănicerului un rulou de bancnote. A încremenit o secundă, apoi privirea lui a alunecat peste capul meu spre alte scopuri, mai importante.

Lelea Olga a învelit-o cu grijă în hârtie, a înnodat sfoara cu degetele ei lungi, suple. Pot să-i imit zâmbetul. Uite, Petro, zâmbesc la fel ca Olga. Recunoști zâmbetul?

Petro se preface că nu vede. Dar a ieșit înaintea mea la gara din Lewin, când trenul obosit, văduvit la fiecare gară de vagoane, m-a adus în cele din urmă acasă. Petro m-a ajutat să ridic valizele grele în care căram resturile vieții de altădată: jocul huțul rămas de la mama, păstrat de lelea Olga, chilimuri, prosoape de Paște, ii brodate, un berbec de lut. Mergeam cu valizele pe strada pavată și străjuită de castani, apoi traversam piața.

Era prelungă, ușor înclinată, cu straturi cu flori și o mică fântână arteziană care s-a stricat câțiva ani mai târziu. Am locuit în piața aceea într-o clădire veche cu ferestre atât de mici, încât atunci când am agățat la ele perdele, în casă s-a făcut întuneric de tot. Apoi Petro a primit o locuință lângă școală, iar eu am început să lucrez ca bibliotecară.

Mă duc în cameră și scot câteva cărți din servanta cu ușă de sticlă. Tekla tropăie în urma mea și se uită curioasă prin cameră. Dă înapoi când simte frigul. *Cristina, fiica lui Lawrence, Anna Karenina* – amândouă sunt cărțile mele preferate. Aveam la bibliotecă mult timp să citesc. Înveleam cărțile în hârtie cenușie și scriam pe cotor numele autorului, titlul și numărul, întocmeam fișele de împrumut – le țineam în cutii de lemn. Femeilor, pentru că ele citeau cel mai mult, le

recomandam *Cristina* și *Anna*. Cele două cărți sunt suficiente pentru a prelua controlul asupra propriei vieți, când se întâmplă să locuiești la Lewin. Am fi putut să ne asociem într-o grupare de Anne și Cristine și, ca membre ale aceleiași societăți secrete, să participăm la manifestările de 1 Mai, fluturând deasupra capetelor pancarte cu „Anne Karenine din toate țările, uniți-vă!” sau „Solidaritatea femeilor din Lewin cu femeile din Norvegia”. Ceva de genul ăsta. Nu întâmplător majoritatea fetelor născute în perioada aceea au fost botezate Anna sau Cristina, eu așa cred. Cred că e meritul meu.

Petro, care acum e Piotr, mergea la manifestații în fruntea școlii. Ținea în mână un steguleț mic de hârtie roșie pe un bețișor subțire ca de la vata de zahăr. Ar fi trebuit să-l scutească de această obligație, mergea șchiopătând. Se întorcea acasă seara aducând cu sine mirosurile școlii: transpirație de copii, ceară de podele, fum de țigară din cancelaria profesorilor.

Nu vorbește mult, spune doar ce e necesar și la îndemână. Eu cer mai mult, dar mă ignoră. Îi fac scene, iese trântind ușa. Mă strecur în universul căldurii emanate de corpul lui care încălzește așternutul în cele mai vitrege ierni.

Țin cărțile în mână, iar capra mă privește cu nepăsare. Nu a înțeles nimic. Nu-mi amintesc ce s-a întâmplat cu anii aceia. Au dispărut, au trecut, s-au scurs în pământ. Văd numai piața orașelului. Printre pietre începe să crească iarba. Imobilul vechi crapă, se fărâmițează, apa din fântâna arteziană se evaporă, la ferestre în loc de geamuri sunt scânduri.

Însă viața de zi cu zi în lumea nouă în care trăim își urmează propriul curs. În remiza locală se organizează petreceri. Podeaua de lemn e acoperită cu rumeguș, mesele sunt aliniate în șiruri lungi de-a lungul pereților ca să fie loc pentru dans. Pe lămpi sunt agățate ornamente din hârtie creponată: lanțuri spiralate bicolore și panglici franjurate. În colțurile sălii – mănunchiuri de baloane. Pe fețele de masă albe – platouri cu salată orientală, farfurii cu hering, coșulețe cu pâine, printre ele tronează sticle cu votcă și oranjadă. Unele sunt albe și transparente, celelalte cafenii, din sticlă tulbure. Femeile își înclină păhărelul cu degetul mic ridicat, ca într-un gest inconștient de protest. Nu-l beau niciodată până la fund. Trebuie să rămână pe fundul paharului puțină votcă – acesta este complicatul *savoir-vivre* al noii lumi.

Primul acord al orchestrei pare puternic, îi lovește pe toți în piept, în abdomen. Pentru o clipă îți taie respirația. Surprinderea durează o secundă, până când oamenii se obișnuiesc cu zgomotul. Și atunci, zăpăciți de votcă, se duc pe ringul de dans să maltrateze nevinovatul

rumeguș cu tocurile pantofilor lor de sărbătoare. În curând bărbații își scot sacourile, iar femeile, vlăguite de oboseală, își agață pe spătarele scaunelor șalurile. Cei care tânjesc brusc după aer curat lasă să pătrundă în sală pentru câteva momente un suflu de aer rece peste umerii dezgoliți și grumazurile transpirate.

După miezul nopții mi se aprind ca de obicei călcâiele după un lăutar sau altul din orchestră. Cel mai mult îmi plac clarinetiștii sau toboșarii. Când dansez, trag cu ochiul la câte unul. Petro e vigilent; nicio cantitate de alcool nu reușește să-i adoarmă vigilența. Ne întoarcem acasă prin piața înclinată, fără să ne vorbim.

În fotografiile alb-negru minuscule, cu margini tăiate extravagant, apărem întotdeauna în haine ucrainene de sărbătoare, cu păhărelul de votcă în mână. Eu port tocuri, el – costum. Eu – un șal în jurul umerilor goi, el – umeri vătuiți. Eu mă strâmb la obiectiv. El stă rigid ca pe scenă.

Nu-l las să mă atingă. „*Ja ne narodju tobi dîtînu, Petre*”, îi spun. Nu-ți mai fac un copil. Nu mai vreau copii în afara celui pe care l-am pierdut la Kluczbork. Tu ești bătrân, iar eu tânără, o să mori primul. După-amiezile ies la plimbare sau la croitoreasă. O îngrijesc pe lelea Marynka, care e bolnavă. Moare în iarna lui patruzeci și nouă de o simplă pneumonie. Clima de aici nu e pentru noi, învățați cu soarele și câmpia. Aerul de prin părțile acestea ne vine de hac.

Nu prea sunt multe de văzut pe aici. Târgul are o piață mică cu oficiu poștal și câteva prăvălii. Mai e și un cămin cultural care cândva a fost han și tavernă, din care scapă un iz de bere și umezeală ori de câte ori deschizi ușa. În afara orașului, la cinci minute de piață, e un cimitir mic cu pietre funerare nemțești. Unul dintre primele morminte străine care apar aici este al mătușii Marynka. Casele pipernicite sunt lipite una de alta ca niște cățelandri înfrigurați. Orice plimbare se încheie pe câmp. Oamenii care s-au stabilit aici vorbesc teoretic aceeași limbă, dar nu reușesc să se facă înțeleși. O să mai dureze vreo două generații până să se întâmple acest lucru.

Când pătrunzi în miezul orașelului dai peste biserica romano-catolică. În ea e o icoană stranie, creată probabil cu gândul la cei care veneau cândva aici să se trateze în stațiunile termale din împrejurimi, înainte ca apele tămăduitoare să se retragă în adâncul pământului. Mă duc la biserica aceea, mă așez pe banca din față și mă uit.

Icoana prezintă paisprezece apostoli cu atributele lor, după care erau cândva recunoscuți de la prima vedere, dar care astăzi deja nu mai spun nimic nimănui. Eu însă le cunosc, am găsit la bibliotecă o carte care îmi explică semnificația compoziției. Stau adunați în jurul pruncului Isus, asemenea unor oaspeți invitați la botez. În planul de jos, sfântul Eustațiu îngenunchează în fața unui cerb cu o cruce între coarne. Puțin mai departe e sfântul Cristofor, un uriaș care îl poartă pe umeri pe

micul Isus ca pe un iepuraș. Este patronul bolilor de oase și al coloanei vertebrale. Deasupra lor e sfântul Egidiu - mângâie o căprioară străpunsă de săgeata vânătorilor. Este patronul fobiilor și al stărilor de panică recurente. Lângă el e sfântul Chiriac - un băiat smerit cu un bol în mână, patron al bolilor de ochi și al tuturor oftalmologilor. Chiar deasupra lui e sfânta Margareta din Antiohia, reprezentată alături de un mic monstru sau poate e doar un balaur - la ea se rugau femeile în stare binecuvântată. Nu îmi mai amintesc la ce chinuri a fost supusă. Următoarea femeie în rochie roșie, sprijinită de un turn, cu un pocal în mână, e sfânta Barbara, patroana morții blânde, adică a celor care sunt cel mai des pândiți de moarte: patroana matrozilor, minerilor și artileriștilor. Sfânta Ecaterina din Alexandria, cu fața ridicată spre cer, ține în mână o roată ruptă. Unealta propriei torturi. Apoi vine sfântul Blasiu, cu mitra episcopală pe cap, se pare că tocmai a tămăduit un băiat care se îneca din cauza unui os de pește și de aceea este patronul bolilor de gât și al laringologilor. O, și sfântul Vitus, cel care lecuia de nebunie. Acum ține în mână un vas cu ulei în care a fost fript; a devenit patronul bolilor de nervi și al epilepticilor. Lângă el e un bărbat pironit de un copac - Pantelimon, patronul ftizicilor, la el se rugau tuberculoșii care se tratau în stațiuni. Sub el e un bărbat care își întinde propriul cap ca pe o ofrandă - sfântul Dionisie, primul episcop al Parisului, i-au tăiat capul din pricina credinței lui. După decapitare, și-a ridicat capul și a mai mers cu el în mână o bună bucată de drum. Este patronul smintiiților și al bolilor de cap cronice. O să mai pot suporta? Amestecul ăsta grotesc de trupesc și sacru, de parcă unul nu ar putea exista fără celălalt.

Lângă Dionisie - Erasmus ține în mână propriile măruntaie înfășurate pe o manivelă. E patronul bolilor interne. Și sfântul Gheorghe - toată lumea îl știe: ciumații și cei ce suferă de boli venerice. La sfârșit, un tânăr blajin, străpuns de un mănunchi de săgeți - sfântul Sebastian, care a devenit patronul bolilor infecțioase. Nu ai cum să uiți că locuiești într-o stațiune balneară, că viețuiesc aici numai oameni suferinzi. Așa că am schimbat-o pe Preacuvioasa Parascheva în rochia ei roșie ca sângele, cu buzele ei subțiri și strânse, cu fața albă ridicată spre cerul ticsit de suflete, am schimbat-o așadar cu aceste monstruoziități. Am schimbat spațiul nețărmarit al icoanei pe caruselul claustrofob al acelor pocitanii; orizontul amplu, uniform, cu zilele întunecate, compuse numai din zori și apusuri; cărările drepte de câmpie cu străzile pavate, sinuoase; chipurile care îți par toate cunoscute cu chipuri care vor rămâne pe veci străine.

Când aduc pe lume o fată, vreau să o botez Marynka, dar Petro nu e de acord. Copiilor trebuie să le dai nume universale, scurte, concise și serioase, care să le permită să funcționeze în orice mediu. Un nume pe înțelesul tuturor. Prezent în orice limbă din lume.

R

Fac mai multe treburi deodată – și atunci mă simt ca și cum aş dirija o mare orchestră. Aici am pus perdelele la muiat, acolo se încinge deja fierul de călcat, alături, în căldura fierului, mere rotunde aşteaptă să fie curăţate, spirale de coji cu miros îmbătător atârnă frumos. Între timp fac ordine în sertarul cu aţe şi nasturi, iar pe plită fierbe apa de care am nevoie ca să opăresc găina pentru supă. Fiecare activitate avansează cu un pas, cu o secvenţă: sar de la una la alta, mă străduiesc să nu repet niciodată aceeaşi ordine, încerc să nu mă gândesc la o anumită succesiune a treburilor, ci mai degrabă să mă surprind pe mine însămi, să mă ridic încet deasupra pământului şi să ating uşor fiecare îndeletnicire. În esenţă, am convingerea că toate se fac de la sine, iar omul trebuie doar să împingă uşor lumea înainte cu degetul; ea ştie ce urmează. E ca un dans între masă, sertar, bucătărie şi masa de călcat. Mă mişc în acest dans care mă subjugă şi îmi face plăcere. Nu contează că fac harababură.

Lui Petro nu-i plăcea nici să le fac pe toate deodată, nici harababura. El se situa la polul opus. Orice făcea era îndelung pregătit, gândit, plănuit, începea o activitate şi o încheia. Îşi lăsa capul în jos ca un pudel şi medita. Lua creionul, centimetrul şi trasa un plan general. Adeseori căuta îndrumări într-o carte sau în revista „Fă de unul singur”. Se vedea că face totul de două ori, o dată, de probă, în cap, o dată în realitate. În felul acesta trăia de două ori. Iar acum – care dintre cele două vieţi s-a încheiat? Cea de probă sau cea reală?

Sau poate ai murit de probă, doar ca să vezi cum e acolo, ca să faci măsurătorile, să socoteşti numărul treptelor care duc spre rai sau spre iad, să măsoari temperatura, să-ţi planifici pas cu pas călătoria, să faci un conspect şi un interval orar? Şi chiar dacă ai constata că nu te aşteaptă nimic dincolo, tot n-ar fi o idee rea să verifici cum este când nu e nimic. Cu ce fir e tighelit neantul. Din ce culori este ţesut.

Te văd, stai şi mijeşti ochii, apoi apleci capul şi spui: „e frig”. Îţi freci mâinile şi te apropii de masă cu creionul în mână, ca să trasezi prima linie dreaptă. „Moartea are cam şaizeci de centimetri lăţime, spui, şi e din placaj.” Sau: „supravieţuieşti morţii cotind la stânga”. Sau: „moartea e din jersey cu tighel dublu”. Cauţi în enciclopedie termenul potrivit care să-ţi poată lămuri totul limpede. Dar acolo e scris doar că fiecare moare, el, tu şi eu. Şi nu merită să-ţi faci copiuţe pentru asta.

Aşa a construit Petro veranda unde se află acum. A construit-o mai întâi de probă de-a lungul a două ierni, mai întâi în cap. În următorii doi ani a desenat planurile, proiectând-o sub toate aspectele. În următorii doi ani a locuit în veranda aceea de probă, degustându-şi propria moarte – de aceea vorbea atât de rar. Asta a fost cauza tăcerii lui –

sărmanul, trebuia să trăiască de două ori și de aceea își cruța cuvintele. Iar eu, proasta, îl învinuiam că tace. Nu înțelegeam nimic.

Am uitat că undeva avem o vioară. Cred că în timpul mutării am pierdut arcușul. Aici Petro lua vioara în mână și îi ciupea strunele, de parcă ar fi cântat la o chitară mică, incomodă. „Pe dealurile mancieriene” și „O, rozmarinul meu”, bineînțeles, pentru că mie îmi plăceau. Sau poate că nici nu cânta pentru mine, ci numai pentru că erau cântecele pe care le știa bine; le-a cântat de atâtea și atâtea ori. Mai înainte, imediat după nuntă, ieșea în pridvorul școlii acoperit cu viță-de-vie sălbatică și se dezlănțuia cu arcușul. Cânta cu entuziasm, cu sentiment, melancolic și liric. Glasul limpede al viorii se răspândea ușor pe întinderea plană, printre ierburi și tufișuri, pe drumul argilos, prin lanurile de grâu și mi se părea nemuritor, mi se părea că nimic nu e în stare să-l oprească, că va face ocolul Pământului și se va întoarce la noi într-o bună zi. Poate că s-a și întors, dar noi n-am mai fost acolo să-l auzim. Nu l-am mai așteptat.

Mă duc să caut vioara. Mă uit în cufăr, în dulapul din cameră, în dulapul din tindă. *Petre, șcho tî zrobîw zi skrîpkoiu?*¹⁸

Televizorul mormăie înfundat că trebuie să mă grăbesc. Se anunță din nou precipitații, poate ultimele de anul acesta. Dacă mai târăgănez mult, toată munca mea va fi în zadar. Va trebui să așteptăm vizita de primăvară a perceptorului. Petro nu suportă încălzirea vremii. Aprind seara lumânarea de nuntă și beau restul de votcă, în sănătatea lui. Se vede că mă încălzește pe interior atât de tare, încât încep să mă topesc, pentru că din ochi îmi picură apă și cade pe mâna albă a lui Petro. I-o șterg cu vârful cuverturii. „*Polezhî tut troșkî* – îi spun – *ja zaraz powernusia*.”¹⁹ Înfofolită în basma și în cojocul lui Petro, îmi croiesc drum prin zăpadă. Noaptea e luminoasă, cerul plin de puncte mici, curate ca lacrima. Punctulețele se aranjează în cuvinte pe care cineva le dăltuiește pentru mine cu o daltă mare, cosmică. Mergem toți trei, ne întoarcem acasă de undeva tot prin piața aceea mică și înclinată. El o duce pe Ida pe umeri. Îi arată cu mâna Carul Mare. Spune: „Vezi osia?” – „O väd” – răspunde copila. „Vezi că este frântă?” – „Väd”. „Dar vezi că lângă steaua mare e alta mai mică, precum tatăl cu fiica lui?” Copila dă din cap că da. „Asta înseamnă că ești războinică și ai privire de uliu.” Copila tace mândră. Și acum mă uit într-acolo, dar nu mai văd cele două stele. Cobor ușor panta și mă întorc, apoi băătoresc un semicerc și o liniuță piezișă. După o clipă corectez ce am făcut. Revin de unde am plecat.

„Am îmbătrânit și am devenit caraghioși”, așa mi-a spus în vinerea aceea înainte să moară. Nu am înțeles ce vrea să spună. Când o mulgeam pe Tekla să-i dau la micul dejun niște lapte în care să-și

¹⁸ Petre, ce-ai făcut cu vioara? (ucr.)

¹⁹ Stai aici puțin, mă întorc imediat (ucr.).

înmoaie pesmeții – așa mânca de când își pierduse dinții –, m-am gândit la ce înseamnă să îmbătrânești. Când ești bătrân? Cum simți bătrânețea? Durerea de genunchi când se schimbă vremea e semn de bătrânețe? Nevoia de a tăia felii mărul înainte de a-l mânca? Somnolența matinală și muștrările de conștiință că ai lăsat un rest de unt să rânzească? Este bătrânețea o festă a noii memorii care e în stare să-ți readucă în ochii minții culoarea rochiei purtate la prima întâlnire și gustul înghețatei de vanilie dinainte de război, dar te face să nu-ți mai amintești cuvinte uzuale?

Nu simt nicio schimbare, întotdeauna am fost așa cum sunt acum. Nu trebuie să ne facem iluzii că ceva se schimbă în pofida voinței noastre. Nu ar trebui să dăm crezare fotografiilor – ele sugerează că timpul îi despoaie pe oameni de propriul sine, că le taie viața în bucățele mici și le macerează sufletele. Că în felul acesta omul pierde puțin câte puțin din propriul sine. Iar eu cred că să ajungi la capătul vieții înseamnă să poți strânge totul laolaltă, să cuprinzi totul într-o colecție mică de clipe ale vieții. Bătrânețea nu e deloc o pierdere, ba dimpotrivă – redescoperirea a ceva ce părea a fi pe veci pierdut.

T

Am avut tot ce ne trebuia în orașelul acela până când m-am îndrăgostit de Karabinowicz.

Mi se pare că Tekla a pufnit ironic. Râde de mine și are dreptate. „*W ciomu mîstechku mî malî wse, dokî ja ne zakochalasja u Karabinowicza*”, repet și, într-adevăr, în limba mea fraza aceasta sună stupid. Nu îmi mai pare ceva tragic, așa cum m-am obișnuit să gândesc, nici măcar sentimental nu mai sună. Doar ridicol.

Mai întâi, Petro a început să țipe că am pierdut contactul cu realitatea de la atâtea romane de dragoste, că sunt proastă ca toate femeile, că ar trebui să-mi fie rușine de fiica noastră adolescentă, că o să mă fac de râs. Și atunci mi-am făcut bagajele, iar când eram pe punctul să plec, mi-am apropiat fața de a lui, ca să nu piardă niciun cuvânt din cele pe care aveam de gând să i le spun: „*Ja nikolî tebe ne lubîla. Ja wîjšla za tebe zamizh, bo tak meni nakazala titka Marynka*”²⁰.

M-am dus cu valiza la secția de miliție, pentru că Mieczek, așa îl strigam, era sergent. Mi-a deschis ușa, mai întâi s-a uitat împrejur, neliniștit că m-ar putea vedea cineva, iar când a observat valiza s-a

²⁰ Eu nu te-am iubit niciodată. M-am măritat cu tine pentru că așa mi-a cerut lelea Marynka (ucr.).

albit la față. Tekla chicotește.

Fără tragere de inimă, m-a lăsat să intru, m-am lipit de el, dar am simțit un vânt glacial care mă poartă năvalnic ca pe o frunză. Mieczysław Karabinowicz, mereu în uniformă, cu tocul de pistol din piele la șold. Ochii căprui, gura senzuală, întunecată, părul negru - era frumos. Avea păr pe piept; vara își descheia cămașa ca să îl arate lumii, dovada incontestabilă a virilității. Își bronza față și umerii în curtea din spatele casei, astfel încât nimeni să nu vadă aceste simple operațiuni de înfrumusețare. Sprâncenele lui bogate și drepte străluceau în soare. Când vorbea, aerul din jur vibra, așa o voce baritonală și catifelată avea.

Îi ciufuleam părul, cu toate că știam că nu-i prea plăcea. Și-l aranja imediat la loc cu mâna, părul și-l pieptăna pe spate. Cred că nu-i plăcea să fie atins, se ferea de mângâierea degetelor mele, prinzându-mi mâinile într-ale lui. În schimb, îi plăcea să mă atingă. Impulsivitatea lui mă preschimba într-o femeie slabă.

Când pleca dimineața la serviciu, îi periam umerii de scame. Îl așteptam cu masa pusă. Voiam să fac un copil cu el. Am luat un împrumut de la serviciu și i-am cumpărat motocicletă. Oamenii se făceau că nu mă văd pe stradă, nu-mi răspundeau la salut. Așa că stăteam singură în casa lui de la periferia târgului, în câmp, fără să văd pe nimeni, nimeni nu venea la noi și noi nu mergeam în vizită la nimeni. Seara, Mieczysław scria rapoarte, înjurând și rupând penițele tocurilor, apoi trăgea o sută de votcă și ne culcam. Dimineața se bărbierea, se stropea cu apă de colonie pe față, lăsa harababură în urmă, iar eu rămâneam și făceam patul îndelung, căutând în așternut mirosul lui. Petro dispăruse din gândurile mele. După-amiezile mă așezam în fața oglinzii. Capotul îmi aluneca de pe umeri și cădea la picioare. Eram martoră la cum își lăsa fiecare zi amprenta pe toate lucrurile peste care trecea. Vedeam cum mi se schimbă corpul, cum i se înmoaie formele. Pielea acoperă molatic oasele, le învelește ca într-o foaie de păslă, crește cu o mărime, de parcă acum ele ar merita mai mult confort, de care nu avuseseră parte în tinerețe. Coapsele mele, din suple și străbătute de fibrele mușchilor, se oflesc, acoperindu-se de granule neuniforme de grăsime, burta iese înainte, rotunjindu-se ca o chiflă proaspătă, albă; sânii se vestejesc și ei, devin catifelați la atingere, delicați ca petalele cărnose ale unei plante acvatice. Mă pipernicesc, îmi vine să mă cuprind în brațe și să mă strâng la piept, să-mi mângâi tandru umerii și sânii, să mă așez delicat pe pat, să mă legăn și să mă alint. Cu buricul degetului mi-aș desena conturul ochilor și gurii, atingerea mi-ar relaxa toate ridurile, în același fel am cunoscut și corpul amantului meu. Interiorul gurii, misterul subsuorilor, pubisul delicat, blajin și inocent dacă nu ar fi triumful organelor genitale, umezeala discretă a zonei inghinale, tălpile picioarelor. Dar corpurile au un termen de valabilitate, le poate distruge

orice: somnul, așternutul, hainele, nevoia de a ieși din casă, angoasa.

Propria mea fiica nu m-a lăsat să intru în casă. Am stat pe trepte și am bătut la ușă. Trecătorii urmăreau această scenă cu un amestec de compasiune și dezgust. O asemenea rușine, ba chiar cu unul mai tânăr decât ea. Ar fi putut să-i fie fiu. „Deschide”, șoptesc în crăpătura dintre ușă și toc. Simțeam dinăuntru numai mirosul treptelor ceruite și aroma plăcintelor. Nu mi-a răspuns. Preluase îndatoririle mele cu o cruzime deliberată, îi gătea tatălui ei cu șorțul meu de bucătărie legat la brâu. Petro, ce făcea în tot acel timp Petro? Poate bea, poate se îmbăta și ea trebuia să-l care în pat și să-i scoată pantofii din picioare. Sau poate citea nepăsător ziarele și trasa pe planșe mari de hârtie noi și noi orare.

Situația aceea nu mă mira, mă așteptasem să fie așa. Starea mea nu avea nimic în comun cu inima sau dorința. Se schimbaseră doar felul cum priveam și auzeam; în esență, era o schimbare care avea de-a face mai degrabă cu rațiunea decât cu trupul. Înțelegeam altfel faptele, situațiile simple se aranjau în forme diferite, complicatele înlănțuiri de cauze și efecte formau configurații noi. Totul putea însemna orice, pretutindeni se ascundea un indiciu semnificativ numai pentru mine, numai eu știam să-l descifrez. Nu mai existau întâmplări generale, comune tuturor, lumea se învârtea numai în jurul meu. Pentru mine cântau toate piesele de la radio și de pe toate canalele, și toate cărțile din bibliotecă fuseseră scrise numai pentru mine, și hainele din vitrinele magazinelor fuseseră croite numai pentru mine.

Nu am știut că Mieczek Karabinowicz a cerut să fie mutat. Nu mi-a spus. Fiind burlac, nu avea prea multe acareturi, i-au încăput într-o singură valiză, a urcat-o pe motocicletă și a plecat.

!

Deja nu mă mai dezbrac pentru somn. E un efort absolut inutil. Dacă ar fi să totalizez toate aceste activități prostești, aș constata că am pierdut un an și trei luni numai încheind nasturi, jumătate de an pieptănându-mă, nouă luni spălându-mă pe dinți, patru luni ștergându-mi lentilele ochelarilor cu batista. Trei ani întregi am spălat vase, un an am măturat pe jos. Ce fericire că Dumnezeu ne-a lăsat o împărțire a orelor atât de haotică și nu trebuie să le facem pe toate pe rând.

Azi cred că am dormit în picioare și îmbrăcată, pentru că dimineața sunt gata de treabă. Îmi pun doar mânușile și ies în fața casei. Ieșim deodată – soarele și cu mine.

Când mă uit la cealaltă margine a văii, la pădurea de molid întunecată care acoperă versantul opus, privirea mea se îndreaptă ca antena unei insecte, și eu și memoria mea o urmă, ne estompăm.

Cele mai vechi amintiri sunt cel mai ușor de evocat când te uiți la ceva aproape de ochi, la obiecte mici, la lucruri bine cunoscute. Scrumiera de fontă, aceeași care a venit cu noi de departe, pare trainică, indestructibilă. Petro sparge cu ea nucile. Cojile dure crapă scrâșnind sub ea, dar pe scrumieră nu rămâne nicio urmă.

Vine după mine seara, îmi pune în geantă capotul, rochiile și mergem acasă prin piața pustie, înclinată. Depune cererea de ieșire la pensie timpurie și i se acceptă cu bunăvoință. Cumpără casa asta, cu mult deasupra satului, acolo unde nu ajunge fumul coșurilor gospodăriilor din vale, acolo unde nu pătrunde privirea ochilor străini și o luăm de la capăt. Încetul cu încetul constatăm că suntem curați ca lacrima.

Casa e distrusă și jilavă. În camera cea mai mare e un război de țesut vechi. Încearcă să-l demonteze și să-l urce în pod, dar în cele din urmă încremenește aplecat deasupra lui cu șurubelnița în mână. În loc să-l demonteze, se apucă să-l repare cu grijă. Face un cadru nou și în casă apare fir de tort colorat. Numai Ida protestează – acum are până la școală o bună bucată de drum. Știe că totul e din cauza mea și de aceea nu mă privește niciodată altfel decât cu ură. La sfârșitul vacanței își strânge lucrurile într-o valiză de mucava și se duce la o școală cu internat.

Văd pe fereastră cum Petro trasează primul răzor al grădinii de legume într-o pată de soare, printre molizi. Pe cufăr apare o nouă însemnare: „5.V.67. — fasole albă”.

Și trăim așa. De cele mai multe ori el se trezește primul și face două cafele. Le bem în liniște în acompaniamentul pârliturilor radioului. Avem un câine și două pisici. Reușim să le supraviețuim. Când câinele moare de bătrânețe, îl îngropăm în spatele casei. Ne certăm din lucruri mărunte. Din când în când, Petro ia o geantă mare din scai și se duce la Ida, la Wrocław. În geantă pune cârnați uscați, borcane cu gem și miere, o găină friptă. Îi bag în geantă și o prăjitură făcută de mine. Se întoarce seara târziu, cu ultimul tren, apoi trebuie să meargă pe jos tot drumul până sus, pe coastă. Dar geanta e deja mai ușoară. Are în ea sculuri de lână, pentru că fără ele nu ar suporta serile lungi, pustii. Cu siguranță a înțeles ce greșeală a făcut, și acum, țesând covoare amorfe, a hotărât să deprindă detaliile. Se rușinează de faptul că țese, e doar o îndeletnicire de femei, dar bătrânețea aduce un echilibru între feminin și masculin. Covoarele sunt pline de păsări colțuroase și plante geometrice, e neîndoielnic o vegetație de câmpie. Ceva asemănător a văzut acasă la lelea Marynka, pe șervetele de sărbători, pe cămășile bărbătești de pânză brodată. Vinde unul-două pe an, cu greu, pentru că Artizanatul nu caută asemenea motive, considerându-le un vestigiu al trecutului de dincolo de granița țării. Pe fiecare covor trebuie prins în bolduri numele meșteșugarului și din cartonașele acelea rezultă că

autoarea lor sunt eu. Și, într-un anumit sens, e adevărat.

Îi scrie Idei; după ce termină scrisorile, mi le dă să le semnez. Începe propozițiile cu liniuță, de parcă ar scrie o dare de seamă despre cum a fost anul școlar. Dacă ar fi să socotesc, ar reieși că în decursul celor douăzeci și ceva de ani am vorbit unul cu altul o lună de zile. O săptămână întreagă de asemenea discuții începe de la cuvântul „unde”. Unde ai pus chibriturile? Unde sunt batistele mele? Unde e forfecuța? Unde e una, unde e alta? Bine că te-ai îngrijit de succesiunea experiențelor vieții. Petro, doar ți-am spus că viața e alcătuită numai din detalii.

Mă așteaptă acum o sarcină importantă: să termin de trasat semnul exclamării și să mă ridic de jos, să glisez puțin mai încolo ca să pun punctul. Mersul în sus și în jos de două-trei ori ca linia verticală să fie mai clară mă obosește. Inima îmi bate mai tare, gura mi s-a uscat. Mă las pe vine pe fusta groasă. Iau un pumn de zăpadă și o topesc încet în gură. Zăpada are gust metalic – ăsta este gustul cerului. Cu mult, mult timp în urmă, la școală, Petro le topea copiilor zăpadă în pahar ca să le demonstreze cât e de murdară și că nu e bună de mâncat. Dar zăpada de aici e curată, pentru că nu o întinează respirația omului, fumurile coșurilor și urmele pașilor. Căprioarele și vulpile sunt imponderabile, nu o ating. Numai eu pot să las urme pe zăpadă. Scârțâie sub picioarele mele, o pulbere albă îmi argintează poalele fustei.

E pe la amiază. Cobor de pe pantă spre casă, scot de pe mine hainele ude, le pun pe sobă. Îi arunc Teklei firimituri de fursecuri – poate de data asta o să-mi ceară și un ceai. Ațipesc câteva clipe, îmbrăcată, în picioare.

— Petro? Întreb întunericul din verandă. La tine e liniște, lumânarea a ars ieri până la capăt și din toată silueta ei zveltă de ceară n-a mai rămas decât o pată. O să mă întind lângă tine în bezna înghețată. Nu mai e nevoie nici să te văd, nici să te ating. Nu trebuie să-mi vorbești, te scutesc de toate micile îndatoriri agasante.

Nu mai am nevoie de restul vieții mele. Aș da-o în schimbul unei singure atingeri molatice a mâinii tale care ar vrea să mă strângă. Dar nimeni nu vrea să se târnuiască cu mine.

Lumea nu a făcut decât să ne deranjeze. Întotdeauna a îndreptat spre noi lama ei ascuțită, a ținut-o spre noi, pe muchiile ei tăioase ne-am julit genunchii, a reușit să ne zdruncine ca nimeni altcineva. Așa că am lăsat-o în pace. Reușeam să nu coborâm în sat luni întregi. Acolo, în vale, domneau legile lumii, intransigente și votate grabnic, întotdeauna împotriva noastră. Când stăteam dimineața în pragul casei și aveam întreaga vale dinaintea ochilor, credeam că suntem intangibili, că ne-am așezat deasupra ei și aici, sus, nu reușește să ne atingă. Fiecare coborâre în sat era chinuitoare, pentru că ne aminteam ce am pierdut și ne ispitea cu ce nu am trăit. Ne promitea posibilități ascunse, reușite,

ne șoptea că viața noastră poate fi ușoară și senină, că noi putem fi sănătoși și fericiți ca în finalurile basmelor. Bineînțeles că totul nu era decât o iluzie – dacă ne-am fi mutat înapoi în vale, în satele și orașele care se scăldau în ceața lăptoasă și murdară, lumea ne-ar fi sfâșiat și ne-ar fi despărțit. Asta a urmărit întotdeauna, asta urmărește cu toți oamenii și, de cele mai multe ori, reușește. Acesta este mecanismul ei de bază – să smulgă oamenii de la locul lor, să îi împrăstie în toate părțile ca pe niște marionete, să îi preschimbe în punctulețe solitare, rătăcitoare, să le îngăduie să se risipească și să uite. Nici nu-i este greu să o facă – e suficient să-i convingă că greșelile sunt ireparabile, că sentințele nu pot fi anulate, că hotărârile sunt întotdeauna definitive și că nu există „dar”. Ba chiar: că ceea ce există ar putea fi altfel. Cea mai puternică otravă.

Dar pe mine mă doare undeva. Cerul e nemărginit și senin, de pe veranda ta văd limpede osia frântă a Carului Mare și ambele stele, cea mare și cea mică. Suntem războinicii lumii.

Măine trebuie să mă întorc acolo. Trebuie să țopăi ca o fetișcană sprintenă câțiva metri mai în jos, ca să pot pune punctul sub linie, apoi versantul va vorbi în numele nostru. Iar când o să reușesc, sarcina mea va fi îndeplinită. Literele mele vor striga la oamenii nepăsători și răi din vale, trezindu-i din somnul iernatic. Și atunci vor înhăma caii, vor porni scuterele zgomotoase cu care se deplasează pe zăpadă și vor veni aici, gâfâind, cutremurați, plini de falsă compasiune.

O să-i aștept în fața casei, în ultimul loc bătătorit în zăpadă, în mijlocul punctului. Voi deveni parte a mesajului. Mă voi preschimba în punct.

Petro e mort!

Partea a III-a

Magicianul

Corpul ei degajă puțină căldură, de aceea nu se satură niciodată de arșiță.

Se uita cu atenție la alții, printre care și fiul ei în vârstă de zece ani, care căutau să meargă de-a lungul zidurilor clădirilor, în fâșia lor de umbră, târându-și picioarele, încovoiați de spate, striviți de caniculă. Numai ea mergea pe drumul însorit, pe sticla sfărâmată a vipiei, înviorată, energică, un zombi solar. Niciodată nu i-a fost prea cald, chiar și pe străzile încinse, sfârânde ale orașelor tropicale trăgea pe corpul ei plătând niște blugi, abia mai târziu le-a tăiat cracii până la jumătatea coapselor, mai mult pentru a nu face notă discordantă cu ceilalți decât din pricina căldurii. Când mergea, călca în exterior, cu șoldurile înainte; avea abdomenul plat și sânii mici – simbolici; era un adevărat miracol că fusese în stare să dea naștere unui copil. Pielea ei era uscată ca a unei șopârle. În esență, probabil că era o șopârlă umană. Și-a ridicat fața spre cer, înarmată cu ochelari întunecați, și și-a imaginat că soarele o radiografiază ca niște raze Roentgen, că îi fotografiază oasele.

Mergeau prin junglă pe o șosea dreaptă ca un ac. Un autobuz mic, fără geamuri o ducea împreună cu fiul ei și un grup de scafandri amatori singaporezi – tineri cu o mimică orientală impenetrabilă. În genți de sport colorate își duceau echipamentul. Sub materialul subțire se îngrămădeau țevi flexibile, măști de ciclop, costume cauciucate rulate strâns, care păstrează în mod misterios căldura corpului. Pe scaunul din spate – ea și fiul ei, învăluiti de suflul stârnit al văzduhului, tăceau.

Pământul acoperit de junglă a început să se onduleze – urcau pe coline și coborau în văi, dar întotdeauna aveau în față linia șoselei trasată drept, fără compromisuri, o șosea pe care o interesează numai destinația concretă și nu se abate niciodată de la scopul său, niciodată nu dezamăgește. Japonezii, în expansiunea lor obsedantă spre sud, au construit asemenea drumuri – le-a explicat unul dintre scafandri. A spus-o condescendent, de parcă memoria obsesiei japoneze era evidentă în genele femeii albe și ale fiului ei. Pe marginea drumului erau maimuțe care scormoneau în mulțimea de deșeuri de plastic. Din când în când se iveau plantații lenevoase de banane, pe jumătate sălbătice, sau șiruri de arbori de cauciuc tăiați de relief. Nu se vedea nici țipenie. Numai în orașele prin care treceau au zărit băștinași mărunți. Toți păreau extenuați de caniculă, de soarele omniprezent care tăia pielea ca muchia ascuțită a unei foi de hârtie uscate.

Se deplasau mereu spre răsărit; au pornit la drum în zori de zi, când soarele răsare teatral deasupra orizontului, până când apune la fel de dramatic – o naștere ușoară, o moarte ușoară.

Pe drum s-au oprit de două-trei ori, de fiecare dată în orașe mici de lângă șosea, construite pe fâșii de pământ smulse junglei. În timpul popasurilor, pasagerii se năpusteau imediat într-un soi de restaurant

fără pereți, la măsuțele așezate direct pe pământul bătătorit, care se bucurau cel mult de o umbrelă colorată cu înscrisul Coca-Cola, și unde dădeau târcoale pisici slabe, fără coadă, care se dădeau pe lângă picioarele oamenilor, și muște uriașe, insolente. Scufundătorii se așezau la mese zgomotos, comandau de mâncare în câteva cuvinte concise – ți-era greu să crezi că în cronicăturile acelea scurte încăpeau cuvinte – și așteptau, discutând tumultuos. Lângă ei se așeza șoferul și treptat li se alăturau și alții. Ar fi vrut să mănânce ceva, dar nu exista un meniu; numele felurilor de mâncare recitate de proprietar sunau abstract, așa că a comandat o cola pentru fiul ei și pentru ea o cană mare de ceai gros, dulce și gras de la lapte, o reminiscență îndepărtată, nostalgică a englezilor, de pe vremea când încă erau aici.

Arșița făcea să nu le fie foame, zahărul din băuturi înviora subtil mintea, ascuțea privirea. Au intrat sub acoperișul de bambus al unei piețe care se învecina cu restaurantul și s-au uitat zăpăciți la hălcile sângeroase de carne care atârnavă în pofida vipiei și roiurilor de muște.

La unul dintre aceste popasuri, femeia și fiul ei cu păr lung s-au rătăcit, pierzându-se printre tarabe, printre platformele de beton înnegrite de soare ale gării. S-a uitat panicată la ceas – scufundătorii cu siguranță terminaseră de mâncat, acum probabil fumau lângă autobuz, căutându-i cu privirea în mulțimea pestriță. Dar n-au cum să plece fără ei. Probabil se sfătuiesc în limba lor concisă și guturală unde poate să fi dispărut femeia cu copilul, se întreabă dacă nu a uitat de sine într-una din multele prăvălii ticsite, alegând șlapi de cauciuc ieftini sau coșuri împletite din trestie.

S-a uitat împrejur, căutând pe cineva care i-ar putea indica drumul spre restaurantul de lângă piață. A zărit un băiat în sarong legat neglijent pe coapse și tricou alb cu emblema scoicii și inscripția Shell, care stătea retras. S-a apropiat de el și atunci, de aproape, a constatat că s-a înșelat, pentru că doar statura era adolescentină, aproape infantilă, însă fața – bătrână, în pofida părului bogat și a dinților albi și rari. Metamorfoza care s-a petrecut chiar sub ochii ei a uluit-o. Vârsta lui era proporțională cu distanța, fiecare pas în direcția lui îi adăuga ani. A încercat să-i explice ce căuta. O privea cu o curiozitate imperturbabilă cum repetă neputincioasă cuvintele „piață”, „tarabe” și, când nu a mai găsit în memorie un alt loc caracteristic, bărbatul a arătat cu mâna înainte, dar a făcut-o în așa fel încât gestul părea absolut întâmplător, de parcă ar fi putut la fel de bine să fi îndreptat mâna în direcția opusă. Lipsa de interes față de întrebarea pe care i-o adresase și față de faptul că se rătăcise i se părea un act de rezistență conștient și deliberat – din cine știe ce pricini, nu dorea să o ajute. Femeia și-a amintit de bizarii cerșetori din Singapore, niște cerșetori inexistenți, întrucât legea le interzice să ceară bani de la turiști; cerșetorii, care nu întindeau niciodată mâna după bani, nu te acostau cu privirea, dar dacă

deschideai gura să îi întrebi ceva, chiar dacă o făceai pentru a spune „scuze” pe stradă, apărea în ochii lor o insistență, o privire de vânător, și o discuție care începea nevinovat tindea voalat spre o formă de plată. Plătește-mă pentru cele câteva cuvinte, spuneau ochii lor. Plătește-mă, pentru că eu sunt eu, iar tu ești tu. Așadar simpla ei întrebare despre direcția pe care o avea de urmat se transformase pe neașteptate într-o tranzacție comercială. Femeia a scos o bancnotă și i-a întins-o. S-a uitat la ea aproape dușmănos, dar a luat banii, apoi a început să meargă fără chef, conducându-i până la o mică intersecție. Era scund, firav, piciorușele lui mici în șlapi îl preschimbau înapoi într-un copil.

Scufundătorii au răsuflat ușurați când au văzut-o.

După-amiază au ajuns la un port mic plin de oameni care așteptau. Erau în principal familii de malaysieni cu prichindei în brațe, prunci în basmale înfășurate în jurul umerilor măslinii ai femeilor, copii în cărucioare sau alergând printre pădurea de picioare ale adulților. Dintr-un mic restaurant înghesuit răzbătea omniprezentul miros al grăsimii râncede, arse.

Când și-a dat seama că întinderea verzuie de apă este Marea Chinei de Sud, s-a panicat pentru o clipă, sentimentul unei claustrofobii copleșitoare i-a tăiat pentru moment respirația – se deplasează pe o sferă, se învâрте ca o muscă într-un cerc, nu este niciodată „în afară”, ci abia „vizavi”, de parcă ar fi traversat pe partea cealaltă a străzii. Până în acel moment, Marea Chinei de Sud fusese doar un loc îndepărtat, dar situat mereu în aceeași dimensiune, adică aici – și-o imagina pe globul pământesc, pe hartă; o întindere albastră, pustie dintre continente, un spațiu între cuvinte.

Pentru o clipă, ca prin farmec, a revenit amintirea senzației de frig, a picioarelor și mâinilor veșnic înghețate, senzația apusului difuz, care nu se sfârșea niciodată. Miracolul zăpezii care în timpul zilei se preschimbă într-o zloată maleabilă, dar noaptea revine cu obstinație la concentrația inițială. La urma urmelor, era sfârșit de februarie.

Bac e prea mult spus. În port a acostat un vaporeș mic, aproape un cuter pescăresc, unul și imediat altul. A observat curând că familiile cu prichindei au urcat pe al doilea vaporeș, iar ea cu fiul ei, condamnată mai departe la tovărășia scufundătorilor, au ocupat un loc la bordul ambarcațiunii vechi, chiar în fața ușii zgâriate pe care scria de mână W.C. Scufundătorii, deja tăcuți, cu siguranță obosiți, și-au împins gențile țipătoare sub banchetă. A schimbat un zâmbet șovăielnic cu unul dintre ei, un bărbat tânăr, înalt și zvelt cu ten îmbâcsit. Nu era în stare să descifreze expresia ochilor înguști, impenetrabili. Era prea târziu pentru orice fel de discuție, cuterul a plecat, împrôșcând apă pe ambele părți. Zgomotul motorului umplea spațiul. În primele minute cele două

ambarcațiuni au navigat uniform, una lângă cealaltă, dar imediat ce au ieșit din micul golf, cuterul plin de copii a virat la stânga și după câteva minute a dispărut la hotarele nedeslușite dintre apă și văzduh. Undeva la orizont mijeau în fața lor contururile unor insule. Mai mici, medii și unele destul de mari, împrăștiate în apă ca niște fulgi de porumb mari și amorfi care plutesc în lapte. Aproape toate aveau aceeași formă conică, vulcanică – niște sâni uriași, prăpăstioși, care se șteau din mare. Băiatul era mai nerăbdător decât ea, se apleca peste bord și striga ca să acopere zgomotul, arătându-i insulele cu mâna. Presupunea că zice de fiecare dată același lucru: „Cred că asta este. Asta trebuie să fie a noastră”. Apa sărată i se așternea în picături pe față. S-a neliniștit la gândul că nu l-a dat pe față cu cremă de protecție solară, că tenul lui alb, expus lamelor soarelui, o să se înroșească și o să se aleagă cu niște arsuri zdrene. A început să scormonească în rucsac după cremă, dar a renunțat, dându-și seama că ar fi trebuit să scoată tot ce era în el. Ea nu se dădea niciodată cu creme de protecție solară. Își imagina că razele soarelui îi străpung corpul, își fac loc în interiorul ei cu strălucirea lor argintie, difuză, radiografiindu-i oasele. „Arde-mă, soare”, își zicea adeseori cu satisfacție entuziastă și probabil că gândurile ei aveau efectul unei exorcizări, căci soarele nu reușea niciodată să-i facă nimic rău. Abia de-i colora pielea într-o nuanță arămie.

Insulele, una după alta, dispăreau în spatele lor. Te ademeneau de departe cu limbile de nisip, cu abundența întinderilor de verdeață și acoperișurile hotelurilor ascunse printre palmieri. Se țineau de apă cu ghearele debarcaderelor și cheurilor, în preajma cărora arareori se legănau bărci mici și iahturi de un alb strălucitor.

Apa era tumultuoasă, vie, unduitoare, plină de reflexe verzi și albastre. Marea Albastră. Marea Indigo. Marea de Grafite. Iar când soarele tropical nerăbdător a atins în sfârșit suprafața apei, pe oglinda ei s-au împrăștiat pete purpurii și violet – noaptea care se apropia turna în apă hectolitri de cerneală.

Au acostat la chei deja pe întuneric, pipăind cu piciorul scândurile pontonului încinse de soarele de peste zi. Scufundătorii cunoșteau drumul. Au străbătut nisipul scrâșnitor pentru a pătrunde în adâncul insulei, până la aleea pavată cu pietre plate care i-a condus la o terasă mare, acoperită. Holul hotelului nu avea pereți, doar o recepție semicirculară din bambus și câteva colțisoare comode și tihnite; arăta bine. Întunericul tropical gros era străpuns din loc în loc de lumina roșie și aurie a unor lampioane de hârtie, agățate din abundență sub acoperiș.

Băiatul a observat imediat masa de biliard și a privit fascinat scoicile uriașe așezate ici-colo, folosite pe post de ghivece, cutii pentru bilele de biliard, scrumiere. În planul îndepărtat, abia vizibilă în strălucirea

roșiatică a lampionelor, la un bar mic cu rafturile pline de sticle de cola și batoane de ciocolată, stătea un cuplu: o fată zveltă, frumoasă și un tânăr roșcat. Se priveau în tăcere, suflând fumul țigărilor. Le-au zâmbit nou-veniților.

Turiștii s-au așezat pe canapeaua împeștrită, acoperită cu perne, asurziți de liniștea a cărei forță era accentuată de țârâitul ce răzbătea din adâncul insulei. Mii de ceasuri deșteptătoare mici și colorate, camuflete sub frunzele palmierilor. Proprietarul hotelului a ieșit festiv în întâmpinarea lor, aproape ceremonios, de parcă ar fi venit la o nuntă. A apărut brusc din umbra umedă, în pantaloni scurți safari, sandale și cămașă de culoare deschisă. Și-a desfăcut brațele în semn de bun venit, până când femeia s-a simțit stânjenită, aparent o reacție inutilă, pentru că scufundătorii s-au dovedit a fi clienții fideli, nu ea, o femeie străină cu un copil.

Proprietarul administra câteva zeci de bungalouri și acel restaurant straniu fără pereți, dar și un depozit cu echipamente pentru scufundări. Era regele insuliței. A spus că se numește Mike și a luat energic rucsacul femeii. Cheia căsuței avea un breloc cu scoică. Au urcat ușor în pantă spre bungaloul cel mai apropiat și mai bun, cu vedere spre debarcader și mare.

A intrat primul, a aprins lumina și și-a lăsat privirea să alunece peste interiorul sobru. Băiatul s-a trântit imediat pe unul din cele două paturi.

Cu zâmbet solemn, demn de un proprietar al unui hotel de patru stele, Mike le-a arătat cum funcționează dușul – s-ar putea ca apa caldă să fie numai ziua, pentru că se încălzește de la soare. A îndreptat cearșafurile pe ambele paturi și, în cele din urmă, le-a întins cheia. Pe urmă a mai întârziat o clipă pe terasă, de parcă ar mai fi vrut să adauge la instrucțiunile precedente ceva important și a renunțat în ultimul moment. Apoi s-a preschimbă imediat în vârful incandescent al țigării, alunecând pe treptele de piatră înspre recepție.

A făcut duș prima. Apa nu era deloc rece, păstrase căldura aurie a soarelui, îi curăța trupul de praful și transpirația adunate peste zi, alinându-i pielea. Hainele curate, destul de sumare, niște pantaloni scurți și un tricou, dar uscate și mirosind a rufe spălate în mașina automată de la hotelul anterior, dădeau corpului recompensa binemeritată. O oră mai târziu, când coborau în beznă pe urma vârfului incandescent al țigării lui Mike, la cina care îi aștepta pe mesele de sub acoperișul de bambus al terasei, părul lung al băiatului era deja uscat.

Ceilalți erau acolo – scufundătorii erau așezați la masa cea mai mare, înviorați, guralivi, sfredelind seara cu limba lor precipitată, sacadată. Ceva mai încolo, chiar lângă balustrada care despărțea insula

de mare – perechea de la bar, agățați unul de privirea celuilalt de parcă ar fi fost înălțuiți într-un dans imobil, invizibil pentru cei din jur; și ei, femeia și băiatul, ședea în mijlocul restaurantului, în drumul tuturor chelnerilor. Unul dintre ei le-a adus o tavă cu orez alb ca zăpada și boluri pline de sosuri concentrate; aroma lor nu le inspira ceva comestibil, așa că băiatul a mâncat numai orez, iar femeia a încercat precaută câte puțin din toate. Din acel moment chelnerul a stat numai lângă ea și de fiecare dată când bea puțină apă din pahar, i-l reumplea cu un elan de neînțeles. Din senin, băiatul l-a întrebat pe chelner de McDonalds.

— Da, a răspuns acesta, este pe continent, la vreo trei ore distanță de aici, mai întâi cu vaporul, apoi cu mașina.

Băiatul desfăcea cu jale boabele de orez cu furculița, uitându-se cu invidie la scufundători, care mâncau grațios cu bețișoarele.

Mâncatul, necesitatea asta împovărătoare. Menținerea unei legături umilitoare cu lumea, producerea involuntară de îngrășământ, iar într-un asemenea loc, colac peste pupăză, degustarea unor mâncăruri cu aspect necomestibil, testarea lor prudentă pe vârful limbii, forma lor exotică, privirea sfioasă pe care o arunci când sub limbă explodează brusc aroma ciupercilor chinezești elastice, pârâitul mugurilor de bambus crocanți; omniprezența sosului de soia care lasă pe farfurie dâre cafenii.

Niciodată nu avusese un apetit extraordinar, dar la tropice îi dispăruse de tot, arșița schimbându-i chimia corpului. Lumina fierbinte a soarelui potolea foamea celulelor, menținându-le în status-quo. Fără mâncare, nu se mișca în timp nici înainte, nici înapoi. Timpul se oprea când nu mânca. Înghițea spațiul, călătorea, abia atingându-l. Era bine. Nici băiatul ei nu era gurmand, mai degrabă firav și mărunț ca ea.

În timpul călătoriilor și-au format un obicei. Au învățat repede să deosebească din bogăția de firme și reclame colorate logoul simplu al McDonalds-ului – singurul loc unde băiatul dorea să mănânce ceva. Fântâna arteziană galbenă care țâșnea de pe acoperișuri, cocoțată pe stâlpii stațiilor de benzină, oferea promisiunea satisfacerii poftelor. Interiorul cu aer condiționat, pielea de găină pe mâinile și picioarele mereu dezgolite, amintirea tandră a frigului, a răcorii. Mirosul cunoscut, lipsit de amestecuri exotice.

Băiatul comanda întotdeauna același lucru, de fiecare dată cu același entuziasm. Din atașament față de lucrurile cunoscute. Bucățele de pui pane, cartofi prăjiți, sos și cola. Femeia se uita la el cum mănâncă. Aici hamburgerii nu se deosebeau cu nimic de cei din Frankfurt sau Varșovia. Chiar și pe șoseaua japoneză dreaptă ca acul au avut același gust. În Malaysia emblemele McDonalds țâșneau deasupra junglei ca niște oaze magice, fântâni de poveste gata să-ți împlinească

toate dorințele. Băiatul le observa întotdeauna primul – ca eroul din povești, călăuzit de semne.

Un malaysian tăcut le turna apă în pahare. Scufundătorii fumau deja, glumind gălăgios, lăfaindu-se leneș pe scaune. Păreau mulțumiți, de parcă peisajele subacvatice care îi așteptau urmau să îi umple de liniștea după care tânjeau. Apoi unul după altul s-au mutat la masa de biliard spre care privea acum cu jind și băiatul, în cele din urmă s-a dus lângă ei, iar femeia a cerut un ceai. Chelnerul a dispărut, iar ea s-a mutat pe canapeaua tapițată cu mușama cafenie, imitație de piele.

A luat de pe masă o hartă mică, o broșură destul de bine făcută, printată pe hârtie cretată, împetrițată cu fotografii panoramice ale mării, palmierilor și plajelor – o să-i prindă bine ca ghid. Aici fotografiile acelea nu făceau nicio impresie, erau ceva evident. În schimb acolo, în țara iernilor, vor reprezenta chintesența raiului atavic. A recunoscut în fotografii versantul cu bungalouri și restaurantul.

Insula nu părea mare. Avea formă conică. Odinioară trebuie să fi existat un vulcan submarin care a scuipat lavă, formând în jurul său golfuri cu apă mică și recife. Pe harta din broșura lui Mike, hotelul lui ocupa un loc disproporțional de mare comparativ cu realitatea. Linia ovală a țărmului se încheia la răsărit cu cleștii mari ai golfului care fereau partea de est a insulei de schimbările de dispoziție bruște ale mării. Au fost schițate câteva bungalouri și numele – pe insulă exista și un sat de pescari, deși era greu de crezut. Cu linie roșie întreruptă fusese marcat traseul turistic care înconjură insula. Interiorul acesteia era de un verde uniform, neîntinat de vreo literă sau formă. Prin urmare, insula se concentra numai pe margini.

A doua hartă era a unui arhipelag mic, alcătuit din câteva insulițe stâncoase și nepopulate. Numai două erau civilizate (așa le-a spus Mike: „civilizate”) – insula lui Mike și încă una, cea mai mare și mai impozantă dintre toate. Acum, noaptea, se vedea din locul unde stătea femeia. Era formată din lumini, unele dispuse geometric pe fațadele a două hoteluri uriașe, moderne, altele – haotice, intermitente, unduitoare; cu siguranță debarcaderul.

După câteva clipe a apărut proprietarul, numitul Mike, și s-a așezat familiar lângă ea, pe un colț al canapelei.

— Din păcate nu avem ceai aici. Nu comanda nimeni, așa că nu am mai adus de pe continent. În curând se încheie sezonul. Dar vă pot servi cu o cafea. Măine cer să fie adus niște ceai. Spuneți-mi care vă place, negru sau verde? Chinezesc sau indian?

I-a spus că negru, chinezesc. A zâmbit și a tăcut pentru o clipă.

— Câți ani are băiatul?

— Unsprezece.

— Arată ca o fată. Are părul lung.

L-a întrebat despre luminile care păreau că plutesc undeva pe apă, departe, abia vizibile.

— E un vapor care duce turiștii pe insulă. Vedeți hotelurile acelea? Au piscine și aer condiționat.

A spus că vaporul se duce pe insula aceea o dată la trei zile. Pe unii turiști îi lasă, pe alții îi ia. Apoi plutește încet înspre Singapore, pe cel mai lung drum ocolitor posibil. Din cauza cazinoului de la bord. Vor să le ofere turiștilor suficient timp să se delecteze cu plăcerile interzise. În Singapore jocurile de noroc sunt ilegale.

Aproape că nu a dormit deloc în noaptea aceea. Insula fremăta. De undeva de sus răzbăteau până la ea plescăituri, tânguirile sfâșietoare ale păsărilor de noapte. Adormea pentru puțin timp, apoi o trezea un țopăit neașteptat, un foșnet sau pași mărunți pe acoperișul bungaloului. Ceva păcănea lângă urechea ei, de parcă trăgea cineva în ea cu o carabină de jucărie. S-a ridicat speriată în capul oaselor și atunci zgomotul a fugit pe pereți și s-a stins. A aprins lumina și a început să-și examineze corpul încins, pe jumătate despuiat, cuprinsă de un dezgust neașteptat. Insecte, șopârle, scorpioni. Atingerea piciorușelor lor iuți. Vulnerabilitatea omului când doarme, spaima copilărească la gândul că-ți poate intra o urechelniță în ureche.

Băiatul dormea numai în chiloți, acoperit – cearșaful subțire părea o plapumă groasă. Pielea îi strălucea, părea că scoate aburi. Respirația lui imprima cadență întunericului care se ascundea printre cotloanele bungaloului de lumina artificială a micii veioze.

Femeia și-a aprins o țigară, dar aerul era prea dens ca să-l mai amestece și cu fum. Simțea că nu poate să respire. A observat cu coada ochiului o mișcare pe perete, dar a fost prea înceată – când a întors capul nu a mai văzut nimic. Nimic, și totuși pe retină i-a rămas o imagine neclară, ștearsă. Imaginea a cine știe ce. Imaginea neantului.

A scos din rucsac o carte la nimereală, una dintre cele câteva pe care le căra cu ea prin jumătate de mapamond. Era o poveste liniștită despre un oraș nordic, veșnic umed, ploios, rece, vântos. Străzile lui dădeau în canale care uneau orașul cu marea, țărmurile scrâșneau de la macaralele părăsite, pașii loveau în caldarâmul strălucitor, înghețat. A început să citească de la mijloc, numai ca să își agațe privirea de ceva, numai ca să se concentreze pe altceva și să nu mai bage în seamă noaptea – la urma urmelor, cunoștea povestea. Și citind, și-a dat seama că nu-i pasă deloc ce citește. O interesa mai degrabă abundența obiectelor bine-cunoscute, a lingurițelor de argint, a robinetelor de alamă, a ceșcuțelor de porțelan – abia ele au reușit să o liniștească.

A venit la ea iarna. Bunătatea apusurilor ei, umezeala dimineților. Pașii loveau caldarâmul îndepărtatului oraș nordic, trezindu-i amintirea

atingerii aspre a paltonului de lână. A adormit înconjurată de obiecte bine-cunoscute care au crescut brusc înlăuntrul ei, construind în bungaloul ajurat un contraunivers, un univers alternativ care există nesigur de sine în partea stângă, undeva dedesubt, sub picioare, o lume răsturnată. Nu se întindea în nicio direcție, nici în stânga, nici în dreapta, nici spre est, nici spre vest, ci cobora în adânc, sub pământ și astfel părea întunecat ca împărăția lui Hades, ca niște catacombe surpate, reci și jilave, construite din gânduri lipicioase, din amintiri agasante.

Orașul mare, lăbărțat, scânteietor din cauza apei înghețate care învelea acoperișurile caselor și străzile cu un strat subțire de aer glazurat. Mirosul pietrei, cărămidii și gazelor de eșapament. Ar putea spune că e un miros artificial, sintetic. Cel mai pregnant se simte seara, de parcă după-amiaza se ferește de lumină și se ascunde în pivnițe. Din copaci cad ultimele frunze, abundența lor aurie se preschimbă imediat într-o fleșcăială murdară, în ciuda soarelui și a ultimei zile însorite, înainte de venirea iernii. Oamenii le calcă în picioare, distrați.

O încearcă o senzație incertă de disconfort – să fie de la picioarele înghețate, pentru că e încălțată în pantofi prea subțiri, să fie de la durerea de măsea sau de la răceală? Dinspre partea însorită se apropie un taxi, urcă în el și pornesc – scoica alunecă pe fundul oceanului. Vede în stații oameni mijind ochii din pricina soarelui care, reflectat de vitrinele magazinelor sau geamurile mașinilor, detonează în explozii orbitoare, silențioase. Vede mișcarea ritmică, râurile de oameni care curg sub cerul înalt ce promite oricui infinitatea.

Cere șoferului să cotească pe canal, să intre pe strada umbrită de castani. Și să oprească. Chiar aici. „Mi-am dat întâlnire cu cineva în locul acesta”, îi explică taximetristului, iar el se oprește ascultător, firește deloc convins că acel cineva o să-și facă apariția. Caută ceva la radio.

Strada este pavată, bordurile trotuarelor sunt colorate de frunze aurii și roșii. Pe ambele laturi ale străzii sunt case retrase strategic în adâncul grădinilor. Se uită la una dintre ele, la ferestrele ei întunecate. Își imaginează că l-ar putea vedea, chiar așa gândește despre el: „el”, nepermițând gândurilor să alunece spre numele lui. Dacă s-ar gândi totuși la el pe numele mic, s-ar apuca imediat să-l strige și nu s-ar opri aici – ar ridica o pietricică de pe strada umbrită de castani și ar arunca-o în geam sau s-ar duce imediat la ușa casei, s-ar repezi în fugă la etajul doi și i-ar bate la ușă, scuturând de clanță. Se teme că e în stare să facă asta, așa că trebuie să stea și să se uite prin geamul taxiului la imobilul nepăsător, continuând să se gândească la „el”, iar asta aduce senzația lăuntrică de căldură, fluturii plăcuți din stomac și bucuria că există și această posibilitate de a fi împreună cu el în același spațiu și timp, dar și senzația inertă, greoaie ca plumbul, că își pierde echilibrul

și cade. Și hohotul de plâns interior, geamătul înăbușit, înghesuit undeva în corp sub forma unui cocoloș aspru și întunecat.

A văzut cândva, în copilărie, asemenea cocoloașe înșirate pe pietrele încinse de soare. Ghemotoace de blană, oase mici și gheare. Dovezile inocenței cuiva pregătite cu multă grijă. Astea sunt ingluvii, i-a spus mama. Bufnițele regurgitează tot ce nu pot digera.

Stau și așteaptă vreun sfert de oră, apoi îi spune taximetristului să plece, pentru că persoana pe care o așteaptă nu pare c-o să mai vină. Taximetristul face un gest de parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se pare că nu știe să fie nici răutăcios, nici spiritual. Pornește.

Este deja prea târziu, sau poate prea devreme, ca să mai vadă pe cineva pe stradă. Și totuși, când taxiul ajunge în centrul orașului, îl vede pe omul acela, personajul acela atât de prețios, încât i se taie respirația, bărbatul fără nume, pentru că rostirea adevăratului său nume ar fi ceva catastrofal, și îl vede, cum se spune, cu ochii minții, ceea ce înseamnă că îl vede limpede, chiar dacă știe că ceea ce vede nu se întâmplă în momentul acela comun amândurora, ci doar în propriul ei timp și pe propria ei stradă cu proprii ei castani. E un film lăuntric, personal. O proiecție cu ușile închise.

Bărbatul merge pe stradă, are pantaloni negri și cămașă albă, pantofii ușor scâlțiați – da, da, vede chiar și asemenea detalii: ochelarii mici, rotunzi, cu ramă subțire de sârmă pe nasul înalt și drept, forma buzelor, petele roșiatice de pe față, de la soare, părul scurt și blond, iar fiecare detaliu, fiecare amănunt, oricât de mic, este nemaipomenit de emoționant, îi stârnește un fior de neînțeles, dulce și catifelat, care se topește în gură, lăptos.

Ar vrea să păstreze cât mai mult în fața ochilor imaginea aceasta, dar începe să se topească și să se prelingă în pământ. Dispare. Imaginația încă se mai încâlcește în detalii, scoate la suprafață altele, dar rupte din context, așadar neputincioase, și își pierde încetul cu încetul siguranța de sine. Taxiul intră pe pod și își continuă drumul pe străzile principale, care strălucesc în razele soarelui. Lumina voalează ultima șansă de a invoca în memorie chipul acela mult îndrăgit.

Începând cu a doua zi se supun unei noi ordini.

Încă înainte de micul dejun și-au luat înotătoarele și măștile și au coborât pe plajă. Nisipul nu a apucat să se răcească în timpul nopții, nu era fierbinte, dar avea temperatura corpului omenesc. Imediat după fâșia de nisip începea reciful. Era frapant de fiecare dată să pătrunzi în fantasticele structuri de coral. Lumea amuțea brusc, odată ce cufunda capul sub apă și accesa o altă realitate la fel de ușor cum schimba canalul la televizor. Băiatul admira scoicile uriașe de pe fundul mării, apoi se cufunda mai adânc, cu o mișcare agilă, și revenea la suprafață cu o pradă în mână. Ea prefera să se lase ridicată de apă la suprafață,

cu masca pe față. Anemone unduitoare, corali, bancuri de pești – toată viața aceea stranie, îngrozitoare, o dezgusta. Ghebele negre ale aricilor cu ochi albastru în mijloc, spongii umflate, supradimensionate, mișcarea iute, sinuoasă a unui pește – stranietatea acelei lumi o îngrozea. Viața subacvatică i se părea autosuficientă, absorbită de propria existență.

Au cărat apoi scoicile la bungalou, le-au întins pe terasă ca să se usuce și, deja obosiți, și-a spălat corpul de sare sub dușul cu apă rece. Au coborât la micul dejun și au mâncat fără poftă. Cafeaua pe care a băut-o a făcut-o să transpire abundent, așa că a intrat iar sub duș și s-a uscat aproape instantaneu, până să apuce să se acopere cu hainele sumare.

A încercat să citească, întinsă în hamac. La lumina zilei, frazele care i-au adus atâta alinare în timpul nopții nu mai valorau nimic. Aici nu existau noțiunile din carte; literele mureau imediat ce le înviora pentru o clipă privirea, nu se mai preschimbau în imagini, nu-i mai relatau nicio istorie, erau niște semne complicate din cerneală tipografică.

S-a apucat alene de treabă. Mai întâi i-a dat băiatului de făcut lecții – la matematică și geografie. În fiecare zi trebuia să scrie un mic eseu pe o temă care îi venea în minte. În timp ce el scria, ea deschidea laptopul și lucra. Avea acolo hărți și trasee, distanțe, prețuri, informații despre hoteluri. Nota informațiile din broșuri și adăuga propriile comentarii. Apoi venea rândul englezei. De fapt, lucrau numai asupra gramaticii, pentru că fiul ei vorbea deja mai fluent decât ea.

Băiatul cobora singur la masa de prânz, îi aducea de jos apă minerală de la gheață și un fruct pe care adeseori nici măcar nu-l mânca; seara îl furau maimuțele. Apoi cădea într-un somn superficial și cleios.

Când era în starea aceea de toropeală, băiatul cobora iar la recepție și lua în stăpânire masa de biliard. Bilele alunecau încet în aerul gros, umed. Le auzea clinchetul nerăbdător printre undele somnului.

Când soarele se muta în cealaltă parte a insulei, se întorceau la mare, cel mult schimbau locul și se scufundau de cealaltă parte a debarcaderului. La apus se întorceau pentru cină. Atunci apăreau și scufundătorii chinezi și perechea aceea. Toți ocupau mese la distanță unii de alții, nefiind dispuși să se împrietenească. Perfect supraexpuși.

Seara trebuia s-o petreacă pe canapelele de la bar sau – la fel ca băiatul și scufundătorii – la masa de biliard. Și nu pentru că ar fi fost cel mai agreabil mod de a petrece timpul, ci din cauza fluturilor de noapte. Lămpile care ardeau în bungalou atrăgeau toate insectele posibile. Se adunau în jurul becurilor ca niște creaturi spectrale amărâte, se strecurau prin fisurile din pereți, prin plasele de țânțari găurite, prin orice orificiu neetanș. Numai în spațiul deschis al terasei le puteai

îngădui dansul foșnitor ca o transă. Mike îi servea atunci cu băuturi, uneori se așeza lângă oaspeți pentru a schimba câteva vorbe cu ei.

În următoarea seară a intrat în vorbă cu cei doi tineri care se sorbeau din priviri. De aproape nu mai păreau un cuplu. Era frapantă disproporția lor dezagreabilă. El era mare, solid. Ea oacheșă, mignonă, zveltă. El vorbea tare, cu puternic accent australian. Ea încet, melodios, într-o engleză frumoasă. El, cel puțin așa i se părea, se umfla ca o anume specie de pești ce sălășluia pe fundul mării – strivea aerul din jurul său, se expanda. Iar ea se contracta. Aveai impresia că devine tot mai mică, însă atunci când se ridica de pe scaun să cumpere un pachet de țigări sau altceva de băut constatai că este înaltă, frumoasă și nerușinat de autarhică.

Nu au avut multe să-și spună când au stat de vorbă toți trei. Întrebări politicoase și răspunsuri dozate. Curbau spațiul, cuvintele pe care le rosteau reveneau în mod misterios la ei; tot ce spuneau îi viza numai pe ei.

A doua zi dimineață, când femeia și băiatul se pregăteau să coboare la plajă, i-a văzut făcând dragoste pe terasă. Fata stătea cu fundul pe balustradă și îl încolăcea cu picioarele. Avea fața ridicată spre cer, de parcă se bronză. Se mișcau încet, lenevos, la fel ca anemonele, la fel ca unduirea algelor.

A stat fără să se miște în linia vederii copilului și – sigură că nu a observat nimic – i-a răsucit delicat capul spre mare.

Serile vedeau de pe debarcader vasul mare de linie, iluminat ca un magazin elegant. Trecea pe lângă ei încet, maiestuos, sigur de cursul său spre insula mai mare. De la distanța aceea nu se vedea întrecerea, numai luminile portocalii ale punții superioare, care cu fiecare minut ce trecea câștigau competiția cu strălucirea apusului. Mai încolo, vasul de linie se alătura altor luminițe și se contopea cu ele.

În a patra seară a acostat la chei cuterul cu care veniseră și ei pe insulă. Băiatul deja dormea. Femeia stătea pe terasa bungaloului, cu un caiet desfăcut pe coapsele arse. Citea compunerea scurtă în polonă pe care i-o dăduse fiului ei de făcut cu o zi înainte. Foarte la obiect. Tema era: „Ce văd când închid ochii”.

Mike conducea grupul mic de turiști. S-au oprit câteva clipe la recepție, unde le-a înmănat cheile. A văzut patru femei de vârstă mijlocie și pe unul dintre chelneri, care plecase dimineață după provizii. Vocile lor răzbăteau din întuneric până pe pantă și, câteva momente mai târziu, în bungalourile din vecinătate s-au aprins luminile. S-a simțit neplăcut de împresurată.

L-a văzut pe Mike – se întorcea pe cărare, fluierând, iar în cele din

urmă s-a postat după teigheaua barului și a început să șteargă paharele; îi aștepta pe turiști. Au coborât cu toții, inclusiv perechea de îndrăgostiți și, imediat, cu paharele de băutură în mână, s-au cufundat în corpurile flasce, încălzite de arșiță ale canapelelor. Cele patru femei nou-venite s-au așezat la bar și au început să flirteze zgomotos cu Mike, izbucnind pe rând într-un râs care se spărgea imediat de zidul de beznă impasibilă.

S-a întors cu fața spre tufele guralive, ca să nu mai fie nevoită să vadă luminile. A ridicat privirea la cer. Era mai întunecat, mai sărac. Îl scruta, căutând involuntar pe suprafața lui constelațiile cunoscute. Reușea să se orienteze după Carul Mare și osia lui frântă. Mai erau acolo alte două stele, care pentru mulți rămăneau un secret. Nu oricine le putea vedea. Ea putea și l-a învățat și pe fiul ei să le identifice. Trebuia să ignori întunericul din jurul stelei mai mari, apoi steaua mai mică se dezvăluia de la sine.

Dar aici nu exista Carul Mare; nici mica și emoționanta constelație Părul Berenicei, nici Steaua Polară. Cerul acesta era străin, straniu, nedemn de atenția ei.

Dimineață, când s-au dus amândoi să facă scufundări lângă debarcader, au văzut din apă mica șalupă a poștei, care venea zilnic de la insula mare. Barca se legăna la chei în timp ce barcagiul a ajutat să coboare din ea doi bărbați – unul tânăr, mai flăcăiandru, celălalt mai în vârstă, foarte zvelt, evident într-o condiție nu tocmai bună – se sprijinea de tânăr, căruia îi permitea să-l susțină de subraț. Au mai scos din șalupă două valize mari plasticate, pe care le-au luat imediat chelnerii. În întâmpinarea noilor oaspeți a ieșit Mike, zâmbind ca de obicei cordial. Cuvintele lor erau acoperite de plescăitul ritmic al apei. Băiatul a strigat la Mike și i-a făcut semn din apă cu mâna.

La micul dejun, Mike i-a servit triumfător un ceai.

— Negru. Chinezesc, a spus.

De la el a aflat că femeile erau europene și călătoreau în jurul lumii. Iar bărbatul pe care l-a adus azi șalupa era iluzionist, în fiecare sezon lucra pe insula mare și pe vasul-cazinou. Dar se pare că i s-a făcut rău și a cerut să fie adus acolo, pentru că erau mai puțini turiști. Asistentul lui s-a întors pe insula mare să anuleze spectacolele și să strângă decorurile. Să rezerve bilete. Să facă programări la doctor.

La prânz a auzit că femeile vorbesc între ele în germană sau cel puțin așa i s-a părut. Bărbatul, încheiat până la gât, ședea la ultima masă. Avea desfăcut în fața sa un ziar malaysian. După ce a mâncat, a înghițit niște tablete, cutiuța metalică în care le ținea a clincănit.

Băiatul era learcă de transpirație, părul blond i se lipise de frunte. S-a dus la Mike și acum alegeau împreună înotătoare și măști.

Avea impresia că Mike îi acordă un tratament special – nu era nimic erotic în atenția lui, mai degrabă compasiune. O femeie care călătorește cu un copil trebuie să fi fost părăsită de cineva, și acum ea și copilul se aflau în afara unei comunități, nu aveau sentimentul apartenenței, erau ca niște cărți de joc rătăcite de restul pachetului. Asemenea femei sunt o pacoste. Trebuie să ai grijă de ele. E ceva instinctiv. A crezut că din motivul ăsta le-a propus o excursie pe Insula Țestoaselor. I-a mai invitat și pe alții, dar fără convingere, așa că la ora convenită la debarcader și-au făcut apariția doar ei trei. Au mai așteptat un sfert de oră, discutând despre schimbarea inevitabilă a vremii în următoarele săptămâni, apoi au urcat în barcă și au pornit spre insuliță.

Au făcut până acolo jumătate de oră, nu mai mult. În spatele lor, insulița vulcanică se dezvăluia în toată splendoarea ei – arăta ca o fotografie dintr-o broșură turistică, părea desăvârșită, paradisiacă. La țărm, marea avea nuanța aceea azurie care îi entuziasma pe turiștii din întreaga lume. Verdele junglei era de la distanța aceea proaspăt și luxuriant ca vegetația unei oranjerii. Bungalourile acoperite cu frunze de palmier o făceau să se gândească imediat la versiunea populară, romantică a aventurilor lui Robinson Crusoe. Mike se uita cu mândrie la hotelul lui, cu siguranță ar fi vrut să spună ceva, dar duduitul motorului le tăia cheful de vorbă.

Barca nu a putut acosta la țărm din cauza stâncilor ascuțite care înconjurau Insula Țestoaselor. S-au oprit la câteva zeci de metri de plaja de pietriș. Femeia s-a uitat la Mike fără să-i vină a crede.

— Trebuie să înotăm până la insulă, a spus și a intrat primul în apă, ținând deasupra capului o cutie de plastic, închisă ermetic.

I-a urmat exemplul fără tragere de inimă, apoi s-a asigurat că băiatul e în siguranță. Înotând, s-a gândit că nu-i place excursia asta, că ar fi preferat să zacă în hamacul din fața bungaloului.

Neplăcută și primejdioasă s-a dovedit ieșirea la mal. Stâncile erau ascuțite, iar valurile împingeau brutal delicatele corpuri omenești. Probabil că femeia a atins prea repede cu picioarele fundul stâncos, pentru că imediat după aceea a strigat și a căzut stângace în genunchi.

— Am început bine, Mike, a spus. Acum o să fim atacați de țeptoasele nebune.

Mike l-a ajutat pe băiat să ajungă la mal fără nicio zgârietură. Femeia și-a examinat genunchiul julit. Pe picior se prelingea un firicel subțire de sânge.

Însă insula s-a dovedit extraordinară. În mijlocul ei creșteau smocuri de tufe uscate. Tulpinile încâlcite, înlemnite de sare și vânt, erau albe, de parcă ar fi fost făcute din oase. Un schelet vegetal bătut de vânt

care a creat la nivelul solului negru labirinturi umede. Băiatul alerga vesel pe plaja îngustă și i-a adus mamei niște scoici uriașe, superbe, cum nu găsiseră niciodată lângă hotelul lor.

Mike a surprins-o. A scos din cutia de plastic o față de masă albă pe care a întins-o pe nisip și acum așeza pe ea trei ceșcuțe de porțelan. Îl privea uluită.

— Picnic, a spus vesel. Un picnic pentru voi.

A scos un termos și o farfurie cu prăjiturile cu ciocolată. În câteva minute, ciocolata a început să se topească și să se prelingă pe fundul farfuriei.

Femeia a îngenuncheat lângă fața de masă, mulțumită. A zâmbit când Mike i-a turnat în ceșcuță ceai din termos.

— E caraghios, a spus. De ce faci asta? Prăjiturile de ciocolată, picnicul?

— Zahăr? a întrebat-o vesel și a deschis cutia cu zahăr cubic.

— Nu-l îndulcesc.

Băiatul a luat loc lângă ei și, delicat, cu degetele lui subțiri, a descleiat o prăjitură de pe farfurie. Pe spatele lui, cristalele de sare începeau deja să strălucească alb în razele soarelui.

— M-am gândit că vă plictisiți. Ceilalți oaspeți nu sunt prea sociabili.

— Nu. E foarte drăguț din partea ta, Mike, dar nu am nevoie de companie.

— Ce-i cu țestoasele alea? O să le vedem? a întrebat băiatul. Ținea stângaci în sus mâna murdară de ciocolată. Mike i-a întins un șervețel de hârtie.

— Dacă avem noroc, le vedem imediat. Sunt uriașe.

Mike și-a desfăcut larg brațele.

— Așa de mari? Nu cred. Nu există asemenea țestoase.

— O să vezi.

Băiatul s-a îndepărtat câțiva pași de ei, ispitit brusc de vederea unei scoici uriașe, uniforme. Arăta ca un zигurat.

— Mă întreb ce faci tu aici. Călătorești în jurul lumii?

— Îmi încălzesc oasele, a zâmbit și a adăugat imediat: Sunt la serviciu, asta e munca mea. Scriu ghiduri turistice pentru yuppies. O să-ți găsești și tu locul într-unul. Și picnicul tău, și prăjiturile cu ciocolată. Tu locuiești aici permanent? a schimbat subiectul.

A spus că are nevastă și copii pe continent, locuiește cu ei în extra sezon, dar acum trebuie să câștige pentru tot anul.

A băut ceaiul și s-a ridicat. S-a hotărât să dea un ocol insuliței. Tălpile i se aveau până la oul piciorului în nisipul încins. Mergea pe fâșia umedă, iar valurile îi spălau imediat urmele tălpilor. Când a întors capul să se uite în spate, a zărit siluetele mici ale lui Mike și fiului ei – stăteau aplecați asupra promontoriului stâncos care intra adânc în mare și era acoperit de stridii. Vântul aducea până la ea frânturi de

cuvinte.

Cealaltă parte a insulei nu mai era la fel de primitoare. Tufişurile coborau până în buza apei; ca să îşi continue plimbarea ar fi trebuit să-şi croiască drum printre ele. Rădăcinile copacilor erau acoperite de scoici mititele şi fremătau printre ele tot felul de vietăţi neastâmpărate. Insula cu hotelul nu se mai zărea – acum vedea numai marea netedă, uşor înceţoşată din cauza caniculei, nici albastră, nici azurie, mai degrabă cenuşie şi lăptoasă, neinteresantă. Vuia monoton, ritmic. Soarele era puternic, orbitor. Îi simţea împunsăturile pe grumaz şi spate şi s-a gândit la crema cu filtru solar, nu-şi amintea dacă l-a uns pe fiul ei cu ea. Da, pe el şi pe ea. După duş şi-a dat cu laptele de corp parfumat, şi-a simţit propriile oase şi atingerea pielii uscate, aspre din cauza soarelui. A iuţit pasul, acum aproape alerga. Din fericire, insula s-a dovedit mai mică decât şi-a închipuit. O clipă mai târziu a zărit cele două siluete mici pe stânci şi a hotărât să se ducă spre ele, dar nu pe plajă, ci în diagonală, prin mijlocul insulei. A intrat pentru o clipă în umbra ezitantă a tufelor şi atunci a zărit ţestoasa.

Era într-adevăr uriaşă, arăta ca o denivelare de teren, ca un morman de pietre. Ei n-aveau cum s-o vadă – stăteau în umbra stâncii. Surescitată, s-a apropiat de ea şi atunci a constatat că ceea ce văzuse era doar carapacea. În interiorul ei mai erau resturi de carne lipite de oase, acoperite de muşte, tremurând din cauza viermilor, înnegrite, cuprinse de *rigor mortis*. Capul ros şi desprins de corp zăcea alături, maxilarele căscate mai erau ținute laolaltă de tendonul uscat. Duhoarea hoitului a izbit-o drept în faţă. A ţipat, ducându-şi mâna la gură. Au dat fuga la ea, alarmaţi. L-a prins pe fiul ei de umeri şi l-a răsucit cu faţa spre mare. Nu dorea să vadă aşa ceva. Dar a făcut-o prea târziu. L-a strâns capul la piept, probabil prea tare, pentru că s-a tras şi a fugit înapoi.

— E-n regulă, a spus Mike. Întoarceţi-vă la locul nostru. E doar o ţestoasă moartă. Nimic altceva.

A început să acopere cu nisip animalul mort. În aer s-a ridicat un roi de muşte. L-a ajuns din urmă pe băiat şi l-a luat de mână.

— De ce a murit? Ce a păţit? Era bolnavă? a întrebat-o tulburat.

— Poate a murit de bătrâneţe.

— Păcat. Mi-ar fi plăcut să văd o asemenea ţestoasă vie. Ştii că Mike a mâncat stridii direct de pe stâncă?

— Dar tu? Ai mâncat?

— Eu nu. E scârbos. Îhh, s-a strâmbat.

L-a lăsat s-o ia înainte.

Mike s-a întors tulburat. A scos din cutia de plastic un walkie-talkie şi a spus ceva în limba scufundătorilor.

— O să vină imediat după noi – i-a spus.

Au așteptat în tăcere, uitându-se la insula cu hotelul lui Mike. Brusc a început să tânjească după bungaloul ei pustiu, primitiv.

— Îmi pare rău de țeastoasa aceea, dar e doar o țeastoasă moartă.

— Nu te stresa, e totul în regulă.

— E doar o țeastoasă moartă, a repetat băiatul după Mike puțin mai târziu și a băgat în costumul de baie cele mai frumoase specimene de scoici.

Marea se compune din straturi delicate, efemere, invizibile. Le poți simți numai cu trupul, cu toată suprafața lui. Cine își face loc printre ele se simte cuprins de o senzație de ușurătate, de parcă s-ar întoarce la o casă de mult pierdută, la un corp mare, comun, aproape uitat, pe care ai reușit să-l ieși în stăpânire. Culoarea verde-albăstruie a apei era o compresă pentru ochii care o înțepeau de la soare. Bule mărunte de aer se ridicau la suprafața apei de cine știe unde ca manifestări ale bucuriei.

Înoată la un metru sub apă, dând din înotătoare. Sunt deja la o distanță considerabilă în spatele debarcaderului și văd fundul mării care din gol și nisipos se preschimbă treptat în miracolul recifului de corali. Mai întâi zăresc din loc în loc corali și arici de mare, apoi își fac apariția anemonele căscate, iar printre brațele lor unduitoare înoată armonios peștișori colorați, fantastici. Trebuie să se oprească regulat să scoată apa din țevă și atunci vede că deasupra apei cerul este alb și încins ca oțelul, că suprafața mării e formată din ochiuri strălucitoare de sticlă, iar aerul șuieră de la mormăitul șalupei, vocile oamenilor, vuietul valurilor. E prea mult zgomot.

„Așadar e mai bine sub apă”, gândește femeia și se întoarce în adâncuri la băiat. Îi vede trupul zvelt, alb, care capătă sub apă o grație inexistentă pe pământ, iar înotătoarele verzi i se arată ca o parte evidentă a acelei noi întrupări subacvatice. Mâna întinsă a băiatului îi arată ceva pe fundul mării – își îndreaptă privirea în direcția indicată și dă peste ochiul strident bleumarin al unui arici de mare.

Încearcă să coboare cât mai adânc, dar acolo, undeva, există o altă graniță invizibilă – un zumzet neplăcut în urechi, un gol care își face loc în cap și amenință să explodeze, păzește comorile de pe fundul mării. Anemone pastelate, somnolente, se leagănă în ritmul unei muzici inaudibile și ovaționează întrecerea dintre curenții marini. Stâncile vii sunt acoperite de simboluri mărunte, de modele repetitive și multiplicare de milioane de ori, adunate în ciorchini și țurțuri. Construcțiile crem ale citadelei sunt vizitate numai de pești impostori cu ochiul pe coadă și vietăți bizare, imobile, în formă de castravete, care lasă pe unde trec o urmă regulată pe nisip. Poate călătoresc prin vis? Și întotdeauna într-un moment fierbinte trebuie să te scufunzi, să te lași aruncat la suprafață ca dopul unei sticle și să tragi în piept o

gură de aer greu ca plumbul, să îți umpli sângele de oxigen. Pe urmă nu te mai poți întoarce exact în același loc, fix în același punct – e ca și cum lumea subacvatică este instabilă și se unduiește, totul în ea este convențional și trebuie tratat cu neîncredere. Cu cât înoată mai departe, cu atât orașul de coral devine mai mare, mai întins și mai interesant, dar și mai îndepărtat, mai intangibil, în curând o să fie vizibil numai de sus – din înaltul cerului o să-l vadă observatorii îndepărtați, vânătorii, sateliții care nu pot decât să cuprindă cu privirea, dar nu au nicio putere asupra a nimic.

Văd așadar o lume inimaginabilă, o lume pe care nu ai putea-o crea în vise, pentru că îți este pe deplin străină – e construită după cu totul alte reguli, ignorând orice este în afara propriilor granițe. Separată de cer de membrana translucidă a apei, își vede în ea propria oglindire. Are proprii curenți și poteci pe care călătoresc bancuri de pești nepăsători. Oricine vine din exterior este ignorat, depășit ca un obiect neînsuflețit, ca o bucată de stâncă sau un fragment de lemn care plutește în derivă. Tot ce ajunge până aici din exterior abia de este răsplătit cu o privire distrată și ignorat. Coralii pot cel mult coloniza, devora, dizolva această lume. Formele sunt instabile, nu trezesc încredere. Tot ce e viu se preface că e mort, iar ce e mort – că e viu.

Atârână ca două comete deasupra acestui cosmos sub care se cascadează adâncul, una mare și alta mai mică, aducând o veste bună de care cosmosului nu-i pasă și care nu se adevărește niciodată. Această lume este infinită și unică. Nu are nevoie de ajutorul nimănui.

Corpul ei degajă doar răceală. Când alunecă printre straturile calde, indolente ale apei și înoată, pe suprafața pielii se formează mici cristale de gheață. Este un corp străin din universul iernii, purtat de curenții acestui ocean cald, este un front de aer rece care infectează totul în jur, creează un curent rece – din acel moment, acesta va curge în jurul lagunelor încinse și va începe treptat să schimbe clima. Scoicile se micșorează, iar avântul lor ondulat se îngheșuie în labirinturi spiralate, anemonele se strâng ghem, oasele recifelor vor tremura de reumatism, bancurile de nisip se vor preschimba în ace de gheață ascuțite, strălucitoare.

Bărbatul, magicianul acela, stătea aproape de fiecare dată la cea mai îndepărtată masă. Cufundat în fotoliul de trestie, închis până la ultimul nasture, cu pantaloni lungi, arăta ireal. Pielea lui, plină de alunițe și cicatrice, se bronză într-o culoare urâtă, pământie, iar trăsăturile i se ascuțiseră – așa îmbătrânesc bărbații frumoși. Părul scurt, creț, tuns la nivelul pielii, înspicat, părea de departe o cipilică strâmtă. Îl ascundea sub o pălărie de paie pe care și-o trăgea peste ochi. Când stătea așa nemișcat la măsuta lui, ducând la buze paharul cu suc sau poate un cocktail amestecat cu suc de fructe, avea impresia

că observă totul vigilent și atent ca un prădător buimăcit de faptul că s-a trezit brusc pe o insulă de vegetarieni. Chiar asta i-a trecut prin cap: „prădător”. I se părea că îl cunoaște și încerca să-și aducă aminte de unde. L-a întrebat și pe fiul ei dacă i se pare cunoscut.

— Poate din ziare?

— Déjà-vu, i-a spus, am un déjà-vu.

— O eroare în matriță, i-a răspuns băiatul.

Dacă ar fi fost ceva mai solid, ar fi semănat cu tatăl ei, dar corpul lui era mai plăpând și mai palid. Obrajii, linia gurii trăgeau în același fel spre pământ – semn că a luptat îndelung cu resemnarea și a pierdut. Consecința acestei lupte era grimasa ironică în loc de zâmbet și permanenta și dezinteresată disponibilitate de a da lovitura de grație. Când vezi asemenea oameni îți vine pe loc să îi compătimești. Primesc compasiunea ta cu recunoștință, de parcă li s-ar cuveni, apoi te înțeapă și te împung din neatenție, din nebăgare de seamă, din simplul fapt că sunt absorbiți mai întâi de propria persoană.

După cină, bărbatul a întrebat-o dacă poate lua loc lângă ea. S-a prezentat. Se numea Kisz, iar numele i s-a părut fals, o abreviere. Vorbea engleză cu accent american, dar în vocea lui se simțea de asemenea ceva exotic, ceva dur și aspru. Și-a bâlbâit numele: Maia.

— Polonezi? a întrebat.

— Da, a răspuns fără vlagă și a început să caute în minte un pretext să se ridice și să plece.

O privea cu ochi strălucitori, cu un zâmbet discret care a dezvăluit o rețea de riduri ca niște raze în jurul ochilor. Era mai în vârstă decât crezuse.

— Am recunoscut limba. Am avut prieteni polonezi.

Au venit să se așeze la masa lor și cele patru femei vesele, zburdalnice; era limpede că le plăcuse excursia în care le dusesese Mike în ziua aceea. Țestoasa moartă fusese îngropată, prăjiturile cu ciocolată mâncate.

Plictisit, băiatul s-a ridicat și s-a dus la masa de biliard, unde a început să joace de unul singur. Ochii ei și ai lui Kisz îl urmăreau pe băiat, care a inventat un joc personal – a aranjat bilele în două șiruri, ca două formațiuni gata de luptă. Poate se juca de-a războiul.

Și-a amintit numele lor: Trees, Olga, Marike și Ingrid, între ele nu vorbeau în germană, ci în flamandă. Femeile călătoreau, povesteau entuziasmate despre voiajurile lor și despre următoarele destinații. Unele linii aeriene au asemenea oferte: călătorii în jurul lumii, reduceri speciale pentru zborurile transatlantice, călătorii fragmentate în mai multe etape. Și totul cu o singură condiție – trebuie să mergi întotdeauna într-o singură direcție. Trebuie să te hotărăști de la bun început: spre est sau spre vest. Apoi totul e simplu. Ele au ales: spre soare, spre răsărit.

Pronunțau neglijent numele exotice ale destinațiilor. Vorbeau despre bilete și rezervări. La auzul unui nume necunoscut reacționau în același fel – întrebau dacă este un loc sigur. Pentru că, după cum bine știm, s-au grăbit să adauge, acestea sunt ultimele momente ale vechii lumi pașnice. Ultima ocazie să pornești într-o mare călătorie, câtă vreme lucrurile încă merg așa cum trebuie. În curând granițele se vor închide, iar aeroporturile vor fi stăpânite de teroriști. Prin urmare, oricine e în putere să pornească la drum acum. Cât încă mai este timp.

În locuri cum e insulița aceasta, toți oamenii sfârșesc prin a semăna între ei. Turiștii, călătorii, vagabonzii sunt întotdeauna deasupra localnicilor, pentru că nu au spus „da” nici unui loc, prin urmare nu și-au pierdut libertatea. Casele din care au plecat sunt date uitării pentru o vreme, intrând în neființă. Și țările lor de origine devin ireale, nu se vorbește despre ele în ziarele locale, nu interesează pe nimeni. Cealaltă viață pe care au părăsit-o pentru o vreme încetează să mai existe, fapt care le dă iluzia libertății. Fără un loc și un nume, fără familiaritatea paturilor lor, a dulapurilor cu haine, a trezitului de dimineață, a rafturilor cu produse cosmetice din baie, a cuvintelor cu care înjură și a paginilor de Internet pe care le accesează. Cum altfel i-ai putea descrie pe oameni? Devin repetitivi, multiplicați. Cu cât ești mai indefinit, cu cât ești mai puțin dependent, cu atât e mai mare iluzia că ai mai multe alegeri, te apucă amețeala de la câte posibilități ai la îndemână, de la potențialele înlănțuiri de evenimente încă nedesfășurate.

Adevărata artă este să descoperi și să menții această stare de suspendare, în care nu trebuie să te pronunți de partea nimănui, când ești ca un preparat în formalină, plutind într-un lichid transparent fără să atingi pereții recipientului și lăsându-te privit cu nepăsare, de parcă ai fi doar un vis. Să te încredințezi viselor – acesta e scopul călătoriilor.

Când s-au uitat la vasul de linie care trecea pe lângă ei, una dintre femei a spus că trebuie neapărat să se ducă și ele pe insula mare. Alta și-a amintit că a jucat și ea o dată la ruletă, ba chiar a și câștigat, că a simțit numerele și ceva i-a șoptit pe care să pună jetoanele. Și fiecare își aștepta rândul să povestească o istorie mărunță despre sine sau altcineva cunoscut. Ce li s-a întâmplat. Nu existau reguli obligatorii, nici măcar un subiect anume, pentru că și acesta a alunecat încetul cu încetul în amurgul care se lăsa.

Cel mai mult vorbea o olandeză pipernicită cu păr cărunt, tuns scurt și față rotundă. Semăna cu un copil bătrân. Stătea cu mâinile în șolduri, cu spatele drept, iar umerii îi păreau ușor ridicați, de parcă ar fi tras brusc aer în piept și urma să-l expire în orice clipă, dar din cine știe ce cauză nu o făcea:

— În cazul acesta, ascultați, vă rog, ce mi s-a întâmplat mie. A tras concluziile și ca o filatoare atentă și obsedată descosea tot ce au spus alții și festona propriile șaluri, propriul lucru de mână, pronunțând

sunetele englezești pe nas, grăbindu-se, de teamă că ar putea-o întrerupe cineva. „Eu, mie, la mine, ale mele, cu mine, al meu, a mea” – declina cu încântarea unui poet, cu satisfacția cuiva căruia sonoritatea cuvintelor îi făcea plăcere. Și-a semețit capul, ridicându-l ușor spre tavan, dând de înțeles prin asta că nu se adresează restului, celor așezați incomod pe canapelele căzute, ci auditoriul ei este cineva cu mult deasupra lor, un tablou agățat sub tavan sau o prezență invizibilă – o ureche uriașă care ascultă.

Maia nu ar mai trebui să bea alcool, gata. Împinge paharul deoparte, ridicând în jurul lui un perete subtil din voal și muselină.

Maiei i se părea că, involuntar, toți adoptă aceeași poziție ca femeia care povestea – Olga sau Marike – ridicându-și capul spre tavanul de bambus, înălțându-și ușor fața, de parcă lumina lampionului palid le-ar fi putut bronză pielea – ba chiar și Kisz, cu fața lui obosită și căzută, se îndreaptă de spate, dar chipul lui în poziția aceea nefirească pentru el capătă o expresie tragică, devine o mască gravă cu gura de un roșu întunecat și ochi căprui mari.

Și atunci Maia are o viziune și nu-și mai poate scoate din minte imaginea aceea, nu mai ascultă: apa iese din mare, inundând plaja și infiltrându-se pe sub platforma de lemn a terasei, cucerește plaja centimetru cu centimetru, eliberează scoicile din captivitatea nisipului, umple urmele discrete ale pașilor. Scândurile se lasă înghițite de acest potop, apa ajunge în sfârșit și sub picioarele lor și continuă să crească într-o liniște amenințătoare, îi inundă pe neobservate, ajungându-le deja până la genunchi. Și nimeni nu observă nimic, absorbiți cu toții de discuție sau monolog. Poate doar corpurile au rămas vigilente, pentru că picioarele caută un loc stabil pentru a nu ceda presiunii apei, se agață de canapele, se prind de piciorul mesei, iar semețirea și ridicarea capului reprezintă în esență o reacție involuntară, o formă de apărare în fața pericolului de înec – da, căci potopul se oprește când apa le ajunge până la bărbie și, fără să bănuiască absolut nimic, continuă să vorbească deasupra nivelului ei. Privirea se ascunde sub pleoapele pe jumătate coborâte și gura cu buze încordate, tremurânde, rostește nazal propoziții care încep numai cu „eu”. Vocea ricoșează de suprafața liniștită a apei. Dedesubt, corali și anemonele pun stăpânire pe corpurile lor în liniște.

Să te scufunzi, să înoți în spațiul verzui, acolo unde, lângă masă, ținându-se spasmodic și înconștient de brațele scaunelor, se află corpuri fără capete, supunându-se fără tragere de inimă acțiunii blânde, calde a valurilor apei. Să înoate printre ele, să le privească pielea îndeaproape așa cum ar fi privit un recif de corali. Să le admire nasturii hainelor care aruncă sclipiri slabe și inelul de pe stelele de mare ale mâinilor. Să se mire de existența unei creaturi atât de stranii cum e piciorul încălțat în sandală. Să lase totul în urmă. Să pornească în largul

mării.

În timpul zilei, iubirea celor doi nu o deranja, mai ales dacă făceau dragoste în bungaloul lor. Când coborau la masă, mergeau înlănțuiți în lesa privirii. Uneori el, ca și cum ar fi făcut-o absolut întâmplător, fără să vrea, o ferea de privirile scufundătorilor chinezi, se așeza în fața ei, iar femeia dispărea în umbra lui.

Totuși noaptea făceau sex zgomotos, sistematic, în același ritm, ca niște mașini molatice. Ea gemea. În bungaloul lor ardea lumina, e clar că doreau să se poată vedea mereu. A doua zi îi întâmpinau la masă priviri curioase. Prin urmare, iubirea lor se desfășura pe scenă, dar nici asta nu îi împlinea de tot, de vreme ce în fiecare noapte trebuiau să se afunde unul în celălalt, să se întrepătrundă, să își sondeze adânc trupurile.

Adeseori Maia nu putea să adoarmă sau se trezea în mijlocul nopții udă de transpirație. Trăgea cu urechea, condamnată involuntar la insomnie de dragostea celor doi. Nu o mai ajuta cartea citită noaptea, lingurițele și ceșcuțele de porțelan, nici existența îndepărtată a iernii. Nu mai dormea.

De aceea, la următorul mic dejun s-a dus la Mike și i-a arătat cu degetul bungalourile mai modeste, situate mai departe, mai sus. Mike a fost surprins.

— Mai bune sunt cele din apropierea plajei. Ești mai aproape și de restaurant.

— Nu, i-a răspuns. Vrem acolo, sus.

Au primit așadar cheia și acum căra cu băiatul cele două rucsacuri pe care le aveau.

Bungaloul era și mai mic, iar fisurile din pereți și mai mari. Părea mai rar folosit – dar dușul arăta mai bine. Pe faianța albă și netedă se perinda un șir de furnici. Prin crăpătura din ușă intrau bețișoare și fire de iarbă aduse de vânt. A verificat cu mare atenție paturile – saltelele erau noi și întregi, era imposibil să fi intrat ceva în ele pentru a-și face cuib. Dar măcar acum nu mai auzeau gemetele iubirii, numai micile maimuțe care umblau noaptea, chicotul sau poate plânsetul lor. Maimuțele se uitau pe ferestrele bungaloului. Niște fețe mici, senile, mirate. Una dintre ele era mai tupeistă, aproape agasantă. Ieșea în evidență datorită favoriților. Neîndoielnic masculul alfa. Sau poate maimuțele aveau matriarhat? Stătea pe pervaz într-o poziție dezinvoltă și le observa fiecare mișcare, clipind nervos din ochii care trădau o tensiune voalată. Îi mai lipsea doar țigara și ar fi fost imaginea fidelă a lui Bogart. Femeia a pufnit la ea și a scuturat fața de masă albastră ca să o sperie.

— De ce ai alungat-o? a strigat băiatul. Am fi putut s-o dresăm, sunt atât de inteligente.

— Pot fi periculoase, i-a spus.

— Sigur, sigur, pentru tine totul poate fi periculos. La urma urmelor, e un animal mic, curios și prietenos. De ce să fie ostilă?

Și-a agățat pe terasă sforile cu scoici. Vedeau de acolo marea și toate bungalourile, ba chiar și o parte din satul de pescari din celălalt golf al insulei. Marea care se dezvăluia privirii era netedă și luminoasă. Departe, în partea dreaptă, se vedea țărmul insulei mari care noaptea strălucea în lumina becuțelor.

A dat un ocol bungaloului și a găsit o șopârlă moartă, uscată ca iasca, și o grămăjoară de scoici mici înnegrite – cineva care mai fusese aici înainte de ei le aranjase într-o moviliță. Când s-a aplecat să se uite mai bine la ele a simțit mai multe perechi de ochi ațintiți asupra sa. S-a îndreptat încet și le-a văzut – maimuțe de mărimea unor pisici stăteau în copaci și o priveau curios, așa cum privești un vecin care tocmai s-a mutat lângă tine.

A început să se gândească la ele mai prietenos. I-a trecut prin cap că sunt copii nenăscuți ai nordului, copii din țara lingurițelor și ceșcuțelor de porțelan, sortiți acum să ducă o viață de maimuță săcâitoare din cauza faptului că au eșuat în existența lor ca oameni. O altă civilizație. Cu ușurință suspectă, băiatul a prins imediat teoria reîncarnării, e clar că i-a plăcut justiția ei simplă. Apoi cu siguranța gândirii lui de copil de unsprezece ani a tras concluzia că orice durere, orice suferință este în felul său o purificare.

— E o ardere a karmei, i-a spus ea.

— Și atunci de ce nu vor oamenii să sufere, a întrebat retoric, când coborau deja spre mare.

— Te miri?

Băiatul a tăcut o clipă.

— Nu mă mir, a spus și s-a întins pe suprafața azurie, minunată, strălucitoare a apei care în ziua aceea arăta ca un jeleu.

Cartea pe care încearcă să o citească e plină de amănunte. Cel care a scris-o trebuie să fi suferit de rău de mare teribil – se agăța de obiecte ca să nu vomite; le descria cu gura plină de salivă, dorind neîndoielnic să o înghită, să-și umple burta cu balastul acela concret, să devină mai greu și mai stabil. Și totul se transferă asupra cititorului, care devine la rândul său un individ-magnet și atrage spre sine lingurițele, sosierele de argint, ceasurile de buzunar, cataramele, nasturii. Biletele, jetoanele, cărțile de joc. O bogăție concretă. Femeia tânjește după țara aceea stabilă. Acolo trimite cărțile poștale.

Dar mai are o amintire despre acel loc. Acolo, viața ei se compune exclusiv din excepții și coincidențe. Locuiește într-un oraș pe care îl detestă. Tânjește după locuri pe care nu le poate găsi. Ce își dorește cel

mai mult nu se împlinește niciodată. Spre ea vine numai ce nu-și dorește. Viața ei se compune așadar din deșteptătoare defecte chiar când punctualitatea este importantă, din cuvinte intuite când de fapt e important să le înțeleagă perfect sensul, din apeluri nepreluate cu mesaje pe care nimeni nu știe să le repete, din chitanțe rătăcite și lucruri care nu suferă amânare, din pagini neașteptat de goale în cartea pe care o citește și asta chiar în punctul culminant, din călătorii anulate care ar fi putut să o conducă, în sfârșit, în direcția potrivită.

Descoperind treptat importanța acestor lucruri supărătoare, îi apare în fața ochilor imaginea unui spațiu găunos, a unei țări imprecise fără nume și granițe, a unui ținut al bâlbâiților, cu o limbă în care orice cuvânt are un număr infinit de semnificații, ca un puț fără fund.

Bărbatul acela era neîndoielnic bolnav. Se mișca încet și cu grijă, de parcă intuia că trupul lui e prea fragil pentru mișcări normale, că nu ar suporta un salt de pe ultima treaptă a scării de lemn, nici să lovească prea impulsiv cu tacul în bile, nicio strângere cordială a mâinii. Adeseori vorbea cu cineva prin aparatul de emisie-recepție pe unde scurte al lui Mike, dar pe urmă a început să-i dea de înțeles acestuia că nu mai dorește să preia apelurile. Leșea din bungaloul său luxos, singurul construit din piatră și nu din trestie (avea chiar și aer condiționat), abia după-amiază și stătea tot timpul nemișcat, frunzărind ziarele pe care i le aducea zilnic șalupa poștei de pe insula mare. Toate erau din ziua precedentă. Dacă ar fi venit sfârșitul lumii, ar fi aflat despre el cu o zi întârziere. Cu ochii ascunși sub borurile pălăriei, arăta ca o piesă de mobilier, ca un manechin postat de proprietar pentru a atrage turiștii la un pahar de băutură. Mâinile lui, în schimb, nu erau niciodată liniștite. Degetele lungi, osoase învârteau o minge de ping-pong sau o monedă, o mică vietate conviețuind în simbioză cu trupul acela costeliv și imobil. Se vedea că nu-l deranjează canicula și nici briza sufocantă care bătea dinspre ocean și te făcea să te gândești la aburii apei clocotinde. Odată l-a văzut cum a intrat până la genunchi în apa de la țărm, cu pantalonii suflecați până la jumătatea coapsei. Pielea de pe glezne era albă ca laptele, de parcă nu și-ar fi expus niciodată la soare picioarele slabe.

Băiatul îi studia mâinile. Urmărea cu privirea mingea, încerca să nu piardă din vedere moneda.

— Domnul acela a promis c-o să-mi arate un truc.

Kisz a așteptat să fie strânse farfuriile de pe masă, apoi a scos din buzunar moneda și a strâns-o într-un anumit fel în palmă.

— Am mâinile găurite, a spus și a zâmbit cu tristețe prefăcută.

A observat că are dinții foarte albi și uniformi, noi-nouți. Rotunjea prea tare și prea atent vocalele, le cânta, de parcă era plictisit de dicția americană guturală.

— Creez ceva nou, a spus iar, după care în palma lui a apărut o

minge de cauciuc colorată. I-a aruncat-o băiatului, care a prins-o din zbor și a studiat-o cu atenție.

— E o minge ca oricare alta, a spus dezamăgit.

— Am creat pentru tine o minge ca oricare alta, iar acum uite – a băut suc din pahar și a învelit paharul gol în ziar, apoi a mototolit ziarul în mâini; paharul dispăruse.

Băiatul îl privea fascinat.

— Te învăț și pe tine câteva trucuri, vrei?

— Bineînțeles, a spus, iar ochii i s-au aprins.

— Știi să citești în engleză?

Băiatul a dat din cap că da.

— Am o carte cu cele mai celebre trucuri. Ți-o pot împrumuta.

— Oh, mi-ar plăcea foarte mult.

— Ți-o aduc mâine. O am în bagaj. Mai uită-te o dată și gândește-te cum fac ce fac, e simplu, uite – a pus mingea în palmă și a acoperit-o cu cealaltă. Nu știa cum s-a întâmplat, dar o clipă mai târziu mingea dispăruse.

Băiatul a oftat admirativ.

— Iar acum, uite, o creez din nou – și sub palma lui a apărut iar o minge, de data asta verde.

— Unde dispare, unde este? a întrebat băiatul.

Kisz a zâmbit misterios și nevinovat, ca un preot. Mike a izbucnit în râs.

— Știi că e imposibil. Nu poți crea ceva din nimic, nici să faci monedele să treacă prin palme, i-a spus femeia când stăteau întinși în fierbințeala umedă a nopții care se lăsa.

A crezut că o să-l supere cuvintele ei, dar băiatul i-a răspuns somnoros că știe. I-a mai spus că ar fi fost frumos să creadă că așa ceva este totuși posibil. Știa că adoarme cu mingea verde din plastic tare în mână.

Și-a dat seama cât s-a schimbat băiatul de când au plecat în călătorie în urmă cu câteva luni. Se mai maturizase. Corpul lui devenea încetul cu încetul mai puternic. Genunchii au devenit brusc mari, disproporționali, grei. Articulațiile la fel. Tălpile îi creșteau cu încăpățănare, câte un milimetru pe zi, așa i se părea, poate chiar cu mai mult de atât. Acum îl putea privi drept în ochi, fără să se mai aplece sau să îngenuncheze înaintea lui. Degetele mâinilor s-au alungit, încă nu știau ce au de făcut cu puterea lor, palmele erau în continuare ale unui copil, moi. Mișcările își pierdeau încetul cu încetul impulsivitatea și agilitatea copilărească. Deveneau toropite, lente. Avea senzația stranie că a adormit, că maturizarea era în esență cufundarea într-un somn adânc, într-o stare aproape lunatică. Acum se culca

adeseori imediat după apusul soarelui și dormea până la răsărit. Noaptea era noapte, iar ziua zi. Încă nu viola granițele acestei diviziuni universale, așa cum o făceau adulții, participa la lume cu precizie animală. Corpul lui în somn emana un miros nou, surprinzător; nu îl cunoștea, de parcă era în casă cu un străin. Vorbea în somn într-o limbă care imita un grai real, dar care nu însemna nimic, cel puțin ei nu-i spuneau nimic. Se simțea în ea existența unor reguli gramaticale, a unor desinențe care păreau supuse pravilelor declinărilor, dar cuvintele și frânturile de propoziție pe care le rostea noaptea nu aveau niciun sens. Pe jumătate adormită, s-a gândit că ar trebui să le noteze și să studieze misterioasele cuvinte la lumina zilei; poate atunci ar fi reușit să le descopere sensul, dar vlăguită de somnul greu, umed, nu a găsit puterea să se ridice după hârtie și creion.

Toată noaptea, maimuțele – sau poate alte animale? — au făcut tărăboi pe acoperiș. Uneori zburau deasupra bungaloului în goane nebunești. Se trezea și iar adormea, reținând cu acel prilej și țărâitul impasibil al șopârlelor care stăteau agățate de tavan. Spre dimineață, când începea să se lumineze, totul amuțea. Zorii zilei aduceau cu ei liniștea, soarele prădător care răsărea fotografia lumea și o încremenea într-o lungă și încordată așteptare, înainte ca ziua să înceapă cu adevărat.

Băiatul s-a trezit devreme și a fugit repede la micul dejun. Îl aștepta pe Kisz, dar acesta nu a apărut. L-a văzut de sus pe Mike cu olandezele, s-au urcat în șalupă, plănuiind să se bucure de confortul insulei civilizate din apropiere.

După lecții, s-a gândit să meargă de-a lungul țărmului în excursie până la satul de pescari. Băiatul a protestat, sperând fără îndoială că o să apară Kisz cu cartea, apoi a acceptat fără entuziasm să o însoțească. Și-au pus pălăriile pe cap și s-au uns cu cremă de protecție solară. A pus în rucsacul mic ceva de băut și niște dulciuri.

De pe țărm, insula arăta ca decorul unui film romantic. Ar fi fost de-a dreptul superbă dacă ar fi putut stinge printr-o apăsare de buton vipia copleșitoare, fierbințeala aceea. Și miasma peștilor care se descompuneau, a algelor care putrezeau. Ar fi fost frumoasă dacă ar fi putut să o separe de restul lucrurilor dezagreabile și să o lipească în albumul cu amintiri răcoroase. Așa avea de gând să facă.

Au mers pe plajă cam un kilometru, cu picioarele adâncite până la glezne în apă. Au găsit aici mai multe scoici uriașe, de-a dreptul extraordinare, despre care Mike le spusese că nu au voie să le scoată de pe insulă. Făceau parte din patrimoniul național. De altfel, erau mult prea mari pentru a fi băgate în buzunar sau în rucsac, nu aveau cum să le care. Așa că doar le-au admirat și, plictisiți în cele din urmă de repetabilitatea modelelor, le-au lăsat acolo unde erau. Apoi au ieșit pe

țarm, continuându-și drumul pe o cărare îngustă. Puțin după aceea au trecut pe lângă portul cu miros pestilent, unde câteva șalupe primitive erau ancorate de pari bătuți pe fundul mării și câteva năvoade erau întinse la uscat. Marea arunca la mal deșeurile - aceleași de pretutindeni: pungi de plastic, bucățele de staniol de la dulciuri, fragmente de pahare de înghețată, cauciucuri - de parcă ar fi fost o rană uriașă, supurândă.

Doi copii mici, aproape goi, îi priveau concentrați. Nu au reacționat la salut. Satul se compunea din câteva zeci de case din lemn, similare cu bungalourile lor. Două dintre ele aveau antene de satelit orientate direct, aproape vertical, spre cer. Se făcuse atât de cald, încât trebuiau să se miște fluid, în ritm încetinit. Cu ochii fixați înainte, fără mișcări bruște. Băiatul a început să se plângă că e obosit și vrea să se întoarcă. Nu aveau cum să se răcorească nici pentru o clipă în apă. Aici marea era pângărită de gunoaie, de scheletele unor bărci distruse, secționată de mici debarcadere găurite și pestilențiale. Nu era nici țipenie; cu siguranță localnicii se adăposteau în interioarele căsuțelor ajurate, la umbra antenelor.

S-au mai învârtit puțin pe sub copaci și tocmai se pregăteau să se întoarcă, când au observat pe promontoriul stâncos o altă casă, diferită de toate celelalte.

Era o capelă de piatră, poate nu chiar o capelă, cât un altar umbrat de copaci, întors cu fața spre mare, vizavi de un debarcader jalnic și câteva bărci ancorate de el, în fața unei fâșii de piatră care duhnea de la resturile de pește împrăștiate pe plajă. Pe două trepte fuseseră aranjate cu grijă câteva zeci de figurine reprezentând zei - Buda, zeițe cu multe mâini, o siluetă zveltă în straie bogate, care te ducea cu gândul la un sfânt catolic - un sincretism emoționant, simplu. Lângă figurine erau fructe proaspete, o cantitate simbolică - o banană, un mango, ba chiar un pachetel de gumă de mestecat Wrigley Spearmint și unul de Mentos. Lângă una dintre figuri a văzut ceva ce i-a atras atenția - o sticlă de plastic cu tetină, pe jumătate plină cu lapte. Zeitatea căreia i se adusese drept ofrandă laptele era neîndoielnic un copil - capul mare, membre mici, neajutorate, o față bucălată și zâmbitoare. Un zâmbet larg și ceva în genul unei armuri, imitația unei armuri pentru o luptă-simulacru, neserioasă, un joc de copii. Cine vrea să lupte cu un copil? I-a făcut o fotografie, iar băiatul, înviorat, i-a pus la picioarele desculțe o bomboană cu eucalipt.

Zeul acela vesel invita la joacă, amuza. O rană făcută de sabia lui nu putea decât să te gâdile. O să verificăm în enciclopedie ce zeu este, i-a promis băiatului.

S-au întors atât de obosiți, încât băiatul a adormit imediat. Nu i-a fost nici foame, nici sete. Stătea întinsă pe pat și auzea cum vipia amuțea

toată natura în jurul amiezii – dădea sonorul încet. S-a gândit câtă vreme ar putea supraviețui fără mâncare. Aici, la tropice, cu mult mai mult decât în nord, unde frigul răcește chiar și corpurile cele mai rezistente. Aici ar putea încerca. Ar primi energie direct de la lumină, cea mai pură energie, poate pielea ar fi în stare să producă clorofilă umană. Ar mânca, stând întinsă la plajă. Reflexele luminii pe suprafața apei ar fi sărate și orbitoare, petele de lumină între copaci – dulci. Soarele ar curge din cer ca laptele, un sân mare ceresc și șuvoiul lui nesfârșit de lapte. Dinții s-ar acoperi de o membrană ca o mobilă nefolosită învelită într-o husă, limba ar fi curată, lustruită, destinată numai modelării cuvintelor. Laringele s-ar astupa, ar dispărea. Corpul s-ar închide, nimic străin nu ar mai putea pătrunde în el, o adevărată monadă desăvârșită.

Să se întoarcă, să se concentreze într-o singură idee, un singur plan de călătorie, să pregătească pașapoartele, să verifice vize, legăturile autobuzelor, trenurilor și avioanelor. Să hotărască următoarea destinație. Să aleagă un asemenea loc în care viața nu costă mult, în orice caz, nu mai mult decât acasă, ba de preferat chiar mai puțin, în felul acesta ar economisi pentru biletele de avion. Să trăiești astfel încât să ieși cu cheltuielile la zero.

Încă nu, încă puțin. Deocamdată, simplul gând că ar trece la fapte îi dă fiori. E din cauza arșitei, nu se poate concentra pe nimic, orice activitate încremenește la jumătatea gestului, orice plan se disipează imediat ce ia naștere în cap. Vederea pixului, a mobilului închis cu mult timp în urmă și a cheilor nu îi trezește nicio asociație în memorie. Sunt niște obiecte false, inutile. Ciudate ca niște vietăți de pe fundul unei alte mări.

Din nou era așezat în același loc, un manechin rigid. Știa că se uită la ea, îi simțea privirea uscată, grunjoasă pe picioarele slabe, pe umeri. Și ea îl fixa cu aceeași privire rece atunci când el nu știa că îl privește. La fel ca ea, se prefăcea că nu-și dă seama că e urmărit cu atenție. Acele priviri furișe, aruncate unul altuia, îi făceau dușmani. Erau dușmani prin definiție, din principiu.

În pofida staturii sale normale, avea ceva de pitic în el, ceva de gnom. Poate senzația aceasta era pricinuită de spatele rotunjit și gâtul slab, ridat. Capul lui era întotdeauna ușor întins înainte, ca la țestoase, de parcă ar fi încercat să-i provoace inconștient pe cei din jur. Uneori arăta ca un bătrân, dar apoi, când razele soarelui și umbrele palmierilor erau mai blânde, părea că nu are mai mult de patruzeci și ceva de ani. Făcea tot posibilul să nu se uite la picioarele lui – îi trezeau o scârbă de nedescris – din sandale ieșeau degete lungi, atât de zvelte, încât labele picioarelor păreau niște mâini. Unghiile aveau o culoare gălbuie, neplăcută.

Întotdeauna încerca să se așeze la altă masă decât el. Nu reușea mereu. Acum, de exemplu, a venit să se așeze lângă ea când își bea ceaiul. S-a cufundat ostentativ în lectura broșurii turistice.

— S-ar putea crede că fugiți de cineva, a spus brusc.

Nu a ridicat capul. A auzit asta de multe ori, i se spunea sau, mai bine zis, i se comunica: uite, eu nu fug, eu sunt în regulă, sunt inocent. Dar, de fapt, cuvintele astea însemnau: o să te prind și o să te rețin.

Ce poate fi mai rău decât triburile acelea sedentare, leneșe, care pleacă din când în când de acasă într-un simulacru de călătorie – turism, cărând cu sine casa crescută în corpurile și creierele lor, imprimată simbolic pe bagaje, pe toate trusele cosmetice cu cele mai necesare creme, dischete demachiante, tablete și supozitoare; agende cu adresele altor case, pline de numere, semne, drumuri de acces, cărți de credit, ancore de plastic, la prima vedere nevinovate, dar în realitate agresive și amenințătoare. Mai întâi ceasuri precise au mărunțit timpul în fărâme inumane, iar acum cârdurile, în colțișorul retras al băncilor, taie viața în noi secvențe și estimează valoarea clipelor în sume concrete. Trebuie să plătești un abonament nesfârșit, trezirea costă, somnul de asemenea, acțiunea și inacțiunea, începerea unei activități și renunțarea la ea, iubirea și singurătatea. Trebuie să cumperi bilete pentru a participa la propria viață. Drepturile de autor au fost vândute de la bun început, apoi trebuie să cumperi cu bani grei dreptul la existența de zi cu zi.

Oamenii care se mișcă între două puncte de-a lungul unor linii drepte sunt doar niște călători ocazionali. Rămân pe continent, fiecare popas pe care îl fac echivalează cu luarea în posesie fie și pentru o clipă a unei bucăți de pământ – o gospodăresc, chiar dacă asta presupune lucruri la fel de banale precum aranjarea hainelor în dulapul camerei de hotel și așezarea periutei de dinți pe rafturile băilor. Călătoria lor este o iluzie, pentru că are un scop dinainte stabilit; fie caută compania altor oameni, fie sunt atrași de lucruri. Vizitează sau privesc.

Însă nu și ea. Ea este transparentă, nu atinge pământul cu picioarele. Se ridică deasupra lui – de aceea cei care stau bine cu picioarele pe pământ și rămân pentru mai multă vreme într-un loc încep să prindă rădăcini, de aceea li se pare acelor oameni că ea fuge.

Nu, nu fuge deloc. Casa ei este drumul, locuiește în călătorii. Iar pentru ea călătoria nu este o linie dreaptă care unește două puncte – e o altă dimensiune, e o stare. În timpul unei călătorii nu există lucruri evidente, nici lucruri probabile. Drumurile sunt înțesate și încâlcite, se întretaie în locuri neașteptate, iar hărțile fiecărei dimineți arată altceva, nu te poți încrede în ele. Ea alunecă pe suprafața pământului ca un spirit, fără să lase urme ale trecerii sale. Se întâlnește numai cu spirite înrudite, cu alți tovarăși de drum și se desparte de ei fără regrete; pe restul oamenilor nu-i observă, sunt pentru ea încețoșați și șterși – se

mișcă prea încet.

— Și dumneata fugi, i-a spus.

Și a mai adăugat, în gând: „Și pot spune atâtea lucruri bune despre tine”.

Și atunci i-a atins cu degetul arătător antebrațul; s-a uitat la locul acela surprinsă.

— Eu n-am nicio șansă de evadare.

— Să vă aduc ceva de băut? I-a întrebat și s-a retras.

S-a ridicat brusc și s-a întors anevoie la bungaloul lui. S-a gândit că n-o să se mai întoarcă și s-a dus la bar după ceva de băut. Soarele se legăna la orizont, uriaș, roșu, tumefiat. A schimbat câteva cuvinte apatice cu una dintre femei.

Dar Kisz s-a întors după vreo jumătate de oră, schimbat. Arăta acum relaxat, roșu în obraji.

La cină a reușit să se așeze mai departe de el. Vedea că le povestește ceva celor patru turiste neobosite. Discuția lor animată venea spre ea în valuri. Le zâmbea seren, cu ochi strălucitori, ca un vânzător ambulant care a dat, în sfârșit, peste niște potențiali clienți. Vedea că privirea lui alunecă din când în când spre ea și fiul ei, spre măsuta lor izolată.

Și atunci și-a dat seama că nu la ea se uită, ci la băiat.

Mike nu știa cine e mica zeităte. A petrecut o zi întreagă curățând echipamentele de scufundare. A întins frânghiile la uscat, a desfăcut în bucăți mecanismul buteliei de oxigen.

A spus că este catolic și nu se pricepe la zei.

— În curând oceanul va înflori și va trebui să plec de aici. Am multă treabă.

L-a întrebat de Kisz.

— Se vede că sezonul ăsta l-a extenuat. E foarte bolnav. Se pare că asistentul lui încheie afacerea pe insula mare și se întorc acasă.

— Unde anume?

— N-am idee. Are pașaport american.

— Ce are?

— Cu siguranță a contractat una dintre bolile tropicale de care suferă oamenii din nord.

— Nu e contagioasă?

Mike a ridicat din umeri.

— Doar v-ați vaccinat înaintea plecării, nu-i așa?

Visează următorul vis.

Mama ei îi spune:

— A murit mama mea.

— Păi a murit demult. De ce-mi spui asta acum? ripostează.

- Nu, nu, abia acum a murit. Cealaltă moarte nu a fost reală. Am aflat că în toți anii ăștia a locuit în Olanda și abia acum a murit.
- Și de ce nu a zis nimic atâta timp?
- A avut foarte multă treabă la final de sezon.

Și-a adus aminte cum, în urmă cu mulți ani, au adus-o pe bunica la ei acasă. Bunica murea liniștit, fără grabă; se cuibărise în moarte ca în compartimentul confortabil al unui tren transcontinental. Femeia aceea străină, pe care nepoata o vedea a doua oară în viață, stătea în patul mamei ei. A cerut să-i fie ridicată perna, încât aproape ședea și privea totul fără interes. Se prefăcea că e doar o slăbiciune trecătoare. Nici mama ei nu a rostit vreodată cuvântul „moarte” sau „a muri”. Până să o ducă la spital, schimba corpul emaciat, plătând ca al unui copil, al bunicii, care suferea sub plapumă propriile metamorfoze, se usca și își lepăda arogant și nerușinat pielea. Mama ei refuza să vadă lucrurile astea, doar înclina capul și strâmba ușor din nas. Îi cojea mere, le dădea pe răzătoare și o hrănea cu lingurița ca pe un copil. O forța să înghită vitaminele, pe care bunica le scuipa pe capotul de flanel albastru, nou.

Ea, nepoata, nu se amesteca. Se gândea doar că e o binecuvântare să mori atât de îndelungat, să ai timp să te miri, să depeni amintiri. Să ai timp să te îngrozești și să fărâmițezi apoi groaza în bucățele pe care le poți considera cel mult niște inconveniențe mărunte, nicidecum moarte.

Apoi, când totul s-a terminat, după înmormântare, care s-a întâmplat să fie în perioada sesiunii de restanțe a nepoatei, mama umbla în capotul albastru al bunicii, stătea sprijinită de aceleași perne și continua să curețe merele de coajă, de data aceasta pentru ea. Umbla prin casă în papucii bunicii. Spunea că și capotul, și papucii de casă erau noi și era păcat să-i arunce.

Maia a încercat să noteze acest dialog simplu din vis imediat ce s-a trezit și a căutat îndelung în rucsac un pix. În cele din urmă, când l-a găsit, știa că o parte a visului îi scapă deja. L-a notat în câteva propoziții, dar știa că nu e tot. Stătea aproape goală pe pat și se uita la mâna ei suspendată deasupra paginii agendei. Se uita la pixul care în orice clipă se putea mișca pentru a lăsa în urmă linia neliniștită a unei reprezentări grafice. Aștepta cu mâna ridicată și spera că mâna va ști singură ce are de scris, că își va aminti mai bine decât ea ce s-a spus în vis.

În ce fel se observă oamenii unii pe alții? Cine se uită la ei și la cine se uită la rândul lor? Cine este cu adevărat cel care își spune „eu” – cel care privește, sau cel care este privit? Că doar nu pot fi amândoi „eu”, e illogic, paradoxal. Ar însemna că omul e bivalent, poate chiar

polivalent. Și totuși e ceva ce privește corpul, urmărește cu atenție mâinile tremurânde sau pungile de sub ochi. Acel ceva e mai mult decât corpul, privește sfredelitor de sus. Dar este, la rândul său, observat. Cine urmărește dispariția lucidității, leșinul? Cine vede visul? Cine visează și cine notează apoi visul? Cine spune: „Cu mine se întâmplă ceva rău” sau „Mi-e teamă”? Cine se teme și cine afirmă că se teme? În cazul acesta se poate spune că exiști de două ori, de parcă ai avea un geamăn siamez, iar printr-o coincidență perfidă sunteți lipiți la spate? Nu-ți poți vedea fratele niciodată, nu-l poți privi în ochi și totuși sunteți amândoi condamnați să vă cărați în spate unul pe celălalt.

„Eu” și „eu” – relația aceasta este nedefinită și misterioasă. Se desfășoară în monologuri lăuntrice, nedeslușite, în care numai anumite cuvinte sunt gândite până la capăt și cu grijă; restul se suprapun peste contururile altor cuvinte, generale, vagi, pe care în cele din urmă le înghite întotdeauna imaginea de ansamblu. Aceasta este limba în care vorbește „eu” cu „eu” – un monolog din imagini care curg ca o lavă și încremenesc în formele respingătoare, concrete ale identității.

Iar când „eu” i se adresează lui „tu”, teatrul lăuntric al monologurilor trebuie să facă loc dialogurilor ritualice. Dialogul prevestește sfârșitul semnelor ambigue, al simbolurilor onirice, al sugestiilor amorfe. Trebuie să vorbești clar și concret. Să ajustezi gândurile în funcție de cuvinte. Trebuie să arunci mingea de la unul la altul, fără să ai vreodată siguranța că ești înțeles. Probabilitatea de a se înțelege „eu” cu „tu” e exprimată factorial, sub linie. Iar când înțelegerea nu se produce, poți să vezi partea bună a lucrurilor și să privești de sus: știu ce vrei să spui. Nu știi, n-ai cum să știi. Niciun experiment științific nu a elucidat problema. Suntem diferiți, dar nu știm cât de diferiți. Credem cu optimism că doar puțin.

„Eu” față de „tu” – coeficientul cel mai dureros. Incomod. „Eu” devine dependent de „tu”, trebuie să se definească mereu, să rămână vigilent și conștient. Granițele sunt laxe, sensibile la orice atingere, se cercetează și dau înapoi, niște antene de melc. Când nesiguranța devine insuportabilă, „eu” se retrage în spatele măștilor, și multe dintre ele se solidifică, preschimbându-se într-o carceră. „Eu” și „tu” aproape întotdeauna se apropie prea tare și trebuie să lupte să păstreze distanța și să o controleze.

Prin urmare, mai bine îl schimbi pe „tu” cu „el”, aceasta fiind relația cea mai sigură, căci „tu” nu se va mai apropia prea mult. „Eu” trebuie să fie pragmatic, concentrat pe suprafața sa sferică, netedă, care își dezvăluie – chiar așa – forma altora, dar mai ales reflectă lumea exterioară și nu îngăduie să pătrundă nimic din afară. Numai „el” poate privi din toate părțile, poate aprecia – acceptă sau respinge. Unele lucruri le poate micșora, pe altele exacerba, este stăpânul absolut al percepției. Să faci lumea să devină „el”, abia atunci o poți folosi

instrumental, o poți arunca din mână în mână ca pe o minge, o poți vrăji, plăsmui și face să dispară.

Mike a agățat ghirlande scânteietoare în jurul bungaloului principal, în jurul restaurantului și pe unele căsuțe cu intenția de a speria maimuțele care deveneau tot mai agresive, mai ales în jurul prânzului. Ghirlandele erau alcătuite din cioburi de oglindă prinse de sfori.

Fluturau neliniștit în vânt, veghind împrejurimile cu ochii lor mereu căsați, fără pleoape. Oglindeau lumea în frânturi, fragmentat, tremurător și instabil, ca un miraj pricinuit de arșiță; ca o reflexie a luminii pe suprafața apei care se preschimbă în tremurul ocazional al luminii, în forme percepute de ochii obosiți drept cunoscute. Acum, pretutindeni erau pete de lumină călătoare. Lingeau fiecare lucru, repede și lacom.

Nu-l scăpa din ochi pe băiat. Stătea cu picioarele întinse pe un scaun, cu aceeași carte pe genunchi de multe zile, deschisă la o pagină oarecare; nu citea deloc, îi observa fiecare mișcare. Vedea cum se ridică pe vârfuri și urmărește curios frânturile de lumină reflectate de pupilele de oglindă. Când și-a pierdut interesul, s-a întors la trucurile sale: cel cu mingea de ping-pong, pe care o făcea să dispară; pe un șiret învăța să facă noduri pe care le desfăcea imediat cu o atingere de baghetă.

Kisz era la locul lui obișnuit cu un teanc de ziare și reviste; stătea în fiecare după-amiază pe canapeaua lui, uneori borul pălăriei se ridica imperceptibil și atunci era sigură că iar se uită în direcția lor. Ca un lup care pândește de la marginea pădurii. Când cobora cu fiul ei la plajă, trebuia să treacă pe lângă el, să-i spună „bună ziua” sau un „bună” nepăsător.

Întorcea capul după ei.

— Cum e cartea? I-a întrebat pe băiat.

— Nemaipomenită. Am câteva întrebări. Pot să vin mai târziu?

Îi simțea privirea în ceafă – se uita la ei cum coboară spre debarcader și se scufundă în apă.

La cină, olandezele au povestit despre excursia pe insula mare. O cafea costă zece dolari. Nimeni nu face baie în mare, pentru că au piscine cu apă albastră, cristalină. O femeie a pierdut seara trecută o avere la jocuri.

— Uite, i-a spus băiatul, asta este cea mai deșteaptă scamatorie din lume. „Sawing a woman in half.”

Cunoștea secvențele fotografiilor din cartea lui Kisz. Prima fotografie prezenta un cufăr cu o femeie, căreia la un capăt îi ies picioarele, iar la celălalt – capul. În a doua fotografie, cufărul e închis și un prestidigitator demonic în frac negru o taie în jumătate cu un fierăstrău strălucitor. În următoarea – cele două jumătăți de cufăr sunt separate.

Apoi, când sunt lipite iar, femeia se ridică zâmbitoare din cufăr, întorcându-se din morți.

— E un truc. Acolo sunt două femei, una în jumătatea cu capul, cealaltă în jumătatea cu picioarele.

— Aici nu scrie cum se face, dar Kisz trebuie să știe. Tu de unde știi?

— Toată lumea știe asta. E o scamatorie veche.

— Kisz spune că nu e scamatorie și că se întâmplă pe bune. Mi-a spus că putem face o reprezentație de magie înainte de plecare. Ca să întâmpinăm noul an chinezesc.

— A început deja acum o lună.

— Nu contează, a concluzionat băiatul vesel și a fugit.

— Ți-ai făcut temele? îl întreabă dojenitor.

A strigat ceva neînțeles.

După plecarea olandezelor, Mike a început să aducă pe insulă cu șalupa niște oameni bizari și taciturni, pe care i-a cazat în bungalourile cele mai modeste din spatele restaurantului. Erau niște femei pipernicite cu ochi oblici și copiii lor tăcuți. Le-a ajutat să-și care la bungalouri bagajele, mai degrabă desagii. Trei dintre ele erau bătrâne și cărunte, două – tinere, cu siguranță mamele acelor copii. Le-a urmărit în timp ce-și întindeau rufele pe balustradele bungalourilor. Nu mâncau împreună cu restul turiștilor. Chelnerul le ducea mâncarea în două wokuri mari. Mâncau laolaltă, așezate pe scândurile terasei.

Pe lângă una dintre ele, cea tânără, a trecut o dată când cobora spre mare. Avea pe gât o cicatrice uriașă, ca și cum s-ar fi opărit. Pielea încrețită din cauza cicatricei părea că îi trage fața în jos. Femeia a lăsat ochii în pământ când a trecut pe lângă ea. Când se gândea la ele, le numea „vătămatele”, pentru că și-a dat seama în curând că fiecare are o imperfecțiune, o rană veche, o cicatrice. Și copiii – eczeme sau rahitism. Cum trebuie să fi arătat lumea din care veniseră până acolo? Un infern? Mike i-a spus să nu îl întrebe despre ele.

— Tu nu întrebi, iar eu nu răspund. Nu știm nimic și totul e în regulă.

Noaptea a auzit că a venit un cuter și grupul de femei a dispărut, dar peste câteva zile, în bungalourile din spatele bucătăriei, au apărut alte fețe. Nu a mai întrebat nimic.

Băiatul, care se fățâia mereu până la Kisz și înapoi, i-a spus că sunt refugiați. Cuvintele lui au sunat ca o sentință. Refugiați de undeva, refugiați undeva.

I-a luat șalul de bumbac ca să facă scamatorii și a rugat-o să nu mai arunce cutiile de chibrituri goale.

I-a cerut să stea mereu în raza ei vizuală.

— Vreau să te pot vedea mereu. Nu ai voie să intri singur în bungaloul lui Kisz. Promiți?

A dat din cap că da, dar în privirea lui era aceeași nedumerire ca

atunci când a alungat din bungalou maimuța aceea băgăreață.

A cumpărat de la bufetul lui Mike cinci cărți poștale, toate la fel: golfuri blajine, nisip auriu și palmieri pe țărm. Cerul albastru și apa verde, ca niște fotografii superbe din *National Geographic*. Le-a întins în fața lui pe masă ca o pasiență. I-a scris una mamei. Pe ultima, una asemănătoare, i-o trimisese de sărbători. Îi enumerase cu liniuță etapele călătoriei. Cu siguranță, mama o ținea pe biroul ei de la serviciu. Celelalte patru își așteptau nemișcate rândul; s-a gândit că le poate trimite celor patru olandeze. La plecare i-au lăsat cărțile lor de vizită. Vederile le-ar fi așteptat în casele lor reci din nord, laolaltă cu restul corespondenței, cu facturile de telefon și extrasele de cont, până când călătoria lor spre Răsărit ar fi făcut un arc de cerc și femeile ar fi ajuns în același punct de unde au plecat. Mamei i-a mai scris ceva: „În cutia poștală o să găsești factura de la asigurări, plătește-o tu, te rog, ne socotim când mă întorc”.

Apartamentul ei gol, unde aerul s-a închegat ca o piftie tulbure în care au rămas captive particule de praf; lumina nu poate pătrunde în interior, se topește și se prelinge pe sticla ferestrelor. În mica bucătărie, pe masă, e un mănunchi de chei și un bilet de tramvai. În hol, pe jos, stau aruncați tenișii băiatului, cu noroiul uscat pe tălpi. Ușa de la baie este ușor întredeschisă, iar în spatele ei, în beznă, pe căi alunecoase, se târăște un tizănure – o picătură de metal organic. Cercetează cu antenele ghemul de fire de păr de pe sita de scurgere a căzii. Pe covorul din cameră, chiar lângă perete, deja în a o sută douăzeci și patra zi, se formează un ghemotoc de praf; este de mărimea unei alune. E un mister, o anomalie, un proces în direcția inversă a timpului, pentru că totul în jur pare să se fărâmițeze și să se năruie. În dormitor, încă se vede o mică adâncitură în pat – cineva s-a așezat pe el cu mult, mult timp în urmă. Alături, o șosetă rătăcită de perechea ei.

Se uita la maimuțele care, încurajate de nemișcarea ei, s-au împrăștiat peste tot și acum se apropiau de terasă. Îi aruncau priviri rapide, agere, rânjind și dezvelindu-și de probă dinții. Unele dintre ele aveau pui la piept, încrezători și nepăsători la nebunia mamelor lor. Uneori se sfădeau între ele – începeau brusc să țipe ascuțit și se aruncau una asupra alteia cu furie, pentru ca o clipă mai târziu să dea totul uitării. Odată, când cobora la masă, a lăsat din greșeală geamul mic de la baie deschis și când s-a întors a găsit toate produsele cosmetice răvășite. Săpunul dispăruse.

Era o fascinație reciprocă. Și ele înconjurau bungaloul în cerc și îi urmăreau fiecare mișcare. Când se ridica, reacționau cu un țipăt speriat, de avertisment. Când se întorcea la fotoliul de trestie, începeau să se foiască neliniștite. Încerca să-și imagineze cum o văd maimuțele

pe ea – o femeie palidă, întotdeauna cu ochelari negri pe ochi, înfășurată într-un sarong colorat. I-au observat și unghiile de la picioare, pătate cu urme de oje albastră, genunchii ei osoși, cafenii, micile falduri ale pielii de pe burtă, buricul? I-au observat ridurile din jurul ochilor – liniuțele albe pe pielea bronzată a feței? Dar ochiul plat al anoului din nară? Picăturile de sudoare de pe frunte, elasticul albastru cu care își prindea părul? Li se părea amenințătoare, monstruoasă, o imitație nereușită a frumuseții lor de maimuță? Sau li se părea doar o pată ștersă, o amenințare indefinită, o ciudățenie pe două picioare?

Băiatul nu mai voia deja să facă scufundări, nici să stea cu ea în fața bungaloului și să aranjeze scoicile. Își făcea fără chef temele la matematică și nota în jurnal ce a făcut peste zi. Nu citea nimic în afară de cartea de la Kisz. Odată și-a aruncat și ea ochii pe carte – era un manual de prestidigitație ilustrat cu fotografii. Acum, fie juca biliard cu scufundătorii, fie exersa scamatoriile cu Kisz. Când bătrânul dispărea în bungaloul lui cu orele, băiatul dădea fuga la bucătărie și încerca să-și facă hamburgeri. Mike îl lăsa, la fel și cei doi bucătari care își încercau acum puterile cu hamburgerii. Le-a explicat ce vrea, așa că au tocat pentru el carnea și apoi au prăjit-o cu ceapă, dar potențialul zâmbet ironic nu le-a dispărut nicio clipă de pe față. Băiatul a cerut și cartofi pe care să-i prăjească, și când, în cele din urmă, cartofii au fost aduși pe insulă cu barca, i-a tăiat corespunzător și i-a prăjit în wok, instruindu-i pe cei doi bucătari. Se înțelegeau într-o engleză simplă, în propoziții eliptice.

S-a întors odată de la ei cu următoarea poezie:

Dumnezeu a biruit moartea,
Care l-a ucis pe măcelar,
Care a băut apa,
Care a stins focul,
Care a ars bastonul,
Care a bătut câinele,
Care a sfâșiat pisica
Care a ucis iedul
Pe care mi l-a cumpărat
tatăl meu cu doi dolari.

A recitat-o serios, aruncând priviri copiuței – câteva cuvinte scrise cu pixul pe exteriorul palmei. I-a luat mâna și a citit ce scrie pe ea: „moarte, măcelar, apă, foc, baston, câine, pisică, ied”.

— Trebuie să reții ordinea. Altfel nu are sens, a spus mulțumit că a reușit.

I-a luat pălăria și sarongul. Nu a vrut să-i spună de ce îi trebuiau. În

jurul orei cinci a coborât pe cărare spre restaurant și a văzut că Mike a pregătit o scenă mică cu draperii din prelată. Fiul ei, în pantaloni scurți albi și tricou alb aranja concentrat pe o masă niște obiecte. Kisz stătea în fotoliu, cu spatele la ea. Îi auzea vocea, niște comenzi adresate când băiatului, când lui Mike. De câteva zile băteau cuie în lăzi, construiau un podium, agățau cablurile lămpilor. Mike a adus chiar și niște artificii și acum înfigea micile rachete în nisipul plajei, chiar la intrarea în restaurant.

Spre seară, pentru prima oară de multă vreme, pe cer au apărut nori, totuși s-au ținut departe de insulă, lipiți de orizont ca niște ghemotoace de vată murdară. Seara, soarele care apunea s-a cufundat în vis, iluminând cerul în culori fantastice – roz, verde aprins, violet. Stăteau pe canapele doar ei patru, ea cu băiatul, Kisz și Mike – pentru că scufundătorii au plecat pentru câteva zile la un coral fantastic. Kisz era calm și relaxat. Avea din nou fața îmbujorată. S-a gândit chiar că arată de parcă s-ar fi dat cu ruj. Da, stă în fața oglinzii din baie și aplică pe obraji un fard de culoare cărămizie, delicată. Sau ia ceva.

A etalat în fața băiatului cărțile de joc și i-a cerut să se gândească la una din ele. Apoi le-a amestecat, le-a împărțit din nou, până când a scos una pe care i-a arătat-o băiatului.

— Asta?

— Da, asta.

Băiatul îl privea uluit.

— Cum ați făcut? I-a întrebat Mike.

Kisz a strâns cărțile mulțumit.

— Vă spun la sfârșit, cu condiția să păstrați secretul.

Mike a adus băuturi de la bar și o farfurie cu alune exotice.

— De unde sunteți de loc, domnule Kisz?

— Kisz e un nume unguresc, se citește la fel ca Liszt, adică List. Știți, compozitorul.

— Sunteți ungur? I-a întrebat.

— Are vreo importanță? Să zicem că suntem amândoi din Europa Centrală. Dumneavoastră mai mult, eu mai puțin, pentru că pe mine m-a înghițit primul val de emigrație. Am plecat în șaptezeci.

— În anul când m-am născut eu.

— Ei vezi, draga mea, suntem depozitul uman al lumii occidentale, o pepinieră de oameni ready-made. O confecție de-a gata. Modele de fabrică: modelul 56, modelul 68, modelul 81. A luat o gură din pahar și a zâmbit satisfăcut.

— Nu ar trebui să beau alcool. Dar suntem oameni de calitate, bine croiți, a continuat, ne putem permite mai multe decât alții.

— Ce vreți să spuneți? I-a întrebat.

— O, nu cred că trebuie să explic, cunoașteți istoria.

— Peste tot se întâmplă lucruri rele, a intrat Mike în vorbă și a aruncat gânditor o privire la bungalourile din spatele restaurantului. Lumina se stinsese de mult în ele. Nimeni nu a continuat discuția.

În acel moment, pe marea scăldată în apusul de soare aluneca silențios leviatanul iluminat, maiestuos, emisarul lumii ascunse în spatele orizontului. Puternic și străin. L-au privit în tăcere.

Băiatul stătea în partea opusă și demonstra trucul cu mingea care dispare.

— Am fost atât de prost, încât nu mi-am dat seama cum se face, a spus serios. Am crezut că e o vrajă la mijloc.

— Nu ai voie să vorbești așa, l-a avertizat Kisz. N-o să uiți asta, nu-i așa? Pentru alții, astea sunt vrăji.

Băiatul a dat din cap.

— Țsta va fi talentul meu, semnul meu distinctiv, a spus. Pentru că fiecare are calitățile lui, nu-i așa? l-a întrebat pe Kisz. Dar tu, Mike? Care este talentul tău?

Mike s-a gândit o clipă, apoi și-a dat pe spate degetul mare, până când a atins cu el pielea antebrațului.

— Bravo, a decretat băiatul. Dar tu, mama?

Fără să stea pe gânduri, și-a unit mâinile întinse înainte, apoi le-a dat peste cap, sprijinindu-le pe spate. Mâinile ei arătau acum ca mugurii unor aripi.

— Ha, ha, a râs Mike. Ca o gimnastă. Ai oase moi.

S-a dus la bar după alte băuturi și atunci Kisz a luat de la băiat cartea, a găsit pagina corespunzătoare și i-a indicat cu degetul lui osos un fragment de text.

— Citești?

Băiatul s-a uitat la fragmentul indicat și a început să citească, poticnindu-se la unele cuvinte mai dificile:

— Și atunci, magicianul a luat în mână o bilă de lemn cu numeroase orificii și fâșii de piele legate de ea și a aruncat-o în sus. Bila a urcat în înaltul cerului și s-a făcut nevăzută. Când în mâna magicianului a rămas numai capătul scurt al uneia dintre fâșiile de piele, i-a spus ceva unuia dintre asistenții săi; și atunci, discipolul lui a prins curelușa și a început să se cațăre pe ea, urcând până a dispărut din vedere. Și chiar dacă magicianul l-a strigat de trei ori, băiatul nu a răspuns. Atunci magicianul a pus mâna pe un cuțit, părând a fi foarte supărat, și a prins a urca la rândul lui pe funie în sus, dispărând și el. Apoi a aruncat jos mâna băiatului, pe urmă piciorul, cealaltă mână și celălalt picior, apoi trunchiul și, în cele din urmă, capul. Pe urmă a coborât gâfâind din greu, plin de sânge pe haine. Atunci, emirul i-a dat un alt ordin și magicianul s-a apucat să strângă toate părțile corpului băiatului, le-a aranjat la loc, apoi le-a tras un șut cu piciorul, iar băiatul s-a ridicat de

jos teafăr și nevătămat. Și în acel moment m-a cuprins o uimire atât de mare, încât inima aproape că mi-a sărit din piept, la fel ca în timpul șederii mele la curtea împăratului Indiei, unde am asistat la scamatorii asemănătoare.

— Ajunge!

Kisz a pus mâna pe carte. S-a uitat la femeia care ședea în fața lui.

— Țsta ar putea fi talentul meu. Mai citește și asta, i-a spus băiatului. Femeia a încercat să-i ia cartea din mâini.

— Nu mai citi, o să visezi urât, a protestat.

Dar Kisz a fost mai rapid, a deschis cartea la aceeași pagină și s-a uitat triumfător la Mike, care tocmai se întorcea cu băuturile.

— Mai citește un fragment, i-a spus. E vorba despre magicienii cunoscuți sub numele de *motetequi*, care înseamnă „cei care se taie singuri”. Un asemenea *motetequi* s-a ciopârțit singur în bucăți pe care le-a pus sub o învelitoare. Apoi a străpuns învelitoarea și a ieșit aproape imediat, fără niciun fel de beteșug. A, iar mai departe... aceeași desfășurare evenimențială s-a constatat și la scamatorii bengalezi: un om a fost tăiat în bucăți și acoperit cu o pânză; scamatorul a mers dintr-un capăt în altul al pânzei și, o clipă mai târziu, omul sfârtecat s-a ridicat în picioare...

— Nu mai citiți prostiile astea, i-a spus cu asprime, îl speriați.

Kisz a zâmbit larg și și-a lăsat capul pe spate, sprijinindu-l de spătarul fotoliului.

— Mama, eu nu mă tem deloc, a protestat băiatul.

— Hai să jucăm, i-a spus Mike și s-a dus cu băiatul la masa de biliard. I-a aruncat femeii o privire scurtă, peste umăr.

Învârtea în mână paharul, plănuiind întoarcerea acasă.

— Nu vedeți? Nu v-ați dat seama? Sunt bolnav. Asta - a zis și și-a ridicat cracul pantalonilor - este sarcomul Kaposi. Știți ce înseamnă?

A simțit cum îi urcă brusc sângele în cap, dar s-a stăpânit.

— Și atunci de ce dracu' nu sunteți la spital? De ce nu vă tratați? I-a întreat înfuriată.

I-a spus:

— E doar o chestiune de timp, nu de loc. Și dumneavoastră o să muriți. Și el o să moară - I-a arătat pe băiat, care, cu limba scoasă, încerca trucul cu bilele. Și ei - a arătat cu capul în direcția chelnerilor care strângeau de pe mese. De ce mi-ar păsa de un octombrie sau aprilie viitor? Ce mi-ar mai putea aduce nou, deosebit? O călătorie în plus? Un câștig la jocurile de noroc?

A tăcut o clipă, apoi a adăugat:

— Sunt liber, pot s-o fac în orice clipă.

— Nu înțeleg.

A privit-o ironic.

— Ba cred că înțelegi foarte bine.

Și o clipă mai târziu:

— Mă intrigi. O decepție în dragoste, nu-i așa?

S-a pierdut o clipă cu firea. A băut o gură din pahar, gheața deja se topise.

— De-aia ești atât de slabă, cenușie și amorțită. Încordată. Că doar ai bani să mănânci bine, să te duci la masaj. Ar trebui să înflorești.

A simțit o gheară dureroasă în gât și a cuprins-o slăbiciunea, de parcă vorbele lui ar fi avut darul să o ridice de la pământ, să o facă să plutească în aer și să o arunce mai încolo ca pe un gunoi.

— Du-te dracului, i-a spus și asta a ajutat-o, în loc de durere – furie. Du-te dracului!

Dar el a prins-o de mână și și-a înfipt în ea degetele osoase, înfiorătoare, s-a aplecat spre ea pe deasupra mesei.

— Ce e așa rușinos în asta? Ce e rău? Că te-a părăsit cineva? Și ce dac? Părăsește și tu pe altcineva. Nu ai observat că ești doar o verigă într-un lanț de lepădați și lepădători?

Și-a smuls mâna din strânsoarea degetelor lui, apoi a spus stăpânit:

— Calmează-te, du-te la culcare. Ești drogat.

Mâna de care o prinsese o ardea. S-ar fi ridicat bucuroasă și s-ar fi dus să se spele. Atingerea unei alte persoane. Respingătoare, agresivă, diabolică. Dar nu s-a ridicat. Și-a aprins o țigară și a atras fumul adânc în piept.

— Bineînțeles, a continuat ironic, oamenii sunt legați unii de alții ca verigile unui lanț, suntem înlănțuiți unii de alții ca niște ocnași. A îl iubește pe B, dar B nu o iubește pe A, ci pe C. Dar pe C îl trage mai degrabă ața spre D, iar D simte ceva pentru F sau G. Și așa mai departe. Uneori se întâmplă ca relația să fie reciprocă, și atunci un asemenea cerc se desparte pentru o vreme de restul și se rostogolește într-o direcție numai de el știută. Dar mai devreme sau mai târziu se întorc la grămadă. În relațiile astea simple se observă o regularitate tristă. Există indivizi de la baza acestei piramide, să zicem niște A, care caută compania altuia, dar acesta tânjește după altcineva. Însă nimeni nu tânjește după A. Înțelegi? Sărmanul A. Și mai există și un Z, din vârful piramidei, spre care se îndreaptă mulți vectori, dar care nu caută să fie cu nimeni. Arhetipalul Narcis, lumea îl venerază. Dacă Dumnezeu ar fi drept, l-ar uni pe Z cu A, închizând cercul și îngăduindu-i să se rostogolească la infinit. Dar sunt prea mulți oameni și e prea complicat să acționezi în acest sens. Ar putea întreprinde cineva o acțiune direcționată asupra a șase milioane de factori din calculatorul cuiva? Cine s-ar dovedi cel mai iubit, cine cel mai detestat, ultimul dintre ultiimi, viermele din putregai?

— Noapte bună, i-a spus și s-a ridicat.

— Știi în ce constă magia? a întrebat-o și a continuat să vorbească, ignorând faptul că se îndepărtează, în numirea lucrurilor pe care le vezi.

Trebuie să forțezi omul să numească ceea ce are în fața ochilor. În felul acesta creează fapte. Fiecare preferă să se atașeze de o singură versiune a realității, chiar dacă versiunea respectivă este una falsă.

Urca spre bungalou, legănându-se ușor și împingându-l de la spate pe băiat, care protesta. Alcoolul contorsiona cărarea.

S-a întins pe spate; pe patul vecin, băiatul citea supărat.

De departe se auzea zarvă, larmă, o simfonie de zgomote: zăngănit, huruit, bubuituri înăbușite. Se rostogoleau de undeva de sus, din centrul insulei, din locul unde nu fusese niciodată, din zona stăpânită de junglă: plină de frunze cățărătoare, putrezite, copaci morți, foșnete și năluci. S-a ridicat în capul oaselor cu inima bătând să-i sară din piept, respirând superficial, gâfâind, de parcă trupul ei ar fi fost ciuruit ca o sită, iar aerul scăpa prin orificii în spațiul înconjurător. A auzit un urlat și i s-a părut că simte vibrația a mii de pași, vibrația unei armate sălbatice și haotice care coboară din munți în vale, spre mare. Trosneau crengile rupte sub picioare, plesneau copacii sub presiunea mulțimii oarbe. Larma era a maimuțelor și mârâitul era de la felul cum își rânjeau dinții, asemenea unor câini turbați, în hărmălaia aceea i se părea că aude frânturi de cuvinte, voci pe jumătate omenești, bâlbâite, hârâite. Și izbituri surde în copaci, de parcă cineva ar fi încercat să izbească în ei cu bâtele, și un urlat care semăna cu un lung „uuuuuu”. Încremenită de frică, nu se putea urni din loc ca să închidă ferestrele și ușa, să ferece micul castel filigranat și să tragă zăvorul lax.

Avea impresia că vede atacul de sus, că zărește avalanșa întunecată, dinamică, pe care numai oceanul e în stare s-o zăgăzuiască. Maimuțe dezlanțuite, un șuvoi de șopârle zornăitoare, funiile de șerpi, viermi colcăitori, rozătoare mărunte, iar deasupra lor, ca flotila de aviație a vânătorilor, păsări fâlfâitoare și fluturi de noapte delicați; tot ce a scăpat nevătămat, ce a rezistat până în clipa aceea în întunericul timpului umed. Și niște creaturi mai mari decât toate celelalte, cu formă umanoidă, similare cu gnomii, himere alcătuite din fragmente de corpuri animale și omenești, golemi născuți din noroiul ud, din resturile care putrezesc în bălți – toate acestea coboară năvalnic în vale, deja nu mai mășăluiesc, nici măcar nu mai aleargă, ci pur și simplu cad, învârtelindu-se, o materie instabilă, năprasnică. I se părea că deasupra tuturor aude un sunet înăbușit de flaut, două note simple, agasante, cântate alternativ, întrețesute monoton în materia vuietului general. Și un chicot, pentru că în toată procesiunea aceea dezagreabilă era o anumită veselie, bucuria că te lași cuprins de nebunie, bucuria prilejuită de apropierea mării, de puțința de a strivi totul sub picioare, de violență și distrugere.

Cu o mișcare precipitată a ajuns la patul băiatului și l-a acoperit cu

trupul ei, lipindu-i capul de saltea și încremenind în poziția aceea, auzind hoarda trecând pe alături și pereții subțiri și ajurați ai bungaloului zgâlțâindu-se. A simțit mirosul pătrunzător al animalelor, suflul boturilor gâfânde, cu iz de ierburi fermentate, și miasma apei stătute, a iazurilor pline de mormoloci, exalația sângelui dulce care se descompune și a bolii, spermei, sudorii înțepătoare. Nu îndrăznește să se miște, nici să-și ridice capul, dar știa că acum le-ar fi putut vedea prin ferestrele mici – boturile căscate, fețele turtite, păroase, albul ochilor, firișoarele de salivă, buzele rânjite ostil care dezgolesc dinți ascuțiți. Se îmbrânceau în întuneric, călcând totul în picioare, bătătorind pământul, scoicile aranjate mai devreme, rupând bariera, smulgând sfoara pe care întinsese lenjeria de corp la uscat, răsturnând scaunele de rafie și găurind cu ghearele canapelele. Zornăitul sticlelor sparte, paharele zdrobite, străfulgerările lămpilor distruse.

Băiatul s-a smuls din îmbrățișarea ei, apoi a împins-o cu putere, până și-a venit în fire.

— Mama, ce s-a întâmplat? Ce faci? a strigat. Stătea aplecat deasupra ei, transpirat, supărat.

— Ce-ai pățit?

Femeia stătea pe jos.

— Scuză-mă. E în regulă, n-am pățit nimic. Scuză-mă.

Mike pusese lângă scenă și o măsuță: scheletul era din nuiiele, blatul, din frunze de palmier. Se întorseseră și scufundătorii, care acum își desfăceau echipamentele, bronzăți, cu mișcărilor încetinite de apă și soare.

A stabilit cu Mike ziua plecării. A sunat pe continent să-i rezerve loc la autobuz și la hotel.

— Unde vă duceți de aici? a întrebat-o, ținând cuiele în dinți.

I-a spus că se întoarce acasă și lucrul acesta i-a adus alinare.

Kisz nu a apărut până la prânz. Și-a imaginat că a murit în timpul nopții. Acum stătea pe patul îngust din bungaloul găurit, iar șopârle foșnitoare săvârșeau pe corpul lui ritualuri de înmormântare zornăitoare. Și-a imaginat că morfina nu l-a ajutat.

Dar și-a făcut apariția după-amiază. S-a așezat la locul lui obișnuit, în colțul canapelei, și a urmărit forfota lui Mike. Băiatul s-a repezit la el bucuros. Și-au etalat instrumentarul magic și acum băiatul exersa sub privirea atentă a prestidigitatorului. A coborât la ei, dar a trebuit să promită că se întoarce cu spatele și nu trage cu ochiul.

După-amiază, a venit tânărul asistent al lui Kisz cu o cutie plină cu accesorii pentru spectacol. Avea pe față un zâmbet imobil și se clătina ușor când mergea. Poate băuse peste măsură la despărțirea de insula

mare. Surescitat, băiatul proba pelerina și jobenul care arătau grotesc, acoperindu-i corpul pe jumătate despuiat pe fundalul palmierilor și nisipului.

Băiatul urma să fie scamatorul principal, reprezentația era a lui. Kisz, în pantaloni negri și cămașă indiană neagră, închisă până la gât, stătea în fotoliu. Îi vedea labelle picioarelor întinse înainte, de data aceasta ascunse în pantofi de lac negri și mâinile care se odihneau inert pe brațele fotoliului.

Publicul era format din vreo douăzeci de persoane: ea cu Mike, chelnerii, câțiva scufundători, perechea australiană și refugiații: câteva femei scunde cu patru copii – în mod clar Mike îi rugase să vină. Soarele a intrat în apă și s-a făcut imediat întuneric. Mike a aprins frumoasele lampioane roșii. Apoi lămpile au fost stinse și numai în mijlocul scenei a apărut cercul de lumină al reflectorului manevrat de asistentul lui Kisz. Trebuie să fi făcut parte din aparatura folosită la reprezentațiile de pe insula mare – arunca un cerc strălucitor de lumină, care și-a schimbat într-o clipă culoarea din roșu în violet.

Și atunci, în cercul de lumină, a apărut băiatul. Nu l-a recunoscut din primul moment – avea fața machiată și buzele acoperite cu ruj de culoare închisă, a înspăimântat-o grotesca asemănare cu Kisz. Părul lui lung și blond era prins la spate și acoperit de jobenul mare. Se uita cu atenție la public, încruntat. Imediat, în spatele lui, a apărut Kisz, din nou cu obraji îmbujorați, rujat și hidos.

— Iată-l pe cel mai mare magician al insulelor Mării Chinei de Sud. Cine nu crede se va convinge imediat, a strigat.

Drept răspuns, băiatul a fluturat din pelerină și a scos de cine știe unde un mănunchi de batiste colorate care au căzut spectaculos, una câte una, pe nisip. În acel moment, Kisz a dus mâna la urechea băiatului și în palma lui a apărut o minge albă.

— Orice magician care se respectă poartă în urechi multe mingi, a spus Kisz, și australianul a râs zgomotos. Orice magician care se respectă creează ceva din neant și preschimbă ceva în neant.

A pus mingea pe masă, în fața băiatului, care a acoperit-o cu un pahar.

— Unde e mingea? a întrebat Kisz, iar vocea îi suna pițigăiat.

— Sub pahar, a răspuns Mike din public.

Băiatul a ridicat repede paharul și, bineînțeles, mingea nu era acolo. A primit aplauze zgomotoase. Apoi a demonstrat scamatoria cu batistele legate una de alta, cu desfacerea ca prin farmec a nodurilor de pe șireturi și cu ouăle extrase din joben sau buzunarele lui Kisz.

S-a relaxat.

Unul dintre chelneri, cel cu hamburgerii, a tras o carte de joc care a fost apoi băgată înapoi în teanc.

Băiatul s-a apropiat de spectatorii din primul rând și a rugat-o pe australiană să amestece cărțile de joc. I-a făcut din ochi mamei lui cu subînțeles. A executat câteva mișcări agile deasupra pachetului de cărți și a extras impecabil cartea aleasă mai devreme de chelner. Alte aplauze. A mai făcut câteva scamatorii similare. Kisz se retrăsese în afara cercului de lumină și stătea sprijinit de un stâlp de lemn cu brațele încrucișate. Fața lui era doar o pată luminoasă în întuneric.

Toate scamatoriile de până atunci ar fi fost deja suficiente pentru a considera spectacolul un succes. Publicul a început să aplaude, dar au constatat că spectacolul nu se sfârșise. Kisz a ieșit din beznă și a făcut un semn din mână asistentului său, care a așezat în mijlocul cercului de lumină de pe scenă o ladă lungă din carton gros, care semăna la formă cu un sicriu.

— Iar acum, doamnelor și domnilor, încununarea artei prestidigitației. Tânărul nostru coleg ne demonstrează adevărata sa măiestrie. Nu oricui îi reușește această scamatorie, de aceea vă rog să vă țineți respirația.

Cutia a fost ascunsă în spatele unei învelitori din material albastru strălucitor, ale cărei capete le țineau în mâini băiatul și asistentul. Kisz a dispărut în spatele ei. O clipă mai târziu, învelitoarea a căzut. Capul lui Kisz ieșea de la un capăt al lăzii, de la celălalt – labele picioarelor încălțate în pantofii de lac. Băiatul a luat fierăstrăul strălucitor pe care i l-a înmănat asistentul, a părut că ezită o clipă, apoi s-a apucat să taie lada în jumătate. Kisz făcea mutre grotești, dădea ochii peste cap, apoi a țipat, a scos limba și a rămas nemișcat. În spatele publicului s-a auzit râsul nervos al unui copil oacheș. De sub zimții herăstrăului care atingea acum pământul se prelingea pe nisip un firicel roșu de sânge.

Băiatul aștepta probabil aplauze, dar s-au auzit numai câteva murmure. Și atunci, foarte repede, veselul, dar șovăielnicul asistent al lui Kisz a acoperit iar lada cu bucata de material – băiatul a făcut deasupra ei câteva mișcări magice. Și când învelitoarea a fost înlăturată, Kisz s-a ridicat din ladă cu zâmbetul pe față. Asistentul lui l-a ajutat să se ridice. Acum răsunau aplauze, iar cei trei scamatori s-au înclinat cu grație teatrală, exagerată în fața publicului. Când au coborât de pe scenă, pentru o clipă a mai rămas pe ea pata de lumină rotundă a reflectorului, până când Mike l-a stins.

S-a simțit ușurată la gândul că reprezentația s-a sfârșit.

A urmat o cină pentru toată lumea. Chiar și refugiații s-au alăturat celorlalți cu această ocazie. Stăteau totuși la o masă separată; copiii apucau cu mânuțele lor bucățile gustoase de mâncare.

Băiatul și-a scos fără tragere de inimă pelerina și stătea acum așezat lângă mama lui, prefăcându-se că mănâncă. Aduna felicitări și bătaii ușoare pe spate. O privea triumfător cu sentimentul absolut al victoriei. Scormonea cu furculița în orez și se vedea că repetă în gând secvențele

magice; mingea apare în mâna goală, șiretul tăiat reînvie și e din nou întreg, batistele individuale se înlănțuie. El vede totul cu alți ochi, de jos în sus – din perspectiva aceea lucrurile arată altfel. Iată ce a învățat: există două adevăruri – ceea ce este și ceea ce ni se pare că este.

Mike a adus la masă multe cutii de bere slabă, iar australianul a comandat șampanie. Au aprins focuri de artificii.

Subiectul spectacolului a făcut loc treptat altor teme – a început Anul Maimuței de Lemn. Va fi straniu și imprevizibil ca maimuța. Maia s-a ridicat și s-a dus la Kisz, care stătea băgat în fotoliul lui, la fel ca înainte de spectacol: picioarele în pantofii de lac, mâinile nemișcate pe mânere.

— Și eu plec, i-a spus.

Și-au luat rămas bun de la distanță – ea stând în picioare, el așezat. A ridicat mâna într-un gest care ar fi vrut să însemne „la revedere”. S-a retras. Apoi a venit la el băiatul. I-a văzut cu coada ochiului discutând o clipă. Nu a auzit despre ce. A văzut doar că magicianul s-a aplecat deasupra băiatului, apoi l-a sărutat cu afecțiune pe frunte. A tresărit și a simțit în sânge mii de ace. Stăpânindu-și pornirea, l-a apucat pe băiat de mână. S-au întors la bungalou. L-a săpunit îndelung și l-a frecat bine sub duș.

— Lasă-mă, o iei razna, știi? a protestat, apoi a început să plângă, de parcă credea că toată puterea lui magică s-a scurs de pe el odată cu apa.

A strâns lucrurile încet și cu grijă în cele două rucsacuri. A rulat hainele sul – așa vor ocupa mai puțin loc. Pe măsută a pus pașapoartele, carnetele de vaccinuri, agenda cu orarul de zbor al avioanelor, un teanc de bancnote în trei valute, cărțile de credit și alte mărunțișuri. În buzunarele exterioare ale rucsacurilor a băgat câteva scoici frumoase – contrabandă, și câteva bucăți de lemn șlefuite de ocean. Băiatul și-a examinat cu regret colecția de scoici. A hotărât să le ducă înapoi pe plajă.

Când băiatul a adormit, femeia a așezat rucsacurile lângă ușă și a ieșit pe terasă cu cartea. S-a așezat cu picioarele întinse și și-a aprins o țigară. Vedea de departe silueta mică a lui Mike – stingea luminile. Vedea bungalourile, ghemuite în vegetația tropicală, niște adăposturi pentru corpurile mici, lipsite de apărare ale oamenilor, care se dizolvau în somn.

A deschis cartea. Citea distrată și, în cele din urmă, orașul rece din nord a început să dispară. Mai întâi a amuțit – tramvaiele alunecau silențios, iar numerele lor s-au estompat, nu se mai auzea sunetul umed al pașilor pe caldarâmul strălucitor din pricina ploii, nu mai vuiua mașinile pe stradă, clopoțeli de la intrarea magazinelor tăceau.

Ceasurile din turnuri arătau orele exacte numai prin semne.

Apoi au început să se estompeze detaliile, cele mai mici, la drept vorbind neesențiale: delimitarea simbolică a spațiului verde cu ajutorul unui lanț care semăna mai mult a bijuterie decât a gard, ramele de lemn ale vitrinelor magazinelor și cartonașele cu prețurile produselor, balustradele metalice ale balcoanelor acoperite cu pete de rugină, perdelele agățate la ferestre și cablurile care unesc ferestrele cu pădurea de antene de pe acoperișuri. Se dizolvau în umiditatea acoperișurilor și turlile bisericilor. Orașul se fărâmița în rafalele de vânt jilav, se risipa ca un mozaic neînsemnat format din pixeli microscopici, iar de sub el transpărea tot mai clar imaginea încă slabă, dar deja cunoscută, aproape statică a fundului mării, a coloniilor de anemone care pulsează imperceptibil în ritmul curenților pelagici și a aricilor de mare solitari, cu ochiul lor bleumarin închis, fixând nemișcat cerul inexistent.

E o țară pură, inocentă, un loc fără gânduri, fără oameni, fără amintiri. O țară unde domnesc pravile simple pe care nu trebuie să le înțelegi, aici timpul este o undă care vine și trece.

Locuitorii ei trăiesc în siguranță absolută.

Dimineața devreme, înainte de micul dejun, după ce au strâns totul, au coborât amândoi pe plajă. De acolo a observat forfota de lângă bungaloul lui Kisz. Erau acolo Mike, asistentul magicianului și alți doi bărbați necunoscuți. Șalupa lor era acostată la debarcader. O clipă mai târziu, tânărul asistent și unul dintre cei doi străini au scos afară din bungalou corpul lui Kisz și au coborât cu el pe cărare puțin mai jos, acolo unde, sub acoperișul de palmieri al restaurantului, îi aștepta o targă. Îl cărau ținându-l de subsuori și de sub genunchi. De la distanța aceea putea doar să vadă că purta aceleași haine, închise până la ultimul nasture, din seara precedentă.

A întors încet capul și l-a căutat cu privirea pe băiat – nu băgase de seamă nimic. Stătea ghemuit lângă colecția lui de scoici și le alegea pe cele mai frumoase, pe care dorea să le arunce înapoi în mare.

S-a apropiat de fiul ei liniștită, relaxată, brusc degajată, aproape fericită și s-a așezat lângă el, acoperind priveliștea tristă. A desenat cu degetul pe nisip modele și au aranjat pe plajă scoicile în figuri circulare complicate până când Kisz a dispărut.

Două ore mai târziu, când își urcau lucrurile în șalupă, au văzut cum fluxul le spală mandalele. Scoicile, cuprinse de dor, se întorceau în mare.

Mai întâi au acostat la țărmul continentului, apoi au mers iar ore întregi prin junglă. La apusul soarelui, istovit, băiatul a adormit cu capul pe umărul ei.

A văzut cum luminile autobuzului alunecă pe asfaltul încins și

dezvăluie emisferele scenei mobile care înaintează în întuneric, căutându-și neliniștită actorul. La periferia orașului au pălit, apoi au dispărut de tot în strălucirea luminilor aeroportului.

Cuprins

Partea I O țară curată.....	3
1.....	4
2.....	15
3.....	19
4.....	30
5.....	43
6.....	55
7.....	67
8.....	75
Partea a II-a Parka.....	78
P.....	79
E.....	86
T.....	93
R.....	96
O.....	102
E.....	110
M.....	113
O.....	115
R.....	122
T.....	125
I.....	128
Partea a III-a Magicianul.....	132